Л 65
3436
УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 57366

Број 1. и 2. Загреб, 11. (24.) јануара 1905. Год. Ш.

Излази два пута у — мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко~писи се не враћају.~

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство. (Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Позив на претплату.

Овијем бројевима ступа „Српско Коло“ у трећу годину свога живота. Уредништво и управа листа настојали су да „Српско Коло“ буде прави народни лист. Уредништво је добило многа писма, у којима се пише, како је „Српско Коло“ добар лист, који наш свијет у сласт чита. Многа наша народна господа: свештеници, учитељи, љекари, адвокати, трговци, наша омладина што се учи на високим и средњим школама, увиђајући то, заузимали су се свесрдно за наш лист, тако да „Српско Коло“ има до 3000 претплатника. Но поред тога има још много наших мјеста, гдје не залази „Српско Коло“, има доста људи, који би га могли свијету препоручити, да се и тамо рашири, па тога не учинише. Када би „Српско Коло“ и ту зашло, оно би могло, да има још једанпут, па и двапут толико претплатника. Ми смо већ о том говорили, како само у нашој карловачкој митрополији има преко 600 парохија, па када би у свакој парохији било 20 претплатника „Српског Кола“, ето каквијех 12.000. А то би се дало лако учинити у свакој парохији, као што су то многи наши свештеници показали и у најмањим парохијама. А гдје је још Далмација, Босна и Херцеговина? „Српско Коло“ је поред тога тако јефтино, да га може сваки и највећи сиромашак држати. А Срби ратари треба да знају, да и они морају читати, имати свој лист, као што то имају и други сталежи. Оваки народни лист и добра књига за народ Србину ратару је што и свагдашњи хљеб и као што му није жао, да даде своју круну и своју потуру за свагдашњи хљеб, тако не треба да му је жао, да даде за овај народни лист и добру књигу. Није оваки лист и добра књига луксуз, него су они прије потреба. Надамо се, да ће Срби ратари примити ове наше ријечи к срцу, па ће се по овом владати.

Још да рекнемо коју својим дужницима. Има их много, који нијесу за пошљедњу четврт обновили претплате, али смо им ми лист и даље слали. Руку на срце сваки, па нека каже, да ли је право и поштено читати лист, а не платити га, особито кад се ради о неколико потура. Још ове бројеве шаљемо свима, али онда више ником нећемо слати, ко свога дуга не плати. „Рука руку мије“, вели наша српска народна пословица, па тако је и овдје. Цијена је листу премалена, трошкови велики, па ако се не ће тачно и у реду претплата плаћати и обнављати, куда ће лист доспјети. Ми се дакле надамо, да ће читаоци „Српског Кола“ и са своје стране учинити своју дужност, када и њих „Српско Коло“ лијепо поучава и забавља. Нова нам срећа у новој години свима скупа!

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Српска народна самостална странка.

Недавно се пронио глас, да ће и код нас у Хрватској и Славонији већ ове године доћи до нових избора за земаљски сабор у Загребу. Земаљска влада казала је додуше одмах, да у овај глас не треба вјеровати, јер она ни не мисли на изборе у овој години. Али није баш

СКАВИБИБЛИОТЕКА

свето писмо ни све оно, што влада говори. Кад ће код нас бити избори, то ће одлучити Мађари, који у нашој земљи и ведре и облаче. И кад они одреде, наша ће влада расписати изборе, било то њој по вољи или не. А Мађари могу врло лако тражити, да и код нас већ ове године буде избора. Њихов је стари сабор распуштен и они ће сад око св. Саве бирати нове народне заступнике. Ко зна не ће ли они навријети, да и код нас буде избора само да покажу, да смо ми од њих зависни. За то ће бити најбоље, да већ сада мислимо на изборе и да се за рана за њих спремимо.

Избори за земаљски сабор нијесу мала ствар, као што мисле они, који свој глас продају за здјелу паприкаша и за цигаре господске. На овим се изборима бирају народни заступници, који у земаљском сабору вијећају о судбини цијелог народа. Сабор одлучује каква ће бити управа у земљи и какви ће закони у њој владати. Бадава се тужити на непоштену управу и на рђаве законе, ако у сабор пошаљемо људе, који не мисле својом главом и којима је девета брига добро народно. Па кад знадемо, да нам сабор кроји капу, онда и те како морамо размишљати, какве ћемо људе у сабор послати.

Код нас се на ово до сад врло мало пазило. Кад су били избори, падали су наши људи као муве на изборни паприкаш и не мислећи, како тим грију и о своје добро и о будућност свога подмлатка. Додуше није томе крив сам неуки народ, него су крива и господа, која су слабо за то марила, да народ у његово добро упуте. Али овако не смије ни код нас даље остати. Нијесмо ваљда ни ми најгори, да с нама може свако увијек и по својој вољи мућкати. Јер ако останемо овакви какви смо, да нас могу и за новце купити и пријетњама у страх нагнати, онда нам нема више помоћи.

Прије него што се распишу нови избори, морају Срби бирачи већ бити на чисто, шта ће радити, с ким ће ићи на изборе и за кога ће гласати. Не смију бити као досад разбијена војска, која је касала за сваким, ко је више обећао или пружио. Кад се добро размисли, да се на саборским изборима за пет година унапрво одлучује, каква ће бити у земљи управа и какви ће се закони народу наметати, онда је право да се сви Срби бирачи сјате на изборима око независних и слободних људи, који народно повјерење и заслужују. Који су то људи, не ће бити тешко погодити.

За мађароне који држе данашњу владу били они Срби или Хрвати не могу Срби бирачи гласовати. Додуше они знаду пуно тога обећавати и кад се нађу у невољи, онда им је српски народ добар и они га зову као оно Турци Марка: Гдје си брате Краљевићу Марко! Али кад избори прођу и кад своју ријеч треба одржати, они онда на народ ни главе не осврћу, него му довикују: Ајд' одатле незнани делијо. Мађарони владају већ двадесет година у овој земљи, али се никад нису сјетили, да и нама Србима даду каква права, како би и ми могли као слободан народ живјети. Српска застава, наше ћириловско писмо, наша православна вјера, наше име српско — све се то још и данас не трпи и ако се већ давно морало законима признати и утврдити. Па ни иначе нису мађарони били момци од ока. Сви ви знате, каква је данас рђава управа и у општинама и у котарима и у жупанијама, сви ви осјећате како сељак грца под тешким теретима, како му је тешко додворити се господи, сви се ви тужите да закони баш нису најбољи. Чули сте и то, како се у нашој земљи Мађар осилио и како би он хтио да његова мамуза буде преча и од наше ријечи и од наших потреба. Свега тога не би било, да су мађарони имали више љубави према народу и да су били срчанији у одбрани народних права и наших земаљских закона. С мађаронима дакле не можемо заједно.

Као Срби ми и на изборима морамо бити за Србе. Па кад не можемо бити за Србе мађароне, морамо се огледати за другом странком, која би имала и љубави и воље, да нас својски и јуначки заступа. И тамо 'вамо, куд год погледамо, не можемо наћи нигдје своје боље странке од ове наше српске самосталне странке, која се купи око „Новог Србобрана“ и овог народног листа „Српског Кола“. Да је тако, најбоље ћете видјети, кад вам покажем, шта та странка хоће и за чим она тежи.

Српска самостална странка тражи, да се српско име свуда у законима призна као равно имену хрватском, да се мјесто државних пучких школа свуда гдје су Срби у већини уведу српске школе, дасе све то ћириловско писмо изједначи у праву с латиницом, па да се и ћирилицом код свију области у земљи може уре-

довати, да се наша црква назове у законима српско-православном, а не којекаквим другим именима, а тражи и то да се у закону призна сваком Србину право, да своју народну заставу (црвено-плаво-бијело) по вољи и без зазора може истицати.

Српска самостална странка хоће и то, да наша отаџбина Хрватска и Славонија буде слободна од Мађара и да сама са собом управља и господари. Нарочито иде она за тим, да наша отаџбина сама управља и располаже са свима својим порезима и приходима и да у томе између нас и Мађара не буде никакве заједнице. Ако смо и браћа с њима, кесе нам нијесу сестре.

Но ово није све, што тражи српска самостална странка и за чим она тежи. Она захтијева и то, да се код општина, котара и жупанија уведу вијећа, гдје ће народни заступници слободно моћи да надзиру управу и да одлучују о народним потребама. А за све изборе општинске, котарске, жупанијске и саборске тражи она право гласа за сваког човјека, а гласовање да буде тајно, како се на бираче не би могао вршити притисак. Захтијева и то, да новине могу писати слободно, да се узакони народу право збора и договора, а не да то зависи као до сад од политичке власти.

Српска самостална странка тежи и за тим, да се заустави пропадање народа у земљи, да се данашњи државни намети смање и праведније разрежу, да сви општинари без разлике силе и господства по једном кључу плаћају све општинске и школске намете, да држава потпомаже земљорадњу, занате и трговину, да се законом одреди један дио сељачког посједа, колико треба за живљење и да се тај дио ни за што, ни за какав дуг или порез не може продати. Српска самостална странка војеваће и за то, да се заустави исељавање народа, да се народ законом сачува од кајишара, а држава да се постара, да народ добије зараде, кад падне у потребу и невољу. Ова странка тежиће и за тим, да се промијени закон о имовним општинама, па да народ од њих види и некакве користи, које сада ни за лијек нема.

Српска самостална странка бориће се и против тога, да се са стране наше државе смета другим народима, који хоће да живе у слободи. Јер ко хоће да гази слободу другога, тај није вриједан ни слободе своје. Она ће радити, да се Србима и осталим немађарским народима у Угарској зајамчи слобода и да се они заштите од помађаривања. Нарочито ће наша странка бити за то, да се са стране наше државе поштује слобода наше браће у Србији, Старој Србији и Маћедонији, Црној Гори и Босни и Херцеговини.

Ето, сад право знамо, с којом странком могу ићи Срби бирачи, кад дођу избори. То је српска самостална странка. Она ће своје кандидате прогласити у својим новинама, у „Новом Србобрану“ и „Српском Колу“ и тако ће народ лако за њих сазнати. Ништа од свега овога, што српска самостална странка тражи, неће се моћи извршити, ако не буде помоћи народа. И сад, ако народ воли себи и својој слободи, он ће под заставом српске самосталне странке поћи на изборе, кад томе дође земан. *Световар.*

Српска повјест.

3.

Кнез Часлав.

924. године, како рекосмо, Бугари свладаше српски народ, опустошише му земљу и покорише га под своју власт. 7 година трпјели су Срби туђе господство, па више не могоше. Из бугарске тамнице утече године 931. српски кнежевић Часлав са још четири друга. Послије много мука и невоља стигне Часлав у српску земљу, скупи најприје око педесет другова, који су се одметнули од Бугарске власти и хајдуковали по шумама, и дигне устанак. Буна се као муња рашири по српским земљама. Убрзо се почеше враћати и они Срби, који су се били разишли по околним земљама и моћ Часлављева ојача. Послије неколико јуначких бојева истјераше Срби Бугаре и ослободише се посве. Часлав сједини велики дио Срба под своју власт, више него Мутимир, и постаде чувен и славан. Један арапски учењак, по имену Алмасуди, који је у то доба био у Цариграду, вели за Србе овако: „То је словенско племе страшно својим непријатељима због узрока које би дуго било рећати и због тога, што у њиховој близини нема државе, којој би били покорни“. Више од по Босне, сва Херцеговина, Црна Гора, по Далмације, Нови Пазар и по садашње Србије скупило се у Часлављевој руци.

И Мађари су били ударили на Србе. Али их лоша срећа послужи. Војвода Часлављев, брзоноги Тихомил смлави Мађаре и уби им војводу Киша.

Часлав умрије 960. године, а с њиме умрије за дуго година и мир и добро у српском на-

роду. Његова се држава распаде на сијасет мајушних државица. Срби несложни потпадоше брзо под власт грчког цара.

Али никад Срби нијесу дуго трпјели туђу власт, увијек су се бунили и крв лили, док се но ослободе. Тако и на Грке диже буну кнез Зете, садашње Црне Горе, Војислав.

Кнез Војислав.

Први пут се побуни Војислав год. 1034. Али га Грци свладаше. Војислав се не даде устрашити. Већ год. 1040. дигне он опет буну. Грчки цар пошаље на Србе војску под војводом Проватом. Али Војислав дочека крваво Грке и смлави их. У бјежању набасају Грци на засједу синова Војислављевих, који потуку и оно мало Грка, што утече Војиславу.

Али силни грчки цар није хтио подносити срамоте, што му је Срби учинише већ посла на Србе другу војску од 60.000 (шездесет хиљада) момака под војводом Михајлом. Пред силном грчком војском узмицао је Војислав све стопу по стопу, залијевајући сваку крвљу грчком и српском. Тако Грци зађоше већ дубоко у његову земљу. Али ту им се испријечи силно голо стијење, брдештине и гудуре. Грци невични таком путу намисле се вратити у равницу. Али их затекне ноћ у највећим гудурама и кршевима. А то је и чекао Војислав.

Кад се ноћ спустила даде он нешто војске синовима и силне трубље, рогове и свирале, па им нареди да се поразмјесте по врховима оних брјегова, што су стајали око пута, на ком су се смјестили Грци. У глухо доба ноћи груне Војислав са свом својом војском, бучећи и вичући страшно, на Грке. У исти мах стаде се по брдима разлијегати јека од силних труба, рогова и свирала, а низ брда се стаде на Грке ваљати дрвље и камење. Упрестрављени Грци помислише да то мора бити небројена војска, гдје се чују толике трубе, стадоше као луди и побјешњели бјежати по кршевитим путовима. А Срби их као громови дочекиваху и убијаху. Од шездесет хиљада војника погибе их четрдесет хиљада, а уз њих погибе седам војвода, а главни војвода Михајло би рањен. Остатак Грка би рањен или се разбјежа на све стране свијета. Тако јунаштво шаке Срба и мудрост Војислављева сатрше силу грчког цара. Грци се више не усудише ударити на Србе.

Послије смрти Војислављеве завлада Србима син му ***Михаило***, који се закраљи. Иза Михаила дође син му ***Бодин***. Обадва су водили славне бојеве са грчким царевима, па су и проширили државу Војислављеву. Бодин умрије године 1100. За Бодина је српска држава била моћна као и за Часлава. Под његовом власти била је и Босна. Узалуд су грчки цареви много пута наваљивали на Србе, не могоше их покорити, јер су Срби сложни били.

Тек послије смрти Бодинове поче се српска држава опет распадати и Срби се међу се клати. Сад је настала згода и за Грке и за друге непријатеље српске, да ударе на Србе. А Срби су и сами једни против других звали туђине у помоћ. Тако су Срби опет дошли под грчку власт. То ни сада није дуго трајало и било је пошљедњи пут. Срби се брзо ослободише и преко 200 година више не потпадоше под власт туђинску, догод не дођоше Турци и не оборише државу грчку, бугарску. српску и мађарску.

Овога пута ослободи Србе од Грка Стеван Немања, жупан рашки. Двјеста година управљаху славно његови потомци, Немањићи, Србијом. Српски народ дође до великог благостања, знања и гласа за њихове владе. Име српско поче одјекивати од то доба по свијету. То славно доба трајало је од 1159. године до 1355. године, до смрти цара Душана Силног, а зове се оно: Немањићко доба, по Стевану Немањи. Народ српски је захвалан био Немањићима, опјевао их је у својим пјесмама, а српска црква је већину од њих узела за светитеље.

Стеван Немања.

Владао од године 1159.—1196.

Стеван Немања, отац св. Саве, родио се год. 1113. у мјесту Рибници, у садашњој Црној Гори. Отац му је био жупан у Рашкој. Отац његов раздијели на самрти Рашку међу четири сина: Првослава, Срацимира, Мирослара и Немању. Најмудрији и најбољи од браће био је најмлађи син Немања. Био је добар народу, праведан, дизао је многе цркве, давао им поклоне, па га народ и свећеници још већма заволе. Браћи то буде криво, па га на вјеру домаме и затворе. Немања некако утекне, а народ пристане узањ, јер га је волио, те он скупи јаку војску и удари на браћу и протјера их, а њихове дијелове узме себи. Браћа скупе у Грчкој војску и пођу на њега, ал их он дочека на Косову Пољу, на ријеци Ситници и страшно им војску потуче, многи се подаве у Ситници, међу њима и Првослав. Толико их се подавило у Ситници, да су Срби преко њих као преко моста могли прелазити.

Немања тако постане велики жупан рашки. Одмах навали на друге жупане и освоји у брзо земље: Хум, Требиње и Зету и градове: Скадар, Улцињ, Бар и Котор у Приморју. Иза тога удари Немања на грчко царство и освоји доста земље од Грка.

Кад је Немања сложио велики број Срба под своју владу и кад се заситио владе, сазове сабор и одрекне се власти, а на мјесто своје

постави за великог жупана свог сина Стевана. Млађем сину Вукану даде један дио земље под управу, али да мора слушати старијег брата.

Бадава су Немању сви плачући молили, да не оставља владе, он их не послуша, већ се закалуђери у својој задужбини, дивном манастиру Студеници и добије име Симеун. Ту је у посту и молитви провео двије године, кад га син св. Сава позове на Свету Гору, да тамо подигне прелијепи манастир Хилендар (Вилиндар). Ту Немања и умре у 86 години свог живота. Православна црква прогласи га за светитеља, св. Симеуна Мироточивог.

Немања је био у рату јунак, у миру благ, правичан, пријатељ народа, волио је знање и науку, дизао је цркве, школе и болнице. Зато га је народ и штовао и волио, а црква га прогласила за светитеља.

Немања је отац српске државе и српске моћи. И прије њега су Мутимир, Часлав, Војислав, Михаило и Бодин сјединили под својом владом велики дио српских земаља: садашњу Босну, Херцеговину, Црну Гору, Стару Србију, дијелове Далмације и краљевине Србије. Али то би се брзо опет распало. Али иза Немање се више није Србија распадала, већ је све више напредовала и расла догод није умро посљедњи Немањић.

Свети Саво.

Збор зборила господа хришћанска
Код бијеле цркве Грачанице:
„Боже мили, чуда великога!
„Куд се ђеде цар-Немање благо,
„Седам кула гроша и дуката?“
Ту се деси Немањићу Саво,
Па говори господи хришћанској:
„Ој Бога вам, господо хришћанска!
„Не говор'те о мом родитељу,
„Не говор'те, не гријеш'те душе.
„Није бабо расковао благо
„На нацаке, ни на буздоване,
„Ни на сабље, ни на бојна копља,
„Ни добријем коњма на рахтове;
„Већ је бабо потрошио благо
„На три славна српска манастира:
„Једну бабо саградио цркву,
„Б'јел Вилиндар насред Горе Свете,
„Красну, славну себе задужбину,
„Вјечну кућу на ономе св'јету,
„Да се њему поје летурђија
„Оног св'јета као и овога:
„Другу бабо саградио цркву,
„Студеницу на Влаху Староме,
„Красну, славну мајци задужбину,
„Својој мајци царици Јелени,
„Вјечну кућу на ономе св'јету,
„Да с' и њојзи поје летурђија
„Оног св'јета као и овога;
„Трећу бабо саградио цркву,
„Миљешевку на Херцеговини,
„Красну, славну Сави задужбину,
„Вјечну кућу на овоме св'јету,
„Да с' и њему поје летурђија
„Оног св'јета као и овога.“
У глас викну господа хришћанска:
„Просто да си, Немањићу Саво!
„Проста душа твојих родитеља,
„Проста душа а честито т'јело,
„Што носили, свијетло вам било,
„Што родили, све вам свето било!“
И што рече господа хришћанска,
На састанку код бијеле цркве,
Што год рекли, код Бога се стекло.

Шта је обећавао земљи и народу до данас „Српски Клуб“, а шта је испунио.

Ми смо недавно у овом листу говорили, ко је то „Српски Клуб“ у хрватско-славонском сабору у Загребу. Рекли смо, да су то они Срби мађарони, који сједе у сабору у владиној (тако званој народној), мађаронској странци, и који су са Хрватима мађаронима двадесет година помагали и држали на влади бана грофа Куна Хедерварског, као што данас помажу и држе бана грофа Теодора Пејачевића.

Па кад је те Србе српски народ кроз двадесет година слао у сабор, да га заступају, да му законску капу кроје и да га од зла и невоље бране, право је да се запитамо, шта је Српски Клуб народу обећавао, а шта је од обећања испунио. Кад су они могли двадесет година држати владу бана Куна Хедерварског, запитајмо се, шта је та влада скупа са сабором учинила земљи и српскоме народу.

Кроз пуних двадесет година обећавао је тај „Српски Клуб“ да ће учинити ово или оно добро својој земљи и своме народу, а прије седам година и објавио је на уста тадашњег предсједника „Српског Клуба“, данашњег предсједника хрватско-славонског сабора Васе Ђурђевића, шта тражи и шта обећава „Српски Клуб“ српскоме народу у Хрватској и Славонији, изнио је програм „Срп. Клуба“. 18. (30.) августа 1897. у саборској сједници изрекао је Васа Ђурђевић и тај чувени програм.

Ми ћемо ићи редом од једног обећања до

другога, од једне тачке до друге, да видимо, шта су обећали, а шта су испунили за свој народ Срби посланици владине странке у загребачком сабору.

Прво је обећање, да ће Срби посланици (Српски Клуб) настојати, „да се краљевинама Хрватској и Славонији нагодбом зајамчена права у цјелини својој неокрњена очувају".

Нагодба између Хрватске и Славоније сва је прорешетана, нема једне тачке, о коју се Мађари и мађаронска влада нису огријешили, и те повреде нису отклоњене. Да тијех повреда са стране Мађара има, доказ је најбољи и то, што је бан Пејачевић обећао, да ће се састати нарочита одасланства — сабора загребачког и пештанског, која ће те повреде исправити. Кад би се нагодба између Хрватске и Угарске држала онака, каква је, не би било много шта, што нам мађарска влада на нашу штету чини. Ко је крив, да тако није? Крив је с осталом хрватском народном странком и „Српски Клуб".

Друго је обећање, да ће ти Срби посланици радити, „да се осигура трајни и слободан развитак, те материјални и културни напредак народа хрватског и српског у краљевинама Хрватској и Славонији".

Колико се хрватска мађаронска странка и у њој „Српски Клуб" брину за слободан развитак народни види се из тога, што се народу не дају никакве слободе, закони су застарјели, а и оно што је слободно било, то је покопао гроф Кун и мађаронска странка. Како се брину да народ материјално (имућствено) и културно (просвјетно) напредује, доказује то, што јатомице бјежи народ у Америку и што преко половице дјеце не иде у школе, јер или их нема или су претијесне и са мало учитеља, а око 70 од сто људи не зна ни читати ни писати.

Треће обећање гласи, да ће настојати „да се слога и искрен споразум међу Хрватима и Србима развије и учврсти, те да оба народна имена једнако и свестрано буду призната". Мађаронска странка не само, да није учвршћавала слоге и споразума између Срба и Хрвата, јер таке слоге и споразума нема ни међу њима у странци самој, него је влада грофа Куна увијек рачунала с том поцијепаношћу, подржавала је и на тај начин себе одржала. Српско име није једнако и свестрано признато данас као ни прије, а томе су криви људи „Српскога Клуба", јер су они обећали, али обећања нису испунили.

Четврто је обећање њихово, да ће се трудити, „да се слободан и правилан развитак српске народно-црквене автономије очува, и нарочито, да се на српском народно-црквеном сабору донесене и по Његову Величанству краљу санкциониране (потврђене) законске норме (уредбе) свестрано уважују и извршују".

Колико су људи „Српскога Клуба" на овоме радили и како су бранили нашу народно-црквену аутономију (самоуправу), којој је средиште у Сремским Карловцима, види се по томе, што ми данас нисмо, тако рећи, ни господари више своје народно-црквене аутономије. Мађарска влада и мађарски министар предсједник у Пешти могу укинути све оно, што наше народно-црквене власти одреде. Ако народно-црквени саборски одбор, то јест наша влада за наше народно-црквене ствари у Ср. Карловцима, одреди, да се наша народно-црквена имовина, новци наши, употребе за једну ствар, мађарски министар предсједник не да. Он кроји правду по својој вољи и не обазире се на светињу наших закона. Како поштују нашу школску самоуправу, доста је споменути Берзевицијев закон, који ће наскоро ступити у живот, па ће наша српска дјеца у Угарској морати највећи дио времена у школи учити мађарски језик.

Наше народно-црквене автономије нема у ствари више, јер мађарска влада не поштује наших закона, већ ради како хоће. Срби посланици „Српскога Клуба" нису ни у сабору загребачком ни у сабору пештанском (јер их скоро половица иде у Пешту) никад једне ријечи рекли у обрану наше цркве и школе и њихове управе.

Пето је обећање, да ће настојати „да се српска народна застава као символ (знак) српског народно-црквеног живота легалним (законским) путем призна".

Од заставе српске ни говора нема. Нити се „Српски Клуб" брине за то, нити главу таре. Српска застава није још узакоњена, и ако се она слободно вије по равноме Сријему, то је народ држи у рукама својим, али закона „Српски Клуб" донио није, па зато у Горњој Крајини и не даду неке власти, да се она слободно употребљава.

Ко је крив томе? Крив је „Српски Клуб".

Шесто је обећање, да ће се трудити и на-

стојати, „да се равноправност ћирилице како код земаљских аутономних (код управних: општинских, котарских, жупанијских, код судова и код свију школа), тако и код заједничких уреда (поште, порезни уреди, финансијска равнатељства) на територију (простору) краљевина Хрватске и Славоније проведе“.

Колико су од свега тога учинили, доста је споменути, да ни код општинских уреда није ћирилица равноправна с латиницом. Општинска вијећа, гдје има родољубних Срба, боре се за то, јер у општинама имају они право, да се ћирилицом пише и званичи, али „Српски Клуб“ није се макао, да их у томе помогне, а код других власти још се мање поштује свето словенско ћириловско писмо. Имамо закон о ћирилици од г. 1887., па морамо гледати, да се врши и поштује, и ако је „Српском Клубу“ све то девета брига.

Седмо је обећање њихово, да ће се трсити, „да се имену српскога народа и језика у законима и наредбама достојно уважење даде“.

До данас у Хрватској и Славонији нема закона, у којем би се српском имену то достојно уважење дало. У школским гимназијским свједоџбама било је неко вријеме поред назива хрватски језик, штампано „хрватски (или српски) језик“. Сад је оно српски избачено по наредби бившег одјелног предстојника Павића.

„Српски Клуб“ није се ни макао, да своје обећање изврши.

Осмо је обећање, „да се проведба српског аутономног школског закона омогући“.

То још ни до данас није учињено. Да не говоримо о основним школама, ено препарандије у Карловцу, која ни данас нема јавности, није једнака земаљским препарандијама (школе за учитеље).

Девето је обећање, да ће гледати, „да се из земаљских средстава размјерна дотација (помоћ) српским народно-црквеним областима за српске црквене и просвјетне цијели издаје“.

За градњу и поправљање православних цркава даје се понешто, као што се и прије давало, али не у саразмјеру са католичким. За просвјетне српске цијели не даје се ништа.

Гдје је то обећање „Српског Клуба?“

Десето је и посљедње обећање, да ће „Српски Клуб“ настојати, „да се на темељу равноправности и слободе савјести интерконфесионални одношаји уреде“. Другим ријечима гледаће „Српски Клуб“, да свака вјера у земљи буде сасвим једнака, па да и наша православна вјера буде имала сва права као и католичка.

Ни у овој ствари нису ни једне најмање стварце учинили, па чак ни то, да у мјешовитим браковима родитељи православни могу с дјецом располагати, у којој ће их вјери образовати.

Ето видите, то су све обећања „Српскога Клуба“, од којих ни једно није испуњено за двадесет година. Ако и даље буду они заступали српски народ, и народ их буде слао у сабор, онда ће и других двадесет година проћи као и овијех, а српски ће народ бити без својих права као и досад. Обећање — лудом радовање, па тако и нама, ако нам „Српски Клуб“ буде и даље кројио капу.

Карловчанин и Карловкиња.

— Српска народна песма. —

А што су ми Карловкиње беле румене?
Вино пију, папар зобљу, те су румене.
Кад муж иде на орање, жена у крчму;
Кад муж иде са орања, жена у кревет:
„Јао мужу! леле мужу! умрети оћу!“ —
„Јао жено, жива жељо! а што ми ти је?“ —
„Јао мужу! леле мужу! глава ме боли.“ —
„Јао жено, жива жељо! да што ћу ти ја? —
„Јао мужу! леле мужу! тражи ми лека:
„Дозови ми нероткињу, која не роди,
„Да умеси погачицу трипут сејану;
„Испеци ми шарку коку, која не носи,
„И петлића без репића, који не пева;
„Донеси ми кондир вина од три године.“

Руско-јапански рат.

Предаја Портартура.

У пошљедњем броју јавили смо, како је генерал Стесељ писао јапанском генералу Ногију, да се даље не може борити и да град мора предати. На сам Божић у 11 часова прије подне састали су се затијем Стесељ и Ноги у некој колиби села Шуиши код Портартура и ту се дуже времена разговарали. Затијем су се руковали, те је генерал Стесељ узјахао на коња и вратио се у Портартур. Послије тога потписан је уговор о предаји Портартура, те је онда руска портартурска посада измарширала из Портартура под водством својих официра. Јапанске чете правиле су шпалир и одавале почаст, кад год би прошао који руски генерал или штабни официр. Свака руска регимента имала је пред собом своју заставу, а официри

BIBLIOTEK

су били у парадним униформама с одличјама и сабљама. У свему се предало 32 тисуће руских војника и официра, а од тога их је око 16 тисућа у болницама. Руски војници отићи ће у Јапан, док се не измијене заробљеници или не склопи мир. Стесељ је задао часну ријеч, да се више не ће борити у овом рату, па му је допуштено, да се врати у Русију. Он већ путује у Русију. Исто тако су пуштени на слободу и остали официри руски, који су задали ријеч, да се неће борити у овом рату. Тако је завршила ова јуначка обрана, у којој су Руси показали, како се бори за цара и Русију.

Одликовање Стесеља и Ногија.

Њемачки цар дивећи се јунаштву Стесеља као и његова противника Ногија одликовао их је највећим војничким орденом „За заслуге". Том приликом послао је њемачки цар телеграм руском цару Николи, који гласи: „*Цару руском у Царскоје Село*. Одбрана ће Портартура остати заувијек примјер за војнике свију народа. Јунаку, који је Твојим четама заповиједао, диви се читав свијет, нарочито моја војска и ја. Да дадемо израза нашој милошти и дивљењу за генерала Стесеља и за његове храбре чете, надам се да ћеш Ти пристати, ако му ја подијелим највеће војничко одликовање од Фридриха Великог основани орден „За заслуге". Исту почаст указаћу његову врсном противнику генералу Ногију". Сличан телеграм послао је њемачки цар и јапанском цару, Микаду, у ком му јавља о одликовању Ногијеву.

Генерал Стесељ.

Сав се свијет диви јуначкој борби портартурских бораца и све новине без разлике скидају капу пред руским војником и не могу доста да се надиве руској војсци и њезину заповједнику генералу Стесељу. Тако једне енглеске новине, које иначе не воле Руса, веле: „Одбрана је Портартура била величанствена и заслужује дивљење свега свијета". Друге опет новине веле, да немају доста ријечи, којима би по заслузи похвалиле јуначку одбрану Стесељеву. Не знаш, да ли да се дивиш више његову знању и вјештини или његовој храбрости и одлучности. Показао је, што може руско јунаштво, а име његово свагда ће бити једно од најславнијих војсковођа на свијету.

Генерал Кондратенко.

У одбрани Портартура десна рука генералу Стесељу био је генерал Роман Сидоровић Кондратенко. Бранећи Портартур, погинуо је он 2. децембра 1904. у једној тврђави сјевероисточног портартурског фронта. Било му је тек 47 година. Због својих великих војничких способности био је унапријеђен за генерала 23. јуна 1903. а 8. новембра 1903. постао је заповједником 7. источно-сибирске стрељачке бригад, а онда заповједником дивизије у Портартуру, гдје је и погинуо. Одликован је за своју храброст у Портартуру најприје орденом св. Ђурђа IV. степена, а онда истијем орденом III. степена. Не само да је он био храбар војник, него је умио и правити утврде, те се баш у том показао ненадмашан. Што су се Руси толико дуго држали, отцијепљени од свега свијета, има се веома много уписати у заслугу генералу Кондратенку, који је изналазио све нова и нова средства за одбијање и пораз непријатеља. Јуначка одбрана Портартура остаће овјековјечена у ратној повјесници, а име генерала Кордратенка уз Стесеља остаће нераздвојно с том обраном. Са својим див-јунацима генерал Кондратенко је чуда чинио, бранећи прсима сваки педаљ земље и приморавајући Јапанце, да губе десетке и стотине људи за сваког погинулог Руса. Срећна ли је Русија, када рађа таке јунаке. Слава и вјечан спомен генералу Кондратенку.

Црногорски кнез Никола и руски 15. стрељачки пук.

На глас, да се 15. стрељачки пук у Одеси креће на Далеки Исток, кнез Никола, као шеф тога пука, упутио је команданту пука овај телеграм:

„Тронут сам до дна душе вашим извјештајем и осјећам, како ми подмлађена крв кипи у жилама при помисли, да се мој жарко љубљени 15. стрељачки пук креће на бојно поље. Околности ми не допуштају да могу са својим пуком заједно поћи, и само ми остаје то: да уздигнем руке к небу и да се топло молим за здравље и славу пука. Будите срећни, дјецо мога пука! Срећан вам пут, синови Цара Русије! Моје жеље и молитве пратиће вас издалека свуда и на сваком мјесту. Цјеливам нашу милу заставу, окићену славом под Шипком. Цјеливам вас, пуковниче, све официре, подофицире и војнике. Бог вам помогао! — Никола".

Пред Мукденом.

Генерал Куропаткин сазвао је извјештаче свију новина, који су у манџурској војсци, да прегледају све што се тиче опскрбе и хране руске војске, а војничким властима заповједио је, да им све покажу и протумаче. Из тога је јасно, да је руска војска у сваком погледу добро опскрбљена са свачим. Као што се даље јавља, Куропаткин намјерава употребити у бојевима нарочито своју коњицу и топништво у равници ријеке Хуна. Осим свог нарочитог кора има сада Куропаткин 350 хиљада војника. Генерал Грипенберг са 4 кора почеће нападај на Јапанце. Генерал Линјевић и дио војске ге-

нерала Каулбарса посјешће долине јантајске. Средину обају крила чини армада Куропаткинова. Засад нема већих сукоба, него се само чаркају патруле и предстраже. Како сад придолази јапанска војска испред Портартура осталој војсци јапанској, то ће и Руси морати сачекати нова појачања, тако да буду бројем јачи од Јапанаца, па ће онда навалити.

Балтијска морнарица.

Дио балтичке морнарице под заповједништвом адмирала Рожествѣнског налази се сада код острвца Маријина на сјевероисточној-обали острва Мадагаскара на југу Африке. Ту он чека адмирала Фелкерзама, који је већ близу острва Мадагаскара, а онда ће заједно према Владивостоку, камо ће стићи мјесеца марта.

Јуначко дјело генерала Мишченка.

Козачки генерал Мишченко са својим Козацима појавио се изненада претпрошле недјеље за леђима јапанске главне војске, те је разорио жељезницу између Њуџуана и Љаојана, којим путом треба да дођу Јапанцима појачања из Портартура и тешки убојни материјал. Осим тога је Мишченко отео Јапанцима хране и муниције, те је направио праву забуну међу Јапанцима. Због тога ће морати Јапанци многу војску повући, да чувају своја леђа и путове, којима довозе храну и муницију, а тиме ће знатно ослабити главну војску. Но Козаци показаће тек што могу, када отпочне опћи нападај и кад буде требало прогањати непријатеља.

Козакова смрт.

Широка, снежна равница простире се иза брда Шанјанских, која су покривена густом шумом и грмљем. Мрачно зимско вече спустило се на земљу, густи мрак је покрио наоблачено небо над црним шумама, а злокобна тишина разлила се над пустим крајем. На врху брда, откуд се може прегледати читав крај, колико даде мрак, на окрајку шуме у грмљу стоји на стражи млад војник Козак. Верни коњ свезан за дрво лупа ногама крај њега и стреса се под слабим покровцем, који га слабо брани од манџурске студени. С неба вири кроз мрак само једна једина звездица, као последња искра на огњишту.

Козак седи непомично на клади с пушком преко колена, упиљио очи у густи мрак, на пусту равницу и на шуме, што му се црне са стране. Можда тамо у долини вребају јапанске страже, јер их је опазила једна руска сотнија[1]) близу руских предстража. Младом је Козаку мучно некако у самоћи, леду, снегу и мраку чини му се као да неке привиди слећу у црну шуму, тамо се сакривају, па се прикрадају к њему, опкољавају га, кезе на њега зубе и играју око њега. Коњ му копа копитима немирно, фркће, диже и спушта главу. И он је тужан; сећа се свога завичаја, топле штале, где се није патио глади као овде. Данас осим нешто малко зоби није ништа окусио.

И Козак мисли на мајчицу[2]) Русију, на своју матер, на миле другове, на родна поља и ливаде, где је чувао као дете стада говеда и оваца. Види матер како плаче и моли се Богу за свог јединца. Око врата му је свезала свету икону, када је полазио на далеки исток и грлила га и плакала: Сине мој, мили мој сине, нека те чува и брани Мајка Божја. А и оцу се засјала суза у очима. Он му је рекао: Сети се како су наши стари били јунаци, хајде с божјом помоћи и покажи, да си ми прави син!

Поносно је полазио из Москве[3]), где их је народ поздрављао и испраћавао кличући им. Прославио се у бој са „жутацима“ и добио крст Св. Ђурђа[4]). Видео је како стотине његових другова гину за бањушку[5]) цара и за славу руског оружја.

Козак задрема и не опази како му се очи склапају по мало. У полусну види бунар обрастао врбљем, а на њему млађану девојку, сузе јој капљу низ опаљено лице, кад се сети младог драгог, тамо у шумама и горама манџурским.

Млади јунак смешка се у сну. Ала се радује бањка[6]), што види стаситог сина Козака, где се враћа са крстом Св Ђурђа на прсима....

У то коњ зафрка, залупа копитима по смрзнутом снегу и пробуди свог господара. Шта је то? Доле се чује неко шушкање и шкрипут снега. Да то није душманин. Опет се зачу шушкање, још ближе, неколико прилика приближује се стражи. Козак их опази.

— Ко је тамо? — викну и опали у таму.

У трен за тим загрокта неколико непријатељских пушака и млади јунак клону на хладну земљу са неколико зрна у прсима. Падајући прошапта још неколико речи и умрије а душа му пође на далеки непознати пут. Она звездица затрепта и нестаде је у мраку, као да пропаде за увек.

Јапанци се прикрише у грмљу, јер су знали, да су пуцањем намамили јаку руску чету.

И збиља докаса брзо једна сотнија, а њој на челу стари Бонченко. Неколико Козака скочи са коња и пође на место где је стајао Анисимов (тако се звао онај Козак).

— Мртав је, убили су га врагови жути — захука стари атаман[7]) кроз густу браду, огледавши лешину.

— Пошаљидете им, децо, неколико јагода!

---

[1]) То је у руској коњаничкој војсци једно одељење као код нас ескадрон.

[2]) Руски народ зове Русију: матушка Русија (мајчица Русија).

[3]) Велики град руски, народ га зове свети град. У њему су највеће руске светиње.

[4]) Даје се највећим јунацима, као код нас орден Марије Терезије.

[5]) Руски народ зове свог цара од мила: бањушка (отац).

[6]) Отац.

[7]) Заповедник једне сотније козачке.

Око десетак метака избацише Козаци у грмље.

— Дигните га на коња, сутра ћемо га сахранити, како ваља храброг малођеца[8]) — рече Бонченко и климну главом најближим Козацима.

— Штета га је, али дошао му суђени час.

Мучке положише другови мртваца на коња.

— Коња му поведите — прогунђа још старац скачући у седло.

— Јесаул[9]) Золтаренко нека остане овде са десет момака. По поноћи треба га изменити. За мном!

У јутру му ископаше гроб, завише му тело у плашт и спустише у смрзнуту земљу. Пахуљице снежне играле су у зраку и падале му на бледо лице. Многа се суза смрзла на густим, раскуштраним козачким брадама, а лица козачка била су озбиљна, као да им анђели око глава певају песму: Мир на земљи људима добре воље.

Пушке загрокташе. Козаци су последњу част исказивали миломе другу. *Бор. Кешуд.*

Не гледа се рухо и оружје, већ стас и образ.

— Српска народна пјесма. —

Игра коло у Ерцеговини
Пред дворове бега Јован-бега,
У том колу нема мушке главе,
До дјевојке и невјесте младе;
Отуд иде незнан добар јунак,
На њему је ђузел одијело,
А на њему и коњу његову:
На плећима зелена долама;
На њојзи је тридесет путаца;
По долами кадифли ђечерма,
На ђечерми токе од три оке;
На ногама ковче и чакшире,
На глави му калпак и челенка,
О бедрици сабља димискија,
На којој су три балчака златна
И у њима три камена драга.
Стаде коло гледати јунака,
Ал' говори незнан добар јунак:
„Играј, коло, а не гледај на ме,
„Ја не гледам злата ни бисера,
„Ни лијепе свиле ни кадифе,
„Веће гледам лијепу дјевојку,
„И лијепа стаса и узраста,
„И лијепа хода и погледа,
„Шта ћу мајци у дворе довести,
„Чим ће ми се поносити мајка.“
Ал' говори из кола дјевојка:
„А не лудуј, младо нежењено!
„Ни ми младе коња не гледамо,
„Ни на коњу рахта ни пусата,
„Већ гледамо лијепа јунака,
„За ким ћемо оставити мајку
„И лијепо царство дјевојаство.“

[8]) Јунака.

[9]) Шарža у руској коњици.

Ко је господин.

Мој сељанин, тежак из мог родног мјеста у Банији. Честит, вриједан човјек. Има око десет јутара земље. Није толико од оца наслиједио. Неких пет јутара прикупио је он. Има рпу дјеце, међу њима пет синова. Двојица су већ одрасли момци. Тројица су још мали дјечаци. Дјеца му бистра. Сви су добро учили у пучкој (народној) школи. А он био жалостан, што му морају остати код куће. Често ми је говорио: Ех, да их могу дати на велике школе, да изуче за какову господу. Видим човјеку на лицу, како му је жао што не може ту своју жељу задовољити.

Ја му говорио, нека даде тројицу млађих на трговину и занат, а двојица старијих могу остати код куће. Сладио ја то њему, али не користи.

— Чекаћу ја, док они не пођу на асентацију. Кад их узму у војнике, онда може који остати у војништву, други може у жандаре (сережане), трећи у финанце, а четврти опет некуда. Биће и без школа господа.

Ето тако говори паметан човјек. Као да је то сигурно, да ће их узети у војску, да ће они тамо бити добри и да ће добити оне службе. Скоро сваки тежак у Граници нада се и узда у то, па кад би се сваком испунила нада, било би жандара и финанца више него оних што мотиком копају. Шта би тежаци код толике господе. Па онда он не мисли, да би му синови прије били узети у војнике и прије постали у војсци нека шаржа и лакше добили какво господство, да изуче какав занат или трговину. А тако не мисли само он, већ многи и многи Срби граничари. Бљескала им сабља војничка пред очима, гледали су, како су многа господа војничка мало радила, а добро музла народ, који је онда био имућан, па би ради да им и синови буду господа. Свако би се рад домчати господства и „крушца царског“. А то је зло и тога се оканути треба.

Промијенила су се времена јако. Сад се поштује знање и имање највише. И ко то двоје има, тај је, што но веле, господин човјек. Сад више не вриједи много празни господски наслов и мундура. Данас у великој држави Француској државни предсједник, што је код нас краљ, може бити човјек, који је био прости шегрт, а исто тако и предсједник сабора.

Али моји граничари друкчије мисле. Њима је и сад сваки пристав већи господин од најбољег трговца, а финанц већи господин од најбољег занатлије. Господин им је онај, који врши државну службу, па макар немао труна памети и знања у глави, ни филира у џепу. Државни слуга им је нешто највише, што човјек може бити.

Али криво имају моји граничари. Ево ја ћу вам сад показати. Господин човјек је онај који себе својим поштеним радом издржава, а слободан је урадити и рећи све осим оног што је против закона.

А смију ли то чиновници радити?

Гдје сте видјели браћо, да предстојник (солгабиров) гласа, кад се бира посланик на сабор, за народног човјека? Не смије он то, и ако би се нашао по неки, који то жели од свег срца.

Гдје сте видјели браћо и чули, да чиновник смије рећи да не ваља, што је учинио бан, или други какви високи чиновник, па макар то стопут било неваљало? Он то не смије.

Гдје сте видјели и чули браћо, да чиновник смије писати и потписати се у новине, које народ бране, па макар то од свег срца желио? Та има их доста, који не смију новине ни за своје новце држати, јер њихови виши то пријеким оком гледају.

Гдје сте видјели, да чиновник смије српску заставу на своју кућу метнути, осим можда гдје су сами Срби?

Јесте ли чули да више власти воле чиновнике, који су са српским народом јако добри, и уче га сваком добру и напретку? Има их и таквих, али неће доћи до великих плаћа и награда.

Као што понеки господар отјера слугу, који му не уради сваку по вољи, тако и влада гони државног слугу, чиновника, ако јој не ради по вољи.

Па гдје је ту то велико господство, кад стрепиш што ћеш рећи и учинити, што сваки други смије учинити, и што по закону није забрањено. Гдје је ту господство, браћо?

Зар није господин ваљан занатлија, трговац, тежак, који изврши све своје дужности, па се не боји никог осим Бога и закона? Нико га не може истјерати из дућана, радионице ни са земљишта. Зар то није већи господин од онога, који се обазире око себе због сваке ријечи?

Па уз то сиротиња. Лијепо би чиновник живио, да смије ићи у гаћама и кошуљи, бос, да не мора имати скупље одијело и све по кући, да не мора дјецу облачити љепше и од себе и друго штошта. Онда би било његово царство. Али он мора трошити и на оно, што држава не тражи, а није му потребно. Он није господар ни оном што има у џепу.

Зато иоле бољи трговац и занатлија боље живи од чиновника, па бога ми и многи имућни сељаци, дакако не наши сиромашни граничари по Горњој Крајини.

Није све злато што се сја, па се не треба ни лакомити за оним што се само сја.

Дао Бог да ово неколико мојих ријечи расвијетли бар тројици, четворици мојих граничара, па да своју дјецу дају у свијет на занате и трговину, како ће бити слободни, имућни људи, који неће морати дрхтати од сваког шушња.

Граничар.

Грађевни ред.

Кад се граде или преграђују куће и друге зграде, потребно је држати се онога, што наредбе у томе одређују. Данас ћемо изнијети главне одредбе „Грађевног реда“ од 25. јуна 1900., који вриједи за Хрватску и Славонију.

Када треба тражити дозволу за градњу.

(§ 1.)

Дозволу за градњу треба тражити прије грађења, прије дограђивања, рушења, преиначавања и прије сваког већег битног поправка, који утјече на грађевно стање зграде или њезиних главних дијелова или ако се дира у чврстоћу зграде, у њезину сигурност против пожара, у права сусједова. Дозволу треба тако исто тражити прије градње зденца (бунара) и подрума, извођења нових и преиначивања старих гнојишта, захода, канала и жлијебова (ригола), прије градње нових и преинаке дојакошњих огњишта и димњака, преинака станова и дућана, суше, прешнице и друге господарствене зграде и обратно ових у станове, прије градње и уклањања зидова који дијеле, постављања громобрана, преинака вањског прочеља, пробушивања врата и прозора на улицу или према сусједу, прије преинака и повишивања кровова.

Ко подјељује грађевну дозволу?

(§. 2.)

Подјељује или општинско поглаварство за мале зграде, или кр. котарска област за веће и кр. жупанијска област за још веће и важније грађевине:

Општинско поглаварство подјељује грађевну дозволу за:

нове градње мањих обичних економских зграда (штала, суша, кукурузана, амбара, свињаца итд.), ако се гради на зиданом темељу, затим даје општинско поглаварство дозволу и за веће поправке зграда за становање и привреду без стројева (машина) за тјерање заната, ако за извођење ових радња треба употребљавати скале, за преинаке станова у дућане, суше или у друге привредне (господарске) зграде, за отварање врата или прозора према улици или према сусједним кућама, за премјештање или повишавање кровова.

Кр. котарска област, саслушавши мишљење свога стручњака (инжињера) даје дозволу за нове градње, дограђивање и преинаке већих градња, које нема право дозволити опћ. поглаварство, даље за намјештавање муњовода (громобрана) и за промјењивање лица зграда према улици, за уређивање цеста, одводних јарака и ригола, у колико се тичу читавог мјеста. Али кр. кот. област може ово подјељивање

БИБЛИОТЕКА

дозвола повјерити и опћ. поглаварству, а себи придржати право одобрења.

Кр. жупанијска област даје дозволе за све градње за занат (обрт) са машинама или без њих, а исто тако за њихове поправке.

Градње које треба пријавити само опћ. поглаварству.

(§. 3.)

Све преинаке мање врсте имаду се прије радње пријавити усмено или писмено градском поглаварству, које ће одлучити да ли прије градње потребан нацрт или није и да ли треба очевид повјеренства. Ако је потребан нацрт, те опћинско поглаварство држи, да треба очевид, онда ће оно пријавити тај случај кр. котарској области, која је једина надлежна издати грађевну дозволу а прије тог одредити очевид

Поправци, које не треба пријавити.

(§. 4.)

Не треба пријављивати оних поправака, који служе само за одржавање зграда, а не утичу на грађевно стање зграде. (На прилику, треба на ново покрити кућу, промијенити који ступац у згради, поправити оронули зид и т. д., онда за то не треба никакове дозволе).

Молба за грађевну дозволу и прилози.

(§. 6.)

Свака градња има се пријавити надлежној области. Градње, које дозвољава опћ. поглаварство могу се пријавити писмено или усмено. Ако се усмено пријави, онда мора опћинско поглаварство саставити записник.

Код обичних сеоских градња у раштрканим и од промета удаљеним мјестима, као и градња, која ће имати једну собу, кухињу, комору, тако исто код мањих нузгредних или привредних зграда, доста је да се усмено или писмено пријави и поднесе слика (план) израђења простом руком. Писмена или усмена записничка молба мора бити биљегована са биљегом од 1 круне по арку (табаку), а сваки прилог са 30 фил.

За нове градње, прегрђивања веће врсте треба уз молбу приложити два плана, које ће направити грађевни вјештак (мјерник или за то овлаштена особа) по пропису за то одређеном.

Грађевно повјеренство и очевид о градњама, ћоје спадају у надлежност опћинског поглаварства.

(§. 7.)

Поднесену записничку молбу за дозволу грађења, изложиће опћинско поглаварство кроз 8 дана на увид, да могу сусједи приговор ставити било усмено или писмено.

Кад је градња на међи сусједних опћина, морају се позвати и заступници дотичних опћина. Опћинско заступство бира на предлог опћинског поглаварства стално грађевно повјеренство, ту су одборници управне опћине, грађевни стручњаци (зидари, тесари или овим обртима вјешти људи, који су већ радили код зграда), затијем опћ. лијечник и марвински лијечник.

Опћинско поглаварство изашиље грађевно повјеренство да просуди оправданост молбе, у њему мора бити бар један грађевни стручњак.

Повјеренство саслушавши приговоре расправља одмах на лицу мјеста, и записник шаље опћ. поглаварству, које га мора за 3 дана поднијети котарској области на ријешење.

Олакшице за подјељење грађевне дозволе.

(§. 8.)

Ако ће се градити једноставна сељачка грађевина (споменута у §. 6.), те ако је то у ванредним и неодгодивим случајевима (н. пр. уништење зграде пожаром, поводњем, потресом, или кад је оскудица у настањавању цијелих породица, онда опћ. поглаварство (по смислу §. 7.) одмах само ријешава и даје грађевну дозволу, а препис исте подноси котарској области на увид.

Потреба изашиљања посебног повјеренства. Отштета повјеренству за очевид.

(§. 9.)

Ако котарска област нађе да нема разлога ускраћивању грађевне дозволе, тада на темељу записника грађевног повјеренства издаје дозволу у року од 8 дана, те о том кроз опћ. поглаварство обавјештава странке.

Ако се осјети потреба, изашаље котарска област свога техничара а кадгод и управног уредника, који са грађевним повјеренством обавља очевид. На основу тога записника изриче котарска област за 8 дана одлуку странкама, ако нема каквог разлога који би је задржао.

Чланови повјеренства не добивају одштете, осим ако имају путног трошка, и ту им иде расписана дневница и километрина, а плаћа странка која је тражила дозволу.

Приговори против градње.

(§. 10.)

Приговоре за градњу треба на мјесту очевида одмах поднијети, а иза тога 24 сата и писмено области која је очевид предузела, послије је касно, а узима се у обзир ако котарска област није издала грађевне дозволе.

Ускраћивање грађевне дозволе.

(§. 11.)

Грађевна се дозвола ускраћује само из техничких, јавно-здравствених, редарствених и обзира сигурности.

Рок за уток.

(§. 12.)

Против одлуке котарске области дозвољен је призив кроз 8 дана на жупанијску област а против ове кроз 8 дана на одио за унутарње послове земаљ. владе, даље онда нема утока.

Почетак радње.

(§. 14.)

Са градњом се не смије почети прије подјеле грађевне дозволе, или ријешења утока.

Градње уз цесте и путеве.

(§. 16.)

На државним, земаљским и котарским цестама не смије се на 4 метра од вањског руба цестовног јарка дизати нова градња, преиначка или доградња, зид или ограда. Дозвољава се једино по котарској области уз приволу оних којима је цеста повјерена.

Градње у близини ријека и потока.

(§. 17.)

Близу ријека и потока могу се зграде подизати само у даљини од обале, да су од опасности сигурне.

Градње уз шуме.

(§. 18.)

Зграде, ако су непрогоривим материјалом покривене, имају бити од шума најмање 20 метара далеко, а ако су покрите прогоривим материјалом најмање 50 метара.

Надзор општинског поглаварства.

(§. 21.)

Општинско поглаварство дужно је надзирати:

1. да нико не гради без грађевне дозволе;
2. да се регулаторни правац подржава;
3. да се не одступи од одобрене грађевне дозволе;
4. да се употријеби одређено ваљано градиво;
5. да се земља не остави на јавном земљишту:
6. да се пригодом отпреме споменутог материјала улице не онечишћују.
7. да буде градња надзирана по обласно овлаштеној особи.
8. да се ход рушења грађевина употријебе нужни обзири према општинству.

У свима тим приликама власно је опћ. поглаварство до даље одредбе кот. области градњу или рушење обуставити, ако то у јавном интересу за потребно нађе.

Трајање грађевне дозволе. Почетак градње.

(§. 22.)

Грађевна дозвола остаје у снази годину дана. Послије тога мора се тражити нова дозвола. Почетак сваке градње мора се пријавити 48 сати прије опћ. поглаварству. Исто тако има се пријавити (§. 28.) и свршетак градње опћ. поглаварству или кот области.

За „Српско Коло“.

Као што прошле године, тако ћемо и ове, доносити у овом народном листу имена оне народне господе, која се заузимље за „Српско Коло“ и препоручују га Србима ратарима. Као што се могло читати у овом листу био је лијеп број народне господе из свијех сталежа и занимања, која су то радила вољно. Надамо се поуздано, да ће и у овој новој години не само сви досадашњи скупљачи и пријатељи „Српског Кола“ и надаље остати њему пријатељи, него да ће их „Српско Коло“ у овој години још више стећи. А сада да пређемо казивати народну госноду и пријатеље „Српскога Кола“. Тако је пречасни госп. Михаило Соларић, парох у Великој Писанипи, скупио међу својим парохијанима **105** претплатника за „Српско Коло“. Он је тиме најбоље показао, како му на срцу лежи напредак његовијех парохијана и да постану људи, који знају, што им припада по праву и закону као људима и Србима, а што им је опет дужност. Овај красни примјер преч. госп. Соларића зацијело ће потаћи и остале наше свештенике, који се још до сад нијесу прихватили „Српског Кола“, па ће се и они тако заузети међу својим парохијанима. Г. П Кошутић из Бузете скупио је шест претплатника, па пише нашем уредништву, да ће их још 10 скупити за кратко вријеме, јер народ веома радо чита „Српско Коло“. Исто тако је господин Милан Његован, трговачки путник у Карловцу скупио 8 претплатника и послао управи „Српског Кола“ К 19·20 као претплату за цијелу годину. И он вели, да ће скупити још претплатника, јер, вели, наш народ радо чита овај лист и на њега се претплаћује само кад га ко упути на то. Госпођица Јулка Гламочлијина, кћерка пароха Јове Гламочлије из Јабуковца скупила је на своје крсно име светога Николу К 13 као претплату за 5 Срба сељака из Јабуковца, Шушњара и Тремушњака. Госп. Милан Ивановић из Ровишта скупио је десет претплатника. У Ровишту је мало Срба, па ипак је г. Ивановић скупио њих 10, а шта би се тек учинило у нашим чисто српским мјестима, када би се народу препоручивало „Српско Коло“. Г. Ивановић пише даље, да ће још заћи у оближња села, па ће скупљати претплатнике. Овако ваља. Г. Никола Петровић велепосједник и управитељ штедионице у Старој Пазови послао је управи „Српског Кола“ К 60 као погодишњу претплату за 50 претплатника и то за 13 из Старе Пазове, за 11 из Војке, за 2 из Шимановаца, за 5 из Сурдука, за 2 из Бешке, за 7 из Белегиша, за 2 из Старог Сланкамена, за 2 из Старих Бановаца, за 2 из Деча и за 3 из Нових Карловаца. Сва ова мјеста су у Сријему. Приликом одржане сједнице Извршног Одбора српске самосталне странке на Удбини 13. јануара 1905. године госп. Станко Шакић скупио је К 29 као прилог „Српском Колу“. Даље је госп. Станко Писаревић трговац из Бос. Шамца послао управи „Српског Кола“ К 38·40 као годишњу претплату за 16 претплатника, те обећаје, да ће још скупити кога претплатника. Пречасни госп. Михаило Медаковић парох у Јасеновцу и посланик на нашем народноцрквеном сабору у Карловцима у два маха послао је управи „Српског Кола“ претплату за скупљене претплатнике. Тако је први пут послао К 60 као претплату за 25 претплатника, а од тога је сам госп. Јоцо Бачић из Јасеновца платио претплату за 10 Срба ратара, којима ће он сам лист раздавати. Други пут је послао преч. госп. Медаковић за нових 7 претплатника К 10·80. Напошљетку је госп. Никола Мусулин трговац у Раковици послао управи нашег листа К 24 као претплату за 10 скупљених претплатника.

Као што се види из овога, многа народна гос-

пода из свијех сталежа и занимања својски се заузимљу за „Српско Коло“, јер увиђају велику важност за народну поуку и васпитање. Када „Српско Коло“ продре у најмање сеоце српско, у сваку кућу српског ратара, гдје се чита, онда ће и Срби ратари осјетити, како су јаки у том Колу Српском, онда ће моћи све извести, што ће им бити од користи и од напретка. Ми смо већ говорили у овом листу, како треба и сами Срби ратари да се заузимљу за овај лист и да на састанцима, код цркве и свагдје, гдје дођу скупа један другом препоручује „Српско Коло“. Сваки Србин ратар, који зна читати, треба да је претплатник „Српског Кола“, па да се тако ухвати у Коло Српско за добро своје и за добро свега народа Српскога. Ми се дакле надамо, да ће у овој новој години и сами Срби ратари, да се заузимљу за своје „Српско Коло“, као што то лијепо чине и многа народна господа, као што се то види из овијех примјера, које износимо овдје. Прочитај добро, Србине брате, све ово, па онда и сам учини за своје „Српско Коло“. То ти је напошљетку дужност. Било дакле срећно и берићетно у овој новој години.

Шта се збива у нас и у свијету.

Извршни одбори српске самосталне странке. Познато је већ читаоцима „Српског Кола“, да српска самостална странка поставља извршне одборе у појединим изборним котаревима, који ће онда у тијем котаревима водити бригу и спремати све што треба за изборе и иначе руководити остале послове странкине у свом котару. Тако се 16. (29.) децембра 1904. састао у Дарувару у своју прву сједницу извршни одбор српске самосталне странке за изборни котар даруварски. У тој сједници био је предсједник, перовођа и 7 чланова извршног одбора. Затијем је прочитан допис Средишњег Одбора српске самосталне странке од 8. (21.) децембра 1904., којим је одређено, о чем се има расправљати и одлучити у првој сједници за све извршне одборе. Послије тога је одбор изабрао себи потпредсједника и поузданике за сваку управну општину даруварског котара, који ће подржавати везу између појединих општина и извршнога одбора, а уз то строго пазити на састављање изборних листина. Извршни одбор изабрао је још и чланове из оних општина даруварског среза, које нијесу биле заступане. Даље је изабрао и 3 изасланика за главну скупштину српске самосталне странке, која ће се одржати у првој половини 1905. године. Напошљетку одбор је закључио да је сваки члан одбора, био он господин или ратар, дужан држати „Нови Србобран“ или „Српско Коло“, те се бринути, да се ова два листа што више рашире међу нашим народом.

17. (30.) децембра одржао је извршни одбор за изборни котар вргомоски у Топуском своју прву сједницу и слична ријешења донио. Уз то је изабрао 4 изасланика за главну скупштину српске самосталне странке. Даље је одржао у Великој Барни извршни одбор српске самосталне странке за котар херцеговачки своју прву сједницу 10. јануара 1905. г. те је учинио све што је требало, изабравши још и два изасланика за главну скупштину странке. Извршни одбор српске самосталне странке за дворски округ костајничког изборног котара одржао је исто тако 10. јануара 1905. своју прву сједницу, те је изабрао предсједника, потпредсједника и перовођу. Један члан одбора прочитао је затијем програм српске самосталне странке, те га растумачио осталима, на што су се сви чланови одбора писмено обавезали да ће као чланови самосталне странке радити у смислу њезина програма. На Удбини у Лици одржао је извршни одбор српске самосталне странке за изборни котар удбињски такођер своју прву сједницу и учинио све што треба према упути Средишњег Одбора. — Тако треба у свој Хрватској и Славонији народна господа са Србима ратарима да ураде и да буду спремни, када дође доба, да се иде на изборе и на друге народне послове.

Срби у Угарској и избори за угарски сабор. На св. Стевана био је збор српске радикалне странке у Новом Саду због избора за угарски сабор. На том збору примљен је програм странке и изабран средишњи одбор, који ће руководити изборима. Уједно је решено, да се поставе кандидати у Сомбору, Панчеву, Белој Цркви, Кикинди, шајкашком, уздинском и старо-бечејском срезу, а с мађарском опозицијом да се ступи у споразум, ако буде вољна заузети се да се врши народносни закон, који даје и другим народима, који нијесу Мађари, право, да живу својим животом и ако се изјави против Берзевицијева законског предлога о школама. Осим тога овластио је збор изабрани средишњи одбор, да преговара с мађарском опозицијом што се тиче избора, ако се мађарска опозиција буде обазирала на српске захтеве. У исто време збор је изјавио, да радикална странка *не може* ступити са српском народном слободоумном (либералном) странком ни у какав додир што се тиче избора. Морамо рећи да је ово ружно и непаметно, да се Срби у Угарској тако цепају и окрећу главе брат од брата, а овамо хоће да се договарају с Мађарима, који им о глави раде. Баш сад, у овако тешким временима за Србе у Угарској требали би да су листом један уз другога, да забораве све што их можда дели, па да удруженом снагом покажу што могу. Ако се овако буде радило, смијаће нам се наши непријатељи, а кукати остали

Срби и чудити се кратковидности Срба у Угарској, који окрећу главе један од другога, а кров им гори над њиховом главом.

Срби у Угарској имали су до сада само једнога свога независнога посланика у угарском сабору, др. Љубу Павловића, који је био изабран у турско-бечејском срезу. Он је својим радом у свом котару стекао толико љубави и повјерења код свог народа, да га при избору за посланика није могло ништа оборити. Мађари и државна власт све су употребили, да га сруше, али није ништа помогло. Свест и љубав српског народа победила је и др. Павловић је био изабран. После су му се Мађари светили у сабору, терали га из сабора, дизали против њега судске парнице и на све могуће начине га прогањали, само да га истисну из сабора, да се не чује у угарском сабору слободна реч независног српског посланика. Како чујемо, сада се против др. Љубе Павловића поставља други Србин кандидат. Па што ће бити? На крају крајева победиће Мађар, јер ће се гласови поделити. Но ми се надамо, да свесни Срби бирачи у турско-бечејском срезу не ће преокренути вером него ће сви листом и опет гласовати за г. др. Љубу Павловића и поклонити му своје поверење, а тиме га донекле наградити за сва она страдања и неправде, које су му чињене, као независном српском посланику. Ако би паó др. Љуба Павловић, при новом избору, то би пала љага на образ турско-бечејских бирача, јер би тиме доказали, да одобравају сва она гоњења и неправде, које су чињене др. Љуби Павловићу и да не само узмичу пред својим непријатељем него му и помажу. Но као што рекосмо, ми у то не верујемо, него се чак надамо поуздано, да ће Срби бирачи у турско-бечејском срезу и опет сви гласати за др. Љубу Павловића.

Нов српски лист у Босни. 1. (14.) јануара 1905. почео је излазити нов српски лист за Босну и Херцеговину по имену „Српска Ријеч“, а писаће о политици, просвјети и привреди српског народа у Босни и Херцеговини. Досада је излазио у Мостару српски лист по имену „Српски Вјесник“, који је престао излазити, а њега је заступила сад „Српска Ријеч“. Желимо да „Српска Ријеч“ донесе што више користи тамошњем српском народу.

Шта би вриједила добра општинска управа. Већ је писано у „Српском Колу“ о рђавој управи у општини Рујевцу. Тамо је општински намет на сваку круну двије круне и педесет филира. Тако се сваке године из народа извуче због рђаве управе на девет до десет хиљада круна више него што треба. А тако је већ много година. Да су Рујевчани двадесет година метали тај новац у какву банку, накупило би се толико новца, да би од самог интереса могли намирити све потребе, за које се удара на народ намет. Не би намета ни филира морали плаћати.

А овако народ издише под теретима зато, што се није бринуо за добру управу. Али сад се на боље креће. Почео се народ бринути и све ће поћи добрим путом, само ако народ не малакше и не пусти опет све по старом.

Арнаутска насиља у Старој Србији. Из Старе Србије стижу гласови, да Арнаути праве грдне зулуме тамошњим Србима. Арнаутски разбојници по имену Хафис, Беслим, Хамид, Ајриз и Абдул Јегељ имају сваки своју чету, с којима упадају у села и градове, убијају и уцјењују Србе. Што је још теже, нико од Срба не смије се потужити на њих турским властима, јер их ови разбојници онда уцјењују или их убијају. Велике силе у Европи већ преко двије године завађају неке реформе, да се олакша што хришћанима у Старој Србији и Маћедонији, али ево шта видимо? Турска неће да направи реда и пушта Арнауте да убијају нашу браћу, док велике силе гледају све то мирно, бринећи се само свака за свој рачун у овим крајевима српским.

Различне вијести.

Лијепа појава. „Привредник“ је на српске земљорадничке задруге управио питање, шта мисле задругари о оном закључку седмог конгреса: Србине, не испуштај земље из шака! Последњи број „Привредника“ доноси много одговора из Барање, Бачке, Баната и Сријема. Сви одговори гласе, да задругари озбиљно схваћају овај закључак. И с радошћу можемо рећи, како из свију мјеста долазе гласови, како Срби више не продају своје земље туђину, а то се највише има приписати земљорадничким задругама. Шта више на многим мјестима Срби прекупљују земљу натраг од Нијемаца. Из Купинова у Сријему дошао је одговор, у ком се међу осталим каже: „У нашем селу губи се опасност, да ће српска земља доспети у туђе руке, јер је наша српска црквена општина закључила, да ће она сваку ону земљу купити, коју би морао из нужде и невоље који Србин продати, ако се други који Србин не би нашао. Ни у нашем крају није било готово пре ни једног странца, а сада их има, и то знатнији број. Но изгледа, да ће се са досељавањем сасвим престати.“

Карта распростирања православних Срба у Хрватској и Славонији. На овој карти биће бојама означено, колико има у свакој политичкој општини у Хрватској и Славонији православних Срба, тако да ће се видити како стојимо према осталима. То је важно не само за то, да се само види, колико нас гдје има, него и за то, да према томе омјеримо своју снагу у појединим општинама и котаревима, па онда према томе радимо. Карту ту израдио је вјешт човјек у том послу др. Васо Руварац у Загребу. Ко би хтео да има ову карту нека пише уредништву „Новог Србобрана“ у Загреб.

Краљ Петар и сиромашна деца. Српски краљ Петар заодео је пред Божић сто и педесетеро сиро-

машне београдске деце у лепа топла одела и обућу. Деца су дошла пред краља да му захвале. Краљ их је најлепше примио, питао их понешто, што су учила у школи, рекао им да буду добра и отпустио их. На одласку добило је свако дете по завежљај слаткиша и по венац смокава. Деца су му викала: живео!

Ево од српског краља треба да се сви учимо, како се треба бринути за сиротињу. Од њега се требају учити и неки наши чиновници, како треба поступати лепо са сваким, ко дође пред њих, а не частити људе са речима: лопове, воле, магарче, марш и тако даље, како то по неки умеју.

Честитке краљу Петру. Српском Краљу Петру честитали су нову годину сви европски цареви и краљеви. Краља Петра не воли само његов народ и остали Словени, него га ево уважавају и поштују и страни владари. А он то боме заслужује и од свог народа и од крунисаних глава.

Српска Штедионица у Сарајеву. Босанска влада одобрила је правила „Српске Штедионице у Сарајеву“. Скупштина за оснивање штедионице била је на Богојављење, а уписивање у прво коло отпочело 1. јануара 1905. и трајаће 4 године. Ово је прва српска штедионица ове врсте у Босни, те ће добро доћи српском народу у Босни.

Нов српски новчани завод у Војци. 1. јануара 1905. одржали су Срби у Војци у Сријему скупштину, те ту закључили, да оснују свој новчани завод на дионице (акције). Свака дионица стајаће К 1, а исто тако упис. Новац за акције уплаћиваће се по 50 потура недјељно, а шаље се г. Мити Керечком трговцу у Војци и преч. г. Мити Станисављевићу пароху у Војци.

Десетогодишњица „Цариградског Гласника“. На св. Саву ове године навршиће се 10 година како излази српски лист у Цариграду по имену „Цариградски Гласник“, те је за то вријеме вјерно служио православљу и српском народу у турској царевини. Покретачи листа били су покојни Никодије Ст. Савић српски новинар из Пећи и Коста Групчевић из Охрида. Први је био главни уредник а пошљедњи је све досад власник и издавалац овог листа. Послије Никодија Сп. Савића били су уредници Сима Ј. Аврамовић, Светолик Јакшић, др. Михаило Вукчевић професор и Иван Иванић. Сада му је и власник и уредник Коста Групчевић. Желимо му најбољи успјех и надаље за добро и напредак српског народа у турској царевини!

Божићни ручак српских шегрта у Будимпешти. Познато је, да наше дјеце има у свима већим мјестима у нашој држави, гдје се уче различитим корисним занатима. Тако их има и у Будимпешти око 60. Срби у Пешти, а нарочито српско-трговачко занатлијско друштво „Слога“, приредило је шегртима божићни ручак. Најприје су отпјевали службу у цркви, а затијем су одведени у гостионицу, гдје је постављен био сто и удешено све по српском обичају, тако да су дјеца осјетила као да су код своје куће а не у туђем свијету. Том приликом поучавана су дјеца, зашто је то добро, што су отишла на изучавање трговине и заната, као и о том, да се добро владају и да добро изуче свој посао, па да онда буду од користи и себи и својим родитељима.

Јавна захвала.

Поводом смрти нашег незаборавног сина, супруга, свака и стрица

СВЕТОЗАРА ЂЕЛАЈЛИЈЕ

посједника и трговца,

преминулог дне 30./12. 1904. (12./1. 1905.) у млађаном добу од 36 година, захваљујемо свима, који нам га до хладног гроба попратише као и вјечну му кућу са красним вијенцима окитише, опојаше и матери земљи предадоше, као и онима, који нам усмено и писмено своје саучешће изразише те утјешительно нам голему тугу ублажише.

Нарочито хвала господину учитељу Котарлићу из Дољана, као и многобројном мјесном и околном сељаштву, које је свог омиљеника задњом почасти одликовало.

У *Сирчу*, дне 4. (17.) Јануара 1905.

Драгиња Ђелајлија мати **Љубица Ђелајлија** супруга
Милан Ђелајлија брат **Олга Ђелајлија** снаха
Десанка и **Драгиња Ђелајлија** синовке. **Светозар Ђелајлија** синовац.

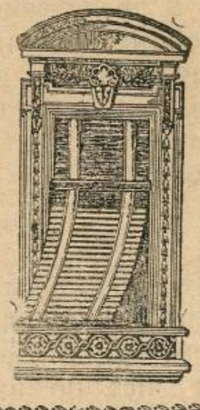

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—24.

Штампа: **Српске Штампарије у Загребу.** Одговорни уредник: **Буде Будисављевић.**

Број 3. Загреб, 1. (14.) фебруара 1905. Год. Ш.

Излази два пута у — мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута уврштују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Повишица чиновничких плаћа.

Наскоро ће чиновници у Хрватској и Славонији добити већу плаћу. Влада је већ изнијела пред сабор законски предлог о повишици чиновничких плаћа. Овај сабор прима све што влада изнесе преда њ, па ће сигурно примити и ово, као год што слабо опћинско вијеће прима све што предстојник хоће. Овај који дан расправљаће сабор о овом законском предлогу, и примиће га; онда то мора ићи краљу на потврду, и кад краљ потврди, онда ће то постати закон. Све то не ће дуго трајати, и наша господа, особито виша, згртаће од сада сваки мјесец много већу плаћу него до сад.

Како је у овом листу већ више пута било писано, наш се сабор пред каквих 38 година погодио с Мађарима, да они управљају с нашим државним новцем и ударају порезе, а нама враћају 44 од сто од нашега новца за оне државне послове, којима управља наша земаљска влада у Загребу (то је: управа, судови, школе). Сваких десет година обнавља се та нагодба. Од ове године обновљена је ова погодба опет на десет година, а ми смо добили од свога новца за четири милијуна круна више него до сада. Готово половина од тога новца отићи ће сад на повишицу чиновничких плаћа.

Право је да свак за свој рад буде плаћен како заслужује. Али код нас има много пречих потреба народних, које би требало задовољити прије него што се чиновницима повисе плаће. Истина је, да су код нас нижи чиновници слабије плаћени, него у једној другој земљи. Али мало која земља и стоји тако рђаво као наша. Колико би још код нас требало саградити школа, цеста, путова, мостова, колико треба учинити, да се народ научи обрађивати земљу, како је обрађују други напредни народи. Све би то, и много што шта друго требало учинити, да народ боље стоји, па ће он онда лако и чиновнике боље плаћати. Сиромашан народ не може богато плаћати чиновнике.

Многи људи кажу овако: Треба чиновнике боље платити, па ће они брже и савјесније свршавати своје послове, а од тога ће само народ имати користи. И у томе има доста истине. Кад је чиновник слабо плаћен, тару га непрестано бриге, како ће поред оваке скупоће исхранити своју породицу, па онда занемарује своје чиновничке послове, због тога народ трпи велику штету. То зна свак, ко има посла са судовима, котарским областима, жупанијама. Још је веће зло, што такав чиновник лако посрне и заборави се, па прими мито, и онда се већ зна на чију корист ради. Свега тога не би од сада смјело бити. И ми ћемо видјети, хоће ли наши чиновници од сада брже и боље радити, да се покажу захвални народу за повишицу плаћа. Видјећемо, хоће ли се наћи који чиновник, који ће имати образа, да и од сада сељаке зове марвом, да их грди, псује и тјера из канцеларије. Јер од сада имаће свак право да каже чиновнику: Господине, ми вас поштено плаћамо, па треба да поштено радите и поштено с нама поступате.

Ово би био главни и управо једини оправдани разлог, због кога би се могло пристати на повишицу чиновничких плаћа. Али на жалост чини се, да наша влада није пазила на овај једини разлог. По овом закону најслабије ће проћи баш они нижи чиновници, с којима народ има највише и најчешће посла. Ови ће и даље остати незадовољни, и народ ће због тога опет трпјети. Висока господа, која су и до сад имала велику плаћу, добиће сад на своју досадашњу плаћу повишице 30 на сто. А они мали чиновници добиће на своју мршаву плаћу повишице само 10 на сто. Ово није ни праведно ни добро.

Али најгоре је ипак, што народни учитељи нису добили ни филира повишице. Свак зна да

је народ без школа слијепац код очију. Ми требамо што више школа и учитеља, а да учитељи могу ваљано радити, потребно је да буду осигурани они и њихове породице. Код нас су учитељи и до сад били плаћени као подворници, па ће и даље остати тако. Свима су повишене плаће, а они ни сад не добише ништа, него остају пасторчад у држави. Ово је грдна штета за народни напредак. Ако је ико заслужио повишицу, то су сигурно учитељи. И за то се мора жалити, што је влада наша и у овој прилици занемарила учитељство.

С ових разлога ми не можемо бити задовољни с начином, како су повишене плаће. Кад се већ мислило да у данашње вријеме, гдје је народу тако тешко, треба повисивати плаће чиновницима, требало је то учинити да буде праведно и корисно за народ. А овдје се мислило само на корист велике господе. Али кад је већ тако учињено, видјећемо како ће се чиновници одужити народу, који тавори у биједи и свакој несташици, док њима даје, да могу живјети у сласти и ласти.

Срби и избори у Угарској.

Како је нашим читаоцима познато, извршени су крајем прошлога и почетког овога месеца у Угарској избори за угарски сабор у Будимпешти. И Срби у Угарској (Бачкој и Банату) ушли су у изборну борбу, али су лоше среће били.

Писали смо већ да је средишњи одбор српске народне радикалне странке у Новом Саду одбио сваки споразум с другим Србима, који нису у његовој странци. И то се Србима у Угарској у овој прилици љуто осветило. Радикална странка постављала је у свима срезовима, где се Срби с неким изгледом могу борити, самовољно своје људе као кандидате за посланике, а на друге се Србе није ни обазирала, нити их је питала, да ли и они пристају на ове кандидате, и хоће ли гласати за њих. Али највише је погрешила и праву срамоту учинила радикална странка у турско-бечејском срезу. Тај је срез већ у прошлом сабору заступао српски народни посланик др. Љубомир Павловић. Њега је народ опет кандидовао, и може се слободно рећи, да је била воља целога српскога народа из оног среза, да Павловић буде опет његов посланик. Али радикална странка није хтела да се покори народној вољи, него је и против Павловића истакла свога кандидата, а радикалне вође су грдили и ружили Павловића у својим новинама на пасје име.

Ова наопака изборна борба свршила се онако како се морала свршити. Истина је, да је код избора било насиља државне власти, и да се подмићивало и варало. Истина је и то, да су изборни срезови тако подељени, да Срби готово нигде не бирају сами, него им сметају негде Немци а негде Мађари. Али је истина и то, да су Срби код ових избора могли изабрати 4—5 својих посланика, да је било сложног и споразумног рада. У белоцрквапском, турскокањишком, шајкашком и уздинском срезу могао је проћи Србин, а и у свима другим срезовима могли су српски кандидати добити много више гласова, па би и то подигло српски углед пред противницима и странцима. А овако, што смо видели? Сви кандидати, које је поставила радикална странка, попадали су, а на неким местима добили су и врло мало гласова. Једино у Панчеву мора се поновити избор између њихова кандидата д-ра Славка Милетића и кандидата мађарске владе, јер су код првог избора била три кандидата, па ни један није добио преко половине преданих гласова. (У таким приликама мора се између она два, која имају највише гласова, поновити избор.) А и то су постигли једино тако, што су им у последњем часу прискочили у помоћ и остали панчевачки Срби. Али је ипак изабран један Србин народњак, а то је онај против кога су радикали највише радили, то јест д-р Љубомир Павловић. Радикални кандидат морао је одступити на сам дан избора, а Павловића је народ бирао с великим одушевљењем. Код прошлих избора добио је само 72 гласа већине, а код ових 437. То је најбољи доказ, да је сав народ уз Павловића. Има још један светао пример у овим изборима. У кулпинском срезу изабрали су сложни Срби заједно са Словацима словачког родољуба Милана Хоџу. Обадва ова примера сведоче, да се у оваким приликама само споразумним радом даде нешто постићи. —

У новом угарском сабору биће сад само по један Србин и Словак и шест Румуна народњака. Све су остало Мађари и помађарени људи, а свију посланика има 413. У Угарској има Мађара мање него других народа, Срба, Словака, Немаца и Румуна, па ипак су они готово сами у сабору. Све је ово удешено, да Мађари по својој вољи могу управљати државом, и наметати другим народима своје име и језик. Код Мађара су на изборима победиле странке, које су противне досадашњој влади и савезу с Аустријом. Ове ће мађарске странке сад у сабору разрачунавати с Аустријом, па ће најпре поделити државну царину (ћумрук) и војску. Све ће се то решавати без обзира на нас, само у мађарску корист, а ми ипак носимо све државне терете као и Мађари.

Српска повјест.

4.

Краљ Стеван Првовјенчани.

(Краљевао од 1196—1227 год.)

Кад се Стеван Немања одрекао владе и закалуђерио се поставио је Србима за великог жупана свог сина Стевана. Млађем сину Вукану дао је један дио земље, да с њом управља, али да слуша старијег брата. Док је Немања био жив, браћа су се слагала. Али кад је Немања умро, побуни се Вукан против Стевана и позове у помоћ Мађаре. Стеван није могао одолити и Вукану и Мађарима, који су већи дио Србије попалили и најстрашније опустошили. Мађари поставе за великог жупана Вукана. Али кад Мађари одоше у Мађарску побуни се народ против мађарског пријатеља Вукана и пристане уз Стевана. Није српски народ ни онда мирисао Мађара, који су му огњиште растурили и кућу попалили. Тако Стеван надбије Вукана, а брат им св. Сава их помири. Донесе кости Стевана Немање из Свете Горе, те се браћа над костима очевим у манастиру Студеници закуну, да ће живсти у љубави. Послије тога отео је Стеван неке земље од Бугара и од грчког царства.

Године 1220. прогласи се Стеван за краља и окруни се лицем на Спасовдан. Он је први српски владар, који је крунисан, вјенчан са круном. Зато се и зове *Првовјенчани* краљ српски. Године 1227. одрекне се он владе, као и отац му, оде у своју дивну задужбину, манастир Жичу, закалуђери се и добије име Симеон. Мјесто себе постави Србима за краља сина свог Радослава. Стеван је био човјек добар, јуначина, правичан, вјешт књизи и перу. Он је први Србин, који је писао учене књиге. Народ га је прозвао „свети краљ“. Тијело му лежи сад у манастиру Студеници, у Србији. Народ га врло поштује.

Ред је да проговоримо овом приликом о српском учитељу и просвјетитељу св. Сави, који је закрвљену браћу Стевана и Вукана помирио и Србе од великог зла спасао.

Свети Сава.

Стеван Немања имао је три сина: Стевана, Вукана и Растислава, најмлађег. Растислав је од малена још заволио књигу, а није марио за игру и весеље.

Једног дана дођу у Немањин двор калуђери из Свете Горе и омиле јако Растиславу калуђерски живот. Он се договори с њима, остави богатство и утекне с њима у Св. Гору. Дуго га је Немања узалуд тражио, док не чује, куда је отишао. Кад је један Немањин војвода стигао са војницима у Св. Гору, да води натраг Растислава, он се брже у ноћи покалуђери и прими име Сава. Војвода однесе Немањи одијело Савино и пострижену косу и каже му, шта је било са Растиславом.

Св. Сава је живио тешким ондашњим калуђерским животом. Постио је, бос ишао, радио све пољске и друге послове и учио. Кад се Немања одрекао владе, отиде и он Сави на Свету Гору и ту подигне прекрасни манастир Хиландар, како српски народ пјева:

Б'јел Вилиндар на сред Горе Свете,
Крашну славну себи задужбину.

Послије неколико година постави грчки патријарх св. Саву за српског архиепископа (митрополита) и да му право да поставља српске владике (епископе). До тог доба биле су Србима владике све сами Грци. Тако св. Сава постави осам српских владика и пође по свом милом народу, да га учвршћује у вјери православној и да га учи сваком добру. Куд год је ишао дизао је цркве, манастире, школе, болнице. Постављао је свештенике и учитеље, који ће дјецу учити. Свуда иза њега остајало је само добро и благослов.

Двапут је у свом животу ишао у Јерусалим. Кад се враћао у Србију са другог пута сврати се у госте бугарском краљу, одслужи службу на Богојављење, и шест дана иза тога умре 1236. год. Синовац му, српски краљ Владислав, пренесе му тијело у Србију и сахрани га у својој задужбини, манастиру Милешеву, у садашњој Херцеговини. Народ српски врвио је на његов гроб 800 година, вјерујући, да тијело његово највеће болеснике исцјељује. Чак су и Турци долазили на његов гроб ради исцјељења. Потурици Синан-паши није било мило, што српски народ тако поштује св. Саву. Он је мислио, ако уништи тијело св. Саве, да ће Србин заборавити на своје име, род и вјеру. Стога он пренесе год. 1595 тијело св. Саве у у Биоград и ту га спали на великој ломачи.

Али то не поможе. Срби почеше свога учитеља и просвјетитеља још више штовати и дај Боже, да га непрестанемо штовати никада.

Милош у Латинима.

— Српска народна пјесма. —

Боже мили, чуда великога!
Када славни српски кнез Лазаре
Посла зета Милош Обилића
У Латине да купи хараче!
Латини га дивно дочекаше,
И господском части угостише,
Па га воде пред бијелу цркву,
Пред бијелу цркву Димитрију,

Пак се вале латинска господа:
„Гле, видиш ли, војвода Милошу,
„Видиш нашу цркву Димитрију,
„Какова је и колика ли је?
„Ви нејмате таковијех цркви.“
Вели њима војвода Милошу:
„Ви сте мудри, господо латинска,
„Јесте мудри, ал' зборите лудо:
„Да ви знате наше намастире,
„Наших славних цара задужбине,
„Какови су и колики ли су.
„Да видите лавру Студеничку
„Не далеко од Новог Пазара;
„Да видите Ђурђеве Ступове
„Код Јежеве старијех дворова,
„Задужбине цара Симеуна;
„Да видите чудо невиђено,
„Бијел Вилиндар усред горе Свете,
„Задужбину Саве Светитеља
„И његова оца Симеуна;
„Да видите Жичу код Мораве
„И код Ибра више Карановца;
„Сопоћане Рашки на извору,
„Задужбине Светога Стевана,
„Српског краља првовјенчанога;
„Да видите Папрађу велику
„Виш' Зворника Спречи на извору
„Под високом гором Богоровом,
„Задужбину Вукана жупана;
„Да видите високе Дечане
„Код Призрена града бијелога,
„Задужбину краља Дечанскога;
„Да видите Рачу пребијелу
„Код Сокола украј воде Дрине;
„Да видите лијепу Троношу
„Код Лознице на р'јеци Троноши,
„Задужбину браће Југовића;
„Да видите славну Раваницу
„У Ресави ниже Параћина
„На студеној р'јеци Раваници,
„Задужбину нашег господара,
„Господара, славног кнез-Лазара;
„И остале српске намастире,
„Да видите, пак да се дивите,
„Какови су и колики ли су!
„Шта је ваша црква Димитрија?
„Ја ћу вам је саде претурити
„А из руке тешким буздованом.“
Ал' Латини то не вјероваше,
Но с Милошем они с' окладише
У хиљаду жутијех дуката.
Узе Милош перна буздована
И засука бијеле рукаве,
Пак се моли Богу истиноме:
„Прости, Боже и бијела цркво!
„Да се једном бацим преко тебе,
„Не ћу на те, него преко тебе.“
Пак потеже перним буздованом,
Буздован се замче у облаке:
Једни веле: „Јесте претурио“,
Други веле: „Није претурио“,
Трећи веле: „Јесте те високо“.
Кад се врати перни буздоване
Изнад б'јеле цркве из облака,
Он удари у банове дворе,
Те полупа срчали чардаке,
И ту уби два банова сина
И четири морска ценерала,
И дванаест великих властела.
Кад то виђе господа латинска,
Уватише војводу Милоша,
Бацише га на дно у тамницу.
Често Милош кроз прозор погледа,
Не би л' мог'о кога угледати;
Ал' угледа Косту Циганина,
Па га поче Богом братимити:
„Богом брате Коста Циганине!
„Ево тебе три дуката жута,
„Донеси ми један лист хартије,
„Лист хартије књиге без јазије.“
То је Коста за Бога примио,
Донесе му један лист хартије,
Лист хартије књиге без јазије.
Милош сједе ситну књиге писат'
Своме тасту српском кнез-Лазару,
Не пише је, чим се књиге пишу,
Већ је пише крвљу од образа;
Све му каза што је и како је.
Кад Лазару ситна књига дође,
И он виђе, што му књига пише,
Ону гледа, другу књигу пише,
Те је шаље господи латинској,
У књизи им овако бесједи:
„Чујете ли господо латинска!
„Пустите ми мог зета Милоша,
„Подајте му од земље хараче,
„И опкладе хиљаду дуката;
„Ако ли га одмах не пустите,
„Вјера моја тако ми помогла?
„Дић' ћу на вас Србље и Мађаре,
„Сву ћу вашу земљу похарати,
„Похарати, огњем попалити.“
Кад Латини књигу проучише,
Брже боље пустише Милоша,
Дадоше му од земље хараче,
И опкладе хиљаду дуката.

Руско-јапански рат.

Пред Мукденом.

Сада је у Манџурији велика зима, па је и ратовати тешко, јер се не могу копати шанчеви и заклони, кад се хоће напријед. Због тога и нема у Манџурији засад већих бојева, него окршаји. Руси и Јапанци шаљу веће или мање одјеле војске да развиде како је гдје непријатељ

јаки и гдје се утврдио. Куропаткин има сада 14 корова и 1500 топова, а добиће још 4 кора појачања тако, да ће тада имати до 550.000 војника. Јапанци напротив, кад стигну појачања испред Портартура, имаће до 350.000. Чим дакле попусти вријеме моћи ће Руси почети битку, те ће без сумње и побиједити Јапанце.

Генерал Грипенберг заповједник друге руске војске у Манџурији враћа се због болести у Русију, па се јавља, да ће на његово мјесто доћи генерал Церпицки.

Балтијска морнарица.

Дио руске балтијске морнарице под Рожественским још увијек је код острва Мадагаскара на југу Африке. Кад стигне Фелкерзам са својим дијелом морнарице сачекаће још и трећи дио балтијске морнарице, а онда ће сви заједно на Јапан.

Опсиједање Владивостока.

У најновије вријеме јавља се, да Јапанци хоће да опсједну и руску поморску луку Владивосток. Како је Владивосток необично утврђен, а Јапанци не могу га опколити с копна као Портартур, то ће они слабо што моћи израдити само с мора.

Српска свест у Срему.

Срем је био на гласу због свог србовања некада. Он је предњачио свима Србима у Хрватској и Славонији. Његова се реч далеко слушала. Тако је некада било.

Изгледа нам, да су Срби тамо много попустили, да нису онакви као некад. Ето пишу нам из Срема, да у Срему има општина, где су Срби у већини, па сведно се у њима уредује латиницом, а не ћирилицом српском. Скоро вјеровати не можемо да је то истина. А људи веле, да јест.

Што ли ће, Боже мој, на ово рећи сиромашни, запуштени Личани и Бановци? Та код њих се доскора није смело споменути српско име, код њих је сиротиња и голотиња, мало народне господе, међу тежацима слабо раширено читање и писање, па опет има много општина и школских одбора, који уредују ћирилицом, и сваки дан их је више. Па кад се они отимају, како би Срем смео друкчије радити.

Има људи који ће рећи: „Па то је свеједно, какво било писмо. Од тога нам неће бити џеп пунији“. Има таких људи, али зло говоре ти људи. Није нам џеп пунији ни од тог, што православну веру исповедамо, што се имена српског држимо, што српски говоримо, што српске обичаје поштујемо. Од свега тога нисмо богатији, па опет се тога ни зашто не би одрекли. А зар је писмо што друго? Кад нећу српски да пишем, могу и да не говорим српски, и да православну веру не славим. Хајдемо онда да оставимо све српске светиње, па примимо од Шваба или Мађара или кога другог све њихово. Хајде ко ће први. Да питамо браћу Русе, пошто би се они одрекли ћирилице, јер и они пишу ћирилицом. Лепо би нас погледали! Сваки народ мора поштовати све што је његово. Тешко народу, који сам своје стане презирати и за своје не марити.

Општински одбори нека стога закључују свуда, да се у општинама почне уредовати ћирилицом, где то већ није урађено. Ми се уздамо, да у Срему неће бити за мало времена општине српске, која не би увела уредовање ћирилицом. Исто то нека раде и школски одбори. Срем не сме допустити, да га претекне сиромашна и запуштена Лика и Банија.

Побринућемо се, да дознамо, које општине не уредују ћирилицом, па ако је не уведу, ми ћемо штампати имена свију тих жалосних српских општина на вечиту њихову срамоту.

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомиелено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство. (Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Све, све, али занат.

Пође некакав цар са својом женом и кћерју да се шета по мору на лађи, Кад мало одмакне од брега, наједанпут духне ветар, па га баци чак у некакву земљу, где се о његову царству ништа није чуло (као ни он о овоме што до сад ништа није знао, ни чуо). Кад изиђу на сухо, он није смео ни казати да је цар, а новаца нису имали са собом ништа, па не знајући никаква заната, нису се могли друкчије хранити, него се он најми да чува сеоска говеда. Пошто ту проживе тако неколике године, угледа син цара од оне земље његову кћер, која је била врло лепа и већ дорасла до удаје, па каже свом оцу и мајци, да се другом ни-

каквом девојком неће оженити до кћерју говедара из тога и тога села.

Отац, мати, и други дворјани стану одвраћати царевића, да се прође те срамоте: како би он, царев син, узео говедареву кћер код толиких других царских и краљевских кћери! Али све залуду; он каже: „Ја њу, ја ниједну.“

Кад већ виде да друкчије не може бити, онда цар пошље једнога свога поглавара, да јави говедару да ће цар да му узме кћер за сина. Кад овај отиде и јави то говедару, а говедар га запита: „Какав занат зна царев син?“ Поглавар се упропасти: „Бог с тобом, човече! Како ће царев син знати занат? Шта ће занат цареву сину? Занате људи уче, да се хране њима, а царев син има земљу и градове.“ Говедар каже опет: „Е, ако не зна никаква заната, ја му не дам своје кћери“. Посланик се врати, те каза цару шта говори говедар.

Сад постане чудо још веће. Они су мислили да ће то за говедара бити највећа срећа и дика, што му царев син узима кћер, а он пита какав занат зна царев син! Цар пошље другога поглавара, али говедар каже једно те једно: „Док царев син“, вели, „не научи какавгод занат, и не донесе ми своју рукотворину, дотле нема ништа од пријатељства!“ Кад се и овај посланик врати, те каза да говедар не дâ девојке док царев син не научи какавгод занат (само нек је занат), онда царев син зађе по чаршији, да гледа какав је занат најлакше научити. Ходајући од радионице до радионице, и гледајући како различни мајстори раде, дође у радионицу, где се плету рогожине, и то му се учини најлакши занат, па га почне учити и научи га за неколико дана, па онда оплете сам једну рогожину (асуру).

Сада ову царевићеву рогожину однесу говедару, па му кажу да је царев син научио занат, и да је то његова рукотворина. Говедар узме рогожину у руке, те је загледа са свију страна, па онда запита: „Колико то вреди?“ А они му кажу „Четири паре“. — „Е — вели, — добро! Четири паре данас, четири сутра, то је осам, а четири прекосутра, то је дванаест итд. Да сам ја тај занат знао, не бих данас чувао сеоских говеда“. Па им онда каже ко је он и како је ту дошао, а они се онда још већма обрадују што узимају девојку од цара, а не од говедара, и с највећим весељем венчају момка и девојку и проведу свадбу, па онда даду овоме цару лађе и војску, те отиде преко мора и нађе своју земљу.

Сваки је занат златан.

Занат је свакидашњи добитак.

Са занатом ћеш даље отићи, него с товаром блага.

Народна приповетка.

За „Српско Коло“.

Наш лист свакијем даном стиче све више пријатеља и заузимача, који „Српско Коло“ шире међу Србе ратаре. Тако је даље преч. г. Димитрије Поповић администратор парохије у Турјанском, у Врховинама послао управи К 9·60 за четири скупљена претплатника. Даље имамо забиљежити други примјер, да се и Србин ратар заузимље за свој лист. Као што смо већ донијели у овом листу први од Срба ратара који се почео заузимати за „Српско Коло“ био је Раде Јакшић из Камералних Моравица. Други је Србин ратар Никола Димитријевић из Старих Бановаца у Сријему, који је скупио три претплатника. Срби ратари! Угледајте се на ову двојицу, па и ви овако радите за свој лист. Г. Никола Наранчић правник у Госпићу послао је управи нашег листа К 40·80 у име претплате за 30 скупљених претплатника, па пише да ће за који дан скупити још 10—20 нових претплатцика, јер да наш свијет особито радо чита „Српско Коло“. Даље је г. М. Шарчевић из Нарте код Беловара послао „Српском Колу“ К 20·40 као годишњу претплату за 8 скупљених претплатника. Г. Михаило Шепа из Перне код Топуског послао је у два маха претплату за скупљене претплатнике и то први пут К 19·20 за 8 претплатника, а други пут К 16 за 7 претплатника. За српском господом не заостају ни наше Српкиње. Тако је госпођа Милева Бах из Ријеке (Фијума) послала нашем листу К 12, што их је скупила у свом друштву и то да се за то шаљу 3 броја „Српског Кола“ сиромашним Србима ратарима у Смољанац код Слуња, а друга 2 броја двојици Срба ратара у Барлете код Госпића. Г. М. Ћирић парох у Допсину, о ком смо већ јавили и прије, да је врстан скупљач претплатника „Српском Колу“, скупио је опет 3 нова претплатника, па пише том приликом ово писмо уредништву „Српског Кола“:

„И опет сам 3 претплатника за „Српско Коло“ добио. Шаљем вам данас „поштанском дозначницом“ 7 К 20 ф. Претплатници су: Миливој Коронсовац, ратар. 2. Кузман Лекић, ратар и 3. Чедомир Радосављевић, ратар. Сви из Допсина. Пошта: Чепин. —

Вредно је споменути. Отац Чедомира Радосављевића неки дан дође к мени са питањем: „Господине! шта се ви срдите на мене и на мог сина?“

Ово ме питање изненадило, па му рекох: „По чему ти судиш, да се ја на тебе срдим?“

„Он ће опет: „Да се не срдите, ви би и мог Чеду, као и другу момчад, позвали, да се на „Српско Коло“ претплати“. Ваљда није он гори од других момака, па и ја сам кадар — хвала Богу — од моје сиротиње који филир за српску књигу — као и други брат жртвовати. Ја сам дошо, молим вас лепо, да и њега упишете, и јавите српској господи у Загребу, да се је и он на „Српско Коло“ претплатио. Ево 2 К 40 фил.“.

Једва сам овог поштењака уверио, да сам његова сина превидео, а не, као што он мисли, хотимице га изоставио.

Ето и по овом се види, да су и наши ратари свесни, и да се са својим српством диче и поносе, и да се и у добрим делима један на другог угледају и натичу.

Са искреним српским поздравом „Српском Колу“ и свима који се око њега купе.“

Г. Милан П. Дракулић из Скакавца код Карловца опет је скупио као прилог „Српском Колу“ К 12. Преч. г. Сава Петковић парох у Добановцима послао је „Српском Колу“ К 21·60 као годишњу претплату за 9 скупљених претплатника. Том приликом и он је писао писмо уредништву „Српског Кола“, па између осталог вели: „Време је већ, да и сељак наш — тај дуготрпељиви патник и вечито тубе издирало — прогледи својим рођеним очима, да се обазре око себе и увиди: ко је и шта је био у прошлости, ко је и што је данас, какве дужности има да испуњава, а каква права да ужива у држави, земљи, жупанији, котару и општини својој.

Тога се тешког али племенитог и корисног посла и задатка латило наше лепо „Српско Коло“ и врши га до данас савесно и успешно, а вршиће га још много савесније и успешније, ако га сви ми обилатом претплатом потпомогнемо, ако га ревно читамо.

Само онај нека не буде претплатник и читалац овога омиљеног листа народног, који хоће да остане и даље крај очију без вида, коме је право и мило да и на даље само прти на плећима својим тешко бреме многобројних дужности, а да никад не сазна и никад не окуси сласти законом гарантованих му права!!“

Г. Михаило Шепа из Перне и то трећи пут послао је К 9·60 као годишњу претплату за 4 претплатника. Особити пријатељ Срба ратара и „Српског Кола“ из Малог Граца код Глине у три маха је слао управи нашег листа претплату за скупљене претплатнике и то први пут К 23·60 за 14 претплатника, други пут К 19·80 за 8 претплатника и трећи пут К 8·40 за 6 претплатника. Исто тако се ревно заузимље за „Српско Коло“ и г. Јово Генераловић из Тушиловића код Карловца, који је такођер у три маха слао претплату и то први пут К 1·20 за 8 претплатника, други пут К 24 за 10 и трећи пут К 12 за 5 претплатника.

Шта се збива у нас и у свијету.

Поузданички састанци српске самосталне странке. У понедјељак, 7. (20.) јануара био је у Малом Грацу код Глине, поузданички састанак српске самосталне странке, на којем је поред народне господе било и преко 200 Срба ратара. Г. Симо Јакшић трговац из Драготиње отворио је овај састанак. За предсједника састанка био је изабран преч. г. Милан Гламочлија парох у Малом Грацу. Затијем је г. Светозар Прибићевић главни уредник „Новог Србобрана“ разлагао што све хоће да ради и да постигне српска самостална странка за народ или како се то каже говорио је о програму странке. Нарочито је говорио и о том, што може сад да наступи и код нас послије нових избора у Угарској. Послије њега говорио је г. Младен Остојић парох жировачки о том, за што се народ бори и како да се бори, те његов лијепи говор попраћен је бурним одобравањем. Г. Петар Велебит парох хајтићски у свом говору соколио је народ, да истраје у борби за своја права, увјеравајући га, да ће уз народ бити сва права народна господа. На завршетку преч. г. Милан Гламочлија парох малоградачки говорио је о том, како народ треба да се спрема и да се учи, како ће се борити за своја права, другијем ријечима да се васпитава политички. У ту сврху препоручио је на завршетку свога говора Србима ратарима, да се претплаћују на народни лист „Српско Коло“ и да га један другом препоручује, јер баш „Српско Коло“ у том погледу даје Србину ратару најбоље поуке. Послије тога предсједник је закључио овај лијепи народни састанак и договор.

Извршни одбор српске самосталне странке за изборни котар нуштарски држао је своју прву сједницу 17. јануара о. г. у Боботи. У тој сједници саставио се и одбор, те изабрао предсједника, потпредсједника и перовођу. Чланови одбора потписали су очитовање, којим изјављују, да пристају уз српску самосталну странку и да ће у свему радити, како то прописи странке захтијевају. — Послије одржаног поузданичког састанка у Малом Грацу, одржана је исти дан послије подне у Малом Грацу и сједница извршног одбора српске самосталне странке за изборни котар глински, те је изабрао предсједника, потпредсједника и перовођу. Исто тако је изабрано и 6 изасланика, који ће одбор заступати на главној скупштини српске самосталне странке, која ће се одржати у Загребу. Узета је уједно на знање и изјава преч. г. Николе Ерцеговца, да иступа из српске самосталне странке, те је мјесто њега изабран други у одбор. — Даље је 17. (30.) јануара извршни одбор српске самосталне странке за изборни котар моровићски одржао своју другу сједницу, у којој је изабран потпредсједник, а сви чланови одбора потписали су очитовање, да ће радити све онако, како то прописују правила и прописи (програм) странке. За сваку општину управну моровићског изборног котара изабран је по један поузданик странке.

Нема ништа љепше, него када се овако народна господа заједно са Србима ратарима скупљају у коло, договарају се и спремају за борбу за своја права.

† **Митрополит Севастијан Дебељаковић.** Српску цркву и Срство у турској царевини задесио је тежак губитак. У недјељу пополне, 23. јануара (5. фебруара), умро је у Цариграду изабрани и посвећени митро-

полит скопљански Севастијан Дебељаковић. На св. Саву служио је у српској цркви у Цариграду службу божју и ту је тако озебао, да је пао у постељу из које се више није ни дигао. Митрополит Севастијан рођен је у селу Липљану из једне од најстаријих и најзнатнијих свештеничких породица на Косову. За митрополита је изабран 15. (28.) јануара 1904., а посвећен 18. (31.) јануара 1904. Лака му земља и вјечан спомен у народу српском!

Друштво за оснивање српских народних књижница. Ми смо већ о том писали у овом листу, како би требало у нашим мјестима оснивати народне књижнице, гдје би се држале корисне књиге за народ, па их народ узимао и читао. Сада се у Загребу оснива тако друштво, које ће оснивати таке књижнице. Правила ће наскоро бити предана влади на потврду, а друштво ће онда почети да ради. Када правила буду потврђена, писаћемо још о њима.

„Српско Коло" и спољашња сарадња. Под овимјем именом изишао је у „Новом Србобрану" веома лијеп чланак, у ком се пише, како би требала наша народна господа, као свештеници, учитељи љекари, адвокати, судије, инжинири и т. д. поред тога, што се заузимљу за раширење „Српског Кола", да и пишу у „Српско Коло" згодне чланке за народ. Надамо се, да ће они то заиста у будуће што обилније и радити.

Различне вијести.

Закон о подизању сточарства. Сабор краљевине Хрватске и Славоније примио је ових дана закон о подизању сточарства, који одређује, како се има поступати с биковима, пастусима, нерастима и овновима, што их влада даје преко општина или подружница за расплод стоке (коња, говеда, оваца, свиња и т. д.) За расплод се смије употребљавати само здрава и ваљана стока. Посебна сточарска повјеренства водиће надзор око тога. Ако онај, који држи оваку животињу за расплод, не буде вршио све на што се обавеже, биће кажњен глобом од 5—500 круна, а може му се и одузети без икакве отштете. Кога котарска област казни, може се притужити на жупанију и владу. Све ове глобе теку у ветеринарске закладе општинâ, и имају се опет употребити за подизање сточарства.

Привредни одбор у Сомбору. И у Сомбору је недавно заузимањем г. Косте Панића трговца, основан сталан Привредни Одбор (попут бечког, новосадског, осјечког и т. д.), који ће се бринути о српском привредном подмлатку у Сомбору. Предсједник одбора је г. Стева Михајловић апатекар, тајник Д-р Бранко Маширевић, а остали чланови: Коста Панић трговац, Риста Свирчевић професор, Влада Вукичевић трговац, Стева Илкић учитељ и Милета Николић трговац. Одбор је већ почео сомборске шегрте скупљати на редовне састанке, те је на првом састанку држао дјеци згодно и поучно предавање г. Стева Илкић српски учитељ, на другоме ће г. професор Риста Свирчевић и т. д., а основаће се и књижница (библиотека) за привредну омладину.

Руски генерал на Ријеци. У недјељу 23. јануара (5. фебруара) био је на Ријеци на проласку у Русију, руски генерал Громбчевски, заповједник козачких чета, који је био рањен у боју на ријеци Јалу. Био је у Италији на опоравку, па се отале вратио у Русију. Сад му је педесет година, а још је сасвијем чио и добра изгледа.

Радост у црногорском двору. Црногорском књежевићу Мирку родио се 18. јануара на Цетињу син, кому су дали име Станислав.

Бранислав Нушић. 7. фебруара по новом прослављен је свечано у Новом Саду двадесетпетогодишњи рад на српској књизи г. Бранислава Нушића, садашњег управитеља Српског Народног Позоришта у Ђ. Саду.

Не поштују православне празнике. Трговци Мавро и Макс Хиршли у Глини нијесу хтјели затворити дућана, кад је на св. Саву ишла литија (процесија). Сви су други то могли учинити, само они нијесу.

Тако презиру наше светиње они, који су се обогатили нашим новцем. На ово треба бити одговор „свој своме", јер у Глини има и Срба добрих трговаца.

Србин свећеник на дјелу. Госп. Вујатовић, српски свећеник у Вуковју продао је недавно Србину сељаку једно имање за 3000 круна, и ако му је један Мађар давао за њега 4000 круна.

Ово је мало бољи свећеник од проте новосадског Милана Ћирића, који је радије дао Швабама земљу у закуп, него српској земљорадничкој задруги у Војци, која је била вољна дати закупнину колику и Швабе.

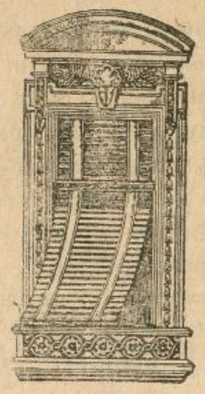

Фабрика жалузија, ролета, дрвених и жељезних завојних капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—24.

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 4. Загреб, 15. (28.) фебруара 1905. Год. Ш.

Излази два пута у — мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута уврштују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: **Друштво „Српско Коло“ (д.-д.)** Уређује: **Уредништво „Н. Србобрана“**

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је еднодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство. (Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Нашим читаоцима.

Има још доста наших читалаца и претплатника, који су заборавили на своју дужност, па нијесу обновили претплате. Ми их на то сад пошљедњи пут опомињемо, јер у будуће не ће добити нико листа, док не обнови претплате, која је и онако малена, да већ не може бити мања. То чинимо још и стога, што нам сад излазе штампане адресе, па да не морамо штампати наново и имена онијех, који нијесу обновили претплате и тиме да не правимо себи трошка. Ми се међутијем надамо, да до тога не ће доћи, јер ће наши претплатници и сами увидјети, да ми с правом своје тражимо, па ће и своју дужност учинити, а уједно тиме помоћи, да овај народни лист буде могао још боље и лакше поучавати у свему своје претплатнике и читаоце.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Глас из Срема.

Како сте се смели огрешити о српску свест у Срему? У броју 3. „Српскога Кола“ велите: „Срем је био на гласу са свога Србовања некада“ — а ја велим: „и сада је“. Шта су ваши сиромашни Личани и Бановци? Ништа према Сремцима. Дођи ти у коју год хоћеш крчму, то ти је свака пуна не само свецем и недељом него и радним даном и то само Срба, јер Шваба долази у крчму само кад има што да купи, ту се са Србином најлакше погађа. Какву му тамо помињете ћирилицу, мари ти он за то, он и сам већином пише латиницом.

Да је тако, набројаћу само неке примере.

Ево вам нашега *Сурчина*. Хоћемо да градимо Српски Дом. Имамо две српске земљорадничке задруге. Имамо српско певачко друштво. Ту су нам поп Јефта и учитељ Богољуб народне вође, али за чудо у општини се уређује латиницом зато, јер је глава општине т. ј. бележник Словак.[1])

Купиново. Седиште деспота српских. Уређује се и у школи и школском одбору и општини и свуда само латиницом. Бележник Словак заклети непријатељ српске зем. задруге. Учитељ Лаза П., Бог да му прости, начинио читаво страшило од задруге, одвраћајући народ од ње, подигао се је са Др. Абјанићем против имена и слова Српскога.

На црквеној слави у Купинову код цркве мајке Ангелине деспотице српске, свирају и певају шабачки Цигани Др-у Абјанићу песме, које изазивљу Србе. Срби Сремци то мирним оком гледају и ухом слушају. Др. Абјанић изјављује ту на српској слави: „Ја овде не поштујем за Србина никога ко нема пасош из прека (преко Саве из Србије) а ово шта овде има грчко-источњака, то су Хрвати, Власи или Раци, овде Срба нема“ — и т. д. То исповеда у српском друштву, пред два српска свештеника, па нико ни речи, само му је једна попадија очитала горопадну молитву. (Што ми-

[1]) Ми знамо, да је општинско заступство закључило да се уведе уредовање ћирилицом. То је већ било објављено у „Новом Србобрану“. Можда је кривица код виших власти, што се још није почело уредовати. (Прим. Уредништва).

Чувајте и остављајте сваки број овога листа, јер ће вам требати и послије, да га читате.

слите да је ово рекао ономе сувом поп Младену што је расправљао на конгресу?)

Купиново је мајдан од ракије. Ту је летос превезено на милијун центи шљиве за ракију из Србије. Ту се попије више ракије годишње него у свој вашој Лици и Банији. Ту се множе чивутски дућани као печурке после кише. Ту су сви већници Срби осим једног Хрвата (Хермана???). Па скинуше српски наслов са варошке куће (код нас тако зову општину), те метнуше наслов латиницом.

У *Обрежи*, начелник Србин, бележник Шваба, већина већа Срби, па све уредују латиницом.

У *Ашањи* чудо над чудима. Већ ми пуче глава од велике хвале тамошњега попа и учитеља, како се ти слажу, како ти раде за народ. Поп да му нема пара у митрополији, узор у свему, њега поштује сав равни Срем са његове особите смирености и доброте. Па и јест честит и добар. Учитељ пише књиге „како да се помогне ратару", већ се по свим нашим селима о њему говори, као о народном човеку, који је рад да помаже свакоме, али бих рекао и бих се заклео, да и он уредује латиницом у својој школи и школском одбору. Тако добар поп и учитељ, сви већници Срби, па на велику њихову срамоту изабраше Швабу калвина за бележника. На две српске школе мађарска круна а натпис латиницом. На месном суду овако: „Mjestni sud, Местни суд, Ortsgericht", још само нема мађарски. Кад ми овдуд из Јабане пролазимо кроз Ашању у шуму, увек мислимо од школа да су трафике, па су већ неки од нас, који не знаду читати ишли тамо, да купе дувана, цигара и машина. Да је то прави учитељ и прави Србин, требао би оно чудовиште збацити са школа. Дочуо сам од мога једног Ашањца на пијаци, кад сам га питао зашто су прибили оне трафичке табле на школе, да су они имали општински печат српски, који је направљен кад је општина основана и никоме није био противзаконит нити му је ко замерао ни код владе, ни код жупаније, ни код котара, а сад пријави наш Шваба бележник, да је противзаконит, те без питања већа, даде на рачун општине направити два нова печатњака, пола хрватски, пола српски. Видите свесност у тој општини! Срби ћуте, трпе, не смију се ни живи показати.

У опће у граници а напосе у котару земунском скоро у свим општинама и школама уредују латиницом, на свим општинама и школама су наслови крупни латиницом, а под њиме ситнији ћирилицом. Изузетке чине две школе у Ашањи које имаду још уз хрватски натпис и мађарску круну.

Што је Срема
Карловчића нема.

Ту ти нема Шваба ни Словака ни за лек. Ту ти је макар споља видљив знак пробуђене свести. Види се лепим, крупним, великим, српским словима написано: „Српска народна основна школа". Али ми се чини да и у школи, школском одбору и општини уредују латиницом.

Шимановци велико српско место. Биралиште народнога посланика, много интелигенције српске, српски прота са црвеним појасом, Србин начелник, бележник, учитељ, учитељица, поштар, доктор, трговци, сви већници и скоро сви ратари, па свуд фирме латиницом и уредовање тако исто. — То је још већа срамота него тамо где су чиновници иноверци. О мањим местима да и не говоримо.

Жалосно је да се у некадашњој војводини српској уредује латиницом, жалосније је да се мисли туђински, а најжалосније, да се ради несрпски. Наш се је српски народ почео кретати и селити у Бугарску, па продаје крадом Швабама и Словацима, Мађарима и Чивутима јефтиније, него што би му Срби платили. Још пишу Швабама у Банат, да дођу овде у Срем ако хоће јефтино посед да купе.

О овоме ћу Вам се јавити после, а сад Вам шаље поздрав Ваш *Србин Сремац.*

Српска повјест.

5.

Краљ Стеван Радослав.

Стеван Првовјенчани имао је четири сина: Радослава, Владислава, Уроша и Предислава. Прва тројица били су српски краљеви све један иза другог, а најмлађи оде у калуђере, узме име Сава, постане српски архиепископ под именом Сава други, јер је св. Сава био први српски архиепископ.

Радослав баш није био најбољи владар. Србија за његова доба није ништа напредовала. Зато се он уклони с владе.

Стеван Владислав.

Послије Радослава постане краљ Владислав. Ни он није био добар владар. Великаши, племићи радили су за његове владе, што су хтјели. Србија ни за њега није напредовала. Послије њега дође на владу брат му, Стеван Урош, трећи син Стевана Првовјенчаног.

Стеван Урош.

(Краљевао од год. 1243—1276.)

Прво му је било, да је сабио рогове великашима, који су се превећ били осилили. Србија је за његове владе дошла до великог угледа и моћи. Он је отео неке земље од царства грчког, потукао је Бугаре, кад су били ударили на њега, освојио је земљу Хум, коју су Мађари још за Стевана Првовјенчаног отели од Срба. Био је човјек мудар и јунак. Бринуо се јако за своју државу, дао јој законе. Носио се просто, у кожуху је дочекивао посланике других царева и краљева. Штовао је народне обичаје. Зато га је народ и волио. Дизао је манастире, дијелио милостињу силну. Први је почео копати у Србији руду и ковати сребрни новац. До њега Срби нису имали свог сребрног новца.

Кад је већ остарио, побуни се против њега син Драгутин, добије помоћ од свог таста, краља мађарског и потуче војску очеву на пољу Гацком, и себе закраљи. Отац оде у манастир Сопоћане, своју задужбину те се покалуђери. Тако је несретно свршио честити и ваљани српски краљ Стеван Урош Велики.

Краљ Стеван Драгутин.

(Краљевао од 1276. до 1282. године).

Драгутин се није дуго наужио силе и краљевања, коју је отео од свог оца Уроша. Гризло га је нешто увијек у души, што је дигао руку на рођеног оца. Уз то се зарати са Грцима, али је био слабе среће. Трудио се да буде добар народу, сам је ишао гледати, како народ живи, али му је било бадава. Нико му није опростити могао, што је оца отјерао са пријестола. Уз то једном падне с коња и сломи ногу. Мислио је да је то казна божја. То и народно незадовољство нагнаше га да се захвали на влади и преда је свом брату, јуначком и мудром Милутину. Драгутин себи задржи Сријем, Мачву и један дио Босне. С тим је земљама управљао Драгутин до смрти своје, преко тридесет година. Пријестолни град му је био Дабрац на Сави. Звали су га „сријемски краљ“.

Краљевић Марко и троглав Арапин.

Ко о чему, жедан о напојци
Ко о чему, млађан о дјевојци,
Руветлија о своме занату,
Кавгација увјек о инату,
Баба Јéка о младоме петку,
Дервиш дека о ћабину светку, —
А ја, сл'јепац, шта ћу о чему ћу?
Ја не могу о сунашцу јарку, —
Чујте опет о Краљевић' Марку!
Отиште се у незнáкуд Марко
На Шарину коњу разумноме,
Тек да прође па да кући дође.
Ако нађе шенлук и весеље,
Добре брате и кићене свате,
Да посједи, с њима пробесједи,
У пехаре да спушта динаре
Златна кова, Божја благослова;
Ако нађе гладне и голотне,
Да им пружа што је којем требе:
Голом рува а гладноме крува;
Ако нађе порушене цркве,
Да истресе из егбета благо,
Да олакша себи и свом Шарцу —
Својој души а Шариној снази;
Ако нађе цвиље и насиље,
Цвиље танко, а насиље јако,
Да извуче мача из корица,
Па што Бог дâ и сређа јуначка.
Не зна Марко куд ће и на што ће,
Сви му пути прави и пођудни,
Шарац ходи куда њему годи,
Марко неће да га с воље скреће.
Мудар Шаре прелази ћенаре,
Брдом ситно а долином хитно,
Гором криво а пољаном живо,
Да што прије стаса у Подбиље.
Сусрете их Подбиљка дјевојка
А раскоса, па и распојаса,
Сузе рони са пута се клони.
Нису миле сузе дјевојачке
Ни Шарину баш кано ни Марку,
Шарац стаде а Марко је пита:
„Који јади, љепото дјевојко,
Има ли им л'јека и помоћи?
Ја сам тушта убрисао суза,
Шат обришем и са твога лица.“
Проговара кроз сузе дјевојка:
„Моји јади немају помоћи;
Далеко је Краљевићу Марко,
За којег се и пјева и прича
Свадбарине да укидат' знаде.“
Насмија се Вукашиновићу,
Пак се каза: „Ја сам главом Марко;
Још ми рука није малаксала,
Још ми ђорда није зарђала,
Још ми срце бије кâ и прије,
Кад сам јадне невјесте спасаво
Од Арапа и арапска бјеса.“
Кад то чула Подбиљка дјевојка
Љуби њему стопе и кољена,
Па и гриву Шарцу од мегдана,
Говори му гласом одгријаним:

„Ево има данас десет дана,
Како дође грдан грдовићу,
Грдан Арап су три црне главе,
Њега двори педесет Арапа,
Свилен су му шатор разапели
На Тиморцу, на високом брјегу;
А какве су на Арапу главе,
Једном ије, другом главом пије,
Трећом иште невјестице младе.
Три су данас невјестице младе,
Једно моја другарица Станка,
Друго моја другарица Мира,
И ја Јана, жалосна ми нана!
Станка има заручника Јанка,
Мира има свога Десимира,
А ја, Јана, свога Радована;
Сва тројица пасали су ђорде,
Да с Арапом мегдан подијеле,
Чим се који Арапу приближи
Арап духне, јунака одухне,
Па сад виче: дуже чекат' неће.
Ето муке, Краљевићу Марко,
Данас нам се састат' са срамотом,
Или нам се растат са животом, —
Боље нам се растат' са животом,
Нег живјети довјек под срамотом.“
Насмија се Краљевићу Марко:
„Иди, Јано, иди полагано,
Пошљи ваша до три заручника,
Нек приљегну под Тиморцем брјегом,
Ако мени буде до невоље
Да се мени у невољи нађу:“
Па с' упути где је Арап љути.
Сусрело га педесет Арапа,
Црне слуге дива троглавника,
Њима Марко тијо проговара:
„Пуштај-де ме, Арапијо млада,
Носим скупе Арапу одкупе,
Кад се вратим и вам' ћу да платим.“
Па с упути горе по Тиморцу;
Кад је био на пола Тиморца
Духну Арап једном својом главом,
Марко мисли оштар вјетар душе;
Кад је био брјегу на подвршју
Духну Арап другом својом главом,
Па одува калпак с Краљевића,
Њим обрани три Арапа млада.
Кад је био брјегу на врхунцу
Духну Арап трећом својом гдавом,
А кад духну трећом својом главом
Замагли се, јали се запраши,
Магла сива Тиморац покрива
— Нико не зна шта на брјегу бива.
Мало било, за дуго не било
Док завика са висина Марко:
„Амо горе, Јанин Радоване,
Амо, Јанко, амо Десимире,
Ја просјекох по полу Арапа,
Преко паса, ал још има гласа,
Псује, пљује, прети да се свети,
Очи бечи, а шкргуће зуби,
Пак ви ход'те, сјеците му главе,
Да свак своју невјесту заслужи!“
Како рече Краљевићу Марко,
Како рече тако се и стече;
Док падоше Арапове главе
Побјегоше педесет Арапа —
Далеко им л'јепа кућа била!
— Мили Боже, да већа весеља!
Привјенчаше три невјесте младе

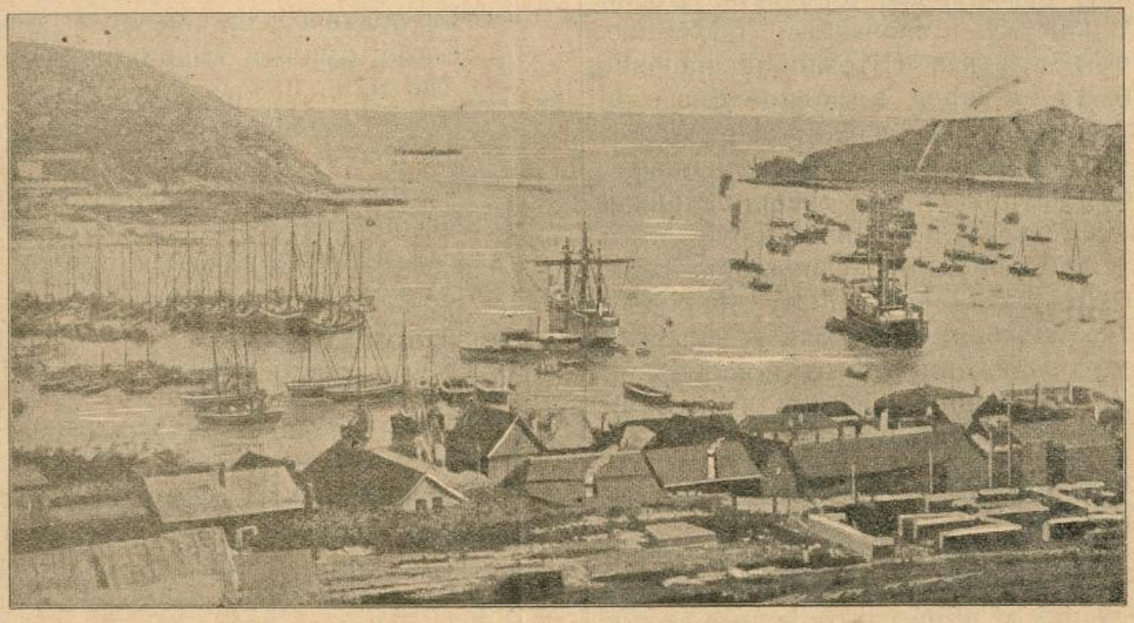

Порт-Артурска лука.

Сваку своме милом заручнику:
Станку Јанку, Миру Десимиру,
Л'јепу Јану, њеном Радовану,
А Марко је њима кумовао —
Није шала Марка звати кумом!
— — А шта оста на Тиморцу брјегу?
Ту су пали орли љешинари,
Дуго ли су туна благовали,
Благовали и кости разњели;
Салт осташе три лубање празне,
Остадоше на Тиморцу бр'јегу —
У њима се и сад гује легу.

Из „Снохватица“ Змаја Јована Јовановића.

Из Русије.

Немири у Русији.

Радницима и у другијем земљама није баш како би било право и како би они хтјели. Тако и у Русији треба много шта у том погледу, да се поправи. Они су у Петрограду обуставили били рад у фабрикама, те захтијевали да се законом уреди и поправи њихово стање. Том приликом дошло је до немира у Петрограду, те је војска морала правити реда, па је било и мртвих глава. Послије тога цар је наредио да се састави комисија, у коју ће и радници своје заступнике изабрати. Та комисија ће се састати 3. марта и почети свој посао, па да уреди ту радничку ствар. Због тога је било и у другијем крајевима Русије радничких немира, а има их још и сада гдје гдје. Све то није пробитачно за Русију, кад сад ратује с Јапаном, јер у фабрикама се ради што је и за војску потребно, па ако се и у фабрикама не ради, онда не достаје и онога што треба за војску. Све ове немире потпирују још и непријатељи Русије извана баш због тога што ратује.

Генерал Стесељ.

Земски Собор.

Земски Собор био је у Русији као народна скупштина, у коју је прије руски народ слао из свију страна Русије своје заступнике, па би се онда с царем савјетовали о државним пословима и законима. Тако се то радило прије својих 200 година, но послије се није састајао, изишао из обичаја, што се каже. Већ је у овом листу било говора о том, како је цар обећао, да ће завести промјене у управи и судству. Руски народ тражи сад, да и он има свога гласа, када се доносе закони, да управа буде народнија, да министри буду одговорни народним посланицима. У ту сврху имао би се састати овај Земски Собор, да то све претресе и уреди, но цар још никако да се одлучи, да га сазове.

Убијство великог кнеза Сергија.

У Москви погинуо је претпрошле суботе царев стриц велики кнез Сергије. Када се возио из своје палате у купалиште, бацио је један човјек бомбу под његова кола. Бомба се распрсла и разнијела сва кола, а кнез је остао на мјесту мртав. Исто је тако погинуо и кочијаш. Оног човјека су ухватили и суд ће му да суди, а кнез је сахрањен у прошли четвртак у московском манастиру Чудову, одакле ће послије бити пренесен у Петроград, и ту сахрањен у гробницу руске царске породице. Говори се, да је за то погинуо, што је био противан, да цар народу даде слободе и да се сазове овај З. Собор.

Пази што радиш.

Освануо баш дан Божића, а нас неколико идући из цркве с јутрења сретосмо гологлава старца.

Један од нас упита: „Ма ко ти то умрије, о Никола!“

„Да умрије“ — рече старац — „не би ми ни за половицу жао било, већ погибе, гдје се ни надао није. Сретна ова млађарија пошла јутроске на јутрење, па пуцају из револвера, канда ће на војску, и у томе пушкарању довати једно зрно и мога Стојана и с црном га земљом састави, јадан ти сам, баш на дан Бога и Божића“. На то га почесмо даље испитивати, ко га и како га уби, да ли хотимице или с неопрезности; он на то састави обрве, као да се нечем присјети па рече: „Ја не знам ко га уби, прошиша му зрно кроз лијеву руку, па онда с банде на банду и испод десног пазува изађе ван. Идем саде к суду тужити“.

И ми се растадосмо.

Други дан дошла комисија судбена. Почео судац истражитељ преслушавати људе и испитивати како се то догодило. Старом се Николи то испитивање предугачко учинило, па рече суцу: „Оставите Ви то мени, ја ћу мање испитивати, али ја ћу ипак једнога наћи, који ће ову мушку платити главу“. И то рече тако мирно, да је свима неугодно било, гледајући пред собом старијега човјека, гдје не премишљајући много, тако крупну рече ријеч, спремна да сам себи кроји правду, па макар још једна невина душа отишла Богу на истину.

Упустих се са другијем сељацима у разговор и дознадох, да момци неће да пуцају из револвера са ћор-фишецима, већ баш са оловом, а како обично у хрпама иду, а мало пазе један на другога, па се догађају врло често несреће због таке неопрезности, која је кадра и лозу пресјећи, као што је и овај пут било, јер је сиромах Стојан био једини мушкић у кући Николиној.

* * *

Лијепо је држати се народнијех обичаја, али тако, да тијем никому никаква зла не чиниш. Кад већ хоћеш да пуцаш на весеље, пуцај без олова, па ти неће комисије судбене никад пред кућу доћи, а кад већ, не дај Боже, дођу, а ти препусти посао њима, да они пронађу што је право, а немој бити сам судија и осветљивац, јер ћеш као судија можда и врло погријешити, а као осветљивац показаћеш се као злочест човјек.

Душанъ Павловичъ.

Не задужуј земље.

Ништа ти, брате, није лакше данас, него пасти у дуг, изгубити кућу и кућиште преко ноћи, као у сну, пак да се пробудиш и у немилој јави видиш, да нигдје ништа немаш. Што прије десетак двадесет година ни слутили нијесмо, данас се већ испунило. Мало су наши сељаци прије десетак двадесет година зајмове гдје узимали. Сваки се помогао из свога господарства. Прихранио је марвинче, или је откинуо од сијена или жита, и тиме је прибавио новаца што му је требало за дацију и ситне кућне потребе.

Мало који је позајмио пар форинти у четири ока од свога најбољега пријатеља. О дизању новаца из каса, штедионица, није било говора, а што је мјеница није знало њих пет, не у цијелом селу, него у цијелом котару.

Данас је то друкчије. Данас су се подигле свакојаке штедионице, задруге, банке, које дају зајмове, и живу од сељака. Питаћете ме: па зар је то зло? Рећи ћете, па и наши Срби оснивају штедионице и новчане заводе, и веле да је то напредак.

Истина је, напредак је то, лијепе су то ствари кад имамо своје штедионице и банке, јер их и други народу имају, пак зато нијесу гори од Срба, него су још много у свему напреднији и ми се морамо добрано напрегнути, да их достигнемо. Али и то је истина, да мени те све ствари изгледају као устра (бритва) која те може лијепо обријати, али и грдно порезати. Ништа није лакше него отићи са мјеницом или са грунтовнијем изватком у касу. Чисто се сам чудиш, како си без муке и труда добио новаца, за које би се другда морао мучити и знојити много и много.

Али брате, окрениде лист. Ти и не мислиш да си добио можда 400 круна на руке, а тамо си се обвезао на 500 круна. Не мислиш да си метнуо љагу на своју земљу, да си је интабулирао, да ти изгледа као дјевојка, која је прије неколико дана лијепа и красна била, а данас пукао рђав глас о њој, па је нико не гледа.

Колико пута, ви и сами знадете, ваш сусјед такову љагу на своју земљу баци. Не мисли да ће можда његов син и унук зато испаштати, да се не ће моћи ослободити дуга, и да ће можда до бубња доћи.

Ја сам вам напријед спомену, да има народа који имаду много више својих штедионица и свакојаких банки, новчаних завода. Али вам морам и то рећи, да су се и тамо људи залетјели, задужили своју земљу, тако, да сада нијесу друго, него кметови онијех штедионица, које су им на земљу сјеле, њихова раја. То је зло већ код њих, на примјер у Аустрији, тако далеко дошло, да већ и власт гледа, да се даље не шири, и да се по могућности одстрани.

Лијепо читате и у вашим новинама „Срп. Колу“: „Србине не испуштај земље из шака!“ — а ја ти кажем: Србине не задужуј земље своје, јер ко задужи земљу своју, на путу је да је изгуби.

До другога разговора. *Поникварац.*

Руско-јапански рат.

Пред Мукденом.

За ово четрнаест дана било је омањих крешева на свој убојној линији у Манџурији. Један одио руске коњице од преко 10.000 коњаника опет је обишао лијево јапанско крило, узнемиривао Јапанце, извидио распоређење војске њихове, а онда се опет вратио. Руси подижу у свом центруму велике и јаке утврде, а десно крило силно појачавају. У опће Руси се силно спремају, па како је сад попустила зима, држи се, да ће Куропаткин почетком марта почети, да одлучно нападне Јапанце.

Генерал Мишченко.

У пошљедњим бојевима у Манџурији био је рањен јуначки вођа козачки генерал Мишченко. Како се у најновије вријеме јавља, он ће наскоро оздравити и вратити се својим Козацима. Уједно ће бити генерал Мишченко именован корским заповједником због свога јунаштва и заслуга.

Балтијска морнарица.

Трећа руска морнарица отпловила је прије неколико дана из Либаве под заповједништвом

адмирала Н. И. Небогатова, који важи као један од најбољих адмирала у Русији. Он ће тако за 4 недјеље допловити до острва Мадагаскара, гдје се налази још увијек адмирал Рожественски, а онда ће заједно с адмиралом Фелкерзамом кренути према Јапану.

За „Српско Коло".

И у овом броју можемо изнијети лијеп број примјера, како се народна господа заузимљу за наш лист. Тако је приликам зарука г. Данила Подунавца свршеног богослова са госпођицом Душанком Бузаџићевом, кћерком г. Велимира Бузаџића пароха у Бучу скупљено К 26·40 као претплата за 11 Срба ратара у Бучу и у Јошанима. Г. Славко Ђурчић трговац у Блињи послао је К 8·40 за 4 скупљена претплатника. Преч. г. Михаило Медаковић парох у Јасеновцу послао је претплату опет за 11 претплатника, тако да је у свему досад скупио 43 претплатника нашем листу. Уважени Србин трговац из Огулина г. Симо Гомирац приликом свог боравка у Загребу цредао је управи нашег листа К 24 као претплату за 10 претплатника. Угледни грађанин осјечки и велепосједник г. Васа Муачевић послао је управи нашој К 24 као претплату за 10 Срба ратара из Даља, Белог Брда, Чепина, Тења, Трпиње, Будимаца и Боботе. Србин Глишо Вучковић из Бобара скупио је 5 претплатника „Српском Колу". И остали Срби ратари требају такођер да се тако заузимљу за свој лист. Даље је г. Михаило Шепа трговац из Перне по трећи пут послао К 9·60 ка годишњу претплату за 4 скупљена пуетплатника. Преч. г. Михаило Стопић парох у Уљанику послао је нашој управи К 1·20 као претплату за 10 скупљених претплатника, па пише још: „Ово сам засад скупио, а надам се, да ћу још толико скупити, јер ми је њих још шеснаест обећало, само сад нијесу имали новаца. Кад и од њих новце добијем, одмах ћу Вам послати и имена њихова јавити, јер нијесам рад да добивају лист на вересију". Г. Ђорђе Јагнић трговац из Пакраца послао је К 19·20 за 8 претплатника. Свршени правник г. Јован Стевановић из Ораховрце послао је управи нашој К 21·60 за 10 скупљених претплатника. Уједно је писао лијепо писмо нашем уредништву, у ком разлаже, како у његовом мјесту Срби ратари радо читају „Српско Коло" и једва чекају да добију нови број, па препоручује сваком народном пријатељу, да се заузимље за „Српско Коло" и шире га међу нашим свијетом, међу Срмима ратарима. Српски родољуб, уважени и угледни грађанин и трговац биоградски Љуба Крсмановић по други пут ево прилаже „Српском Колу" по К 50. Г. Станко Пиштелић из Слатине послао је даље К 9, које су приложили пријатељи у мјесто вијенца на одар покојне Емилије Твртковић у Слатини.

Шта се збива у нас и у свијету.

Поузданичка скупштина српске самосталне странке одржана је у Борови на Сретеније 2. (15.) фебруара. На скупштини је било преко 100 људи, све самих изборника. Скупштину је отворио као сазивач преч. г. Вељко Лукић парох у Борови, а говорили су: о уставним правима и финанцијској самосталности г. Вељко Лукић, о српским захтјевима г. Ђорђе Марковић, парох из Клисе, а г. Светозар Прибићевић главни уредник „Н. Србобрана" о политичком положају и односима српске самосталне странке према осталим странкама пред нове изборе у Хрватској и Славонији, као и о нашим односајима према Мађарима. Г. Прибићевић је казао, да наша влада и саборска већина нема снаге да се одупре Мађарима, па ови раде, како је њима све у прилог. Због тога треба да одлучно ступимо у опозицију према нашој влади и да се боримо за сва своја права законитим путом. То се не да постићи крупним ријечима него смишљеним радом у народу, обавјештавајући га, како ће то све постићи. Досад су избори за владу повољно испадали не само због тога што се нијесмо и сами бринули и борили, него и због несретног раздора између Срба и Хрвата. Данас је већ боље. Између Срба и Хрвата настали су бољи односаји, те је српска самостална странка спремна, да се споразумије у изборној борби са хрватским странкама, које признавају српско име и наше захтјеве. Када дође до избора, онда ондје гдје су Срби у мањини, али ипак одлучују, не треба ником да се обећавају Срби бирачи, док српска самостална странка не одреди, како ће се држати код избора.

Осуђен котарски предстојник. Јављено је у „Новом Србобрану", како је кот. предстојник у Војнићу Милан Босанац 13. јануара код расправе Маци Узелчевој стргао с главе повезачу, бацио је о земљу, пљунуо на њу и згазио је. Маца је тужила Милана Босанца ради увреде поштења кр. кот. суду у Крњаку и суд га је 22 ов. мј. осудио на један дан затвора односно 20 круна глобе. Обје су странке уложиле призив против изречене осуде.

Вриједно је споменути и то, да је Босанац у овој парници послао на прво рочиште опуномоћеног пандура Новаковића, који је у име Босанчево изјавио, да је тужба Маце Узелчеве потпуно неистинита, јер да се Босанац пригодом расправе против Маце није њезине повезаче нити дотакнуо. Исти тај пандур је нуђао и присегу на то, јер је и сам том дјелу Босанчевом присуствовао. Када Маца потеже свједоке из самог уреда кот. области, нађе се Босанац на невољи и посла на друго рочиште очитовање, којим признаје, да је Маци скинуо с главе повезачу, ни не мислећи на то, да је пандур Новаковић у доказ истине прве изјаве саму присегу нуђао.

На расправи 22. ов. мј. доказано је и то, да је овај исти пандур Новаковић одговарао свједоке, да против предстојника но свједоче. Све је ово наведено у записнику.

Сваком је своје поштење свето, па тако и овој Српкињи. Овај примјер треба, да поучи и остале Србе ратаре, да се не дају вријеђати ни од кога, јер смо ми сви једнаки пред судом и законом.

Различне вијести.

Неће Барања да буде последња — ни Срби Барањци. Ово дана основана је и од суда потврђена српска земљорадничка задруга у Барању-Бању. У управном од-

бору задругином су ови: Милан Винковић, уједно и председник; Танасија Страјнић, уједно заменик председника, те Роман Станковић. Пословођа је Милован Бошњак. Прва задруга у Барањи поникла је у Кишфалуби. За њом беху основане српске земљорадничке задруге у Качвали, па у Барања-Моноштору, а ево сада се основа у Барања-Бању, а у најкраћем времену основаће се српска земљорадничка задруга и у Бремену — опет српском месту у Барањи.

Но шта је са другим барањским местима? Где су српске земљорадничке задруге у Дарди, Херцег-Сушошу, Мухачу, Дуна-Сечују, Болману, Мађар-Бојн, Српском Титошу, Илочцу, Почи, Ланчугу, Литоби Шароку, Липови, Мајишу, Великом Будмиру, Борјату, Шумберку, Батосеку и т. д. и т. д.? Зар тамо не прети Србима Барањцима опасност никаква? Зар за њих не би добро било, да се што пре нађу окупљени у својим задругама, да помоћу њих узмогну одолети сваком злу и напасти? Заиста би им требале, а ми се и надамо, да ће и та српска места што пре до својих задруга доћи. И у наведенима српскима барањскима местима, у којима данас задруге раде и делују лепо, мислило се некад, да се не може. Но прави се људи тргоше, подухватише и основаше их. Е па дај Боже, да по примеру њиховом и остала српска места у Барањи пођу.

Слике генерала Стесеља и Порт-Артура. Јуначки бранилац Порт-Артура, генерал Стесељ, вратио се у Русију, те је сад у Петрограду. Поводом тијем доносимо слику његову и слику Порт-Артура, који је он тако дуго и тако јуначки бранио. Одсад ћемо увијек доносити коју слику у „Српском Колу“ било из рата било иначе коју другу. Но како је донашање слика скопчано с великим трошковима, то треба и наши претплатници, који нијесу обновили претплате, да то што прије учине, да им не морамо обустављати листа, а иначе остали пријатељи овог листа, треба да се заузимљу за скупљање претплатника, како бисмо могли све те трошкове покрити.

Србин рањен на манџурском бојишту. У бој код Сандепу у Манџурији борио се и Србин Сретен П. Борисављевић поручник у руској војсци. Он је син пок. Пере Борисављевића српског генералштабног пуковника. И ако је био рањен, он је и даље остао у бојном реду, све док се бој није свршио.

Црногорац се вратио с манџурског бојишта. Марко М. Шпадијер Црногорац, поручник у 35. источно-сибирском стрељачком пуку допутовао је недавно из Источне Азије у Биоград. У Манџурији борио се он храбро у свима главним бојевима, а сад се враћа кући на четверо-мјесечни допуст, да се опорави. Сад му је 31 година, а груди су му накићене различитим руским орденима за храброст.

Племенито дјело. У Милићима у Босни притисла је била народ љута невоља, јер му је понестало и жита и крме. Но тамошња српско-православна црквено-школска опћина прискочила је народу у помоћ за времена. Прикупила је око 2000 круна свога новца, који је био на каматама код згоднијих људи, па то подијелила сиромашним сељацима за жито и крму, а да врате тај новац, кад им буде најзгодније и најлакше. Ово је збиља лијеп примјер, на који треба да се угледају и остале имућније српске црквене опћине, па да прискоче у помоћ народу, где завлада овака невоља.

Амерички кукуруз на Ријеци. Из Америке стиже на Ријеку половином марта парним бродом „Ерос“ 14.000 метричких цената кукуруза за ријечке трговине. Још у току овог мјесеца стићи ће из Америке још 4 брода са кукурузом на Ријеку.

Претплатницима „Српског Кола“ у Великој Кикинди. Велика Кикинда је једно од српских мјеста, које има понајвише претплатника „Српског Кола“. Док је у Кикинди био г. Љубомир Лотић он се бринуо за скупљање претплате. Сада је он у Темишвару, па молимо претплатнике у Великој Кикинди, да нам се, који би био вољан од њих јави, коме бисмо послали списак претплатника, да може покупити претплату од оних, који нијесу обновили још претплате.

Непознатим дописницима. Уредништву нашем стижу дописи, који нијесу потписани пуним именом и презименом. Јављамо свима, да се на оваке безимене дописе не може и не ћемо обазирати.

На знање. Многи нови претплатници траже 1. и 2. број „Српског Кола“, мислећи, да им није послат из непажње. Но то не стоји, јер немамо више тијех бројева, и ако смо штампали те бројеве у 4000 примјерака. Јавило се у пошљедње вријеме већи број претплатника, па су бројеви сви разаслати.

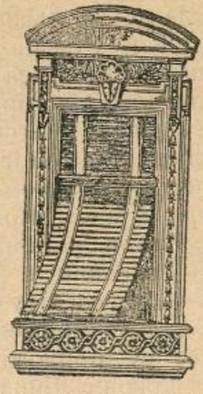

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—24.

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 5. Загреб, 1. (14.) марта 1905. Год. Ш.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко- ~ писи се не враћају. ~

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, свакн педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство.

(Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Поузданичка скупштина у Борови.

У вировитичком котару живи близо 4000 српских душа. До сада био је тај српски народ свачије издирало. Код избора отимала се за њега и владина странка и хрватска опозиција, а кад избори прођу частише га старчевићанци „Власима“, а власти му још и данас бране да извјеси икону св. Саве у школи, у којој има 45-теро српске дјеце са Српкињом учитељицом, док на против трпе, да се у Вировитици на сам први дан српског Божића држи годишњи робени вашар. Тој запостављености српског народа у вировитичком котару много је крив и сам српски народ, јер никад није ни покушао да употријеби снагу своју у корист народносних интереса својих. Вировитички је котар врло мјешовит. У њему има Хрвата, Срба, Нијемаца, Мађара и нешто Чеха. Но поред Хрвата најјачи су у котару Срби. Они имају око 120 независних сељачких бирача од којих поглавито зависи, да ли ће код избора побиједити владина странка или опозиција. Да се овамошњи српски народ прене из свог народносног мртвила, те загрије за опћу српску ствар и кроз то отресе запостављености недостојне њега и његове снаге, одлучише овдашња два српска свештеника, у споразуму са неколико свјеснијих и отреситијих Срба ратара, да се сазове за вировитички котар српска поуздаиичка скупштина. Скупштину је сазвао боровски парох г. Вељко Лукић, а иста је одржана на Сретеније послије службе у Борови у крчми ваљаног Србина и бирача Пере Војновића. Како су просторије у крчми Пере Војновића доста омалене, позвао је сазивач на ову скупштину скоро све саме бираче Србе, који су се одушевљено одазвали позиву. На поуздаиичкој скупштини било је преко 100 Срба ратара из Борове, Резовца, Пчелића, Буданице, Цабуне, Клисе, Пивница, Гвозданске и Криваје. Сјем тога дошао је на скупштину и г. Светозар Прибићевић, главни уредник „Н. Србобрана“ из Загреба, а било је и неколико напреднијих Хрвата из Вировитице и неколико трезвенијих Нијемаца из Борове, који су са пажњом и допадањем пратили скупштински рад.

Скупштину је отворио сазивач парох г. Вељко Лукић, који је захвалио сакупљеним Србима ратарима, што су се искупили у толиком броју и разложио им корист оваквог састајања, јер се на таквим састанцима могу изближе упознати са тежњама српског народа у Хрватској и Славонији и упутити у дужности своје како према Српству, тако и према отаџбини, без чега се не да постићи никакав успјех. Затим је предложио сакупљенима да се скупштина конституише и изабере предсједника, потпредсједника и перовођу. За предсједника је изабран најстарији ратар у скупштини честита старина Јаћим Релић из Пчелића, за потпредсједника посједник Алекса Јасика из Пчелића, а за перовођу свршени богослов г. Никола Кукић из Борове.

Предсједник Јаћим Релић захвалио је у име своје и у име потпредсједника и перовође на повјерењу, те позвао извјеститеље да према

установљеном дневном реду изволе држати говоре своје.

Преч. г. Ђорђе Марковић, парох из Клисе, говори о првој тачци дневног реда — о српским захтјевима. У свом говору истиче, како је српски народ позван у ове крајеве, да брани царевину у најтежа времена њена. Он се одазвао том позиву и јунаштвом својим учинио велику услугу не само царевини аустријској, већ и читавом хришћанству. За те услуге своје добио је од австријских царева многе привилегије, у којима му се признаје народносна, просвјетна и вјерска равноправност са осталим народима у царевини. Међутим, та равноправност призната у царским привилегијама није још ни данас узакоњена законима Хрватске и Славоније, и народност српска само је силом прилика трпљена народност, православна црква запостављена римокатоличкој, а у просвјетном погледу стављају се српском народу толике препријеке, да не може да дође до својих српских школа, и зато је најсветија дужност сваког Србина, да се послужи свима законитим средствима, како би оправдан захтјев српског народа, да му се призна потпуна равноправност у сваком погледу, постао већ једанпут законом, а не и надаље био тек жеља.

Преч. г. Вељко Лукић, парох из Борове, говори о другој тачци дневног реда — о уставним правима и финансијалној самосталности Хрватске и Славоније. Он износи у свом говору, како српски народ поред својих скроз српских захтјева има као држављанин и грађанин Хрватске и Славоније и других још захтјева, који се односе на добробит отаџбине његове. Садашње стање у Хрватској и Славонији никако не може да задовољи српски народ. Главни је томе узрок одношај у коме се налази Хрватска и Славонија према Угарској. Истина, српски народ признаје нагодбу склопљену између Хрватске и Славоније и Угарске као темељни закон, јер је тим законом Хрватска и Славонија призната као равноправан уговарач са Угарском, на основу кога закона може она нагодбу исто тако и отказати, као год што ју је склопила. Али ако српски народ признаје нагодбу, не може он данашњу нагодбу признати за корисну по Хрватску и Славонију, јер је том нагодбом лишена Хрватска и Славонија једног од најважнијих својих права — самосталног располагања са својим дохотцима. Сјем тога и ова данашња по Хрватску и Славонију штетна нагодба не извршује се онако, како је уговорена, а то неизвршивање нагодбе особито штетно дјелује на наше господарствене прилике. Код нас се врло мало инвестира према нашем доприносу, ушљед тога је и зарада у земљи мала, те наш свијет мора чак у Америку за послом, а овамо стотине хиљада јутара најбоље земље у Посавини и Лоњском пољу леже тако рећи без користи као мочварне. Кад би се вршила нагодба и инвестирало у исушивање тог мочварног земљишта, не само да би се нашем свијету отворило издашно врело зараде, него би временом добили силне плодне земље, на које би се могао насељивати наш српски и хрватски народ из неплоднијих и пренасељених крајева.

Но док је наша влада и саборска већина млитава у одбрани оне нагодбе, коју је сама створила, дотле се врло жилава показује у одржању данашњег уставног стања у нашој отаџбини. Главни су увјети уставности слобода штампе и састајања, те утјецај самог народа на законодавство и управу. Међутим смо ми у Хрватској и Славонији баш у том погледу толико ограничени постојећим законима, да је уставност наша тек привидна. Државна власт запљењује у новинама сваку слободнију ријеч, забрањује скупштине у којима би народ слободно могао да претреса прилике у земљи, а изборним редом ограничила право бирања у законодавно тијело на врло мален дио народа и на чиновништво зависно од државне власти, ушљед чега права воља народна не може да дође до израза. Док се уставне прилике у Хрватској и Славонији не окрену на боље не може се ни наш одношај према Угарској поправити, а према томе ни наше лоше господарствено стање, и зато је најпреча грађанска дужност наша, да се најодлучније боримо за што шира уставна права, а поглавито за опће, тајно изборно право са признањем и права мањине, јер би само у том случају могао народ на изборима изрећи слободно праву вољу и жељу своју.

Госп. Светозар Прибићевић, главни уредник „Н. Србобрана“ из Загреба, говори о трећој тачци дневног реда — о одношају српске самосталне странке према хрватским опозиционалним странкама. Он рече, како је побједом

Кошутове странке у Угарској постао много тежи положај Хрватске и Славоније. И до сада се нијесу угарске владе, које су признавале нагоду, обзирале много на права Хрватске и Славоније, у чему им је много помагала слабост наше владе и саборске већине. Али ако дође на владу Кошутова странка, биће положај отаџбине наше још угроженији, јер Кошутова странка просто не признаје Хрватску и Славонију као краљевине равноправне Угарској, него их сматра за њене жупаније. Наша влада и већина, која је била немоћна према досадашњим угарским владама, биће још немоћнија према Кошутовцима, ако дођу на владу у Угарској, и зато морамо одлучно да стунимо у борбу против садашње владе наше и боримо се законитим путем за своја права. Да се можемо успјешно борити не само да је потребно да се сами организирамо, него је потребно да се постигне и споразум са Хрватима. Срби су увијек били за тај споразум, па и сад је српска самостална странка спремна, да се у изборној борби споразумије са хрватским странкама које признају српски народ овдје. Но како има међу хрватским странкама и таквих странака, које не признају српско име и српске оправдане захтјеве, и с којима, дакле, Срби не могу ступати у никакав споразум, то позива присутне Србе бираче вировитичког котара, да се никоме не обећавају, док самостална странка не одлучи са којим ће хрватским странкама ступити у заједничку изборну борбу.

На пошљетку устаје опет преч. г. Вељко Лукић, парох боровски, те рече, како смо овом скупштином тек ударили темељ српском раду у овом крају, али на томе не смије да остане, већ морамо тај рад да наставимо и окупимо све што се поноси српским именом у једно коло. У оволиком великом броју тешко нам се често састајати, а договор што чешћи врло нам је потребан, с тога предлаже, да изабере ова скупштина сталан одбор, који ће руководити читав рад, према потреби сазивати и веће скупштине, као што је и ова данашња, те стајати у свези са средишњим одбором српске самосталне странке у Загребу.

Скупштина једногласно усваја овај предлог, те изабире у тај одбор за општину Пивнице: Јову Црнобрњу, Митра Панића и Јефту Легена. За општину Сухопоље: Вељка Лукића, Алексу Јасику, Милоша Дамјановића и Петра Рудановића. За општину Цабуну: Марка Амџића и Ђуру Хераковића.

Од колике је важности овај најновији српски покрет у вировитичком котару, види се већ по томе, што је кр. котарска област у Вировитици, на притужбу општинског поглаварства у Сухопољу, тужила сазивача пароха Вељка Лукића суду. Али нека, ми ћемо се овдје већ постарати, да се и власт, а и они, којима сметају Срби и њихов рад, што скорије привикну на српске поузданичке скупштине.

Пркос.

Пркос није пао с неба;
Зато ниче где не треба.
Пркос ти је зверка љута,
Пркос бежи с права пута.
Пркос има кратка вида,
Пркос руши а не зида.
Пркос само јаде справља,
Пркос на све заборавља.

Српска повјест.

6.

Краљ Стеван Милутин.

(Краљевао од 1282. до 1321. године.)

Ово је славни владар српски, за чије се владе Србија почела јако ширити на све стране и постала прва држава на Балканском полуострву. Чим је сио на пријесто обори се као бура на царство грчко. У три године потуче он Грке и њихове савезнике Татаре, освоји већи дио Маћедоније, допре до Солуна на мору и до Свете Горе.

Иза тога отме од Монгола Браничево, данашњу сјеверо-источну Србију. Тако се примакне бугарском видинском кнезу Шишману, Шишман се бојао српске моћи, па скупи своју силу и позове у помоћ Татаре, те изненада груне у Србију. Али му лоша срећа би. Милутин их поби и поплави видинску кнежевину, а Видин заузме. Шишман се препане, замоли Милутина за мир и обећа, да ће од сада признавати над собом власт Милутинову и слушати га у свему. Милутин пристане на то, а да мир буде тврђи, уда се Милутинова кћи Неда за Шишманова сина Михаила.

Милутин није знао за умор и нерад. Одмах послије тога удари опет на Грке и освоји сјеверну Албанију (Арнаутску) са тврдим градом Драчем. Грчки цар Андроник препане се, па замоли за мир. Милутин пристане, а за већу

тврђу узме за жену кћер цара Андроника Симониду. Од то доба спријатељи се Милутин јако са Грцима. Два пута је Милутин помагао Грцима у боју са Турцима, који су из Азије провалили на европску страну. Други пут су 2000 славних српских опклопника под јуначким војводом Новаком Гребостреном прешли у саму Азију и починили чуда од јунаштва у боју са Турцима. Отели су од Турака много земље и градова, али кад се Срби вратише, Турци то за час опет освојише.

То је пријатељство било тако велико, да је Србима било већ неправо. Милутин је био старац, а Симонида млада и лијепа Гркиња. Он ју је у свему слушао. На српски двор долазили су силни Грци и добивали велике части. Уводили су се и грчки обичаји. Симонидина мати, царица грчка ишла је за тим, да се Србија и Грчка саставе у једну државу, гдје би Грци били на првом мјесту.

Зато се у два маха побуни против њега српско племство под водством Милутинова сина Стевана. Али их он свлада, зароби Стевана и пошаље га у заточење у Цариград са његовим синовима Душаном и Душицом. Душица је у Цариграду и умро, а Душан се касније вратио са оцем Стеваном, кад се Милутину дало на жао због синова заточења, те га позвао натраг.

Милутин је умро 1321. год. Он је послије свог унука Душана Силног најзнаменитији српски владар. Србију је раширио на све стране као нико прије њега. За његове владе повећала се Србија за још онолико, колика је била, кад се он закрањио. Ту земљу је он људски уредио и довео до великог благостања. Никад прије њега народ није био тако имућан, трговина тако јака. Сам он био је врло богат. Први је српски владар, који је почео ковати златан новац. Нико није дигао толико цркава, манастира, болница и школа као он. Земљи својој дао је законе, старао се да свуда влада правда и ред.

Уз то све био је врло мудар. Гдје се није могло ништа урадити оружјем, латио се он лукавства, новца, женидаба, само да Србија буде јача и сигурнија.

Тијело му је било сахрањено у манастиру Бањској, а сад је у бугарској пријестоници Софији. Цркву, у којој оно почива. зову Бугари Свети Краљ.

Руско-јапански рат.

Битка пред Мукденом.

Пуне две недеље дана трајала је љута битка пред Мукденом. Борило се храбро с једне и с друге стране и најмање сто хиљада Јапанаца и Руса мртвих и рањених покрило је широко бојно поље. Борило се на 120 километара и после дуге и упорне борбе Куропаткин је морао опет да се повуче. Генерал Ноги, који је после пада Портартура, одмах кренуо на бојно поље у помоћ Ојами, главном заповједнику војске, обишао је преко китајског земљишта и зашао у бок десном крилу војске Куропаткинове. Русе је изненадило ово обилажење и кад је то Куропаткин опазио, одредио је да војска напусти своје положаје и да се повуче 60 километара на север до Тјелина, где се налазе опет учвршћени положаји руски и где ће опет доћи до битке, и ако не у најскоријем времену.

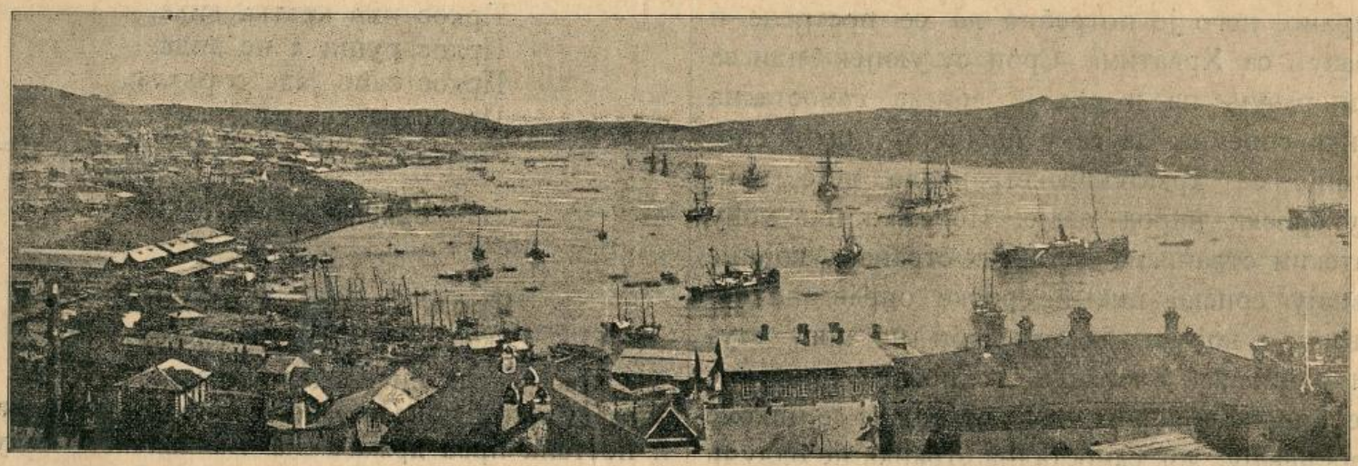

Владивосточка лука.

И у овим бојевима пред Мукденом Јапанци су бројем били јачи од Руса, јер се држи да је Ноги од Портартура с појачањима из Јапана довео нових сто хиљада војника, па су тако Јапанци били јачи од Куропаткина за каковых 150 хиљада људи. Руске вести кажу, да су у у овим бојевима имали Јапанци преко 500 хиљада, Руси око 350 хиљада момака. Осим тога је јапанска артилерија била јача бројем топова од руске, док су Руси опет били јачи у коњици.

Нема сумње да су Јапанци однели побједу

пред Мукденом, али оно, што су скоро сви европски листови у један глас тврдили, да је руска војска опкољена и да Куропаткину и његовој војсци нема више спасења, опет се показало као пуста жеља непријатеља руских и словенских.

Генерал Куропаткин умео је свагда да се с војском повуче тако да непријатељ није могао из своје победе извући ону грдну корист, какву би требао. Тако је било код Хајчена, код Дашичаа, код Љаојана, тако је сада било код Мукдена. Кад Куропаткин види, да се на једном месту не може дуже држати, он се повуче, задавши тешке јаде Јапанцима, на утврђене позиције на другом месту.

Ипак их има, који су пријатељи руског оружја, а који кажу, да је Куропаткин у нападајима сувише обазрив и да нема довољно одлучности. Уме, кажу они, уредити (организирати) војску, хладан је и присебан увек, али нема довољно смелости, да се баци у борбу и уништи коначно или непријатеља или себе. Тешко је казати, да ли су овакове речи оправдане или нису, али Куропаткин је на поласку из Русије у Азију рекао сам, да ће га прогласити и неспособним војником, па чак и издајником, али ће се ствар на послетку преокренути и видеће се да је он радио како је најбоље било.

Да Куропаткин није опкољен, то најбоље сведочи један његов брзојав у суботу, у ком каже, да је у петак после подне било узмицање руско врло опасно по Русе, јер је непријатељ ударао с истока и запада. Али неописано јунаштво руског војника одбило је непријатељске нападаје и наше су војске, каже Куропаткин, изван опасности. Непријатељ, каже Куропаткин, продире одоздо с југа зато лако, што је река Хун у четвртак замрзла. У овом одступању рањен је храбри генерал Церпицки, али је ипак остао у убојној линији. Да се овако ствар догађа, потврђује и један телеграм једном берлинском њемачком листу из Токија, који каже, да о каквом опкољавању руске војске нема ни говора.

Како се из Петрограда јавља, послаће се још неколико нових корова војске на бојно поље из Русије. Јапан је бацио до данас сву најбољу војску, и резерву и домобранство, и остају му још једино старији људи преко 40 година. Русија пак има још недирнутих 15 корова најбоље, свеже војске. Русија ће наставити рат и, надајмо се, да ће сломити коначно свога љутог непријатеља.

Новац.

А, љуто се свако вара
Ко у новцу тражи друга:
Новац незна друго бити
До господар или — слуга.

С њиме пази, не загази
У срамоту преголему! —
Један мора бити слуга:
Ил' он теби, ил' ти њему.

Скучиш ли га да те служи,
Служиће те снага јака;
Ал' ако си његов слуга,
Тад си нижи од просјака.

КУПУЈТЕ САМО
!! СРПСКЕ ШКОЛСКЕ ЖИГИЦЕ
ТРАЖИТЕ ОД ТРГОВАЦА ДА ИХ ПРОДАЈУ

Помисли у себи...

Немој се поносит'
Кад те когод хвали, —
Помисли у себи:
Тај се можда шали!

Кад те когод куди,
Не срди се јако, —
Помисли у себи:
Хе, можда је тако!

Ко може тражити опрост од војничке службе.

Неки момци, који су позвани на ставњу (ревизију, асентацију), или како се вели *ставни обвезници*, могу добити неке погодности у војничкој служби. Једни могу бити уновачени у докнадну причуву (ерзац-ресерву), гдје служе само 2 мјесеца мјесто двије и три године, и код домобранства и у редовној војсци. Други могу добити трајан допуст, кад се у главном извјежбају у најпотребнијим стварима.

Да се та погодност добије мора се начинити молба у којој се то моли и предати код котарске области у мјесецу сијечњу и вељачи

или се може предати *на сам дан ставње повјеренству, које прегледа момчад.*

Право добити погодност ерзац-резервисте имају ови:

1. Јединац син, ком отац није кадар радити и једини син, ком је мати удовица, па их он мора уздржавати.

2. Једини зет, ако је таст постао неспособан радити или пуница обудовјела текар послије зетове женидбе, а зет их уздржава. Ако је то било још прије женидбе, онда зет не може добити погодности.

3. Једини унук удовице бабе или дједа неспособна радити, ако их унук мора издржати.

4. Једини брат или полубрат сасвим осиротјеле браће и сестара, који се не могу сами уздржавати, већ то мора чинити брат или полубрат.

5. Незаконити син, ако уздржава матер, која то не може сама.

6. Онај, коме једини брат или остала браћа или шурјаци служе код домобранства или редовне војске или су као резервисте позвани изнимице у службу,

или су му браћа и шурјаци млађи од 18 год. или су неспособни радити, а он их мора уздржавати.

7. Ако други брат или унук не станује код родитеља дједа или бабе, већ на каквом другом мјесту, онда зато не може позвани брат добити погодности. То је свеједно, гдје други брат станује, само кад је кадар давати уздржавање.

8. Ако осим јединог сина или унука имаду родитељи и дјед и баба зетова, свеједно син и унук могу добити погодност.

9. Ако су женини родитељи помрли, а жив јој дјед и баба не може њезин човјек добити погодности, што тобоже мора уздржавати женина дједа или бабу.

10. Ако је полубрату жива удовица мати, дакле маћија оног, који иде на ставњу, може он добити погодност, зато што мора издржавати полубрата.

11. Пасторци, посинци и нерођена браћа не могу добити погодности због тога што морају издржавати очухе, маћије, поочиме, помајке и нерођену браћу (с којом нема ни оца истог ни матере).

12. Рођени дједови и очеви, тастови и од 18 година старија браћа, ако моле да им се унук, син, зет, брат ослободе од војне службе морају доћи пред ставно повјеренство. Друкчије ће се молбенице одбити.

Не морају доћи они којима је преко 70 год. па начелник општински посвједочи, да је сваком позната њихова неспособност за рад.

Тако ни они, којима је већ једно повјеренство рекло, да су „на увијек за привреду (рад) неспособни".

Осим тога могу добити трајан допуст, кад се извјежбају у главним стварима, потребно војнику, и они,

који издржавају незакониту браћу и сестре,

који издржавају матер која је растављена или развјенчана,

који издржавају чланове породице, ако је нестало нетрагом члана породице, који би је морао издржавати, а не може се сасвим доказати да је умро (н. пр. од два брата, који су врсни радити једног нестане; онда други може добити трајан допуст, ако је ставни обвезаник).

И ова се молба мора у сијечњу или вељачи (јануару и фебруару) предати котарској области, или на сам дан ставње (асентације, ревизије) ставном повјеренству.

Молба се мора подносити сваке године, док год момак све три асентације не прође.

Копривина хвала.

Хвалила се коприва:
„Ја сам страшно цвеће,
Гром у свашта удари
Ал' у мене неће.

Ја сам јунак једини,
Међ' свеколким цвећем:
Гром се боји од мене,
Да га не опечем."

Шта да велим на ову
Копривину хвалу?
Њојзи нек' је на дику
А нама — на шалу!

Колико Рус умије да трпи.

У селу једне руске губерније (жупаније) дође губернатор (жупан), старјешина те губерније. Ишао је по губернији да види, како народ живи, па је дошао ред и на то село. Као што је обичај, тако велики господин возио се на хинтову са четири коња и пратило га је шест козака.

Кад је дошао на сред села, примјети он да свијет некуд трчи, стане и запита човјека, који је његовим колима најближи био.

— Куд то трчите, људи?

— Трчимо, да ухватимо нашег оца.

— Каквог оца?

— Та нашег оца попу.

— Па што га хватате.

— Да га вежемо.

— Шта, наопако?!

— Морамо.

— А за што морате?

— Та данас је субота, па сутра треба да служи св. литургију, а не смије свештеник пијан служити службу Божју. Ми га с тога сваке суботе и пред сваки светац у вече ухватимо, вежемо, па га кући однесемо и у јутро га одријешимо, те он красно сврши јутрење и св. литурђију уједно и онда даље пије. Ушла неман у човјека па не може сиромах, да се мане пића, није он крив, везала га се несрећа, добар је то човјек иначе. —

— Па што се не тужите владици, па би га он истријезнио за свагда?

— *А гдје би смо ми тужили нашег оца?!*

— Па колико година има, како га тако хватате и вежете?

— *Тридесет.*

Губернатору, чувши ово, падоше на памет из „блажена", што се поје о св. литурђији, ови стихови: „Шчедр и милостив Господ, долготерпјелив и многомилостив. Не до конца прогњевајетсја ниже во вјек враждујет. Не по безаконијем нашим сотворил јест нам, ниже по грјехом нашим воздал јест нам". (Милосрдан и милостив је Господ, дуготрпљив и најмилостивији. Он се не ће до краја срдити, нити ће до вијека непријатељовати. Није по безакоњима нашима учинио нам, нити је по гријесима нашима казнио нас.)

Па онда, од чуда и усхићења што је Рус његов такав, узвикну:

„О љубави руска, о трпљивости руска, колика си ти! Толика си велика, колика је и земља руска велика! О Русу велики, како си дуготрпљив и многомилостив. Све ћеш претрпити и издржати, све ћеш опростити и све ћеш освојити. Та с тога и данас сунце у руској земљи не залази, а неће никад ни заћи."

О имању.

„Имао сам" — то није имање.
„Имао бих" — то су празне речи.
„Рад бих имат" — то је жељукање.
„Имати ћу" — то тек чудно звечи.
Али *„имам"* — то једино вреди:
Зато брајко што имаш то штеди.

За „Српско Коло".

И овај пут можемо изнијети лијеп број народне господе и народних пријатеља, који се својски заузимљу за „Српско Коло". Г. Димитрије Јагодић из Нове Градишке послао је управи нашој К 21·60 за 17 скупљених претплатника, од којих је 9 претплаћено за сву, а 8 на по године. Г. П. Кошутић из Бузете скупио је 11 претплатника „Српском Колу". Бузета је мало мјесто па ево лијепа броја претплатника из њега, а то је доказ, како се и у малом мјесту може много учинити, кад се хоће. Г. Петар Орлић трговац из Петрова Села у Лици послао је управи „Српског Кола" К 48 као претплату за 20 скупљених претплатника. Г. Орлић жели добро својем народу, па зато и настоји, да међу њ рашири овај народни лист. И остали Срби трговци учиниће зацијело тако исто. Пречасни г. Петар П. Томић парох у Војаковцу код Крижеваца послао је К 20·40 за скупљених 15 претплатника. Претплатници су из Војаковца и Клоштра. Војаковац је мала парохија, па ево, како је преч. г. Томић скупио лијеп број претплатника. Колико има већих парохија у нашој митрополији, па немају толико претплатника. Г. Филип Кетић из Старог Сланкамена у Сријему послао је даље К 16·80 као годишњу претплату за 7 скупљених претплатника. Пречасни г. Јово Гламочлија парох у Јабуковцу, који је већ прије скупио 10 претплатника, пише нашој управи, да му пошље још 10 бројева „Српског Кола", па ће онда заједно послати новац за свијех 20 претплатника. Један пријатељ нашег листа из Лисичина послао је даље К 4·80 као тромјесечну претплату за 8 скупљених претплатника. Даље је опет други један пријатељ „Српског Кола" из Стрмена послао К 4·80 за скупљена три претплатника и обећава, да ће их још скупити. Г. Симо Матијевић трговац из Крњака послао је управи нашој К 33·60 као претплату за скупљених 14 претплатника. И овај Србин трговац лијепо се ево заузимље за „Српско Коло". Пречасни г. Милан Ј. Димић парох у Плавшинцима, послао је К 22·80 као годишњу претплату за 8 претплатника и као погодишњу претплату за 3 претплатника. Ово је такођер веома мала парохија, па ипак заузимањем преч. г. Димића скупљен је лијеп број претплатника у Плавшинцима. На Сретеније приликом освећења ново сграђене куће г. Миле Мамуле у Врбовском, а на његов приједлог скупљено је К 26·40, као годишња претплата за 11 претплатника „Српског Кола". Г. Никола Наранчић правник, који је већ прије до 30 претплатника скупио у Госпићу скупио је још 6 нових претплатника. Исто тако је г. Јован Јејинић, који учи за ветеринара у Бечу скупио је у једном малом тргорачком друштву К 9 као претплату за Србе ратаре у Воћину. Г. Д. Мрвош из Тука код Врбовског скупио је 6 претплатника, па пише, да ће их још скупити. Мало је одраслих, који умију читати, али за то ће се претплатити они, којима дјеца знају читати, па ће им дјеца читати у вече код куће. Тако би требали да раде и остали Срби ратари, који не умију читати, а дјеца им иду у школу, па им могу прочитати увијек сваки број.

Нужда и закон.

„Нужда закон мења" —
То ј' истина жива,
Ал' би боље било
Да обратно бива.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

* * *

Купила је Стака фину,
Плаву свилу за хаљину;
Још се вајка мужу Стака
Да је свила врло *лака* —
Муж се кроз плач смешка:
Теби можда ј' *лака*,
Ал' мени је *тешка*.

Шта се збива у нас и у свијету.

У Угарској још није састављено ново министарство, па Тиса непрестано стоји на челу своје владе. Говорило се да ће гроф Јулије Андраши, који је већ прије избора иступио из владине, тако зване либералне (слободоумне), странке, саставити ново министарство. То му није пошло за руком. Сад се говори, да ће Векерле саставити странку од већине либералне странке, либералних опозиционалаца и четрдесеторице заступника Хрватске и Славоније.

У Маћедонији се пролијева крв непрестано. Бугарске чете убијају Србе, а српске Бугаре, а народу јадном отуда нема никакове помоћи. Све то, што се догађа иде у корист Аустро-Угарској, која гледа само згодну прилику па да заузме Стару Србију и Маћедонију до Солуна. Бугари неће да виде то, па ако тако потраје неће Стара Србија и Маћедонија бити ни српска ни бугарска него туђинска. Давно је рекао наш народ: „Док се двојица свађају, трећи краву музе".

Српска православна црквена опћина у Загребу тражила је од градског заступства загребачког помоћ за градњу своје нове школске зграде. Ту су помоћ из Загреба добили већ и Чивути и Нијемци, па је право било да је и Срби добију, јер и они плаћају порезе и намете градске. Али хрватска странка права, коју води покрштени Чивутин д-р Јозеф Франк, дигла је читаву хајку против те помоћи. К њима се придружило и 12 људи владине мађаронске странке, па су у сједници од петка тајно изгласали, да се Србима не да помоћ.

Бугарски кнез налази се сада у Лондону у походама код енглеског краља. Прије тога је већ био у Берлину код њемачког цара. Изгледа да кнез Фердинанд нешто крупно спрема. Све се нешто говори о рату Бугарске с Турском и о проглашивању Бугарске независном краљевином.

Различне вијести.

Важно за путнике у Америку. Сваки путник, који иде у Америку на посао, мора бити потпуно здрав и не смије прићи 45 година живота. Не смије бити сакат. Особито се пази на очи, а враћају се путници чак и због кожних болести. Ако жена остави мужа овдје, па пође у Америку, а област то сазна, вратиће је натраг. Жене у другом стању, ако путују без мужа, а немају од мужа писменог допуштења, враћају се натраг. Добро је за путника, ако има уза се адресе својих сродника, пријатеља и знанаца. Сваки путник кад дође у Америку, мора имати уза се бар 10 долара (50 круна) за путни трошак.

Дужницима „Српског Кола".

Није право а ни лијепо читати лист, а не платити га, као што није лијепо ни право служити се ма чиме туђим забадава. Ово говоримо и пишемо свима онима, који ћуте, примају лист и читају га, а не мисле да лист треба и платити. Да се ту ради о какву велику новцу, не бисмо ништа рекли, али овако кад се ради о цигле К 2·40 на годину, не можемо, а да не приговоримо свијем онима, који нам још дугују за лист. За то молимо и позивамо све оне, који нам дугују, а не мисле платити листа, да нам поврате овај број, јер ћемо онда знати се равнати и код штампања нових адреса испустити их из адресара. Ако то они не учине и сами се тако не јаве, онда ћемо их и сами испустити, али ћемо донијети у овом народном листу све оне, који су хтјели да забадава читају лист. Но ми се надамо, да до тога неће доћи, него да ће сваки таки наш претплатник знати, да учини своју дужност. А и не би било лијепо, да му се име чита због таке маленкости у „Српском Колу".

Уредништво и управа „Српског Кола".

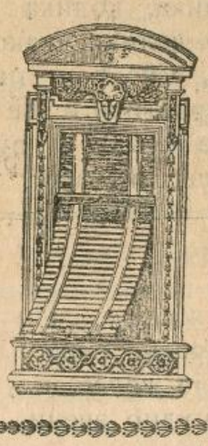

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине
фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—24.

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 6. Загреб, 15. (28.) марта 1905. Год. Ш.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута уврштују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа". Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло" (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана"

Пазите и чувајте се браћо!

Као што знате, недавно су у Угарској били избори. Влада је грофа Тисе обрала бостан на изборима и добила је мањину у сабору. Па и ако су мађарске странке, противне влади, на избору врло добро прошле, и ако су Румуни изабрали неколико својих народних људи, ми Срби прошли смо врло рђаво. Осим једног јединог народног човека Љубе Павловића, који је изабран за посланика у турско-бечејском срезу (котару), Срби у Угарској нису изабрали више ни једног јединог. Некада за Милетића имали смо и десетину својих људи народних у сабору, данас на велику жалост своју, једва једног јединог.

Од многих узрока крива је тој жалости и поразу нашем и српска неспремност за изборе. То је од прилике било онако као и с Русијом. Она је дочекала неспремна рат с Јапаном, па је сад овај бије. Срби су у Угарској дочекали неспремни и још међу себе завађени изборе, па су зато онако и прошли. У том злу још је и једна брука и срамота наша, од које нам образ народни мора црвенити: многи су се Срби изборници дали наговорити, поткупити за гуљаш и чашу пива — па су гласали за Мађаре, а на своје Србе људе, који би их у сабору угарском ода зла бранили, нису ни мислили. С једне стране неспремност за изборе и завађеност, с друге поткупљивост, и Срби у Угарској остадоше без својих заступника и бранича у сабору.

Да не би тако било и нама Србима у Хрватској и Славонији, ми вас већ сад упозоравамо браћо Срби на то, да се спремате за избор. Ако ове године не буде избора за сабор, (а могло би то лако бити, па да нас влада изненади, као што је пре четир године учинио гроф Кун Хедерварски), али онда до године под јесен биће нови избори за сабор, као што је два пут два четир, јер посланицима истиче рок од пет година, па се по закону мора изабрати нови сабор.

Пазите браћо за то, па не обећавајте свога гласа, не дајте се обећањима и грошевима завести. Око вас ће изборника скакати предстојници, бележници, начелници, општински писари и стражари и други људи, да вас задобију за владину мађаронску странку, или како се друкчије зове народну странку, јер се некад давно пре тридесет и више година назвала народна странка, али у њој су били други људи од данашњих.

Не дајте се завести обећањима ни с друге стране. И Хрвати, који припадају другим странкама, а не владиној, покушаће да вас за себе задобију, па да за њих гласате. Не дајте се обмањивати, већ ви њима лепо реците овако: Ми ћемо се Срби договорити и споразумети са својим правим народним људима Србима овде и с онима у Загребу, и они ће нама усмено или писмено, или у „Новом Србобрану" и нашем народном листу казати, шта ћемо и како ћемо радити, за кога ћемо гласати и кога ћемо свога човека да бирамо за посланика. Докле то не уговоримо, не дам ја своје поштене речи никоме.

Ако тако браћо будемо радили, ако се побринемо да сваки наш човек, који има права да бира, уђе за времена у изборне листине, онда ћемо и ми послати своје људе у сабор, па нећемо ми једини Срби у сабору (а има нас у Хрватској и Славонији око седам сто хиљада) остати као сува грана, без својих народних људи у сабору. Ови Срби, што их сад имамо у сабору, служе влади, служе за своју корист, а не служе народу нити се брину за његово добро.

Пази, дакле народе и недај се заводити ни варати! *Твој народни пријатељ.*

Српска повјест.

7.

Краљ Стеван Урош-Дечански.

(Краљевао од 1321 - 1331.)

Чим нестаде са свијета јуначког и мудрог краља Милутина, пођоше Срби мало унатраг. Одмах плану буна против Стевана Уроша. Хтио је бити краљ Константин, брат Стевана Уроша по оцу, син Гркиње Симониде, а хтио се закраљити и Владислав, брат му од стрица Драгутина, брата Милутинова. Али је сав народ био уз Стевана Уроша, те изабере њега за краља у граду Пећи и метне круну на главу њему и сину му Душану.

Тада Стеван Урош удари најприје на Константина, разбије му војску, а Константин погине у бој. Иза тога обори се на Владислава те и његову војску смлави. Владислав побјегне у Мађарску.

Стеван Дечански био је човјек миран, није волио водити ратова. Кад је свладао буне, мислио је да у миру унапређује своју земљу. Али му не дадоше други.

Зет му, бугарски краљ Михаило Шишмановић, који је узео Стеванову сестру Неду за жену, отјера њу, па узме за жену кћер грчког цара Андроника. Кад се тако опријатељио с њим, позове га, да у друштву ударе на Србију, отму је и подијеле.

Црн се облак надви над Србе. Срби сами, а у душманском табору војска цара грчког, бугарског, а у бугарској војсци силни Татари и помоћна војска влашког војводе Иванка Басарабе. Али срећа послужи Србе. Душмани не навалише заједно, већ се договорише, да Бугари ударе од истока, а Грци од југа; у сред Србије да се састану и да је растргају. Да ударише сложно одмах с почетка, пропадоше Срби, јер бугарска је војска сама за се била много већа од српске.

Стеван Урош ту погрешку душманску добро употреби, па намисли, да најприје крене са својом војском на Бугаре, па ако њих разбије, онда на Грке.

Бугари провале први у Србију и стану страшно палити и пљачкати по Србији. Српска војска се сустави код мјеста Велбужда на ријеци Каменчи и ту дочека Бугаре. Српски краљ најприје понуди бугарском краљу, да се помире. Он му поручи:

Опомени се, да ти ништа нијесам учинио, зашто дакле да ти уништаваш српски род? Ако си тако силан, ратуј с дивљацима, а не ударај на Хришћане. Помисли само, колико ће матера дјецу изгубити, колико љуба и сеја закукати?

Бугарски краљ му отпоручи:

Ако не подвргнеш врат свој под моје ноге, уморићу те највећим мукама.

Дакле мира није било.

Сутрадан у суботу 28. јулија 1330. год. дође до страшног братског боја. Срби су знали да их је пуно мање, па намисле тај мањак накнадити мудрошћу.

Срби се лијепо до подне сложе у бојни ред, па ударе управ у подне на Бугаре, који се још нијесу били распоредили. „Идите, дјецо у име Господње“ рекао је Србима краљ Стеван Урош. Срби се доиста као муња оборише на Бугаре. Дође до страшног, крвавог окршаја. За мало, па се поље покри бугарским лешинама, а Бугари стадоше на све стране бјежати. Срби се натисну за њима, и ту настане прави покољ. Сам краљ бугарски Михаило бјежаше из све снаге из тог покоља, али му коњ посрне, Срби га сустигну и убију. Хиљаде Бугара и њихових савезника покрише својим лешинама бојно поље, силни бише заробљени особито многобројна бугарска властела (племићи). Просте војнике Бугаре Срби пустише кући слободне, а бугарске великаше метнуше у окове. Неколико хиљада заробљених Татара исјекоше Срби до једног, а тијела им оставише несахрањена за храну гавранима и орловима. Краља Михаила сахранише Срби свечано, како и спада краља. Крви се толико пролило, да је ријека Струма текла крвава. Срби заплијенише грдан плијен, сав бугарски табор.

Послије боја провали српска војска у Бугарску. Бугарски великаши понуде Стевану, да узме Бугарску себи, да је споји са Србијом. Стеван узме само оне земље у којима је живио српски народ, а у осталој Бугарској постави за краља свог сестрића Шишмана другог, сина погинулог краља Михаила и сестре своје Неде.

Кад је свршио с Бугарима окрене се Стеван Урош на Грке. Али Грци сами побјегну из Србије, кад чуше за бугарску погибију. Срби отму натраг ону земљу и градове, што су их Грци били заузели. С плијеном, што га је заплијенио, сагради Стеван Урош дивни манастир Високе Дечане, па га зато и прозваше Стеван Дечански.

Није Стеван Дечански дуго живио послије овог рата. Његова друга жена, Гркиња Марија, радила је о глави сину од прве жене, краљевићу Душану, великом јунаку, који се прославио највећма у бој код Велбужда и окренуо бојну срећу на српску страну, а ког је народ зато заволио. Она је хтјела да српски краљ буде њезин син Синиша, а не Душан. Властела се зато побуни, али се буна утиша. Али кад Марија не хтједе ни даље мировати, већ узе и даље радити о глави Душану и прогонити са краљевског двора Србе, а намјештати свуда

своје Грке, Срби се и опет побуне. Бунтовничка војска под водством Душановим ухвати краља и породицу му, метне их у град Звечан. Сабор прогласи за краља Душана. Два мјесеца послије тога удаве, неки великаши ваљада, старог Стевана Дечанског. Бојали су се, да ће се син помирити са оцем, па да ће они због буне изгубити главе. Тако ето несретно сврши добри, мирољубиви и побожни Стеван Дечански у старости од шездесет година. Не могоше дочекати ни да склопи своје уморене очи.

Иза њега дође дакле на владу Стеван Душан, прозвани Силни, први цар српски, најславнији српски владар.

Краљевић Марко и орао.

Лежи Марко крај друма царева,
Покрио се зеленом доламом,
По образу срмајли марамом,
Чело главе копље ударио,
За копље је Шара коњиц свезан,
На копљу је сура тица орле,
Шири крила, Марку чини лада,
А у кљуну носи воде ладне,
Те запаја рањена јунака,
Ал' беседи из горице вила:
„О Бога ти, сура тицо орле!
„Што је теби добра учинио,
„Учинио Краљевићу Марко,
„Ширић крила, те му чиниш лада,
„И у кљуну носиш воде ладне,
„Те запајаш рањена јунака?"
Ал' боседи сура тица орле:
„Мучи, вило, муком се замукла!
„Како м' није добра учинио,
„Учинио Краљевићу Марко?
„Можеш знати и паметовати,
„Кад изгибе војска на Косову
„И обадва цара погинуше,
„Цар Мурате и кнеже Лазаре,
„Паде крвца коњу до стрмашца
„И јунаку до свил'на појаса,
„По њој плове коњи и јунаци,
„Коњ до коња јунак до јунака?
„А ми птице долетисмо гладне,
„Долетисмо и гладне и жедне,
„Љуцкога се наранисмо меса
„И крви се љуцке напојисмо,
„А моја се крила заквасише,
„Плану сунце из неба ведрога,
„Те се моја крила окореше,
„Ја не могох с крилма полетити,
„А моје је друштво одлетило,
„Ја остадох на сред поља равна,
„Те ме газе коњи и јунаци;
„Бог донесе Краљевића Марка,
„Узе мене из крви јуначке,
„Па ме метну за себе на Шарца,
„Однесе ме у гору зелену,
„Па ме метну на јелову грану,
„Из небеса ситан дажд удари,
„Те се моја крила поопраше,
„И ја могох с крилма полетити,
„Полетити по гори зеленој,
„Састадох се с мојом дружбиницом.
„Друго ми је добро учинио
„Учинио Краљевићу Марко:
„Можеш знати и паметовати,
„Кад изгоре варош на Косову
„И изгоре кула Ацагина?
„Онде били моји орлушићи,
„Па и скупи Краљевићу Марко,
„Он и скупи у свил'на недарца,
„Однесе и двору бијеломе,
„Па и рани читав месец дана,
„Читав месец и недељу више,
„Па и пусти у гору зелену,
„Састадох се с моји орлушићи;
„То је мени учинио Марко."
„Спомиње се Краљевићу Марко,
„Као добар данак у години.

Руско-јапански рат.

Одступање од Мукдена.

Руска се војска повукла од Мукдена према манџурском граду Тјелину, а одатле се повлачи још даље према Харбину на север. Где ће се уставити одступање руско, није позната ствар, али Руси морају чекати појачања из Европе, а дотле непрестано узмицати пред јачим непријатељем. Да ће доћи до мањих и већих битака, о томе нема сумње, али одлучне битке неће бити бар за неколико месеци на копну.

Крвава битка код Мукдена стајала је страшан број људских жртава. Рачуна се да су Руси имали код Мукдена и приликом одступања преко осамдесет хиљада људи што мртвих што рањених, а Јапанци преко сто хиљада. То је огроман број и не зна се кад је више крви проливено.

Куропаткину је зашао за леђа ген. Ноги. Ноги то не би могао био учинити, да није кренуо својом војском преко китајског земљишта и по китајској жељезници. То по међународном праву не би могло бити, али се Јапанци нису на то право, за које се каже да вреди међу државама и народима, ни досад обазирали, ни држали, па тако ни код Мукдена. Свакако руски заповедник војске морао је то имати пред очима, па би се можда ствар друкчије свршила.

Руси су оставили у Мукдену много хране, која је била спремљена за дуже време за војску, и та је пала Јапанцима у руке, у колико није уништена, и магазини спаљени. Топова су само

неколико отели. Пораз је код Мукдена понукао цара, да од Куропаткина одузме заповедништво све поморске и копнене војске и да га преда старом генералу Љињевићу, који је био досад заповедник прве руске војске под Куропаткином. Свет је искрено пожалио генерала Куропаткина, и свако се питао, шта ће несрећни заповедник учинити. Тешка се борба морала водити у души његовој и неки су чак говорили, да ће се он убити. Међутим читав свет нашао се у чуду, кад је Куропаткин јавио цару, да он не може отићи с бојног поља, јер му је оно свето, па моли и заклиње цара, да га именује заповедником прве војске (дотле Љињевићеве), јер је он готов да остане на бојном пољу и као прости војник. Дабогме да је цар испунио жељу Куропаткинову и именовао га заповедником прве војске. Знање и богато искуство, које је Куропаткин стекао за ову годину на бојном пољу, користиће много руској војсци и главном заповеднику. У својој молби каже Куропаткин, да ће му поћи за руком повратити свој глас као војсковође, ако га цар именује за заповедника прве војске. Стари „папаша“ Љињевић, како га војници зову, помогао је молбу Куропаткинову код цара. Кад је војска чула, да Куропаткин остаје она је била јако весела, јер Куропаткина војници воле и поштују, ма да није био срећан доселе у рату с Јапом. Сва руска штампа хвали у звезде овај корак Куропаткина, који је показао како воли свој народ и своју отаџбину.

Генерал Љињевић, врховни заповједник руске манџурске војске.

Адмирал Алексејев бивши царски намјесник у Азији.

Генерал Куропаткин бивши врховни заповједник, а сада заповједник прве војске.

Генерал Љињевић.

Николај Петрович Љињевић по пореклу је старином Пољак, има 67 година, произишао је од инфантеријске трупе, служио дуже времена на Кавказу, у Туркестану, у Усуријској области и год. 1900. пред боксерске немире у Китају именован је заповедником I. сибирског армијског кора, којим је он за време устанка у Китају заповедао и показао се пред читавом европском војском као најспособнији генерал. Он је први ушао у Пекин. Год. 1903, именован је Љињевић заповедником војног округа амурског сменивши са тог места генерала Дејана Суботића. Кад је пукао данашњи рат, заповедао је Љињевић трупама у Владивостоку, а затим је постао заповедником I. војске код Куропаткина. Стари папаша омиљен је код све војске, а особито код сибирских регимената, и на гласу је као енергичан војник јаке воље.

Љињевић је и после мукденског пораза показао своју способност, јер је одступио према Тјелину са читавом својом војском без икаквих губитака у људима и материјалу и ушао је у Тјелин с музиком и песмом.

Руска балтијска морнарица.

Како се јавља адмирал Рожественскиј са целом флотом балтијском кренуо се напред са острва Мадагаскара, где је, како знамо, дуже времена био, чекајући неке ратне лађе, које су му ових дана стигле. Рожественскиј је сада на путу у Индијски Оцеан. Многи држе да ће наскоро, можда још овај који дан, доћи да боја између адмирала Тога и Рожественског. Ако Русима Бог и срећа даде, да победе јапанску морнарицу, онда је за Јапан рат изгубљен, јер ће бити војска одсечена од Јапана и онда је за Русе добивен рат. Истина, и онда би се Јапанци утврдили и борили, али би се ствар коначно морала решити повољно по Русе. Кад Јапанци не би могли добивати појачања, онда би морали на послетку клонути и пасти пред јачом силом руском. Свет с великом пажњом очекује ову љуту поморску битку која ће одлучити ратом.

Работа.

Све до 1874. године су се за извођење и уздржавање земаљских, котарских и општинских радња и грађевина морали давати бесплатни ручни и возни тежаци у нарави. Хрватско-славонски сабор је 30 децембра 1873. створио закон, који је укинуо давање бесплатних јавних тежака, а место тога одредио, да сваки мушкарац, чим наврши 18-ту годину, мора сваке године плаћати у готовом новцу К 2·40, а за сваки комад своје теглеће марве К 2. Ако такав мушкарац није сам свој или ако је слуга, онда

мора за њега платити отац или газда његов.

Опроштени су од плаћања работе или како закон каже од откупа јавних радња: 1.) часници (официри) док су у служби војној; 2.) војници код линије за цијело вријеме презентне службе т. ј. док служе под пушком; 3.) домобранци за прву службену годину; 4.) немоћници, који живе од туђе помоћи; 5.) ђаци јавних школа и 6.) редовници (фратрови и калуђери), ако не управљају парохијом или ако осим манастира немају других непокретнина.

Под теглећом марвом се разумијева само марва, која тегли, па зато нико није дужан плаћати работу: 1.) за краве музаре; 2.) за јунад и ждребад, док још није за презање; 3.) за ждрепце и бикове, који се употребљавају само за расплод (за скок и опасивање); 4.) за расплодне кобиле у ергелама. Али ако когод краву музару упрегне у јарам, онда мора и за њу плаћати работу.

Збежанке и Калашкиње (Српкиње крај Пеште) играју коло.

Лудо ради, когод затаји код пописивања работе или мушкарца или марвинче, за које треба да плаћа работу, јер ће га за цијело ухватити у лажи — та у лаже су кратке ноге! —, па ће онда морати платити три пута онолико, колико је дужан.

Ако је коме одмјерена погрешно работа за више мушке чељади или за више комада марве, него што је има, може за 14 дана, кад прими обавијест о свршеном пропису ставити уток кр. котарској области, па ће се грешка исправити. Грешан је свако осим Бога.

Работа се може уплатити у два пут: половина у јануару, а половина у септембру. За то ће ваљан господар гледати, да је намири на вријеме без оврхе.

Платити се мора толико работе, колико је ко имао одрасле мушке чељади и теглеће марве, макар одмах сутра дан послије пописа умрло које чељаде мушко, или му парнуо који комад теглеће марве или макар одмах сутра продао сву марву. Такав је закон, па зато не ради паметно, који у вријеме, кад добије опомену, да плати работу, не ће да то учини, већ се бесмислено парничи и истјерива право, гдје га нема.

Добро упамти још и ово! Закон од 1873. г није укинуо за све случајеве давање бесплатних возних и ручних тежака, него је нарочито у §-у (параграфу) 14-том одредио и заповиједио, да су оближњи житељи т. ј. они, којих се ствар најприје тиче, цијелом својом снагом дужни дати потребно ручно и возно дјело у нарави код разгртања великог снијега, поводња, обране мостова и насипа, пожара у шуми, једном ријечи: кадгод пријети велика невоља и опасност. И по §-фу 48-мом слово б.) законског чланка XVI. од 1870. године морају општинари, када треба, давати у нарави ручне и возне тежаке за општинске путеве, јарке, канале и мостове и то по размјеру за посао подобних мушкараца од 16 до 60 година и по размјеру теглеће марве.

Зато се никада не опири, кад ред дође на тебе, да идеш на работу, него иди без поговора или сам или пошаљи кога одраслог мјесто себе, јер ће иначе општине наручити надничара о твом трошку, а то ће те скупо доћи. Ако мислиш, да ти нисн био дужан ићи на работу јер није био ред на теби, не кроји сам себи правде, већ се пожали вишој власти, а она ћете морати већ узети у заштиту. То је твоје право, а њезина је дужност да учини оно, што закон заповиједа, јер закон треба да буде највећа воља.

Гавра Коленол.

Слика из Сријема.

Њеки дан чекам ја жељезнички воз на једној од сријемских станица. Већ је било доста свијета на станици, и то Срба, Нијемаца, Словака и Мађара, и ја почех посматрати тај свијет. Нијесам дуго чекао, али сам много видио, а ево шта:

„Мађарица, слушкиња код неког од жељезничких чиновника, изашла пред станицу, на руци јој дијете, тако од године дана, којему је она дала клип од кукуруза у руке, да га забави. Дијете се неко вријеме забављало кукурузом и напосљетку га испусти из руке. Ма-

ђарица у оном часу кад клип паде на земљу, стаде на њега, и поче га под ногом окретати и за трен би кукуруз окрњен, затим цакну ногом комушину, окрену се и оде пјевушећи даље. —

Швабица, остарија жена, сагну се и покупи онај кукуруз, помијешан са пијеском и врже га у неку котарицу, а док га је купила, полугласно рече: „Dös is' gut für die Gäns'". (То је за гуске добро). Србин, човјек од неких тридесет година посматраше то све као и ја и ћуташе све дотле, док се Швабица не сагну да купи зрње, па онда чисто подругљиво рече: „Ух, ух, али ћеш се обогатити". Кад сам то видио створи се преда мном слика народног живота у Сријему посљедњих педесет година. — У то дојури влак и ја чисто поражен ступих у њ, па видјевши с каквим непријатељем српски народ има да се бори, и колико ће се још борити морати, сјетих се оне реченице: „Ко презире мало, није вриједан великога".

Душанъ Павловичъ.

Наше друго Косово.

Кућа му је на сред села. Лепа кућа од саме цигље са красном оградом. А бациш ли поглед у двориште, видићеш да је пуна кућа свега. Ту су ти велики пластови сена и гарахорице, ту чардаци и друге зграде пуне хране. То је кућа чика Симе Борића. Мало друштво у кући: сем њега син му Аксентије и снаха Анђелија са двоје дечице.

Разболела се једног дана снаха Анђелија. Богу душу! Звали свештеника да чита молитву. Кад је свршио свештеник, тада позва Чича Симу у кућу саветујући му, да и лекара позове.

Чика Сима се снебива. Спустио главу доле па ћути. Види се хтео би нешто рећи свом духовном оцу ал не може. Боле, боле — ту на срцу — говорио је у себи чика Сима. Испратио је свештеника до врата у дворишту па га онда заустави. „Нећу да ћутим, нећу... Оче!"

— Шта је чика Симо?

— Не, не, не могу, не могу рећи! Стид ме је! Срамота ме је! О мој оче!

— Говори чика Симо! Што речеш мени биће као закопано.

— Знам оче — ама то што се у мојој кући догодило... слушај! Моја снаха Анђелија није од Божје воље болесна.

— Како то Симо? —

— Ето како! Јуче дошао син са орања. Гладан уморан. У кући треба штогод да се скува а она лежи. Видим син ми тужан и невес'о. Устумар'о се по кући а све хуче. Онда Наједанпут долети мени па ће рећи: бабо!

— Оj!

— Изгубићемо — каже — Анђелију.

— А зашто сине? —

— Ех зашто, наше зло! Била је — да простиш бабо — тешка, носећа. Бог је дао бабо, и ти би имао за кратко време и трећег унука. Ама ето несрећа — тровала се.

Ej наопако и у зао час! А што то уради кукавица? Зар то у мојој кући?

— Тако бабо — каже Аксентије. — Пила је неку траву, дала јој нека врачара.

— — — — — — — — — — — — — —

Старац заћута и задрхта. Из ока му се скрунише две сузе.

Да, несрећа је то велика мој Симо — прихватиће свештеник. Знам ја то одавно, видим, одавно видим шта Српкиње наше раде. Није ми то првина да чујем о несретном тровању чеда свога — греху црном. Да Симо, одавно видим ја то. Српкиње наше неће да роде. А то ће нас упропастити. Слушај Симо! На Косову смо изгубили царство, али ова мода, луксузи, свадбе, даће и пијанке и ово несретно тровање утробе своје — то је Симо друго наше Косово. Тужно и несрстно Косово. Због Симо! Тешко нама Симо!

Јов. Ж. Бута.

Чувајте се туђих агената.

Већ смо имали прилике, да опоменемо Србе сељаке, да се чувају разних агената, који им нуде разне машине, алате, пољопривредне справе. Исто тако треба се чувати оних, што нуде да осигуравају дјецу до удаје или женидбе, људе доживотно и зграде, а и оних што свијет маме у Америку. А највећма се треба чувати оних, који нуде новац на зајам.

Увијек треба запитати свог попу, учитеља или ког другог ученијег човјека, кад дођу такви агенти или још боље с њима се не треба упуштати ни у разговор. Тежак човјек није кадар просудити, вара ли га онај агенат или не вара.

Сад смо дознали, како је једно мађарско осигуравајуће друштво из Будимпеште, ухватило чак једног Србина тежака близу Петриње, да му буде агенат, да међу тежацима купи оне, који би ради осигурати себе или дјецу или за дјевојке опрему добити, кад се буду удавале. Друштво му даје неку јадну крајцару, а себи вуче корист. Он мора непрестано трчати, купити оне који би се ради осигурати, па занемарује свој тежачки посао. А ко зна какво је то мађарско-чивутско друштво, хоће ли пропасти или не? Да је ближе знали би за њега? Ако друштво пропане, па они тежаци, који су се осигурали изгубе свој новац, тешко ономе, који их је навукао, да се осигурају. Ако је какав човјек из бијелог свијета, не могу до њега тежаци, али ако је тежак, комшија, јао си га њему.

Истог тога тежака окупило је једно чивутско друштво чак из Швајцарске, да буде његов агенат, који ће наговарати наше тежаке да иду у Америку. Зато

што би предавао свој српски народ разним бездушницима, да га вуку по свијету, добивао би од друштва плаћу, као Јуда Искариот, кад је продао Христа.

Али је он био доста паметан па тога господства и плаће није примио.

Тешко је сад живјети. Људи се свакако промећу, а није их брига, хоће ли од тог њихова прометања когод зајаукати.

Лани је неки чивутски трговац коса из Угарске изварао хиљаде српских тежака по Хрватској и Славонији само зато, што тежаци нијесу никога прије питали, већ вјеровали оној скитници, који им је нудио косе, а који би за новце заклео се, да је враг бијел као снијег.

Срби тежаци, чувајте се агената и пробисвијета, а ви немојте бити ничији агенти, већ радите свој посао.

За „Српско Коло".

„Српско Коло"" свакијем даном све више стјече пријатеља, претплатника и врсних заузимача, да се оно што више рашири по народу. И овај пут можемо забиљежити лијеп број народне господе, па и Срба ратара, који се ревно заузимљу за „Српско Коло". Тако је преч. г. Јован Вукелић парох у Дубравама послао К 9·60 као годишњу претплату за 4 претплатника, а г. С. Мркаљ К 4·80 као полугодишњу претплату за 4 Србина ратара. Г. П. Вујаклија из Топуског послао је К 14·60 за 6 претплатника из села Мрацеља, Чаперовца, Широке Ријеке, Свинице и Перне. Пречасни г. Милан Зец парох из Субоцке послао је такође К 10·60. Овај новац скупљен је у сватовима г. Н. Чудића опћ. благајника. Г. Н. Вујашковић из Миклеушке послао је К 7·20 за 3 претплатника, па пише да ће их још скупити, кад народ тако радо чита „Српско Коло", а уза то је јефтино, да га може платити и највећи сиромашак. Србин ратар и претплатник „Српског Кола" из Доње Рашенице, Ђуро Будисављевић, пише уредништву „Српскога Кола", да је скупио 2 претплатника па вели: „Потписани слободан сам замолити славно уредништво, да изволи примити још 2 члана за овај лијепи, народни лист и то Глишу Радоичића и Николу Ђурића из Д. Рашенице. Молим вас, да што прије послати изволите све бројеве овој двојици, како би што боље и даље могао препоручивати наше „Српско Коло" међу пријатељима, кумовима, браћом српском. — Ето, Срби ратари, угледајте се на овога свога брата, па се сваки побрини за још кога претплатника свом „Српском Колу". Што вас буде више у „Српском Колу", тијем ћете бити јачи и напреднији у свему. Преч. г. Никола Милић парох из Стјепана послао је К 9·60 за 4 претплатника, а г. Ластавица, који учи у Загребу за професора предао је управи нашега листа К 3·60 за 3 скупљена претплатника у Сењу. Г. Милан Радишић књиговођа штедионице у Голубинцима послао је опет К 3·60 за 3 скупљена претплатника, па пише, да му се пошље још 15—20 примјерака, како би лакше могао још скупити претплатника народном листу „Српском Колу". Г. Исак Влаисављевић јерођакон манастира Гомирја послао је даље К 20·20, па пише: да је то скупио преч. г. Митрофан Вукчевић управитељ манастира Гомирја у сватовима г. Мане Беговића на приједлог госпођица Даринке и Данице Томашевићеве. Преч. гос. Атанасије Зорчић прото у Вођину послао је К 12 као претплату за 5 претплатника, па пише да ће још скупити претплатника. Преч. г. Томо Савић парох у Ступовачи послао је К 6·60 за 4 скупљена претплатника а г. Есаповић из Лепоглаве К 7·20 за 3. Г. Стево Узелац трговац у Брињу послао је К 24 за 10 примјерака „Српског Кола", а г. Васо Наранчић трговац у Врепцу у Лици, К 3·60 за 3 претплатника па пише, да ће их још скупити, кад народ тако радо чита „Српско Коло" и једва чека да дође нови број. Г. Милан Секулић из Мокрина у Банату послао је даље К 7·80 за 6 скупљених претплатника, а г. Никола Бобић из Дубровника К 5·60 за 2 примјерка. Г. С. А. Суботић из Бос. Градишке послао је К 7·20 за 3, а г. Милан Трифановић из Ориовца К 7 за 5 претплатника. Г. Јован Чордашић из Бешено, послао је К 30, које су скупљене у берби г. Ђорђа Петровића из Митровице. Г. Перо Бекић из Двора послао је К 11·60 за 6 претплатника из околних села. Г. Миљевић Деметер из Топуског послао је К 12 за 5 претплатника, а г. К. Кангрга трговац из Госпића К 19·20 за 8 претплатника. Г. П. Вујаклија трговац из Топуског послао је К 7·20 за 3, г. Вук Поповић из Јасенаша у Банату К 7·20 такођер за 3, а г. Пајо Поповић трговац из Дарувара послао је претплату за 9 скупљених претплатника. Г. Никола Ј. Поповић директор штедионице из Митровице послао је К 30 као претплату за „Српско Коло", па те примјерке дијели сиромашним Србима ратарима. Г. Васо Дурман из Јамнице послао је К 8·40 за три скупљена претплатника. Г. Јово Вучинић из Камералних Моравица послао је даље К 7·20 као годишњу претплату за 3 скупљена претплатника. Угледни Србин ратар Стојан Прибићевић из Главичана послао је годишњу претплату у износу од К 16·80 за 7 претплатника. Г. Н. Брковић из Радовице послао је К 8·40 као претплату за 8 претплатника. Г. Нико Грујичић из Фоче послао је К 6 као полугодишњу претплату за 5 скупљених претплатника. Напошљетку послао је г. Васо Лукач трговац из Вргина моста К 7·20 као годишњу претплату за 3 претплатника. Г. Н. Брковић из Радовице послао је К 9·60 за 6, Глишо Вучковић из Бобара код Липика К 6 за 5, г. Дамјан М. Кондић из Осјечана К 9·60 за 4, г. Јован Бандур из Ријеке К 7·20 за 3, пријатељ народни из Грачаца К 4·80 за 4, преч. г. Милан Чопорда из В. Поганца К 10·80 за 6 и преч. г. Младен Ћирић К 7·20 за 3 нова претплатника. Управа „Српског Кола" свима лијепо захваљује на њихову труду и заузимању, па моли и осталу народну господу а и саме Србе ратаре, да се и они заузимљу за свој лист, и да га шире међу собом.

Хвала свима који шире „Српско Коло".

Шта се збива у нас и у свијету.

Мађарске школе у Хрватској и Славонији. Сад већ има у Хрватској и Славонији 45 мађарских школа. Од кад је дошао за бана гроф Пејачевић основано их је 24, дакле за двије три године више него их је прије било. Зло је то што у ове школе не одлазе само дјеца мађарских родитеља, којих има прилично по Славонији, Сријему и свуда по жељезницама, него и дјеца других родитеља, Срба и Хрвата, који служе код жељезнице. Тако се овдје сад дижу мађарске школе, док у Угарској хоће да позатварају све школе, које нису мађарске.

Министарство у Пешти није још састављено. Како ће се овај заплет решити не зна се. Краљ не ће никако да пристане на мађарску команду у војсци, Кошутова странка опет најјача у сабору па је сад настало оно што но се каже: повуци, потегни. Да је положај незгодан види се из краљевих ријечи, које је рекао, да су наступила врло тешка времена по државу. Ако се нагоди ипак Мађар у Пешти и Шваба у Бечу, платиће немађарски народи у Угарској, Хрватској и Славонији. Биће као и пред четрдесет година, кад су се они у Бечу погодили с Мађарима тако, да могу с нама радити што хоће, а Немци с нашом браћом Словенима у Аустрији.

Србија склапа нови државни зајам од 83 милијуна динара. Од тога зајма употребиће 30 милијуна за жељезнице, 35 милијуна за топове и војску, а осталих 18 милијуна за отплату ситних државних дугова, на које се плаћају велике камате.

Радосна је појава што је Краљ Петар недавно рекао на ручку скупштинарима, да кажу свему народу у Србији, да ће краљ увек чувати закон, правице и слободе, и да трзавица и нереда не ће више бити као што је било за краља Милана и Александра.

У Црној Гори гради се сад жељезница од Бара до Подгорице и гради се лука Бар за велику пловидбу. Све ће ово бити од користи црногорском народу.

У Старој Србији и Маћедонији као да ће опет овога прољећа доћи до устанка. У Старој Србији Турци и Арнаути кољу Србе па многи морају бјежати преко границе у Србију. И тако нам пусти тај најлепши крај српски. У Маћедонији опет кољу се међу собом бугарске и српске усташке чете, мјесто да сложно бране сиротињу рају. Турска се опет силно оружа, Аустро-Угарска исто тако, између Србије и Бугарске никако да дође до праве слоге и тако што се год догоди на прољеће, догодиће се на штету и Срба и Бугара.

Различне вијести.

Жалостан глас из народа. „Новом Србобрану“ пише пријатељ из Двора: Народ аметице сели у Америку. Све потекло, па бјежи од куће. Неко мора од оскудице, глади или дуга, а богме добра половина и не мора. Има их, који уживају 20 јутара земље, па их грамжљивост вуче преко мора, и ако им је кућа пуна свега. Али им је и срце пуно жеља, кад чују колико се долара море зарадити у Америци, па макар и крвавим знојем. — Година је врло оскудна, јер је љетошња дуга суша све спржила. Нема кукуруза, свагдашњег круха, а за благо нема крме. Нема граха ни купуса, што је народу иначе главно вариво, а поред кукурузовнице главна храна. Невоља је народна велика.

На Србе у Срему угледати се треба. Ово дана потврђена је и обнародована по кр. котарском суду у Земуну Српска Земљорадничка Задруга у Прхову (удружење са неограниченом одговорношћу), а у управном одбору задругином су следећи: Јефта Рајић, уједно председник; Ђорђе Бабић, уједно заменик председника и Аца Петковић. Пословођа је Чедомир Марин.

С овом је задругом, хвала Богу, сада 55 српских земљорадничких задруга у Срему.

Добротвор трговачког подмлатка. У Београду је умро недавно богати трговац Илија Корач, који је сав свој непокретни иметак у вредности од четири стотине хиљада динара оставио трговачкој омладини за њезино школовање и напредак.

Исправак. У 5 броју „Српског Кола“ стојало је да је на Сретеније приликом освећења ново сграђене куће г. Миле Мамуле у Врбовском скупљено К 26·40 за „Српско Коло“, а треба да стоји приликом освећења куће г. Јове Марковића, што се овијем исправља.

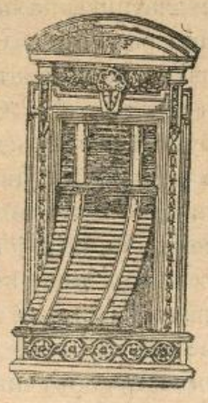

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—24.

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 7. Загреб, 1. (14.) априла 1905. Год. Ш.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Банке за насељавање.

Јавили смо да је у Будимпешти основана једна велика банка, која ће куповати земљу па насељавати на њу Мађаре, који немају земље. Тако хоће Мађари, да од других народа, који нису Мађари, од Срба, Словака, Румуна и Немаца, покупују њихове земље, па даду Мађарима. Брзо ће се основати још оваквих банака, а мађарска ће им влада ићи на руку, јер је и њој много стало до тога, да у Угарској не буде другог народа осим мађарског.

Неки дан је и у Загребу основана таква једна банка, која ће стајати у свези као споредна с оном главном банком у Пешти и која ће куповати земљу по Хрватској и Славонији, па насељавати на њу свакога пре него Србе, јер кад се је ко туђи икад побринуо за Србе. Нама је сваки туђин само зло радио и пакостио, а никад добро.

Дакле и Србима у Угарској и Србима и Хрватима у Хрватској и Славонији прети опасност од ових мађарских и мађарско-хрватских банака. И једне и друге гледаће да измаме земљу и од Срба сељака и од Србина господина, који има земље, па ће се туђин, који се и онако угнездио међу нас, још више ојачати. Кад се туђин угнезди међу нас, онда се банке не требају више ништа бринути, туђин ће сам гледати, да од Срба начини бескућнике. Ено Срема, тамо се најлепше види, колико је српске земље прогутао туђин, Мађар, Швабо и други. Србин је лаком на новац и детињаст, лакомислен. Прода данас комад земље, па вели у себи: остаће мени још доста, с овим ћу новцем купити ово, оно, стоке, алата. Новац се измигољи из прста, а Србин опет продаје и теши се, како ће му још доста остати, док му не остане голо тело. Комад по комад оде, а да се и не осети.

Шта ми Срби морамо радити, да се одбранимо од ове беде?

Прво не сме ни један Србин продавати своје земље туђину, већ ако је мора продавати, нека је прода Србину, да земља остане у српским рукама. Немачка царевина потрошила је за двадесет година 420 милијуна круна, на то, да од Пољака, народа словенске крви као и ми што смо, измами земљу њихову, па да на њу насели Немце, али бадава труд. Од земље, што их је Немачка царевина за те новце купила ни половица није купљена из пољских руку. Оно што су испрва неки неваљали Пољаци продали држави накнађено је тим, што су други Пољаци још више прекупили из немачких руку. Тако је немачка царевина узалуд потрошила толике милијуне до сад, а од сад ће бити још узалудније, јер сад се на прсте могу бројити пољске издајице, који продају земљу туђину.

Кад је скоро неки гроф Бнињски продао своје имање заједно са кућом и стајама немачкој држави, нигде међу Пољацима није могао склоништа наћи. Ниједан Пољак није му хтео куће изнајмити ни за највише новце, нико му није хтео слуга бити, нико од Пољака с њим речи проговорити, свако је од њега главу окретао, као да је губав и окужен. Морао се иселити из тог места пољског међу Немце. Тако треба и код нас радити са издајицама, који туђину продају за Јудине новце земљу, коју су наши дедови својом крвљу натопили.

Друго, ми морамо оснивати сваки дан све више српских ратарских[1] задруга. Догоди се па један Србин није кадар одмах дати сав новац за неку земљу, која би тако отишла туђину у руке, задруга то може лакше урадити,

[1] Ми у овом листу кажемо *ратарска* задруга, јер реч *„земљорадничка“* не ваља, није српска, него је по туђинском немачком калупу скована. Реч ратар је врло стара словенска реч, коју имају у свом језику Срби, Руси, Чеси и сви други словенски народи. Кад смо, по примеру наше браће у Србији, почели и ми овамо оснивати задруге, ми смо узели и ћаву реч земљорадничка, коју су они тамо сковали сакато, према швапској речи „ландарбајтер“. Ми нећемо да кваримо свој лепи сриски језик, па зато и кажемо: ратарске задруге.

па онда земљу продати у српске руке или је оставити да је задругари заједно обрађују. Кад дође то време, да у сваком српском селу буде српска ратарска задруга, онда се већ нећемо морати бојати, да ће српска земља прећи у туђе руке. Особито се морамо старати, да се што више задруга оснује у местима, где Срби живе измешано са Немцима, Мађарима и другим народима.

У памет се узмимо браћо. Нас Србе не воли ни једна влада у овој држави, ни бечка, ни будимпештанска, ни загребачка, ни сарајевска у Босни и Херцеговини. Све оне воле свакоме више него нама. Зато се ми морамо сами међу се збијати у рпе, и то српске рпе без икакве туђе мешавине. Будемо ли тако радили не бојмо се за се ни за своју земљу. Чија је земља, онога је и држава. Да ми Срби у Хрватској и Славонији можемо у своје руке прибавити половицу земље, друкчије би све било. Али ако не можемо то, можемо сачувати оно што имамо и још стећи.

А ако изгубимо своју земљу, шта смо онда? Бескућници, туђе слуге, који морају молити туђина за зараду какву, а туђин по милој вољи може и да даде и да не даде. А ако му се допадне, може нам рећи: Дању вам зараде, али најпре пљуните на свој српски језик, своје српско име, своју веру. А то би туђин и урадио, кад би нас већину лишио земље. Сад још не сме то радити.

Зар да Србин дотле спане, да то дочека? Тврдо смо уверени, да Србин неће бити толико немаран и слаботиња, да до тога дође. Онај народ који је родио цара Душана, Обилића, Краљевића Марка, цар Лазара, Хајдук Вељка, Карађорђа и толике друге јунаке и велике људе, не сме се срамотити сâм.

Српска повјест.

8.

Стеван Душан Силни.

(Краљевао од 1331.—1345; царевао од год. 1345.—1355.)

Осмог септембра 1331. године проглашен је за краља краљевић Душан, славни јунак у крвавом боју с Бугарима код Велбужда. Бјеху му тада 23 године. Когод је познавао Душана, знао је, да млади соко неће дуго мировати, да му неће бити доста пространа краљевина, која му је иза оца остала, већ да ће се винути на кога год, да своју државу прошири.

Најприје се Душан оженио Јеленом, сестром новог бугарског краља Александра. Александар је признао врховну власт Душанову над собом.

Одмах иза женидбе удари Душан на грчког цара Андроника. Рат је трајао три године. Душан је за то вријеме освојио већи дио Маћедоније и допро до града Солуна на мору. Прије тога освојио је Душан редом градове Прилип, Охрид, Костур, Водену и друге. Солуна није могао освојити, јер није имао лађа, да га и с морске стране опколи. Зато пристане на понуду грчког цара и помири се с њим. Душан је задржао себи већи дио земаља, које је освојио од Грка.

Иза тога удари Душан на Арбанију (Арнаутску) и освоји је за три године. Уз Арбанију освоји и један дио Епира. Тако је Душан до 1340. год. јако увећао своју државу.

Није то било доста Душану. Он је намислио да сасвим сатре грчко царство, па на његовим рушевинама да дигне силну српску државу. Зато Душан одмах, чим умрије грчки цар Андроник и у Грчкој настадоше свађе, удари на Грчку. Бадава је Грцима била турска помоћ, коју су добили из Азије, Душан освоји сву Маћедонију осим града Солуна, а Турке протјера натраг, откуд су и дошли. Кукавни Грци, не могући се сами бранити од Срба, почели су ето звати и Турке у помоћ и не слутећи, какву несрећу навлаче и на се и на друге народе. Турцима се допале балканске земље, острвише се на њих па наумише, да сами прију у њих и да оснују у њима своју државу. И збиља, чим је Душан заклопио очи, они то и учинише.

Кад је Душан још већма раширио своју државу прогласи се за цара у граду Серезу, који је скоро био освојио од Грка. То је било 1345. године. А год. 1346. сазове он у своју пријестоницу Скопље српски духовни и свјетовни сабор. Духовни сабор изабере првог српског патријарха, јер дотле Срби нису имали свог патријарха. Томе првом патријарху српском било је име Јанићије. Кад је то свршено, онда тај српски патријарх, а уз њега и бугарски лицем на Ускрс 1346. год. вјенчају Душана царском круном и прогласе царем српским, грчким и бугарским. На крунисање слегли су се многобројни српски великаши, патријарх српски и бугарски, архиепископ охридски, српски митрополити и владике, калуђери са Свете Горе, силно ниже свећенство и небројени народ. Заједно са Душаном крунисана је за царицу и жена му Јелена а млади син Урош крунисан је за „младог краља“. Све је било као опијено од дике и радости. Такве српске славе никад послије српско око није видјело.

Послије крунисања обори се цар Душан опет на Грке. За три године освоји он остатак

Епира и земље Етолију, Акарнанију и Тесалију. Грчком цару сад од свега царства остаде само град Солун, Цариград и крпица земље око Цариграда, тако је цар Душан срезао грчко царство.

Сад је Душан наумио да још освоји Цариград, па да сврши сасвим с Грцима и смири се. Али силу Душанову гледао је пријеким оком моћни мађарски краљ Људевит Велики.

Док је Душан ратовао са Грцима удари босански бан, Стеван Котромановић, мађарски пријатељ, по наговору мађарског краља Људевита, на Душанове земље. Чим је Душан свршио посао са Грцима крене на Босну, освоји Хум и Требиње, прегази Босну, јер тамошњи српски народ волио је српском цару него мађарском пријатељу бану. Душан себи задржа један дио Босне и већ споменуте крајеве Хум и Требиње. Хтио је само устрашити бана, па опет кренути на Грке. Душан је лебдио над тим, да отме Цариград, а друго му је све било узгредно.

Али му опет Мађари направише сметњу. Мађарски краљ љут, што је његов пријатељ бан босански страдао, дигне велику војску мађарско-хрватску и навали на Душана. Али лоша срећа послужи ту војску. Душан је потуче, растјера на све стране, тако да се силни подавише у Сави и отме од Мађара Мачву, град Биоград и Сријем. Дотле је Биоград био у мађарским рукама. То је било 1353. године.

Љут мађарски краљ због своје срамоте поче купити нову војску. Кад је Душан видио, да му Мађари баш сметају и задржавају га, да не иде на Цариград, онда и он напрегне сву своју моћ, па намисли да ратује на обадвије стране и с Мађарима и са Грцима. И збиља скупи он велику војску, па је раздијели на два дијела. Мањи дио пошље на Мађаре, а већи дио од 80.000 (осамдесет хиљада) момака поведе он сам на Цариград. То је за оно вријеме била грдна војска. Мало је краљевина могло скупити у оно вријеме толику војску.

Прва војска била је сретна и отела од Мађара Далмацију. Али другу војску задеси страшна несрећа. Тек што је војска кренула у онај комадић земље око Цариграда, разболи се изненада цар Душан и испусти своју јуначку душу мјесеца децембра 1355. год. у селу Деволију. Било му је текар четрдесет и шест година. Како је Душан тијелом био снажан, висок, права људина, здрав, многи су мислили да су га Грци отровали.

Кукајући и јадикујући врати се збуњена српска војска натраг. Није више било оне гвоздене и јуначке руке и оне мудре, препаметне главе, која је дотле управљала српским народом тако, да је српска слава и српско име почело одјекивати по цијелом свијету. Баш у часу кад се соко спремио да освоји дику свјетску Цариград, да од њега начини пријестолницу српске царевине и окруни тако сав свој дотадањи рад најљепшом круном, покоси га смрт. Али осим њега покоси и срећу српског народа, јер од дана смрти Душанове пође код Срба све суноврат.

У броју који долази по реду, рећи ћу још штошта о цару Душану, јер овдје сам говорио само о његовим ратовима.

Марина клетва.

— Српска народна песма. —

Мајка Мару кроз три горе звала,
Кроз три звала, кроз четири дала;
Мара јој се кроз девет одзива:
„Јеси ли', Маро, убелила платно?“ —
„Нисам, мајко, ни до воде дошла,
„А камо ли убелила платно!
„Јово ми је воду замутио;
„Кун' га, мајко, и ја ћу га клети:
„Еда Бог да, те се обесио!
„О злу дрву о мом белу грлу;
„Еда Бог да, тамнице допао!
„Тамница му моја недра била;
„Еда Бог да, синџира допао!
„Синџир биле моје беле руке;
„Еда Бог да, вода га однела!
„Моја мајко, на ме га нанела!“

Руско-јапански рат.

На бојном пољу, како заповедник све руске војске јавља, нема никакве промене. Војска се руска и јапанска повраћају од оних тешких удараца, које су задобиле пред Мукденом у бојевима од четрнаест дана. Јапанци не прогоне Русе даље од Тјелина, осим што јаке извиднице прате кретање руске војске, па између Руса и Јапанаца долази до мањих и већих окршаја. То, што Јапанци не могу да прогоне руску војску, казује толико, да су били јапански губитни много већи пред Мукденом, него што то Јапанци исказују, па сад морају чекати, док добију појачања из Јапана, и док се опораве од задобивених рана. Кад ће доћи до већих битака, то се не може казати, јер о кретању војске ћуте Јапанци, а ћути и „стари папаша“ Љињевић као оловом заливен, јер је ћутање од велике користи за ратне операције (предузећа).

Да мукденска битка није задала онаких губитака Русима, као што су то Јапанци тврдили, а уза њих гудила европска штампа, па чак и један део руске, видило се ових дана из брзојавног извештаја од ратног извештача Табурна петроградском листу „Новом Времену“. У њему

каже Табурно, да руски губитци око Мукдена нису онолики, како то Јапапци тврде. Истина, да је много људи пало, али то је од пораза далеко. Што Јапанци не прогоне даље Русе, то најбоље показује, како је исцрпена снага њихова. За 14 дана бојева Јапавци нису Русе никад и нигде победили. Руси су отимали њима позиције, а они Русима ни једне. Ако је ипак руска војска морала узмаћи, то је кривица у томе, што су Јапанци бројем били јачи, па су предузели обилажење десног крила руског. Да им се омете овај план, морали би били Руси имати још читаву једну војску у резерви, да то спрече, снагу и број своје војске, што није смео учинити, јер су тако Јапанци сазнали оно, што им никаква извидница не би могла дојавити.

Али и ако су Руси морали оставити Мукден и повући се натраг, Јапанци се не могу похвалити с одлучном победом и уништењем руске војске, како је то јапанска и европска штампа трубила и по свету разносила.

Рожественскиј и Того.

Цео свет с великом пажњом очекује поморску битку, која је на догледу, а која ће се крваво одиграти између руске и јапанске флоте.

Из Русије: Кићење невесте пред венчањем.

а тога није било. Куропаткин је требао одмах, чим је видео намеру и кретање Ногијево, да хоће да му дође за леђа, узмакнути од Мукдена, као што је најпре намеравао. Криво је томе то, што Руси нису били довољно извештени о јакости јапанске војске, док су Јапанци тачно знали руску снагу, а поред тога пада доста кривице и на руску штампу и руско друштво, који су непрестано викали, да Куропаткин нема довољно одлучности, да се упусти у одлучну битку. Крив је и генерал Грипенберг, који је као заповедник треће војске отишао с бојног поља и новинарима, бранећи себе, казао Адмирал Рожественскиј стигао је са својом флотом у јужно китајско море и одатле на сваком кораку даље у правцу према Кореји, Јапану и Владивостоку може доћи до поморске битке. Ова ће битка бити најважнији догађај у дојакошњем рату и она ће одлучити судбином овога крвавога рата, који траје ето већ годину и два месеца дана.

Победи ли Того, Русија мора правити мир по жељи Јапана и њезино господство на Далеком Истоку скршено је. Победи ли Рожественскиј, падају у воду све дојакошње победе јапанске, јер ће јапанска војска у Манџурији

бити растављена и одсечена од Јапана, хране, муниције ни појачања не може добивати, градови и луке у Јапану биће изложене руској вктри и судбина је јапанске војске запечаћена. Јапан ће морати правити мир, какав хоће Русија, и његова ће снага бити скрхана за дуго и дуго време.

Некоје најновије вести јавише, да је поморска битка већ отпочела код Анамбас-острва у јужно-китајском мору, али званичне вести нема, па треба сачекати. Једна друга опет вест каже, да су од Рожественског стигле у Петроград неке врло радосне вести, али се не каже поближе шта.

Што се тиче снаге у лађама, ту Јапанци стоје боље од Руса. Руси имају седам великих лађа оклопница, Јапанци четир, али Јапанци имају 8 оклопљених крстарица, Рожественскиј пак три крстарице првог реда, затим двије нешто слабије крстарице од ових, и три крстарице другог реда. Пошто јапанске крстарице значе исто толико, колико и лађе оклопнице другога реда, то је Того ипак јачи снагом од Руса.

Трећа руска поморска ескадра налази се истом сада у Арапском Мору, а то је од прилике петнаест дана иза леђа Рожественскога. Ова ескадра састоји из четир обалне оклопнице и једне крстарице. Ова флота по свој прилици неће учествовати у битци, која је на домаку.

Ваља дакле сачекати још ову битку, па ће се онда знати, шта ће од рата овог даље бити. Рожественскиј је показао већ досад путом својим, тако рећи око свијета, да је способан, врстан, и обазрив, али и одлучан адмирал.

Стидно момче и милостиво девојче.

— Српска народна песма. —

Вишњичица род родила,
Од рода се подломила,
Нема нико да је бере,
Него момче и девојче;
Стидње момче, нег' девојче,
Испод стида проговара:
„Дај, девојко, једно око.“
Она кучка милостива
И на срцу жалостива,
Пак му даде и обадва.

Губитак задружног чланства избивањем.

Много се српских људи од неко доба — нешто по невољи, а нешто и по обијести — лакомислено креће из својих задруга преко дебелог мора у далеку Америку, да ондје тражи бољи живот. Доста ће их — једна им срећа — тамо и остати, али који год воли ону свету груду мајке земље, гдје га је први пут огријало божје сунце, гдје се први пут заплакао и насмијао, гдје су гробови његових најмилијих, вратиће се у крило мајци својој, отаџбини својој, у којој је оставио огњиште своје. При том би се гдјеком лако могло случити на повратку, да га на његову рођеном задружном дому с правом дочекају као странца и да му покажу врата, нека иде, одакле је и дошао, јер да ту нема ништа тражити. Бадава ће се он тада жалити власти; власт не ће моћи помоћи, јер § 53. закона од 9. маја 1889. о задругама у краљевини Хрватској и Славонији каже, да се о сваком, когод ***пет година послије навршене пунољетности*** т. ј. послије навршене 24. године ***неовлаштено*** избива из задруге, држи, да се ***ћутке одрекао задруге*** т. ј. свију својих права на задружни иметак.

Биће их и таквих, који ће из туђине, откидајући од својих уста, највише своје крваве зараде слати кућној својој задрузи. Како ће се ти тек изненадити, кад их по повратку изјуре из задруге остали бездушни задругари. Да тај црни петак не сване никојем честитом Србину, ево му наук:

По §-у 7. и 54. банске наредбе од 16. децембра 1889. број 22.403. неовлаштено избива, когод се из задруге удаљи ***без знања и приволе кућног господара*** или когод је у свијету ***дуже***, него што му је допустио задружни кућни господар. То се наравно не тиче избивања задругара, док служи у војсци под пушком.

За то сваки задругар, који жели дуже вријеме избивати ван задруге, нека онда, када тражи иноземну путовницу, путну исказницу или служинску књигу, вазда замоли општинско поглаварство, да саслуша записнички његова задружног кућног господара, пристаје ли и допушта ли задругару, да оде у свијет без икакве штете за своја права на задружни иметак. Ако кућни господар на то и тако пристане, тада нека задругар захтијева од општинског поглаварства, да му одмах о том да ***уредовну свједоџбу***. Када ту свједоџбу добије, може мирне душе отићи трбухом за крухом, али се мора послије измака даног му времена вратити натраг у задругу или опет затражити нову такву уредовну свједоџбу исто као први пут, јер иначе може и крај свједоџбе изгубити своје право.

Добивену уредовну свједоџбу нека добро чува, јер ће њоме моћи увијек ваљано доказати, да није неовлаштено избивао из задруге, дакле да се није одрекао својих права на иметак своје рођене задруге, а ни осталих благодати, што их има у задрузи као његзин члан, па ће по томе у свако доба смјети и моћи доћи у своју задругу без икакве запријеке, у њој се

до смрти дохранити, као и за случај диобе из ње тражити и добити свој дио у земљи и у покретнинама.

Штогод је овдје речено о избивању задругара у страном свијету, вриједи и за свако друго трајно неовлаштено избивање на примјер у најближој околици, шта више и самом истом мјесту.

Србине, не избивај неовлаштено ван задруге!

Гавра Копенол.

Понос лепотице.

— Српска народна песма. —

Девојка је крај горе стајала,
Сва се гора од лица сијала,
А од лица и зелена венца;
Туд' пролази сва царева војска,
Сва јој војска Бо́жју помоћ даје,
Ал' не даје младо нежењено,
Већ догони коња до девојке:
„Љуби мене, лепото девојко,
„Љуби мене, док ја нисам тебе."
Ал' говори лепота девојка:
„Иди' одатле, младо нежењено!
„Ја не љубим ни бољих јунака,
„А камо ли царевих војника!"

За „Српско Коло".

Пријатељ „Српскога Кола" из Инђије у Сријему послао је управи „Српскога Кола" К 12 за 5 претплатника, г. Вујо Д. Опсеница трговац из Корјенице К 12 такођер за 5, г. Паја Поповић из Дарувара К 14·40 за 6, г. Јанко Милојевић К 7·20 за 6 претплатника. Г. д-р Перо Белобрк адвокат из Бјеловара послао К 60 као погодишњу претплату за 0 претплатника, г. Стево Калембер трговац из Корјенице К 12 за 5, г. Филип Кетић из Старог Сланкамена К 16·80 за 7, један пријатељ „Српскога Кола" из Малог Граца К 8·50 за 6, г. Милан Р. Зурковић из Ирига К 3·60 за 2, преч. г. Висарион Стакић К 7·20 са 3, госпођа Ракићка, протиница из Пакраца К 4·80 за 2, г. Јосиф Тошовић из Фоче К 7·20 за 3 г. Павле Нинков, техничар из Пеште К 4·80 за 2, г. Стево Узелац, трговац из Брињa К 9·60 за 4, г. Јован Јузбашић из Нештина К 3·60 за 2, г. Којо Бунаревић из Ст. Бољана К 7·20 за 6, г. Лазо Почуча из Липоваче К 4·80 за 2, г. Нинко Вила из Полоја К 6 за 5, г. Прокопије Шиљак из Пљевља К 12 за 5, г. Гајо Јакшић из Огулина К 5·40 за 2, преч. г. Јосиф Драгишић парох из Рујевца К 8·40 за 5, г. Јанко Кравић, богослов у Срем. Карловцима К 14·40 за 3 претплатника у 1904. и 1905. години, г. Михаило Бандур из Ашање К 4·80 за 4, г. Танасије Облаковић из Стрмена К 4·80 за 3, г. Спасоје Кнежевић из Ђеврсака у Далмацији К 14·80 за 6, г. Леонтија Врховац из Скендероваца код Липика К 16·20 за 7, г. Јосо Бастајић трговац из Свинице К 18 за 15, преч. г. Јован Вукелић парох у Дубравама К 9·60 за 4, г. Стево Мркаљ из Брђана К 4·80 за 4, г. П. Вујаклија К 14·40 за 6, г. Н. Вујашковић из Миклеушке К 7·20 за 4, г. Тома Јовановић из Кукуњевца К 3·60 за 2, пријатељ „Српског Кола" из Мајских Поља̀на код Глине К 12 за 5, г. г. Милан Босанац из Војнића К 12 такођер за 5, г. М. Младеновић из Суваје К 20·40 за 10, г. Ђ. Грчић из Двора К 7·20 за 6, г. Ђуро Релић из Слабине К 9·60 за 4, г. Ђорђе С. Симић-Шишков из Вареша у Босни К 7·20 за 3, преч. г. Атанасије Зорчић, прото у Вођину К 4·80 за 2, г. Јован Стевановић правник из Ораховице К 3·60 за 2, г. Милан Ивановић из Ровишта К 3·60 за 3, г. Богдан Малула из Гомирја К 28·80 за 12, г. Никола Илић, књиговођа митровачке штедионице К 7·20 за 3, преч. г. Петар П. Томић парох у Војаковцу К 3.60 за 2, г. Перо Бекић из Двора К 19·20 као прилог, г. Пајо Поповић из Дарувара К 4·80 за 2, г. Д. Симић из Пакраца К 7·20 за 7, пријатељ „Српскога Кола" из Класнића К 14·40 за 7 претплатника.

Шта се збива у нас и у свијету.

† **Јосип Јурај Штросмајер.** У суботу 26. марта (8. априла) о. г. преминуо је у Ђакову у Славонији Јосип Јурај Штросмајер, бискуп ђаковачки. Родио се 4. фебруара 1815. Било му је дакле преко 90 година. За хрватски народ је Штросмајер веома заслужан, јер је за просвјету хрватског народа учинио више него ико од Хрвата. Стотине хиљада дао је он за просвјету, па га Хрвати с правом сматрају највећим сином својим. И у политици је имао великог утјецаја, нарочито до седамдесетих година. За вријеме владавине славног српског кнеза Михаила он је с њим дописивао и због тога је пао у велику немилост у Бечу. Год. 1870. говорио је у Риму против папине непогрјешивости, али је касније морао опорећи свој говор. Г. 1888. послао је брзојавну честитку у Русију, кад је у Кијеву била прослава деветстогодишнице прелаза Руса у православље. Због тога брзојава добио је исте године у Бјеловару укор од краља, а он је краљу одговорио: „Моја је савјест мирна".

Један хрватски лист згодно вели за Штросмајера, да је послије свога говора против предлога, да се папа прогласи непогрјешивим, а кад је католички сабор у Риму ипак пристао на то, могао Штросмајер учинити, да се цијело свештенство католичко и народ оцијепи од Рима. Он то није учинио, јер је држао да за то није згодно вријеме.

Сад било овако или онако, Штросмајер је као бискуп задужио свој хрватски народ, учинио му за његово добро велика доброчинства, па га зато с правом и држи за свога највећег сина. То му признају и пријатељи и непријатељи, то му признају сви Словени, па и читав свијет.

Избор у Копривници. Смрћу мађаронског посланика Карловића, који је био посланик копривнички, остао је тај изборни котар сада празан, па ће се морати наново бирати нови посланик. Кога ће влада поста-

вити за свога кандидата, не зна се још, али од хрватске опозиције кандидат је д-р Иван Ружић, адвокат у Дугом Селу. Он је г. 1897. био и изабран у том котару, јер су га помогли и Срби из општине Соколовца, па су за њега гласали. Чим је дошао у сабор, Ружић је у знак захвалности Србима, што су за њега гласали, најгадније напао сав српски народ. Кад је сабор послије неколико дана уништио његов избор, јер је тако хтио гроф Кун, онда је дошло до новог избора. Али тад су и Срби окренули му леђа, па нису хтјели гласати ни за кога, и д-р Ружић је пао на избору и није више дошао у сабор.

Сад се опет кандидира тај исти д-р Ружић у Копривници и сигурно ће покушати наговарати изборнике Србе из Соколовца да гласају за њега. Али како је год мислио д-р Ружић о Србима г. 1897., тако мисли и данас, па стога Срби Соколовчани не треба да се даду варати. Срби Соколовчани не треба да гласају ни за владина кандидата, ни за д-ра Ружића, него нека учине као и онај други пут, кад је 1897. био биран посланик. Тиме ће показати да су људи на свом мјесту, који се не даду завести ни десно ни лијево. О овоме ће још бити говора, јер влада није још поставила свога кандидата. Кад то учини, ми ћемо већ јавити, а дотле Срби Соколовчани изборници не обећавајте гласа свога никоме!

Изборни котар у Петрињи остао је смрћу дојакошњег мађаронског посланика Ферића празан, а исто тако и изборни котар у Вуковару смрћу посланика Александра Шпицера Крајњовића.

У петрињском изборном котару има лијеп број Срба изборника, а у вуковарском има их такође доста. За сад се чује, да у Петрињи за посланика Старчевићанци Франковци, који Србе мрзе као највеће непријатеље, кандидирају властелинског шумара Нанцинија, а мађаронска владина странка министарског савјетника у пензији Еренхефера. Ко ће се у Вуковару кандидирати још није познато.

Упозоравамо наше српске изборнике, да не обећавају свога гласа никоме. Око њих ће сада обигравати и с лијеве и с десне стране, али нека се не даду варати. Ми ћемо им казати у овом народном листу, кад се буде све тачно знало, шта ће радити и за кога ће глас свој дати. Народе, пази и чувај се!

Д-р Франко Поточњак ослобођен. Наши су читаоци јамачно већ чули за брата Хрвата д-ра Франка Поточњака. Он је неколико година водио очајну борбу и ријечју и пером против прећашњег хрватско-славонског бана грофа Куна Хедерварског. Зато га је гроф Кун гонио, како је год могао, али ни Поточњак није остајао дужан. На пошљетку, кад су оно прије двије године букнули немири у хрватском народу против бана грофа Куна, онда је он дао бацити у истражни затвор д-ра Поточњака, јер да је он писао и ширио у народ некакве бунтовничке прогласе, којима се позивао народ хрватски на буну. Кад су видјели, да не могу доказати Поточњаку кривице, да је он саставио те прогласе, који су долазили из туђине овамо, онда су му напртили другу ствар на главу. Оптужили су га да је он писао некакву књижицу, у којој је бан гроф Кун жестоко нападнут и назван најцрњим именима.

Прва расправа пред кр. судбеним столом у Загребу, на којој је био предсједник суда д-р Никола Радивојевић била је још прије годину дана од 16. до 23. јануара 1904. Суд је Поточњака ослободио, али је државни тужилац Ђуричић ставио на сто седморице жалбу ништавну и крајем јула прошле године била је одређена пред столом седморице нова расправа. Пресуда је гласила, да има бити опет нова расправа пред кр. судбеним столом, јер да неке ствари нису још добро испитане. Послије дугог времена дошло је до те расправе истом ове године почетком мјесеца марта и суд је опет ослободио д-ра Поточњака, и то с разлога, што је ствар била већ онда застарила, кад је држ. тужилац први пут оптужио д-ра Поточњака. Држ. тужилац Ђуричић опет је био ставио ништавну жалбу, али је послије неколико дана од ње одустао. И тако је легла та ствар, која се вукла скоро пуне двије године и д-р Поточњак коначно је ослобођен.

Д-р Поточњак је искрен пријатељ Србима и воли српски народ као и хрватски, па се човјек мора радовати, да је у овој борби са силницима однио он побједу послије толиког прогањања и патње. Д-р Поточњак тражио је да му се даде адвокатско мјесто, које је по закону требао већ добити прије десет година.

У Угарској још није дошло до нове владе. Мађари не могу никако да се погоде с краљем. Краљ је био пуних 14 дана у Пешти, па до споразума није дошло. Но Мађмри умеју и знају, за себе радити, јер сви стоје скупа, па ће краљ попустити и прихватити ако не све, али добар део њихових захтева. Немађарски народи у Угарској стоје и гледе, како се без њих и преко њих погађа Беч и Пешта. А није боље ни с Хрватском и Славонијом, која нема правих људи који би је заступали, да се чује и њезина реч. Имамо 40 посланика у Пешти, али они нит' се мичу нит' душицом дишу. Њима је главно, да иду у Пешту и беру преко 3000 фор. годишње.

Оружање српске војске. Српска ће војска наскоро добити нове брзометне топове. Држава је већ склопила нови зајам и купиће топове Крезотове у Француској, који су од свију топова других фабрика најбољи. Држава ће платити за сваку батерију (4 топа) по 375 хиљада динара.

У Старој Србији и Маћедонији нема мира и што више ослављује прољеће, све се већма дижу и чете. Тако је ових дана уништена једна српска чета код Табановаца близу Куманова у Маћедонији. Побили су се с турском војском и пало је мртвих и рањених с једне и друге стране. Што је Срба остало у животу, то је заробљено и одведено у Куманово, гдје су их Турци живе мучили и каменьем помлатили. У боју је погинуо и аустријски жандармеријски официр Тубић, који је био додијељен турском мајору, који је предводио турску војску.

И бугарске чете не мирују, али на жалост нема

заједнице између бугарских и српских чета, па за то страдају и једни и други, а може доћи и до тога да туђин добије и Ст. Србију и Маћедонију, а да је не добију ни Срби ни Бугари. Шта ћемо, кад немамо среће ни памети, па нам тако и иде.

Бугарски кнез Фердинанд путује по свету. Био је у Немачкој, у Енглеској, а ових дана био је и Италији у Риму. Он путује од владара до владара. Неки кажу, да он тражи краљевску круну, то јест да се Бугарска прогласи независном краљевином. Други опет кажу, да се Бугарска боји рата с Турском, па хоће унапред да се осигура код ових држава, да не изгуби Бугарска и ово што има, а што је Русија крваво и тешко извојевала. Бугарски кнез ради све ово без знања Русије, па му за то руска штампа и замера за то.

Различне вијести.

Србин ратар за „Српско Коло“. Већ смо донијели у овом листу, како се Србин ратар из Кам. Моравица, по имену Раде Јакшић заузимље за „Српско Коло“, па га препоручује својим сељацима и скупља претплатнике. Тако је он опет недавно послао управи „Српског Кола“ К 7·20 као претплату за 3 нова скупљена претплатника Овако би требали да раде сви Срби ратари, који су претплатници „Српскога Кола“, јер кад „Српско Коло“ буде имало више претплатника међу Србима ратарима, моћи ће онда још боље да поучава своје претплатнике о свему и да им иде у свему на руку. Дакле, Срби ратари, заузимљите се за свој лист и препоручујте га међу собом.

Богословско књижевно друштво „Слога“ у Карловцима издаће за који дан прву од својих књига, које ће уз врло јефтину цену давати и растуривати у свет. Прва књига биће „Ускрс“ у два штампана табака. У књизи је описан ускрс, протумачено богослужење ускршње, разјашњено ускршње еванђеље, преведен ускршњи говор Јована Златоуста, споменути су ускршњи обичаји и још на челу књиге стоји лепа слика „Ускрс“ од Предића.

Цена је књизи само 10 потура (5 новч.) и ко хоће да наручи књигу може то учинити на адресу: Богословско књижевно друштво „Слога“ у Сремским Карловцима. Растуривачи, који се јаве, добивају леп попуст. Поручбине ваља слати до цветне недеље.

Народна књижница у Сомбору. У Сомбору је Стеван Бенио учит. приправник IV. год. основао Српску Народну Књижницу, чији је главни задатак борба против пијанства и народно образовање. Књижница броји неколико стотина поучних и забавних књига и неколико листова, а има и свој певачки збор. У недељу је одржана главна скупштина на којој је изабран привремени управни одбор и председник. У одбор су ушли шест трезвених занатлијских и ратарских омладинаца и то: Божидар Радишић уједно и председник, Душан Коњовић, Сава Војкић, Стеван Шарански, Стеван Вранић и Јован Миросављевић. Правила су поднета министарству на одобрење. До сада је уписано 36 чланова, међу којима има до десет женских. Овој младој и корисној установи желимо најбољи успех.

Сретна ли народа. У енглеском сабору неки дан расправљало се о државном прорачуну за ову годину. Министар Чемберлен изнио је пред сабор прорачун и рекао да државни приходи расту од свију пореза, само приход од пореза на пиво и жестока пића опада. А то је срећа за нас — рече министар — јер из тога се види, да наш народ све мање пије.

Богати енглески народ, који би имао зашто пити, ето из године у годину све мање пије. А како је код нас?

Земљотрес у Индији. Прије неколико дана у Индији се страшно уздрмала земља. Потрес је био тако јак, да су десетине хиљада људи погинули затрпани у кућним рушевинама, а да нису кад имали утећи. Срушено је на десет градова и безброј села. У два само котара пропало је тринаест хиљада људи. У једном граду пропала је у земљу касарна са шест стотина енглеских војника. У граду Дармсали није ниједна кућа остала читава. Тако јаког земљотреса и несреће од њега није скоро било.

Одговори уредништва.

У. у Острожин. Питате нас за вашу школу. Да је среће могли сте је већ добити, али неки ваши људи из села сами су криви, јер су били противни школи. Питали смо и дознали смо, да ове године не може о вашој школи бити ни говора. До године можда, ако будете људи, па одмах сад прегнете и одлучно будете тражили школу.

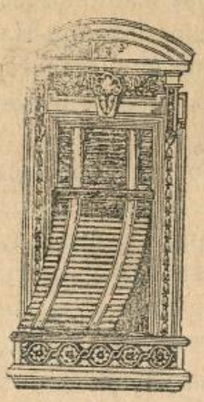

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—24

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 8. Загреб, 15. (28.) априла 1905. Год. Ш.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко-~писи се не враћају.~

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

ХРИСТОС ВАСКРС!

Тим се поздравом поздравља данас православни свет, славећи онога великога мученика, који је проповедао истинску науку, за њу страдао, муке претрпео, на крст био разапет, умро и васкрсао и он и наука његова. А он је учио, да су сви људи једнаки, да су браћа, да треба ћубити Бога и ближње своје као самога себе. И ето, за тај је наук страдао и мученичком смрћу умро онај, чије је срце само љубити знало, и чија су уста само благосиљати умела.

„Пустите децу к мени, јер је њихово царство небеско“ (са иконе Уроша Предића).

Велик је наук његов био, велика је љубав његова била, велике су биле и муке, које је за то поднео. Гонили су га књижевници и фарисеји, учени дакле људи, јер је мрсио њихове рачуне, гонио га је и мрзио и остали свет, јер га није разумевао, у последњем су га се часу одрицали и ученици његови, разбежали су се, а Петар га се три пут одрекао, па ипак је Господ, на крсту умирући, гласно рекао за мучиоце своје: „Опрости им Боже, јер не знају шта чине“.

Па ипак је његов наук победио. Велике мисли, које је Христос проповедао, прихваћао је људски род. Истина, далеко је време, када ће се потпуно остварити и у живот ступити његов наук, али многе су мисли његове већ до

данас у главном бар однеле победу. Слобода мишљења, једнакост људи, братство продиру све дубље и даље и доћи ће дан, када ће његов наук синути у свој победи својој. Он није правио разлику између богаташа и сиромаха, угледног и неугледног човека, старога и младога, праведне је соколио, грешне на пут божји изводио. Тражио је чисту душу и чисто срце, па за то је и рекао, кад су неки децу гонили од њега: *„Пустите децу к мени, јер је њихово царство небеско!“*

Христос нам је показао, како за истину, за правду и добру мисао треба живети, па ако треба и умрети. Не плашити се ни мука ни смрти, па се до победе истине и правде мора доћи. То не треба нико да губи из вида, то не треба да пуштају из очију и синови и чланови српскога народа, који ће, истрајно се борећи за истину, правду и добро свога народа, радити само у духу онога великога мученика, Господа Исуса Христа, кога се данас сећају и Руси и Срби и Бугари и остали православни свет с речима:

Христос васкрс! Ваистину васкрс!

Српска повјест.

9.

Стеван Душан Силни.

(Краљевао од 1331.—1345; царевао од год. 1345.—1355.)

У прошлом броју описали смо у кратко ратове што их је Душан водио. Овдје ћемо рећи још коју и о осталом раду Душанову.

Најприје да кажемо колика је била Душанова држава. У царство Душаново спадале су ове садашње земље: краљевина Србија, Срије м. велики дио Босне, Херцеговина, велики дио Далмације, Црна Гора, Ст. Србија, Албанија, сва Маћедонија, један дио садашње кнежевине Бугарске и полак садашње краљевине Грчке. Ето толико је било српско цар-душаново царство. А осим тога краљ бугарски признавао је над собом врховну власт цара Душана. Осим Срба нешто у дијелу Босне, који није био под Душаном сви су Срби били сједињени у једну велику, моћну државу, а осим Срба било је ту још Грка и Бугара и Арнаута. Срби што сад живе по Хрватској и Славонији, Бачкој и Банату, нису онда били овдје, већ су се много касније доселили. Сложни Срби задавали су страх и трепет својим сусједима, па тако би било и данас, да се Срби сви сложе у једну државу.

Ту велику државу уредио је Душан најбоље, како се дало у оно вријеме. У земљи је био ред и сигурност, трговина је цвјетала, народ се придизао и богатио, јер туђини нису за Душана проваљивали у српску државу. Године 1349. и 1354. дао је Душан земљи закон, који се зове „Душанов законик“. Није било много земаља у то доба, које су имале тако добро састављене законе. Тај закон је најбољи свједок, да је цар Душан био мудра глава и да је у Срба било у то доба паметних, учених глава, а да Срби нису били дивљаци, већ народ, прилично просвијећен и напредан.

Душан је знао да су великаши, властела српска увијек највише били криви српским невољама. Зато им је сасвим сабио роге у главу. Код њега су могли постигнути велику власт они, који су били ваљани, јунаци, па макар и не били од највишег рода и кољена.

Своју царевину раздијелио је на више дијелова, а у сваки поставио једног од најбољих војвода за свог намјесника. Од Душанових војвода и савјетника најпознатији су ови: Дејан, Оливер, Богдан, Прељуб, Срђ, Војихна, Вукашин, Угљеша, Гојко, Синиша. Таквим војводама дао је Душан приличну власт, сваком у свом крају.

Душан је добро рачунао. Те војводе, које је он подигао тако високо биће му захвалне, трсиће се још боље у жељи, да их он још више подигне у моћи и власти. Душан је мјерио људе по себи, па је држао да ће и онај цар, који послије њега дође, бити тако чврсте мишице и држати на узди све своје подложнике, били они велика господа или не. У другу руку није Душан рачунао, да ће тако брзо умријети и оставити иза себе млађана сина у оно тешко доба, кад се Турчин спремао да из Азије рупи у Европу и сломи моћ српску.

Душан је одлучио да отме из слабих грчких руку Цариград и морске обале око њега, па да тако запријечи Турцима прелазак у Европу. Да је Душан остао жив, то би се и догодило и никад Турци не би ухватили чврстог корјена у Европи. Да је Душан дуже поживио, отео Цариград и још боље учврстио своју младу царевину па умро и оставио зрела сина, све би друкчије било. Ко би мислио, да ће он онако јак умријети од четрдесет и седам година.

Онако иза Душана остаде млађан син, војводе се отргоше од царевине и почеше сваки на своју руку радити, син Душанов Урош није био ни зрио ни онако гвоздене руке и воље човјек, да их укроти, а Турци отеше од кукавних Грка неке градове на морској обали и чврсто коракнуше у Европу, па за кратко вријеме срушише мучну тековину Душанову. Али о том ћемо говорити други пут, а сад да рекнемо још шта о Душану.

Знамо да су скоро сви српски владари помагали школе, цркве, дизали болнице. Па како

то не би радио и Душан, који је имао још више новца и земаља. И Душан је дакле сипао новац зато, и под његовом се владом ширило знање међу Србима, учени српски калуђери писали су учене књиге, из којих и ми сада знамо како се у оно доба живјело и радило.

Народ је дао цару Душану надимак Силни због тога, што му је моћ и држава била велика. Сваки скоро народ имао је по једног или два славна владара, којима је народ из захвалности и поштовања дао име „велики“ или „силни“, „храбри“ или други какав надимак. И народ је осјећао моћ Душанову и дичио се њом, па га је зато и прозвао цар Душан Силни.

Али није Душан био само храбар и вјешт у уређивању своје царевине. Он је и друкчије био човјек паметан. У оно доба, кад је свака држава тешко чекала згоду, да удари на другу и да је уништи, знао је Душан не само мишицом већ и памећу одбити многи нападај. Мађари би и више пута ударали на Србе и сметали им, да Душан није умио заварати католичког папу, па је папа сустезао Мађаре, надајући се, да ће православни Срби прићи у католичку вјеру. Умио је Душан спријатељити се и са моћном поморском државом мљетачком у Италији, која је имала грдно бродовље на мору, па су и због тог пријатељства српског и мљетачког Мађари много презали, а и Грци страховали. Душан моћан на суву, а Мљетци на води, на мору.

У својој држави дао је сваком народу и вјери једнако право, и сам је својим благом помагао и другим вјерама и црквама у својој држави.

Из свега се види да је Душан био најхрабрији, најмудрији и најзнаменитији владар српски. Под њим се Србија дигла до врхунца моћи и угледа, с њим је пала у гроб и моћ српског народа.

Смрт Јова Деспотовића.

Разбоље се Деспотовић Јово
У Сријему у тој земљи равној
У лијепу селу Купинову,
На смрт се је Јово разбољео,
Па дозиває слугу Милутина:
„Милутине, вјерна моја слуго!
„Ти упрегни коње у хинтове,
„Пак ти трчи, штогођ брже можеш,
„Крушедолу б'јелу манастиру,
„Те ми зовни мог рођеног брата,
„Мога брата, Максима владику,
„И кажи му, ништа не затаји,
„Да сам се ја на смрт разбољео;
„Пак оданде окрени хинтове,
„Трчи брже мјесту Беркасову,
„Те ми зовни моју стару мајку,
„Стару моју мајку Анђелију,
„Ал' њој немој право казивати,
„Да сам се ја на смрт разбољео,
„Већ јој кажи од мене поздравље,
„Да се за сад на војску опремам
„Преко мора за девет година,
„Па је зовем да ме благослови.“
То је слуга хитро послушао,
Те упреже коње у три реда,
Оде право дивну Крушедолу,
Те казује Максиму владици,
Да се Јово на смрт разбољео.
Пак оданле окрену хинтове,
Оде право мјесту Беркасову.
Те казује мајци Анђелији,
Да се Јово на војску опрема
Преко мора за девет година,
Пак је зове, да га благослови.
Вели њему мајка Анђелија:
„Милутине, наша вјерна слуго!
„Причекај ме три бијела дана,
„Док ум'јесим бијеле колаче
„И док спремим танане кошуље,
„Да понесем на дар моме Јову?“
Ал' говори слуга Милутине:
„Ој Бога ми, госпо Анђелија!
„Јово тебе чекати не може,
„Јер је њему хитна књига дошла;
„Већ понеси у брашну колаче,
„А кошуље у бијелу платну.“
Од ина се мајци не могаше,
Веће спреми у брашну колаче,
А кошуље у бијелу платну,
Паке седе у лаке хинтове,
Отидоше преко Ср'јема равна.
Кад су били близу Купинова,
Око двора слуге гологлаве,
А пуштени коњи по ливади
Без седала и без покроваца.
Нит' се чују бубњи ни свирале,
Нит' се вију алаји барјаци;
Тад' говори мајка Анђелија:
„Милутине, наша вјерна слуго!
„Кад се Јово на војску опрема,
„Што му слуге иду гологлаве?
„Што с' пуштени коњи по ливади
„Без седала и без покроваца?
„Што не бију бубњи и свирале?
„Што с' не вију алаји барјаци?„
Вели њојзи слуга Милутине:
„Драга госпо, мајко Анђелија!
„Ваља да је господар на ручку,
„Па у здравље пије рујно вино
„И за сретна пута Бога моли,
„За то су му слуге гологлаве;
„Што су врани коњи по ливади
„Без седала и без покроваца,

„Пуштени су да се понапасу,
„Спремају се далек' путовати;
„Бубњи били, пак су и престали;
„Вијали се алаји барјаци,
„Дуну вјетар од Фрушке планине,
„Па барјаке земљи положише."
Кад су били пред бијеле дворе,
Ту се мајка јаду досјетила;
Кад уљезе у бијеле дворе,
Ал' се Јово са душицом бори,
Више њега Максиме владика,
Чати брату самртну молитву.
Кад то виђе мајка Анђелија,
Закукала, кано кукавица:
„Јао, Јово, моје ране грдне!
„Што ће, Јово, Сријем земља равна?
„Што ће, Јово, твоји б'јели двори?
„Што ће Јово, твоји врани коњи,
„Врани коњи и сиви соколи?
„Што ће, Јово, твоје пусто благо?
„Што ће, Јово, твоја вјерна љуба?
„Што ће, Јово, твоја стара мајка?"
Тад' се Јово из мртвих поврати,
Па мртвачким проговара гласом:
„Сријем земља стећ' ће господара
„Ил' бољега, или ће горега;
„Моји коњи и сиви соколи
„И бијели украј Саве двори
„Моме брату Змајогњеном Вуку;
„Моје благо мојој старој мајци,
„Нек се рани и ода зла брани;
„Моја љуба, ал' је рода туђа,
„Она ме је често опадала
„Моме брату Максиму владици:
„„Деспот Јован ходи по Сријему,
„„Те он љуби младе и ђевојке;""
„Ал' ни њојзи жао не учин'те:
„Подајте јој три товара блага,
„Нек се рани, док је срећа нађе."
То изусти Деспотовић Јово,
То изусти, а душу испусти.

Руско-јапански рат.

Рожественскиј и Того.

До битке између руске и јапанске флоте још није дошло. Али као да није далеко час, када ће Того и Рожественскиј подијелити мегдан. Рожественскиј се бавио у водама једне земље на југу Китаја, која припада Француској, десетак дана. По свој прилици биће да он чека док му стигне у помоћ трећа ескадра руске флоте под адмиралом Небогатовим. Гдје се налази јапанска флота то се поуздано не зна, али се држи, да он стоји код острва Формозе, које није далеко од француске луке Камрана, гдје се досад налазио Рожественскиј.

Због тога, што се Рожественскиј налазио десетак дана у француској луци Камрану, надао је Јапан ужасну вику, што Француска иде на руку Русима, што се противи праву, које вреди међу државама и народима (међународно право). И Француска је због тога морала попустити па је Рожественскиј отишао одатле према југу у сусрет Небогатову.

Јапанци су се и Енглези и други њихови пријатељи силно узнемирили и препали адмирала Рожественскога, који не зна шале, него куд науми тамо оде. Руски листови јављају, да је Рожественскиј недавно телеграфирао у Петроград одавле, да неће слати више никаквих вијести него ће Русија једнога дана чути о пропасти или његовој или Тоговој. То ће бити без сумње љута и крвава битка, највећи бој на мору, као што је битка мукденска била највећа до данас на копну. И у Русији очекује се са зебњом тај дан крвавога сукоба, јер ће он одлучити даљим током рата. Побједи ли Рожественскиј, Јапанци су пропали на чисто; побједи ли Того, Русија мора правити мир, како буде хтјео Јапан.

На бојном пољу манџурском.

Догађаји на мору скренуше пажњу с копна манџурског, али зато ипак треба знати, шта се тамо ради. Главни заповједник војске Љињевић учинио је од битке манџурске до сада велико дјело. Он је досад уређивао растројену војску, која је осим његове прве војске с којом је заповиједао под Мукденом, одступала у доста великом непоретку, јер је заповијест за одступање дошла изненада и неочекивано, као што се и Ноги за леђима треће војске неочекивано појавио. Велики је то посао био и, како с бојног поља јављају, стари генерал Љињевић извео га је у најбољем реду. Руска је војска данас опет у потпуном реду, појачана је од мукденске битке до данас са којих 70 хиљ. нове снаге и стоји опет спремна за бој с љутим непријатељем.

Али ни Јапанци не сједе скрштених руку, него шаљу појачања што брже могу, а особито у новије доба. Долазак Рожественског у азијске воде бацио је у велики страх Јапанце, јер се боје, ако им срећа на мору окрене леђа, да ће бити онда зло и наопако. Војска би јапанска била одсјечена од матере земље и појачања, храна и муниција не би више могла долазити војсци. Зато они, док још имају времена, шаљу без престанка муницију, топове, храну, војску на бојно поље манџурско. Нема сумње, да су бројем људи они данас јачи од Руса, јер су код куће своје, а Руси далеко. Али ако Того буде потучен на мору, онда се лист мијења и Јапанцима прије грдна опасност. Они су данас ставили све на коцку.

Смрт капитана Зиновјева.

Гардијски коњички капитан Алексије Алексијевић Зиновјев, који је отишао на бојно поље манџурско, погинуо је као јунак приликом једног извиђења. Јапански листови овако описују његову јуначку смрт:

Капитан Зиновјев видио је да је опкољен од непријатеља, а првога је уочио међу њима војника Минамидана. Не хотећи се предати, ухватио је за револвер и неколико је кугала пролетело мимо уши војникове. Минамидани побеже натраг и на растојању од десетине корака паде к земљи и стаде пуцати. На први хитац његов капитан Зиновјев беше рањен у ногу, паде, али се у часу диже, ослони се на једно колено и поче пуцати на Минамидана, који је такође био опалио, али промашио. Затим Минамидани опали трећи пут и Зиновјеј паде мртав погођен у груди. Он је убијен, свето и часно испунивши свој дуг.

Јапански лист „Ници-ници-Симбун“ донео је извештај о погребу капитана Зиновјева. Одмах је ископан гроб Зиновјеву, а касније затим по наређењу заповедника лепо уређен, камен метнут, постављен висок ступ с таблом, на лицу ступа изрезан крст, под њим руски натпис, а затим јапански: Могила (гроб) сотника Зиновјева, руске државе, 2-ог читинског козачког пука.

На табли је опет написана ова забрана: „Именом прве војске бригадног генерала Сибуја забрањује се дирати у ову могилу“.

Кад је сав посао био готов, бригадни га је официр Хасегава прегледао, а онда свештеник будистички запалио фимијан и очитао молитве за покој душе.

Јапански лист овако завршава свој жалосни извештај: Господар гроба био је по чину и служби млад човек, пун наде; тај млади војник, да испуни свој велики дуг, није се колебао растати с родитељима, оставити браћу и сестре, оставити љубав срца свога, и отићи на хиљаде врста, трпети сву силу невоља и после свега тога скончати у глухом непознатом кланцу. Његов гробни споменик постављају војници непријатељске стране, погребне молитве чита над њим служилац туђе му вере и он, затајивши у себи тугу, која не умире, вечно ће почивати под оним боровима, усред зеленила око њега. Сузе болног саучешћа иду саме из очију.

Лист „Руски Инвалид“ додаје, да остатци јунака неће вечно почивати у „туђој“ земљи.

Чиј је прстен, оног и дјевојка.

— Српска народна песма. —

Три путника путем путоваше,
Путујући сретоше девојку,
Стадоше је даром даривати:
Један даде струк ситна босиљка,
Други даде зелену јабуку,
Трећи даде златан прстен с руке.
Који даде струк ситна босиљка,
Онај вели: „Моја је девојка“;
Који даде зелену јабуку,
Онај вели: „Моја је девојка“;
Који даде златан прстен с руке,
Онај вели: „Ајдемо судији,
„Да видимо, чија је девојка.“
Кад дођоше на суд пред судију:
„Суди нама, честити судија!
„Ми троица путем путовасмо,
„Путујући сретосмо девојку,
„Стадосмо је даром даривати:
„Један даде струк ситна босиљка.
„Други даде зелену јабуку,
„Трећи даде златан прстен с руке;
„Суди нама, чија је девојка?“
Ал' говори честити судија:
„Босиљак се од мириса даје,
„Јабука се од милости даје,
„А прстен се даје по закону;
„Чиј је прстен, оног и девојка.“

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство.

(Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Комасација.

I.

Кад је човјек у давна незапамћена времена махнуо скитнички ловачки и пастирски живот, па почео обрађивати земљу, свака је породица имала сву своју државину (посјед[1]) на окупу. Што се човјек више приближавао садашњем времену, то му се више државина кидала на мање дијелове или насљедством или поклоном

[1]) У наше законе увукла се наказна ријеч „посјед“ (њем. „безиц“), и ако српски народ има красну ријеч држава или државина, као што се види из пјесме:

Хоћу тебе, слуго, поклонити
У *државу* земљу Босну славну.
Што сам тебе, бане, поклонио
Земљу Босну у твоју државу.

Зулуми османлијских низама у Маћедонији.

или замјеном или продајом. Данас је врло ријетко, да који господар има сву своју земљу у гомили. Отуда настају за господаре велике неприлике и големе штете. Још и, боже помози ономе, ко има много земље, па су му поједини дијелови велики, али, јао и наопако, ономе, коме је и оно мало земље његове раздробљено и ситно.

Невоља је људе нагнала, да су почели размишљати, како би доскочили томе јаду. Ко много мисли, нешто и смисли. Тако су паметни људи видјели, да је за ратаре најбоље, ако имају сваки своју земљу што више на окупу, као што је то било у прадавно доба, па за то су измислили — *комасацију*.

Комасација је дакле слагање расцијепане државине у једну гомилу. Дабоме, да се комасацијом не може спријечити промет с некретнинама, па за то се комасација код других напреднијих народа понови, кадгод настане потреба, а та се мора појавити послије неког времена, на примјер послије 50 година.

За нас је комасација нов посао, па за то наш свијет нерадо прианја уз њу, јер не зна њезине везике користи. А ево колике су.

Когод има своју земљу на окупу лакше је обрађује, јер треба мање времена и мање радне снаге, док онај, коме је земља расцјепкана, много дангуби, када му тежаци и марва морају, тек што су се најљепше предали послу, наједаред прекинути посао, па по пола сата и сат далеко ићи до друге честице, да је изору, покосе итд. Ако је икоме вријеме новац, ратару је без сумње.

Без по муке чува плодове свог труда, који има своју земљу на окупу, а чији је посјед раскомадан, тај не може, па ма како пазио своје добро, сачувати га од грабљивих људи, који не маре за ону: своје не дам, туђе не ћу.

Гдје је земља на мале дијелове подијељена, ту је доста земље без праве користи, јер много површине одузимају путеви, а на њима не расте жито. Мимо то многе честице остају необрабрађене, јер им се не зна власник. Томе злу се придружују још и многобројне и вјечите парнице због сметања државине (посједа), које управо сатиру нашег сељака. Расцијепан посјед има многе међе, а и то је не мало зло, јер се међом највише чине потрице.

И ако некомасирана земљишта имају многе путеве, ипак их никад нема доста, јер се честице непрестано цијепају, те многи посједници не могу доћи до свог земљишта. Такво несносно стање укида комасација, јер поједине рудине и честице добијају правилне облике, па се сваком држаоцу (посједнику) начини пут и прогон за марву до његова земљишта.

Прије комасације су често велике површине извржене поводњу. Комасацијом се и то зло уклања по могућности, јер се морају ископати потребни одводни јарци и канали, шта више по потреби премјестити корита потока.

У некомасираним земљама је власник расцјепканог посједа приморан сијати и садити такав житак, какав и његови сусједи, ма му баш то и не било по вољи и потреби. То ограничење скоро сасвим уклања комасација.

Од немјерене је важности чињеница, што се приликом комасације мора грунтовница уредити, те у њу унијети прави власници земаља. За то се мора извршити нова измјера земљишта (реамбулација), обрачунати површина и видити да ли се слаже катастар с грунтовницом. У вези с тим се морају провести и све оставинске расправе, те по споразумној молби свију сувласника разријешити и заједнице власности.

На посљетку треба истаћи велику благодат, да код комасације ваља провести и оне потајне диобе задружне, које су изведене послије 1. јануара 1890., а исто тако грунтовно провести и отуђења задружних некретнина, којима се дира законом одређена најмања мјера задружног земљишног посједа.

То су главне користи комасације, оцртане у дебелим потезима. Други ћемо пут казати коју поближе и више. *Гавра Копенол.*

Шта каже повјесница о мајци Анђелини?

Кад су Турци 1459. године освојили од Срба град Смедерево и тако сасвим срушили српску државу, побјегне српски деспот (јер више Србија није била краљевина) Стеван Ђурђевић у Зету (Црну Гору) која је с Босном једина још од српских земаља била слободна од Тураза. Деспот Стеван се ту ожени са кћерју јуначине Ђорђа Аријанита, Анђелином, која је била сваст зетског господара Ивана Црнојевића и Ђорђа Скендербега. Из Зете прије Стеван са Анђелином у Италију и умре тамо 1477. г. Анђелина се из Италије врати са сином Ђурђем и Јованом у Срем и преузме част сремског деспота српског. До тада је сремским Србима био деспот славни јунак Змај Огњени Вук, синовац св. мајке Анђелине. Анђелина је била неко време српска деспотица, па онда преда то господство сину Ђурђу, а она се покалуђери у женском манастиру, који је она дигла, како веле, на мјесту садашњег српског манастира Крушедола. Ту је дочекала смрт чинећи многа добра дјела, због којих и буде проглашена за српску светитељицу, а као дан, кад њезину успомену прославља црква одређен је 30. јули по старом календару.

Њезин син Ђурђе није дуго био деспот, већ се захвалио на тој части и предао је млађем

брату Јовану. А он се покалуђерио и примио име Максим. Он је сазидао садањи богати српски манастир Крушедол у Срему и умро 1516. године. Млађи брат деспот Јован обдарио је Крушедол великим имањима. Јуначки је бранио Купиново и Беркасово у Срему од Турака и умро 1502. године, прије смрти владике Максима. Максим му пренесе тијело у Крушедол.

И Максима и Јована прогласила је српска црква за светитеље, те првог слави 18. јануара а другог 10. децембра по старом календару. Тако је српска црква уврстила у ред светитеља читаву ову поштену, добру, побожну српску породицу.

Не ваља губити вријеме.

— Српска народна песма. —

Зима прође, а прољеће дође,
Птице пою, цветају ружице;
Све се љуби, а време не губи;
А ти, злато, нељубљено драго,
Време губиш, а мене не љубиш.

О последицама казнене осуде.

Један наш пријатељ из покрајине пита нас, да ли то може бити, да један општински бележник помоћу свога кот. предстојника наједном не допушта општинару — рецимо — Павлу Павловићу да дође у општински одбор зато, јер се пре двадесет година потукао са својим друговима и био осуђен због злочинства тешке телесне озледе. Пријатељ наш каже још и то, да је Петар Павловић већ 7 година одборник политичке општине, иначе човек угледан у месту, и што но наш народ каже, поштован од људи и од господе.

Због овога на нас управљеногa питања хоћемо да кажемо коју реч више о последицама казнене осуде Треба да се зна и то, јер у животу чешће долази, па чим човек више зна, више и вреди.

Напредно време донело је собом и то, да човек, који погреши или учини какво зло може после издржане казне постати ваљан члан друштва, па да му треба за то повратити сва изгубљена политичка права. Због тога су и донесени у Аустрији, у Угарској и у Хрватској-Славонији закони, који одређују, како и после ког времена од издржане казне стиче грађанин наново своја грађанска права. У Аустрији је донесен такав закон већ г. 1867., у Угарској г. 1878., а у Хрватској и Славонији 10. јуна 1890. Овај ћемо пут говорити о закону о казненим последицама у Хрватској и Славонији, јер је Петар Павловић из Славоније, а осим тога морамо рећи и то, да је у свима тима законима у Аустрији, Угарској и код нас дух закона исти, одређења законска или једнака или врло слична.

У закону хрватско-славонском од г. 1890. каже се најпре, какве последице погађају онога, који је због каква злочинства осуђен, па за таквога човека каже, да, како одређује *чланак I.* закона,

1) престаје бити члан заједничког угарско-хрватског сабора у Пешти и хрватско-славонско-далматинског сабора у Загребу, даље престаје бити члан заступства жупанијског и општинског, поротник и присежник;

2) губи активно право избора у споменута заступства, то јест он не може бирати;

3) губи јавну, државну, земаљску или општинску службу;

4) право на плаћу, пензију или милостињу као службеник или чиновник;

5) јавне наслове (титуле), који не прелазе на наследнике, академске степене и достојанства (докторате итд.), одликовања редовима и знаковима ове земље као и право носити одликовања страних земаља;

6) способност стећи за време, које закон одређује, права службе, одликовања као и пасивно право избора, то јест да буде биран.

(Чланак III. закона од г. 1890.) Са сваком осудом не само због злочинства, него и због прекршаја §-а 460 (крађа мање врсти, која није злочин), §-а 461 (помања проневерења и преваре) и §-а 464 (суделовање и давање помоћи у такој крађи и проневерењу), означених у казненом закону, настају исте последице, које смо напред рекли код злочинстава.

(Чланак IV.) Последице казнене осуде почињу онога дана, када је осуда постала „правомоћном".

(Чланак V.) Сви злочини у овом закону о последицама казнених осуда нису једнаки, јер због неких злочина престају последице, чим казна буде претрпљена или се сматра претрпљеном због помиловања. Али кад се за таке злочине издржи казна, не враћају се сама од себе изгубљена права, него способност, да осуђеник та права може одмах на ново стећи. Такови су злочини ови: ***велеиздаја*** (§§ 58, 60 и 61 казн. зак.), ***злочинства сметања јавног мира*** (§ 65 кад ко наговара на узбуну или отпор против закона, наредаба, пресуда јавних власти), устанак, буна и тучња или погибељна претња против званичника или чиновника, кад су у служби, али само онда, ако се то догоди с разлога политичких, јер иначе последице трају дуже. (§§ 68, 69, 73 и 81 каз. зак.); јавно насиље против суда или друге које власти (§§ 76, 78 и 80), ***убијство*** у тучњи, кад се не може установити, ко је задао смртни ударац (§ 143 ставка 2.), исто као и код тешке ***телесне озледе*** (§ 157 ст. 2.), двобој (§§ 158, 163, 164), припомоћ дана злочинцима и војнику, који побегне из војне (§§ 212, 214, 217 и 220 каз. зак.).

(Чланак VI.) За људе, који су осуђени због другог којега злочинства, а који у чланку V. (петом) нисмо споменули, или због којег прекршаја, које смо споменули у чланку III. престају казнене последице истом након овог времена:

а) ако је кривац осуђен био због злочинства на казну робије од пет година и више, престају последице након 10 година;

б) ако је кривац осуђен мање од пет година, престају последице након пет година;

в) ако је кривац осуђен због прекршаја напред споменутих (§§ 460, 461, 463 и 464) казн. закона, престају последице након три године;

д) ако је казна смрти опроштена или доживотна тамница претворена у времениту, престају последице након десет година.

Рокови ови почињу тећи, чим казна буде претрпљена или се због помиловања сматра претрпљеном. Али по измаку тих рокова не враћају се изгубљена права, већ се осуђенику само враћа способност, да их изнова може стећи.

Због осталих прекршаја и преступака (осим §§ 460, 461, 463 и 464) нема последица.

(Чланак XVII.) Сваки ће осуђеник моћи потражити од суда онога, који је изрекао прву осуду, да му се изда сведоџба о томе, да више не постоје последице или да је већ нестало неспособности за стицање права, изгубљених због казнене осуде.

Ако суд неће да изда таке сведоџбе допуштена је молиоцу притужба у року од 8 дана на виши суд (од котарског суда, ако је он судио, на судбени сто, од судбеног стола на сто седморице).

Тако одређује овај закон, и чим је он ступио на снагу, престала су за сва лица, осуђена пре тога рока, оне штетне последице, које их не би могле снаћи према овоме закону (чланак XIV.) Исто тако за оне, који су пре овог закона осуђени, престају последице, ако је прошло време, какво овај закон тражи.

Из овога, што смо до сад рекли, види се, да сваки онај, који је казну издржао, може стећи права, која је и пре имао. Од потребе му је једино, да затражи сведоџбу код суда, који је осуду изрекао, да су по „закону од г. 1890. о последицама казнених осуда и казни“ престале штетне последице. Ту није потребно никакво обигравање и мољакање области, јер сваки, кога се тиче, има право на то по закону.

Друкчије стоји с нашим народно-црквеним автономним уредбама и законима. У рескрипту од г. 1868. у §. 13. ставка II. стоји, да су у црквеној општини искључени од права бирања сви они, који су због каквог злочинства осуђени, или тога ради под казненом тужбом или истрагом стоје. Како се закони државни о казненим последицама не протежу и не могу протезати, (што и ти закони сами признају), на наше народно-црквене уредбе, то према нашим уредбама онај, који је једном изгубио активно или пасивно изборно право, не добије га никада натраг, па ма колико времена протекло.

Дабогме, да је ово велика строгост у нашим законима, али је то разумљиво, јер онда, кад се рескрипт претресао г. 1864./5. на сабору у Карловцима није у Аустро-Угарској још било каква закона о ублаживању казне. Дужност би била нашег народно-црквеног сабора, да у том погледу промени те застареле настране законске одредбе, тим више, што је црква баш позвана, да праша грехове онима, који се искрено покају. Али док закон постоји, па ма био строг, мора се вршити.

Писмо српским ратарским девојкама.[1]

Миле сестре!

Безуман раскош и проклета мода толико су овладали нама ратарским девојкама, да своје родитеље хоћемо да упропастимо, а другим народима служимо на подсмех и ругло. Мојим драгим радитељима (хвала неуморном раду и великој разборитости мојега старога деде Лазе Старчевића) дао је Бог прилично земаљског блага, да се и ја могу убрајати у газдачке девојке и да се по својој вољи могу одевати и китити, а да то ни мало не падне тешко мојим родитељима. Но ја нећу више тако, него хоћу овако:

Пошто су баш газдачке девојке прве почеле терати моду и раскошно се кинђурити, то оне треба сад у овом одсудном тренутку — кад је пропаст тако близу — да прве и натраг пођу и да и остале своје сиромашније сестре на прави пут поведу. Многе су моје другарице можда већ помишљале на то, али се ни једна није усудила да запрви. Ево ја ћу! На жељу свога деде и својих родитеља, ја сам се драговољно и тврдо решила:

Да више никад не обучем свилу нити другу какву скупоцену хаљину; да не мећем на лице помаду ни белило; да не носим амбрел, рукавице, боа и друге непотребне ствари, и да никад више никакав скупоцен накит на себе не метнем, него да се носим чисто, укусно и скромно, како приличи Српкињи девојци.

Миле сестре! Пођите замном, тако вас Бог помогао! Покажимо, да смо достојне потомкиње Јевросиме, мајке Краљевића Марка, царице Милице и мајке Југовића, праве сестре Косовке и Маргите девојке!

У Десци, 15. марта 1905.

Љуби вас ваша сестра

Пава кћи Шандора Старчевића.

За „Српско Коло“.

И у овом броју можемо изнијети лијеп број пријатеља „Српскога Кола“, који настоје, да се оно што више рашири међу Србима ратарима. Тако је г. Л. Л. из Загреба дао претплату за 20 примјерака „Српског Кола“, који се имају слати у Чобанац и Помаз у Угарској и у Дрежницу и Лучане. Други пријатељ „Српскога Кола“ из Загреба дао је претплату за 5 примјерака, који се имају слати у околна села код То-

[1]) Данас, кад су и Срби почели на све стране прегледавати и разумевати, да су раскош, мода и штетни обичаји немало најглавнији узроци нашег општег назадовања; данас, кад је успешна борба против тих порока и међу самим Српкињама нашла већ красан број одличних и истрајних поборница, вредно је чути и забележити и што једна вредна Српкиња из Баната, газдачка девојка, својима сестрама Српкињама поручује и препоручује. Стога преносимо горњу белешку из „Женског Света“ и препоручујемо је нашим Српкињама, ратарским задругама, задругарима и родитељима.

пуског. Г. Лука Јовић из Чортановаца послао је К 4·80 за 2, г. Вујо Хинић у Зеленом Брду К 7·20 за 3, г. Љубомир Круљ из Мостара К 9·60 за 4, преч. г. Јован Седрамац К 6. Г. В. Клипа из Маљевца послао је даље К 19·20 за 8, преч. г. Илија Пешут из Класнића К 4·80 за 2, г. М. Решковић из Кињачке К 6 за 10, преч. г. Милорад Чопорда парох из Вел. Поганца К 4·80 за 4. Преч. г. Јово Гламочлија парох у Јабуковцу послао је даље К 12 као претплату на четврт године за 20 скупљених претплатника из села Јабуковца, Краљевчана, Тремушњака, Мачкова Села и Шушњара. Г. Љубомир Круљ из Мостара по други пут је послао К 9·60 за 4 друга претплатника. Г. Кошутић из Бузете послао је К 31·20 као годишњу претплату за 13 скупљених претплатника и г. Јово Миљевић К 4·80 за 2 претплатника. Г. Н. Н. из Загреба предао је управи „Српскога Кола“ К 24 за 10 претплатника. Пријатељ „Српскога Кола“ из Вучинић села код Кам. Моравица пише управи нашој, да се шаљу бројеви нашег листа тројици нових претплатника у Кам. Моравицама, па обећава, да ће настојати, да скупи још претплатника, тако да у Кам. Моравицама буде 40 претплатника „Српскога Кола“. Други опет пријатељ „Српскога Кола“ из Северина код Бјеловара послао је управи нашој К 9·60 за 4 претплатника, па пише, да се лист шаље још једанаесторици, који ће одмах послати претплату, чим добију бројеве. Г. М. Бандур из Ашање послао је К 6 као погодишњу претплату за 5, преч. г. Милан Скенџић парох у Швици код Отошца К 12 за 5. Г. Ђура Самарџија из Ирига послао је даље К 45·40 као претплату за 31 скупљена претплатника. Г. Јово Делић трговац из Бабина Потока, послао је К 7·29 за 6, а г. М. Соколовић из Пласа К 4·80 за 2 прет. Г. Којо Бунаревић из Ст. Бољана послао је К 7·20 за 6, г. Лазо Почуча из Липоваче код Раковице К 4·80 за 2, г. Н. Вила из Полоја К 6 за 5, преч. г. Јово Вукелић прото у Примишљу К 7·20 за 3, г. Љубомир Грубачевић из Берека К 9 за 6 и преч. г. Симо Стојановић парох из Приједора у Босни К 4·80 за 2 претплатника. Србин из Могорића у Лици Сава Корица послао је К 4·80 за 2, г. Радивој Стојковић из Сурдака К 4·80 за 3.

Шта се збива у нас и у свијету.

Нови начин побирања десетине у Босни и Херцеговини. Сарајевска влада јавила је у уторак свијету преко својих листова овај догађај:

„Шеф босанске земаљске владе фелдцајгмајстор барун Албори објавио је одредбу, којом се досадањи начин побирања десетине, која, како је познато, у окупираним провинцијама заступа земљарину, укида. Уклоњена је свакогодишње посредовање десетинских писара и замијењена паушалом десетине. У једанаест параграфа установљене су десетинске радње. Тако ће се учинити крај тужбама, које постоје од сто година“.

Овако дакле мисли сарајевска влада, учинити крај тужбама, које постоје од сто година, а ево шта између осталога каже о томе „Нови Србобран“ у броју 80: „Ми држимо, да је то нетачно и неистинито..... Понајприје није истина, да је босанска влада својом наредбом учинила крај варварском заостатку из времена отоманске владавине, на што се циља истицањем „тужаба од сто година“. Осим ако је успјех од малога зла створити веће, онда се и овдје може говорити о успјеху.

Питајте данас свакога Босанца и Херцеговца, који плаћа десетину под окупаторском владом, пак ћете чути, како ће уздисати за временима под султановом владом. Прије окупације није десетина тешка била. Тешка је десетина била само онда, када би царевина дошла у новчану стиску, те од раје тражила по други пут десетину или једне године још и за ону, која долази; иначе не, јер је била мала. По званичноме извјештају њемачкога конзула у Сарајеву дра Блауа, ушло је год. 1865. у босанском вилајету десетине 1,800.000 фор. (један милијун осам сто хиљада форинти). Ово је смиље и ковиље према оној десетини, коју народ данас плаћа. Док за турске управе десетина није никада била већа од 1,800.000 фор. (један милијун осам сто хиљада форинти), што потврђују извјештаји аустријскога конзула Васића у Сарајеву, досегла је она већ треће године окупације, 1882, износ од 2,783.913 фор. (два милијуна седам сто осамдесет и двије хиљаде и девет сто тринаест форинти).

Немамо података како се десетина од године до године даље развијала, нити их можемо имати, јер босанска влада крије такове ствари брижљиво, ну ипак имаде знакова по којима се даде закључити, да је босански десетарски рад послије свога 25-годишњега живота достигао врхунац. Судимо то по прорачуну, који је н. пр. године 1882. износио 5,5⁄1.292 (пет милијуна петстодеведесет једну хиљаду двестадеведесет и два фор.), а од тада је непрестано растао, тако да је већ год. 1892. износио 10,807.320 десет милијуна осамстоседам хиљада триста двадесет (фор.), док се сви примици у тој години рачунају на 16,000.000 (шеснаест милијуна фор.) која је бројка данас давно премашена.

Уважи ли се сада да је десетина за турске владе износила 1,800.000 (један милијун осамстохиљада фор.) а сви порези у Босни и Херцеговини скупа са новопазарским санџаком по извјешћу већ споменутога дра Блауа, нијесу изнашали више но $4^1/_2$ милијуна форинти, онда се види да данас народ у Босни и Херцеговини плаћа у најмању руку у једној години толико пореза, колико је за турске владе платио за каквих осам година. У овом порезу главну улогу игра десетина, тако, да мирне душе можемо рећи, да је данас десетина преко осам пута толика, колика је била за вријеме турске владе.

Огромна десетина која је нарасла у поводу самовољног писања десетарева и процјене плодова, коју цијену сељак никада се може извадити, тако да је то само по имену десетина, а у истину је четвртина, можда и трећина, није овом наредбом смањена, него је утврђена на недогледно вријеме у овој висини. Су-

дећи наиме по изјавама министра Буријана у прошлим делегацијама, паушалирање десетине извршено је на темељу досадашњих пописа десетинских. Нијесу дакле новом наредбом, коју је јуче растелалила босанска влада, уклоњене тегобе, које су изазвале тужбе против босанске управе, па и годину 1882., него су њоме утврђене за даље недогледно вријеме. Ми ћемо о овој ствари још говорити.

У Угарској још нема новог министарства. Краљ ће из Беча опет доћи у Пешту 5. или 6. маја, дакле по нашем Ускрсу. Да ли ће се тада решити и криза, не може се рећи унапред.

Мађарске новине пуне су ових догађаја, што се данас одигравају у Угарској. Занимљиво је да се претреса у њима и то питање, да ли Хрватска и Славонија морају добити право у војсци која се налази у Хрватској и Славонији службени језик српски (хрватски), ако Мађари добију мађарску команду у Угарској. Једни, и то најодлучнији њихови политичари, доказују да Хрватска и Славонија нема на то права, јер је она саставни дио Угарске, док неколицина мађарских посланика признају Хрватској то право. Нема сумње да по нагодби од г. 1868. Хрватској и Славонији припада то право, па макар Мађари говорили што хоће. Али друго је питање, хоћемо ли ми то постићи. Хрватско-славонски заступници у Пешти не раде ништа, јер је њима главно посланичка плата, а док будемо имали таке синове, тешко ћемо долазити до својих права.

Аустро-Угарска и Италија не живе у најбољој слози и споразуму, и ако њих двије с Њемачком скупа сачињавају тако звани тројни савез, докле Русија и Француска чине за се двојни савез. Аустро-Угарска и Италија не живе најбоље због тога, што Аустро-Угарска гледа да добије Албанију у своју власт и отме је Турској, а Италија опет хоће Албанију за се. Кад би Италија добила Албанију, онда би она постала господар на Јадранском Мору, а Аустрија би била у тешком положају. Ето, за то се те двије државе, и ако су тобоже у савезу, попријеко гледе. На граници према Италији оружа се Аустрија све у шеснаест, а то богме ради и Италија. Талијански шпијуни прелазе у Аустрију и праве карте и слике крајева и земљишта, па је и недавно близу Трста ухваћен један талијански официр шпијун. Има људи који веле да, прије а касније мора доћи до рата између Аустро-Угарске и Италије, и ако то не би желели ни државници аустријски ни талијански, јер је рат опасна ствар, али су прилике јаче од њих, а противности велике. Да би се те противности малко изгладиле, долази аустро-угарски министар спољашњих послова из Беча, гроф Голуховски у Млетке, где ће се састати и разговарати с талијанскии министром спољашњих послова Титонијем. Голуховски долази да изгласи ствар, јер се недавно Вилхелм цар њемачки састао с краљем талијанским Виктором Емануилом, и док је Вилхелм споменуо у свом говору тројни савез и Аустрију, краљ талијански прошао у говору мимо Аустрију као мимо турско гробље. Сад треба то исправити и Голуховски путује зато у Млетке.

Грчка и острво Крит. Ви ћете се сећати да је прије седам година баш у ово доба (1898.) повела Грчка рат с Турском. Турци су победоносно терали Грке, који су пред њима бежали и нису се упуштали ни у једну битку. Управо Грци су се лудо упустили у рат, јер нису имали ни добре војске ни оружја. Турска ју је лаке руке победила. Ну ипак су европске велике државе отеле Турској острво Крит, признале да Грчка има право на њега и за намесника на Криту постављен је грчки наследник престола Ђорђе, али је Крит остао ипак под врховном влашћу Турском.

Пре неколико дана прогласила је народна скупштина критска, да се острво Крит спаја с Грчком па да престаје свака власт и право Турске над њим. Ово су требале да признаду сада и велике државе у Европи, па би ствар била готова и Крит сједињен. Али су велике државе рекле, да за то спајање није згодно време, па оне не пристају. И тако је ова ствар одгођена до дањих времена, али нема сумње, да ће Грчка коначно добити острво Крит.

Прилике у Маћедонији и Старој Србији не мењају се ни за длаку на боље. Реформе (преинаке) у управи Турској, што су преузеле Аустро-Угарска и Русија с другим државама да уведу, не иду напред. Један је државник рекао, да реформирати Турску значи исто што и уништити је, па зато је Турска и противна реформама и не да да се уведу. А осим тога и уговор између Аустро-Угарске и Русије о заједничком раду у Маћедонији ступа ван снаге средином ове године, па се не зна шта ће данас бити.

Поред осталих невоља сад се у Маћедонији јављају и грчке чете, које помажу и некако мило гледе турске власти, јер Грци убијају и пљачкају Србе и Бугаре у тамошњим крајевима. Како пате Срби у Старој Србији од Арнаута, зна се врло добро, а како османлијски војници поступају с рајом у Маћедонији и Старој Србији, показује и слика, коју у данашњем броју доносимо.

Различне вијести.

Удбинска Штедионица за „Српско Коло“. Српска Штедионица на Удбини у Лици послала је управи „Српскога Кола“ К 50, као потпору народном листу „Српском Колу“, па пише на купону: Изволите примити ово као потпору нашег завода на темељу одлуке наше управе. Удбинска Штедионица прва је ево почела редовито да помаже „Српско Коло“, а ми се надамо, да ће и остали наши новчани заводи, којих има већ преко 100, тако исто учинити и сваке године сјетити се прилогом народног листа „Српскога Кола“.

Грачачка Штедионица за „Српско Коло“. За Српском Штедионицом на Удбини повела се и Српска Штедионица у Грачацу у Лици, те је као прилог „Српском Колу“ дала К 20. „Српско Коло“ је најјефтинији српски народни лист, а има великих издатака, па баш због тога је за похвалу овака добра воља српских новчаних завода, да га помогну и олакшају му излажење.

Ове двије штедионице у Лици мале су још и младе, па ево помажу „Српско Коло“, а надамо се, да ће наши старији и јачи новчани заводи такођер учинити што за „Српско Коло“.

Главна скупштина српских ратарских („земљорадничких“) задруга у Аустро-Угарској и средишње благајнице српских привредних задруга држаће се у Дарувару 18. (31.) маја о. г. у 9 сати прије подне у великој купалишној дворници.

О комасацији излазиће у нашем листу неколико чланака. Кад се они сврше, писаћемо о задружном закону код нас.

Овако се ради. У словачком листу „Доњоземски Словак“ што се штампа у Новом Саду, читали смо ову вијест:

Хоћу да послужим нашим (словачким) вриједним господарима, који би хтјели купити комадић земље. Имам на продају као заступник једне особе 28 јутара (рали) земље с кућом, недалеко од Шида, од прилике за двадесет и девет хиљада круна; 8 јутара је засијано пшеницом, 2 јечмом, 2 зоби, а 14 дано у закуп за 52 круне по јутру, до јесени под кукурузом. За кућу се плаћа аренда 480 круна годишње.

Платити се може у три године. Ближе обавијести даје Павле Вода у Винковцима.

Видите ли, како ради овај Словак? Он је нечији заступник, неко му је повјерио продају своје земље, земља није његова, па се он свеједно брине да та земља дође у словачке руке, а не у чије туђе. То је човјек, то је прави Словак. Јер он зна, да је онај народ сигуран за се, који земљу има у рукама. Из државне службе, из приватне службе, из фабрике могу човјека истјерати, али нема те моћи, која човјека са земље може отјерати. И трговина и занат су добри, сигурнији од ма какве службе и господства. али нису сигурни као земља. Јер могу се сложити купци, па не куповати код оног, који им смета, као што би се и ми Срби, да смо људи, морали сложити, па не куповати код Чивута, Шваба и других. Али нико се не може сложити са другим, да ми заустави кишу или сунце, да не пада и не сија на моју земљу, нити ми може мог алата узети.

Учимо се и ми Срби од овог Словака, па ако морамо продати груду земље, продајмо је Србину, а не туђину.

19 задруга у два мјесеца. У Србији је у мјесецу јануару и фебруару основано деветнаест нових ратарских задруга. Свега ће бити у Србији око пет стотина задруга. Као што видимо, у Србији се задруга људски шире. Тамошњи Срби виде, да помоћи нема из неба, већ свако мора сам себи помоћи. И код нас задруге ничу на све стране, али има крајева гдје би могле и брже, а то је Лика и модрушко-ријечка жупија. Ту се задруге споро шире. Ваљада ће се тамошњи Срби пожурити, да накнаде, што су пропустили. Наспори Боже!

Када хоћеш да шаљеш претплату „Српском Колу“, то је не шаљи сам, јер када се вас више сложи, дође вам поштарина јефтинија. Ријетко има мјеста, гдје „Српско Коло“ допире, да има само један претплатник у њему, него их има више. Ти се сви већином као обично у селу познају и знају који држи „Српско Коло“. Сви у једном мјесту дакле треба да се договоре, када хоће да шаљу претплату, па да пошљу заједно на једној поштанској упутници и да напишу на купону за кога се шаље и колико који шаље. Свагдје треба човјек да уштеди, само гдје може и гдје је пробитачно.

Дужницима „Српског Кола“.

Прегледајући своје књиге нашли смо приличан број претплатника „Српскога Кола“, који нијесу обновили претплате за ову годину. Ми смо већ истакли у овом листу, како није право ни лијепо примати и читати лист, а не платити га. Зато опомињемо и позивамо све оне, који нијесу обновили претплате за ову годину, да то учине, јер ћемо им обуставити лист. „Срп. Коло“ стаје годишње само К 2·40, а то је мјесечно 20 потура. Дакле и највећи сиромашак може толико метнути на страну, па платити лист, који га тако лијепо поучава и на добро упућује. Лист чини своју дужност, па онда и његови претплатници треба да чине своју дужност.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

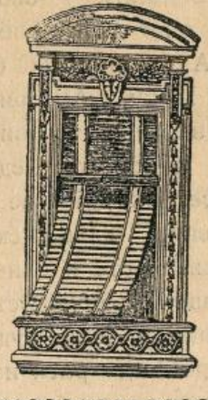

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5— 24

Штампа: **Српске Штампарије у Загребу.** Одговорни уредник: **Буде Будисављевић.**

Број 9. Загреб, 1. (14.) маја 1905. Год. III.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко-~ писи се не враћају. ~

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Прилике у Угарској и ми.

Дуга борба, која се води између Пеште и Беча, још није свршена. Гроф Стеван Тиса стоји и данас на челу владе, и ако је у сабору већина посланика против њега. Не попушта Беч, не попушта Пешта, па се борба између њих води мјесецима већ, и нико не може тачно рећи, како ће се она свршити. Између осталог Мађари траже у заједничкој војсци, коју даје Угарска, мађарску команду мјесто дојакошње њемачке, а Беч опет не да, јер хоће да у свој заједничкој војсци влада и даље само њемачки језик. Осим тога траже Мађари, и ако не одмах, и друге ствари, тако да би Угарска била сасвим засебна држава од Аустрије, с којом би имала само заједничког владара и друго ништа. Али за сад им је главно мађарски језик у војсци, који би се могао одмах увести.

И за то ето та дуготрајна борба. Вође опозиције, која има већину у сабору, преговарали су с краљем неколико пута, али до споразума није дошло. Натеже се и на једној и на другој страни, али за сад нико не попушта. Сва се мађарска опозиција од неколико странака удружила и бори се удружена. Да ли ће Беч попустити и опозиција саставити своју владу, или ће се можда распустити овај сабор, па одредити нови избори, то се не зна. Видјећемо наскоро.

Важнија је ствар, која се тиче нас у Хрватској и Славонији. Као што се зна, сабор загребачки из своје средине шаље у Пешту четрдесет одасланика, који у заједничком сабору у Пешти заступају Хрватску и Славонију у онијем стварима, које су заједничке нама и Угарској. Тијех четрдесет одасланика изабрано је само из средине мађаронске владине странке. Они су се за пошљедњих двадесет и више година свезали с мађарском либералном странком, која је досад била на влади у Угарској, и радили су све оно, што је та мађарска странка захтијевала. Није нашој мађаронској четрдесеторици стало било до добра и користи ове земље, коју су морали заступати. Они су добијали годишњу плаћу од преко три хиљаде фоината, мађарској влади одобравали су, а у својој земљи, у Хрватској и Славонији, помагали су опет политику грофа Куна Хедерварског, који је наше правице укидао, једну за другом. Бечу је то било по вољи, јер је либерална мађарска странка и влада живјела с Бечом у споразуму.

Али сад се лист окренуо. У сабор је дошла у већину мађарска опозиција, и сад четрдесет хрватско-славонских одасланика не знаду, шта ће и куда ће. Неће против Беча, а боје се мађарске опозиције, која може доћи сутра на владу, па куда ће онда. Самосталне политике нијесу као заступници краљевине Хрватске и Славоније знали никад водити, него су увијек били оруђе у рукама Беча и Пеште, а за то им се опет добро плаћало.

Сад се у пештанском сабору расправља о адреси (писму), коју шаље сабор владару. И четрдесеторица хрватско-славонска дала је некакву изјаву, у којој каже, да је противна мађарској команди у војсци, али ако Мађари отму то од Беча, онда и они траже да се у Хрватској и Славонији у заједничкој војсци уведе хрватска, или како ми Срби увијек кажемо, српска команда. Иначе увјеравају Мађаре, да су они њима вјерни и одани.

Ето, видите, како су дволични, па за то их у пештанском сабору и грде и њихови дојучерашњи савезници и опозиционалци, и они су данас чардак ни на небу ни земљи. Они би радо да буду и слуге Беча и да се не замјере Мађарима, ради би, да сједе на двије столице. Кад би били људи, они би отворено и одлучно устали и рекли: Хоћемо и тражимо за своју

СВЕУЧИЛИШНА КНЈИЖНИЦА

земљу и народ то и то, а не тиче нас се ни Беч ни Пешта.

На жалост, така се рђава политика код нас у Хрватској и Славонији водила увијек. Такови су били наши политичари и државници и г. 1848. кад се наш народ против Мађара тукао за Беч, касније се Беч и Пешта погодили, а нас обојица лупили шаком по глави. Тако је било увијек, тако ће бити ваљда и сада, јер земљу нашу заступају људи, који се туђину за своју личну корист удварају, а код куће народу не даду права, него узимају и оно што има.

Крст.

„Мили боже и божићевање,
Што то паде крст са наше цркве?
Је л' нас стара вјера изнедала,
Дође л' земан да се потурчимо?"
— Крст је часни са врх куле пао,
Кад је пао већма засијао,
Пак он збори тихо апостолски:
Н'јесам пао да ме одбјегнете,
Већ сам пао да ме подигнете,
Да вам кушам и вјеру и снагу.
Дижите ме, дјецо мученици,
Дижите ме себе подижући,
Припоменом Лазареве главе,
Благословом светитеља Саве."

„Сноxватице" Змајовине.

Српска повјест.

10.

Цар Стеван Урош.

(Од год. 1355.—1371.).

На самрти постави цар Душан за савјетника младом Урошу свога тајника, великаша Вукашина Мрњавчевића. Вукашин је био мудар, вјешт човјек, па је Душан држао, да ће он бити ваљан помоћник Урошу. Урош се ни у чем није увргао на Душана. Кад је Душан умро, било му је деветнаест година. Да је он шта био налик на Душана, могао је у тим годинама људски владати, гвозденом руком управљати државом. Али он је био нека добричина, миран, неодлучан, млаконја. То су и великаши знали, па чим Душан заклопи очи, дигоше главу. Сваки се у свом крају прогласи за самосталног владара, не слушајући ни у чем Уроша. Тако уради Синиша, Душанов брат по оцу, војвода Оливер, Прељуб, Баоша и Ђуро Баошић, Никола Алтомановић Војиновић.

Да је Вукашину било стало до царевине и Уроша, он би већ био могао с Урошем заједно укротити великаше, али и Вукашин је са својом браћом наумио да постане самосталан господар, да се одметне од Уроша. И збиља Вукашин се прогласи за краља, а браћа му Гојко и Угљеша за господаре у својим крајевима. Тако Урошу не остаде ништа од читава царства.

Да зло буде још веће ударе на Србе Мађари, отму Сријем, Биоград, Мачву, бан босански отме Хум (садашњу Херцеговину), а и из Далмације морадоше Срби узмакнути пред Мађарима и Мљечићима.

Ето такво расуло и пропаст настаде у силној Душановој царевини само неколико година иза његове смрти. Од силне српске државе постаде сијасет малих државица, слабих, које су се клале међу се и крвнички мрзиле. Кад би непријатељ навалио на једну, друге су мирно гледале, а непријатељ би ону једну, саму за се, лако свладао, па би ударио на другу и тако редом. Великаши као да су били обневидили, заслијепили.

Баш и том часу, кад је умро цар Душан и српска се царевина раздробила у сијасет државица почеше Турци из Азије преко мора све више навирати у Европу. Ми већ знамо, како су грчки цареви цариградски звали у помоћ турске чете из Азије против цара Душана, плаћајући им мјесечну плаћу. Турцима се допадоше земље у Европи, али док је Душан био жив, не могоше се угнијездити у њој. Да је Душан остао жив и освојио Цариград, они то никад не би могли учинити. Али кад он умрије, они се угнијезде у једном грчком граду на морској обали и почну се као талас све даље ширити. Српски великаши, кољући се међу се, нису то ни опазили, док Турци не закуцаше на њихове међе. Сад се великаши сјетише, да је зло дошло сасвим близу и да би требало Турке натраг протјерати. И збиља краљ Вукашин позове у бој против Турака све српске великаше. Али му се придружише само великаши на југу Душанове царевине. Скупи се српска војска од шездесет хиљада момака. Војска сретно побије Турке у једном мањем крешеву, и прије̊ђе ријеку Марицу. Срби весели, што су побиједили једном и уздајући се у сигурну велику побједу, постану немарни, нису постављали свуда стража. Турци улуче згодну прилику, па науме да на Србе изненада ударе. Цар Мурат био је у то доба у Азији, ратовао тамо. Турском војском у Еуопи, у граду Дринопољу заповиједао је војвода Лала-Шахин. Он удари са свом својом силом, која је била много мања од српске пред саму зору на српску војску, која је је безбрижно спавала. Срби нису имали стража на све стране, које би објавиле турски долазак. Тако Турци груну изненада на поспале Србе. Срби збуњени, буновни не могоше се људски бранити, почеше се онако у мраку међу се бити. Настаде тако страшни покољ,

док Срби не кренуше у бјегство. Али у бјегству ударише на ријеку Марицу и подавише се. У страшном покољу погибе краљ Вукашин и брат му војвода Угљеша. Мали број српских војника и великаша утече. Све друго или погибе или се удави. Велика ријека Марица потече мутна и крвава, носећи српске коње и јунаке. Та страшна српска погибија урезала се дубоко у памет српског народа. И сад српски народ у многим крајевима говори, кад куне: однијела те *мутна* Марица, или вели кад му што пропане: отишло у *мутну* Марицу. Турци прозваше оно мјесто, гдје Срби страдаше: Срб-синдиги, и то је српска погибија, па га и сад још показују странцима поносећи се и дичећи се.

Тако јужни дијелови српске државе остадоше отворени турским навалама. Великашки немар и неслога зададоше смртни ударац српској моћи, јер великаши из сјеверних крајева нису пошли у бој против заједничког душманина, а по готову Босанци и Хумљани. За мало година освојише Турци сву јужну полу српске државе, па ће ударити и на сјеверну полу и приредити Србима уз Марицу и Косово Поље.

Мало послије српске пропасти на Марици умрије добри а несретни син цара Душана, Стеван Урош. Сада му тијело почива у манастиру Јаску, у Сријему.

Распукнута јела.

Ој Дамјане, једини у мајке,
Зар не памтиш ону виту јелу
Под којом се лани загрлисмо,
Завјерисмо, пак се растадосмо
Зима прође, опет љето дође; —
Хајдмо јели, гдје-но смо се клели:
Моја пола каква је и била.
Зелени се, — не зеленила се!
Твоја пола каква није била,
Суво грање — твоје обећање.

„Снохватице“ Змајовине.

Како се научи лако читати.

Један Србин из Босне изнашао је начин како се лако може неписмен човјек научити читати. По томе смо начину саставили ево и за наш свијет ово упутство, па ће наши писмени људи, којима је стало до добра народног хтјети научити наш свијет читању.

Најприје морамо скренути пажњу свакога, да тачно изговара свако слово, особито она, која су нашем народу потешка за изговарање као што су нарочито *х* и *ф*, која он хоће да изговара као *к* и *в*, или *х* уопће и не изговара.

Ми ћемо најприје изнијети ријечи, кад се човјек крсти, затим „Христос воскресе“, а онда једну пјесмицу. То није много и онај, који хоће да научи читати, мора научити најприје на памет најтачније сваку ријеч од свега тога, и да изговара тачно свако слово. Кад је то научио, онда ваља поћи корак по корак даље, као што ми то износимо у упутству мало ниже. Сад ћемо изнијети најприје оно, што смо рекли, да треба научити на памет и из чега ће се слова разабрати:

I. во имја отца и сина и свјатаго духа амин.
в,о, и,м,ј,а, т,ц, с, н, г, д,у,х,

II. христос воскресе из мертвих смертију смерт
р, к, е, з,
поправ и сушчим во гробјех живот даровав.
п, ш,ч, б, ж,

III. аџ-алијћу жалосна ти мајка
ђ, л, ћ,
кад се жениш јер се не ожениш
твој се бабо трипут оженио
а ти једном и то удовицом
удовице лице обљубљено
љ,
ђевојачко фино за љубљење
ђ, ф, њ,
удовице рухо подерано
ђевојачко јако за дерање.

во имја отца и сина и свјатаго
в,о, и,м,ј,а, т,ц, с, н, г,
духа амин.
д,у,х,
христос воскресе из мертвих смертију
р, к, е, з,
смерт поправ и сушчим во гробјех
п, ш,ч, б,
живот даровав.
ж,
аџ-алијћу жалосна ти мајка
ђ, л, ћ,
кад се жениш јер се не ожениш
твој се бабо трипут оженио
а ти једном и то удовицом
удовице лице обљубљено
љ,
ђевојачко фино за љубљење
ђ, ф, њ,
удовице рухо подерано
ђевојачко јако за дерање.

Упутство, како треба поучавати.

Прекрстити се и „Христос воскресе“ знаће на памет сваки православни Србин, а ону пјесмицу од 8 редака може научити, кад му други чита, за врло кратко вријеме. Најприје је потребно да се зна, да између овијех 30 гласова има пет, који се сами за се могу лијепо изговорити, а то су *и, у, е, о, а*, зато се и зову самогласници. Свијех осталих 25 гласова зову се сугласници, и они се не могу чисто изговорити као онијех пет самогласника.

Ми ћемо раздијелити на неколико читања горње ствари, јер се тако корак по корак може научити свијех 30 слова.

Прво читање.

Најприје треба прочитати првијех 10 ријечи: Во имја отца и сина и свјатаго духа, и, христос воскресе. Између свију слова, која долазе у тијех десет ријечи, ваља најприје одијелити самогласнике *о,и, а, у, е.* Подједно се може показати и како се та слова пишу, јер подједно доносимо и писана слова. Добро је испоређивати штампана са писаним, а тако исто могу се слова изрезивати из новина, па их показивати и питати ученика, да каже, ко је је које слово. У том првом читању научиће се да кле пет слова, и још преостаје да се научи 25.

Маћедонка.

Друго читање.

Нека се прочита: Во имја отца и сина и свјатаго духа амин. Нека се чита на глас, а ако је више ученика, нека их сви на глас изговарају. Одмах се може видјети да ту има свега девет ријечи. Ту ћемо наћи позната већ четир самогласника *о, и, а, у*, али и девет сугласника: *в, м, ј, т, ц, с, н, г, д, х.* Треба показати, како се које изговара, затим испоређивати штампана са писаним словима.

Послије ове друге лекције знаде ученик свега 15 слова, дакле половицу.

Треће читање.

Сад се чита гласно: христос воскресе из мертвих смертију смерт поправ и сушчим во гробјех живот даровав. Ученици нека потраже најприје сва позната слова, а затијем нека им се покаже, како се изговарају непозната, која ту долазе, а то су овијех 8: *р, к, з, п, ш, ч, б, ж.* Нека се уче и испоређују као и код онијех читања напријед и ученик ће знати свега 23 слова. Преостаје дакле још свега 7 непознатих слова.

Четврто читање.

Ми смо рекли, да сваки мора прије почетка читања научити ону пјесмицу „Ац-Алијћу“ на памет. Кад узме дакле ову пјесмицу преда се, онда ће наћи још и онијех 7 преосталих слова, и то: *ц, л, ћ, љ, ђ, ф, њ.* Покаже се и упамте се као и код пређашњих лекција.

Пето читање.

Читалац је научио сада свијех 30 слова, која у српском језику долазе. Сад га треба научити, да два, три, четир или више слова чине једну ријеч, на прилику: в-о=во, и-м-ј-а=имја итд. па тражити, да прочита редом све оно, што је научио: во имја отца, христос воскресе и Ац-Алијћу. Сваку ријеч нека покаже прстом, нека погађа на прескок слова и нека их пише.

Кад је научио добро сваки ученик ова мала слова, онда је већ лакше научити га велика. Кад сврши с овијем, онда се може одмах, а и у исто вријеме, упућивати у буквару.

Главно је код овога, да се марљиво прихвати посла онај, који се учи, и онај који учи, па се за најкраће вријеме, можда од неколико сати, могу научити слова и помало читати.

Савјетујте своје рођаке и пријатеље да купују и читају овај лист.

Кад се једном научи ћирилица, онда се истим начином лако даде научити и латиница. Наша школска омладина, кад дође о великом школском одмору на два мјесеца кући, могла би велики успјех у овоме показати и народу своме велико добро учинити, учећи га читању.

А сад у име Божје на посао!

Руско-јапански рат.

Рожественскиј и Небогатов.

Сад се поуздано јавља, да су се обе руске ескадре спојиле у индокитајским водама. Подједно се јавља и то, да је Рожественскиј с целом флотом отпловио одмах напред, али се не зна куда. Нема сумње, да ће Рожественскиј кренути сада према своме циљу напред, то јест да се сукоби са Тогом, подели мегдан с њиме, па, ако му срећа послужи, преузме господство на мору и крене према Владивостоку.

У Јапану је завладао страх. Нису се надали, да ће после уништења портартурске флоте послати Русија другу на Далеки Исток. Преварили су се у рачуну и за то је страх разумљив. Разумљиво је и то, зашто Того не сме да удари, јер судбина Јапана зависи од овога поморског боја. Скора будућност показаће нам, ко ће бити господар у Манџурији и Кореји.

На синовљим гробовима.

Два су гроба упоред стајала:
Једно гробак Сењанина Ива,
Друго гробак Смиљанић-Илије.
Двије мајке косе расплетале,
Свака својем гробу допадале,
Свака своје јаде јадовала.
Сузама су зал'јевале бу̑се,
Поминьале битке и мегдане,
Грозд врлина свака својег сина,
Кад мајкама понестало суза
Пр'јеким оком једна другу гледа:
— „Мој је био бољи од твојега!"
— „Мој се пјева даље од твојега!"
— „Мој је им'о седамнаест рана,
Свака рана од седам педаља,
А твој црве пјехнуо од прве."
— „Мој је сје̑к'о на буљуке Турке,
А твојачко крио се под грање."
Запали се образ од образа,
Ражагри се туга до омраза,
И, бӣ не бӣ, дигоше се руке
Женске, српске, а сада крвничке.
Ал' из гроба нешто проговара,
Из једнога као из другога:
Себи руке, безумнице мајке!
Одбите се од наших гробова!
Ми се знамо колико ваљамо;
Кавга ваша то је мука наша.
Не бори се сестра са сестрицом,
Нит се ра̀та на рођена брата.
Кад се бије с душманом се бије,
Отом крвцом нека се прелије
Гробак Ивин и гробак Илијин.

„Снохватице" Змајовине.

Прекрсти се!

У једном крају Француске живео је неки честити сељак удовац, коме је после смрти женине остао само синчић, живахно и разумно дете. Када дође време, даде га у основну школу. У школи је био скоро најбољи ђак, а када доврши основну школу, рече оцу свом:

— Оче, пошаљи ме учити гимназију, веруј ми учићу боље; жеља ми је да будем лекар. Пошаљи ме молим те!

Отац је послушао молбу и жељу свога детета.

Син је одржао дату реч, учио се не може бити боље како у гимназији тако и на великој школи и када му је било двадесет и шест година био је лекар. Али, нуто јада: млад лекар као паун поста поносит и чисто се стиђаше што је сељачки син; није му се допадало што седи у обичној једноспратној кући очевој, хтело му се, да му кућа буде од неколико спратова. С тога чим дође до потребног новца, дозва зидаре, учини погодбу за преправку куће, скиде кров с куће очеве и назида на истој и други спрат и кад би здање готово, намести собе богатим намештајем, усели се да живи у њима, а свог оца остави на доњем спрату, где му слуге обитаваху. Свакојако то оцу његовом није било по вољи, али шта је могао друго чинити но ћутати и стрпљиво сносити поноситост и рђаве поступке свога сина „господина".

У то доба владао је француском државом цар Наполеон. Једном приликом цар дође у тај крај у лов. Задржавши се дуго у лову, мораде са пратњом својом да преноћи онде, где наиђу на подесну кућу. Дошав у то место, нађу преноћиште у кући лекаревој. Дабоме, да их је лекар увео у собе горњег спрата, на којем је и за се кревет задржао. Ну, приликом уласка царева у кућу — није му приказао оца свог. Наполеон пак, имађаше тај обичај: да се скоро увек и сам лично обавештава и упознава у околини у којој се нађе. И сишавши доле међу послугу, упозна и оца домаћина лекара. То га је непријатно дирнуло и нама је увидео

однос, који постоји између оца и сина и замисли да оваквом сину поношљивцу очита добру лекцију, али како је био уморан, остави то за сутра дан.

Кад је било сутра дан, нареди цар, пре но што ће се поћи, да обедују, као и то, да за столом буде како домаћин — лекар, тако и његов отац. И када се јело заврши, лекар домаћин, по своме обичају, који му је од детињства заостао, прекрсти се изговоривши гласно „во имја оца и сина и свјатаго духа — амин!“ Овај поступак његов дође цару као наручен, да испуни намеру своју. Окрете се лекару и рече: — Веома је лепо, видети човека да се Богу моли, тим већма образованог који уме поштовати Бога и старије своје. С тога вас молим, прекрстите се још једном! — Лекара, истина, ово изненади, али похита да испуни жељу цареву, подиже руку челу и отпоче изговарати:

— Во имја оца!

Потом спусти руку трбуху

— И сина...

— Станите, заповеди цар.

Овај стаде.

— Рука се диже челу... *горе* за оца, јел'те?

— Јест, господару.

— А спушта се *доле* за сина?

— Јест, господару.

— Али у вашој кући није тако... Син је горе, а отац доле. То од данас морате изменити, иначе ћете се љуто кајати.

Оцу лекаревом би жао свога сина, и хтеде да правда сина пред царем. Цар примети и намеру његову, окрете се њему и мирно рече:

— Тешко породици у којој нема синовље љубави; тешко деци кад не воле и не поштују своје родитеље! — оне родитеље, који децу своју изведу на прави пут живота!!

Говорећи ове речи извади своју дуванску кутију од злата, пружи је сељаку с напоменом, да је чува као успомену на цара.

Крену се и оде.

Од тога дана и отац је почео да станује у горњем спрату.

Сотонски посао.

Браћа су се завадила љуто,
Око чега — око ниочега,
Ни о круну, ни о круновину,
Нит' о земље, нити о тимаре.
Нит' о благо, нит' о мйлодраго,
Већ о пўсту птицу орловицу:
Чија ју је оборила стр'јела
Са висине из мутна облака? —
Браћа су се омразила грко,
Љубе им се чупале, ноктале,
Дјеца им се душманима звала, —
Дједовина није им цвјетала.
— Кад су браћа на умору била
(Једна дана, једна боловања)
Примаче се сотонина мајка
Пак се кези да им кожу јези:
„Сјећате л' се птице орловице?
Ни један је устрјелили н'јесте:
Ја сам њојзи шију завртула,
Пак хитила птицу крепавицу
Међу браћу да посијем кавгу;
Што сам хтјела, то сам и пожела.“
Чују браћа што сотонка граче,
Чују јасно — ал' бијаде касно.

„Снохватице“ Змајовине.

Народно здравље.

Дечја постеља. Многе мајке мисле, да су одговориле својој материнској савести и дужности, ако своју децу стрпају у перине, не знајући при том, да за децу ништа није шкодљивије од перине. Јер перје спречава испаравање тела дечјег, те се с тога купа у своме зноју.

Сем главног правила, да у дечјој соби треба што чешће обнављати ваздух, а топлоту одржавати на једној мери — потребно је нарочиту пажњу обратити на дечју постељу. — Меки подглавци — јастучићи — били они од перја или не, веома су шкодљиви малој деци, јер се услед топлоте гомила крв у нежни детињи мозак, што је од штетних последица. Једном речи, мекана постеља, онаква каква се употребљује. штетна је по дечје здравље. Место јастука и душека напуњених перјем и вуном, бољи су они, који су напуњени морском травом, трином или лепом сламом. Ово пуњење потребно је што чешће обнављати, те с тога је у толико овај начин и бољи. Овај посао ни једној правој и разумној матери неће и не може бити тежак и дангубан.

Подметачи за децу нису пробитачни за здравље њихово, с тога, што не пропуштају ваздух, задржавају влагу и кваре својим мирисом ваздух.

Сем овога свако дете ваља да има своју засебну постељицу и то никако на поду, него мало узвишену и подаље од постеље одраслих. Никако дете мало не треба да спава заједно са одраслима.

Ово су „ситне“ ствари, али о њима треба да размишља свака мати!

За „Српско Коло“.

Хвала увиђавности многих пријатеља „Српскога Кола“, који се заузимљу за њ, расте број његових претплатника из дана у дан. Виде они, што вриједи „Српско Коло“, па настоје, како би га што више омиљели Србима ратарима и како би га што више раширили. И у овом броју изнијећемо доста имена тијех пријатеља „Српскога Кола“.

Тако је г. Миле Мамула трговац из Хамбаришта код Врбовског послао К 9·60 за 4 скупљена претплатника, г. Никола Бедрић из Фоче у Херцеговини К 7·20 за 3, г. Петар Кнежевић из Дивоша у Сријему К 12 за 5, преч. г. Гаврило Бота парох у Јабланцу код

Јасеновва К 6 за 5, г. Љубомир С. Ковачевић из Жупањца у Босни К 4·80 за 2 претплатника. Преч. г. Душан Кнежевић парох у Карловцу претплатио се даље на 10 примерака, који се имају слати сиромашним Србима ратарима у Шегестину и Шаканлијама. Г. С. А. Тица из Вуковја послао је К 12 за 5, г. Сава Бухавац из Варцар Вакуфа у Босни К 7·20 за 3, г. С. Милић из Сриједске К 12 за 5, преч. г. Александар Богдановић К 7·20 на по године за 6 скупљених претплатника. Преч. г. Симеон Араницки парох у Старој Пазови послао је К 10·80 за 6 скупљених претплатника на три четврти године, а г. А. Тица из Вуковја К 9·60 за 4 скупљена претплатника за читаву годину. Г. С. Косановић из Грачаца послао је даље К 19·20 као претплату за 20 скупљених претплатника и г. Сава Јагличић из Калиновика у Босни К 4·80 за 2 претплатника. Г. Никола Шумоња управитељ српске учитељске школе у Пакрацу послао је К 12 као годишњу претпкату за 5 скупљених претплатника и и синови Симе Бабића из Фоче у Херцеговини К 4.80 за 2 претплатника.

Мудра Банаћанка.

Све су врајле изгубиле главе,
Без памети за млади кадети,
Неке жмире и на официре
Што се данас по Банату шире; —
Данас овде, а сутра код Тоде.
Моја глава мудра пак се чува
Да јој ветар памет не одува
Док не дође жито у амбаре
А рузмарин окити ратаре;
Свак ће тражит' своје обећање,
А мој Иса своје радовање,
Памтим, Исо, што си трипут пис'о:
„Од ратара тврђе вере нема."
А ја теби по три пут отписа:
„Вера веру и тражи и нађе."

„Снохватице" Змајовине.

Шта се збива у нас и у свијету.

Избор народног посланика у Петрињи. Наскоро, за недјељу двије дана, биће избор народног посланика у загребачки хрватско-славонски сабор. Досад су позната три човјека, који су се истакли да се бирају, или како би се у свијету друкчије рекло, тројица је кандидата за изборни срез петрињски.

Влада истиче за свога кандидата загребачког великог жупана Буду Будисављевића, који ће прије избора ићи у пензију. Ако жупан Будисављевић уђе у сабор, он ће бити члан оне већине у сабору, која свој народ није задужила ничим, која је спречавала слободни развитак народа у Хрватској и Славонији и која је попуштала за двадесет година Мађарима да раде како они желе. Таки су били према Пешти, таки су били према Бечу, а за добро свога народа нијесу се бринули. Зато слободни Срби бирачи не могу бити за Будисављевића.

Други је кандидат хрватске сељачке странке Стјепан Радић. Хрватска сељачка странка није стара странка, али још до данас она није тражила никаква споразума са Србима и са српском самосталном странком. Није казала ни то, како мисли о нашим српским народним захтјевима. Та странка без споразума са српским народом и његовом народном српском самосталном странком поставља свога кандидата у лицу Стјепана Радића. Разумије се, кад тако ради, да ни Срби бирачи петрињског изборног котара не могу гласати за кандидата хрватске сељачке странке.

Трећи д-р Франко Поточњак, кандидат је слободних грађана Срба и Хрвата у петрињском изборном котару, који споразумно раде са српском самосталном странком. За Поточњака се зна, колике је прогоне и патње претрпио од владе бана грофа Куна Хедерварског, борио се против њега, чамио је у тамници, свагда је био искрен пријатељ Срба и Хрвата. Брат Стјепана Радића д-р Антоније Радић рекао је између осталога у недјељу на скупштини хрватске сељачке странке, нападајући д-р Поточњака, да је Поточњак по осјећају више Србин него Хрват. Ми пак са своје стране кажемо, да је Поточњак прави, одлучни и отворени Хрват, који у слози Срба и Хрвата гледа срећу народну. Таком човјеку Срби изборници треба мирне душе да дају своје гласове.

Одборника назвао магарцем, и осуђен. Котарски предстојник у Ђурђевцу Споја, који је прије био и предстојник у Глини, назвао је ослом (магарцем) општинскога одборника Гргачића у сједници рекламационог одбора за изборне листине у Питомачи. Као што и ваља, Гргачић је тужио суду Споју због увреде поштења. Суд је осудио Споју на три дана затвора или 15 круна глобе. А знате ли како се предстојник бранио? Он се брани, да је то његов обичај називати људе — магарцима.

Има такове ситне и крупне господе, која хоће да вријеђају сељака сваковрсним псовкама. Такијем простацима не треба сељак да праштa, него треба да се брани онако, како то закон допушта. Чиновници су ради народа, а није народ ради чиновника.

Нови мађарски почасни дар — Јапанцу Ојами. Кад су се Руси и Срби године 1876-7 борили на Балкану и по Бугарској за слободу потлачене раје Мађари су из Пеште послали у Цариград одасланство, које је предало почасну златну сабљу — Керим-паши. Тако они воле Србе, тако воле Русе, Бугаре и све остале Словене.

Сад хоће да учине опет нешто слично. Посланици Мађари у угарском сабору потписују писмено, да се маршалу јапанском Ојами пошље почасна златна сабља с јапанским и мађарским натписом. Послаће депутацију од 500 људи, коју ће предводити гроф Еуген Зичи и која ће се кренути 3. јулија на лађи у Јапан. Надамо се, да већ тада неће моћи доспјети до Јапана, јер ће Рожественскиј бити господар у Јапанском мору. Наспори Боже нама, на несрећу нашим душманима!

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Нови зајам краљевине Србије склопљен је повољно и износи 110 милијуна. Од тога ће се употребити 43 милијуна за оружање војске, 30 милијуна за нове жељезнице у Србији, а остало на отплату старијих зајмова и друге потребе.

Стање у Старој Србији и Маћедонији не мења се ни мало на боље. Кољу се међу собом чете, а јадни народ страда и бјежи у — Америку.

Различне вијести.

Распоред рада на осмом конгресу Српских Земљорадничких (ратарских) Задруга у Дарувару. У уторак 17. (30.) маја у 3 сата после подне предавање свештеника Радослава Марковића: О раскошу (моди) и осталим штетним навикама нашег народа, затим разговор о том питању и расправљање.

У среду 18. (31.) маја: Призивање Св. Духа у 8 сати прије подне, Главна Скупштина Савеза у 9 сати пре подне, Главна Скупштина Централне Касе у 10 сати пре подне.

Нове српске земљорадничке (ратарске) задруге. У Лици је ово дана потврђена и обнародована српска земљорадничка (ратарска) задруга у Сувају (удружење са неограниченом одговорношћу). С овом задругом је сада у Лици 13 српских земљорадничких (ратарских) задруга. Заиста је крајње вријеме, да се и у том нашем крају народ креће и у задругарско коло хвата. Нигдје не зна нужда и потреба, ваљда, стиснути као што у Лици. Колико у тој нужди и невољи могу да учине земљорадничке (ратарске) задруге, није потребно ни говорити. Они, који не вјерују, нека оду у ма коју већ основану задругу. Ондје ће чути и видјети, шта је земљорадничка (ратарска) задруга нашем народу у Лици.

Даље је потврђена и обнародована српска земљорадничка (ратарска) задруга у Нерадину (удружење са неограниченом одговорношћу.)

Свега је сад у Сријему 60 српских ратарских задруга.

Колико вреди једно птичје гнездо. Сваки зна, како деца упропасте силна птичија гнезда, али не зна сваки, колику штету тим деца почине. А колико је штета, ево читајте па знајте:

Рецимо да је у гнездима петеро птичића. Сваком треба на дан педесет гусеница, свима дакле на дан двеста педесет. Храњење траје у гнезду различито код разних птица, али просечно траје тридесет дана. За тридесет дана потроше птичићи из једног гнезда седам хиљада и петсто гусеница.

Свака гусеница поједе на дан толико листа и цвијета, колико је сама тешка. Рецимо да на дан једна гусеница поједе само један цвет, од ког би било плода, то поједе за тридесет дана тридесет цветова, а седам хиљада петсто гусеница поједу за месец дана двеста двадесет и пет хиљада цветова.

Ето колико вреди само једно птичије гнездо у воћњаку и близу воћњака. Помислите, колико би било гусеница, да нема птица. Али деца не знаду за то, па тамане птичја гнезда.

Птице су велика благодат за воћњаке, за то их треба пазити а не затирати.

Француски краљ и обесни властелин. Лудвиг XII. француски краљ беше добар владар и добар отац своме народу. — Једном приликом дочује Лудвиг, да је неки властелин истукао сиротог земљоделца ни крива, ни дужна. — Лудвиг заповеди, да „господин властелин има доброту, к њему доћи“. Властелин дође и краљ га остави на ручку, али потајно заповеди, да му све даду, само не хлеба. — После ручка приђе краљ властелину и рече: „Вас су добро почастили на данашњем ручку“. — Властелин одговори: „Лепо су ме почастили, светли господару, али није било хлеба, а за живот, господару, хлеб знате, треба“. Краљ намршти чело и рече му: „Господине! Пошто вам хлеба за живот треба, поступајте лепо с оним, који даје хлеба“. —

Чланак о комасацији морао је за овај број изостати јер није могао стати.

Дужницима „Српског Кола“.

Ми смо у прошлом броју „Српскога Кола“ опоменули своје дужнике, који добивају лист, а не обновише претплате, да то одмах учине. Многи тога ни до данас не учинише. Који то не учине што скорије, ми ћемо најприје изнијети у „Српском Колу“ колико има у ком мјесту немарних платиша, а ако и то не помогне, онда ћемо им штампати имена у листу, па нека остали свијет чита њихова имена. Надамо се, да до тога неће доћи, него да ће сви наши дужници учинити своју дужност и обновити претплату. Не ради се ту о великим новцима, него о цигле двије круне и 40 потура, које може дати и највећи сиромашак. Сваки добро зна, колико је дао за лист, и колико га већ дуго добива, па према томе и колико је дужан. Дакле још једном сваки дужник нека пошље претплату што прије, да не морамо и лист обуставити немарним платишама.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

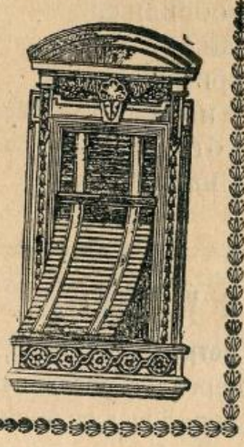

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—24

Штампа: **Српске Штампарије у Загребу.** Одговорни уредник: **Буде Будисављевић.**

Број 10. Загреб, 18. (31.) маја 1905. Год. III.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Хрватска сељачка странка и Србин сељак.

Неколико хрватске господе, већином загребачке основало је прије недавног времена своју странку, коју су назвали хрватском сељачком странком. На чело те хрватске господе ставио се Стјепан Радић, који залази међу хрватске сељаке, а тако исто иду међу сељаке и друга та господа. Обећавају сељацима куле и градове и представљају се народу као нови спаситељи и пророци, који ће га усрећити.

Али овој хрватској господи није доста, што залазе међу хрватске сељаке, да их лове за себе и своју странку, названу сељачку, него се усуђују залазити и међу Србе сељаке, не би ли и њих како уловили лијепим ријечима и празним обећањима, па да помоћу Срба сељака постигну оно, за чим теже.

Како та господа од хрватске сељачке странке мисле и желе српском народу, показало се овијех дана приликом избора народног посланика у Петрињи. Кандидат је владине странке за сабор био велики жупан Будисављевић. Срби и Хрвати, изборници у Петрињи, сложили су се да за свога кандидата, кога ће бирати, узму д-ра Франа Поточњака, који је искрени пријатељ Србима. Српска самостална странка помагала је и заузела се за Поточњака, не би ли био изабран, а он је познат као одлучан човјек, који се бори за права народна, не преза и не плаши се у борби ни од чега, затваран је био у тамницу и љуто га је гонио бан Кун Хедерварски. Он је имао изгледа, да буде изабран за посланика, али не лези враже, наједном се појавише и господа хрватске сељачке странке, па стадоше истицати за свога кандидата Стјепана Радића. Раздвојили су изборнике, поцијепали снагу и у четвртак је изабран за посланика жупан Будисављевић, који је добио 192 гласа против Поточњака, који је добио 111 гласова, док је Радић добио за себе 79 гласова. Али како су и што су све радила та господа сељачке странке против д-ра Поточњака, то већ прелази сваку мјеру. Човјека, као што је Поточњак, који је страдао и гоњен био за своје увјерење, клеветао је Радић, што је гадније могао, измишљавајући свашта, само да га понизи. Тако се борити и таким се начином служити није допуштено поштену образу.

Али, што је још најљепше, ова се хрватска сељачка странка показала одмах, како мисли о српском народу. Прије избора у Петрињи објављени су штампани прогласи на народ, и у Радићеву прогласу не спомиње се ни једном ријечју српско име, српски народ, ни Срби изборници у петрињском изборном котару, као да их ни нема тамо, и ако Срба има тамо мал' те не половица свега становништва. На скупштини прије избора Радићеви људи нападали су на Поточњака, да је он више Србин него Хрват, да је ишао у Биоград у Србију и да је рекао, да је Биоград народно средиште, да „Српска Банка“ помаже његов избор, да не вјерује ни у што и друге још много гадније измишљотине. Дакле Радић је нападао Поточњака и зато, што је искрен пријатељ Србима, а овамо се сам Радић прави тобож пријатељ српскоме сељаку. Питамо ми сада, како неко може бити пријатељ српскоме сељаку, кад није пријатељ српскоме народу?

И још је нешто горе учинио г. Радић на скупштини у Петрињи. Он је јасно и гласно изјавио, да Срби у Хрватској и Славонији могу да имају само нешто више права, него Мађари и Њемци. То значи, кад би господин Радић одлучивао, да нам ни он не би дао она права, која припадају Србима као народу, него да би радио онако, како су до данас радиле и раде све старије хрватске странке, то јест, да Срби нијесу једнаки у правима са хрватским народом. И док тако говори, Радић, вођа хрватске се-

њачке странке, хоће да лови Србе сељаке за се и своју странку.

На Радићеву прогласу на изборнике петриньске налазе се потписана и два Србина. Од те двојице Срба један је изјавио, да он не зна, шта је потписао, а други се налази у Америци. Дакле, и таким се нечасним оружјем служи Радић.

Како Радић и хрватска сељачка странка поштује и цијени слободу, види се из тога, што на скупштини у Петриньи Радић и његови људи нијесу дали Светозару Прибићевићу, уреднику „Новог Србобрана“ да заврши говор, јер је скинуо образину с лица г. Радићу и показао, шта ради Радић. Зато су му буком и галамом Радићеви људи спријечили, да доврши говор. Једна странка, која каже да се бори за слободу, као што вели хрватска сељачка странка, не да говорити човјеку, који није истога мишљења с њезиним људима. То је жалосно, и то најбоље показује, да се ова странка не разликује у тој ствари од онијех Мађарона, који су данас на влади, а који не воле и не трпе слободе.

Кад видимо дакле, ко су и каква су та господа и та хрватска сељачка странка, онда нам је света дужност да упозоримо Србе ратаре, Србе сељаке, да се не даду од њих заводити. Наш сељачки свијет не смије се одвојити од своје народне господе, која му добро жеље. Сељачка странка жели то, али не ће јој поћи за руком. Кад су Турци хтјели, да спријече устанак за слободу у Србији, они су хтјели обезглавити народ и поубијати све виђеније људе, па су неке и посмицали. Сељак и народни господин могу сложним радом у борби постићи оно, за чим теже, али подвојени, завађени и расцијепани никад. Српски ратар не смије се дати заводити од такове хрватске странке, јер је љуто плаћао главом својом, кад је год повјеровао људима, који му не признавају имена српског, не признају му права, а гурају га у пропаст.

Не дајте се, браћо, дакле заводити, не дајте да вам се непријатељ у брк смије, кад би успио да Србе вуче за нос и држи за будале.

Пчеле и протопоп Недјељко.

Зујкале су пчеле уљаником
Око трмке, око своје цркве,
Ка да зборе тајне разговоре.
Слушао их протопоп Недјељко;
Три године разумо их није,
Двје године гађо и нагађо,
Шесте сјео, брижан невесео,
Што не може да их разумије.
Тадај паде једна пчелка златна
На сребрну браду Недјељкову,
Браду љуби, разговетно збори:
„Умориче, стари духовниче,
Ти нијеси од овог свијета,
Ма да ти је на земљи колијевка,
Ни ми нијесмо од св'јета овога,
У рају је пчелија колијевка, —
Бог нас зове својијем птицама;
Не шаље нас за наше медање,
Већ нас посло људма на гледање.
Твоја јесте на земљи колијевка,
Бог ти дао пак си протовао,
Свјетлао си чином и начином,
Хитао си сјеме у вријеме,
Сјеме чека дажда божијега,
Иза дажда сунца божијега, —
Чекаће га и дочекаће га;
Тебе чека у рају насеље.
Склопи очи, духовниче стари,
Склопи очи, вријеме ти је поћи!“
Склопи очи протопоп Недјељко,
Тихо поје а с душом се дјели, —
Није знао кад је умирао.
Кад се душа отрже од тјела
Пред њом прха злаћена пчелица
Да јој каже путе у небеса,
У насеље раја божијега.

„Снохватице“ Змајовине.

Српска повјест.

11.

Цар Лазар.

(Од год. 1375. до 1389.).

Како рекосмо, неколико мјесеци иза погибије Вукашинове на Марици, умрије и несретни цар Урош, године 1371. Послије његове смрти настане велики дармар међу Србима у Србији. Турци подвргоше све јужне крајеве под своју власт. И син краља Вукашина, Марко Краљевић, чувени јунак, кога је српски народ прелијепо опјевао у својим јуначким пјесмама, признаде над собом турског цара за господара. Тако урадише и други српски великаши на југу, у Маћедонији. У сјеверним крајевима били су у то доба најмоћнији српски великаши: Лазар Хребељановић, син Припца Хребељановића, великаша на двору цара Душана, бан босански Тврткo, господар Зете Ђорђе Срацимировић, Никола Алтомановић и Вук Бранковић. Од ових били су најодличнији Лазар и Тврткo.

Лазар је одрастао на двору цара Душана, Душан му је дао своју рођакињу Милицу за

жену. Послије смрти Душанове био је Лазар највјернији пријатељ цара Уроша, и Урош је увијек могао код Лазара наћи мирно и пријатељско склониште и заштиту. Он је бранио Уроша од Вукашина.

По смрти Вукашиновој и Урошевој науми Лазар да уједини оно расутих земаља српских, што још није дошло у турске руке, не би ли се могао тако одупријети турској моћи. Сложи се са Твртком па отму земље Алтомановићеве и подјеле их међу се. Уз то Лазар заузме од државе Вукашинове оно, што још Турци нису били заузели, зет му Вук Бранковић призна над собом његову власт, а и други зет Балшић као рођак био је с њим у пријатељству. Тако је Лазар прилично српских земаља скупио у своју руку, па се даде 1375. год. у граду Пећи изабрати за цара српског. 1376. крунише се опет бан Твртко за српског краља у манастиру Милешеву, на гробу светог Саве. Како су њих двојица били пријатељи, могли су се Срби надати, да Турци неће моћи онако лако даље продирати. Па ипак Турци 1386. год. отму од Срба тврди град Ниш и отворе себи тако врата у Србију. Лазар је признао над собом у невољи власт турског цара. Али одма иза тога, идуће године, потуку Срби из Србије и Босне велику турску војску од каквих осамдесет хиљада момака код Плочника тако страшно, да је једва четврти дио утекао, а све друго било је поклано. За ово се науми осветити турски цар и стане се силно спремати против Срба. Лазар је знао да се Турци спремају, па се и он спремао. Позвао је у помоћ све околне хришћанске владаре, али му посла помоћ само краљ Твртко. Остали, особито мађарски краљ, као да су били слијепи, па нису видјели, да ће Турци закуцати и на њихова врата, ако униште Србе.

1389. године паде цар Мурат са грдном војском на Косово Поље, управо ту га дочекају Срби и зауставе.

Наш народ је лијепо опјевао у јуначким пјесмама како је цар Лазар преклињао Србе да се сви скупе на Косову Пољу:

Ко је Србин и српскога рода,
И од српске крви и кољена,
А не дошо на бој на Косово,
Не имао од срца порода,
Ни мушкога ни дјевојачкога!
Од руке му ништа не родило,
Ни у пољу бјелица пшеница,
Ни у брду винова лозица,
Рђом кап'о, док му је кољена!

Али бадава је било. Срби су и онда били овако немарни, као и сада. Сваки је мислио: може то и без мене проћи, извлачио се. Нису многи дошли, па бога ми ни зет цара Лазара Ђорђе Срацимировић, са јуначким Зећанима, садашњим Црногорцима. Једино је помоћ послао краљ босански Твртко под војводом Влатком Вуковићем.

15. јунија по старом календару, у седам сати из јутра лицем на Видовдан сукоби се српска и турска војска. Српска војска била је најмање четири пет пута мања од турске. У сред најкрвавије сјече стане српски властелин, племић, Милош Обилић, чувена јуначина, довикивати Турцима, да га пусте пред цара Мурата, јер да он прелази на њихову страну. Турци су знали страшну Милошеву руку још из боја код Плочника. Турци га пусте пред Мурата и он га у сред многобројне турске војске распори. Турци га сасијеку, али смрт њихова цара уплаши их. И онако су почели били узмицати пред Србима, а сад још више. Али срећа им би при руци. Јуначки син Муратов Бајазит, ког су Турци прозвали — илдерим — а то је „муња“, не изгуби главе, већ брже боље баци сву одморну војску, што су је још Турци имали на Србе и заустави оне Турке, који су бјежали. Тако опет настаде страшна сјеча. Послије крвавог хрвања надвладају Турци Србе у два сата по подне. Народ српски пјева, да је у том најтежем часу Вук Бранковић изневјерио цара Лазара и узмакнуо са својим одморним четама, те је одморна турска војска сатрла Србе. Али учењаци веле, да Вук није изневјерио цара Лазара, већ се јуначки борио и шта више у почетку гонио Турке пред собом. Криво је било то, што је Срба било врло мало, па против одморних Бајазитових чета нису могли бацити одморних српских чета, већ су се онако уморни морали борити и с новим и са старим турским четама.

У боју погибе цвијет српских витезова, као цвијеће косом покошено. Цар Лазар буде са многим великашима заробљен и погубљен заједно с њима. Из страшног боја, у ком се српско јунаштво у небеске висине дигло, мало их изнесе живу главу. Од великаша измаче једино Вук Бранковић и босански војвода Влатко Вуковић.

Бој на Косову био је дан несреће српске, али и дан славе српске. Истина је, подлегли су ту Срби, али послије страшне борбе са петероструко јачим непријатељем. И Турке је крваво и скупо стала побједа. Изгубили су цара и цвијет своје војске, те нису били јаки, да даље продиру у српске земље, већ су се вратили натраг и дали Србима прилике, да се опет приберу.

Велика је у том заслуга и Милоша Обилића, славног јунака, с каквим се мало који народ може подичити. Јер нема више тога примјера, да један човјек са два три друга у сред душманске војске, пред очима њеним распори

ножем цара њена. Кад су се дани страдања и мука спустили над српским народом, име и дјело Милошево соколило је српски народ више него ишта друго и није дало да српски народ клоне. „Ми смо Обилића сој, ми никад не смијемо клонути ни изгубити главе“ говорили су наши стари и срце им се пунило опет храброшћу и јунаштвом и вјером у боље дане.

Будимо и ми готови за ствар српску и народну све урадити и све претрпити, па ћемо сами ми или наши синови дочекати боље дане. Да не би дјела Милошева размилили би се Турци као бујица онога часа по свим земљама српског народа и подвргли би га цијела у ропство. А овако су Срби још неколико десетина година остали слободни.

Но, о томе ћемо говорити други пут.

Сребрна бурма.

Кујунџија, тако ти заната,
Скуј ми бурму, ал немој од злата!
„Шехерлија, мој л'јепи делија,
Није за те сребрно прстење.“
— Кујунџија, тако ти заната,
Скуј ми бурму, ал немој од злата!
„Саковаћу, шерлија делија:
Ал што ће ти бурма сребрница?“
— Ја ћу бурму да метнем на руку
Најмилијој, најљепшој дјевојци.
Има Босна злата и златија
Довољане за господу бане,
Ал је једна Бјелана Тузланка
Што јој круна кроз чело просјава;
Она неће ни за којег бана
Само хоће за ме сиротана,
Који злато не харчим на бурме
Већ дукате сиротињи д'јелим.

„Снохватице“ Змајовине.

Руско-јапански рат.

Пут Рожественскога у Азију.

Цео свет стоји запањен пред великим делом, које је до данас урадио, на чудо читавоме свету, адмирал руски Рожественскиј. Прошао је огроман део света из Европе у Азију. На путу је имао великих неприлика, али их је он јуначки савлађивао. Кад му је код Хула у Енглеској намјештена била мрежа, Рожественскиј ју је немилосрдно раскинуо. На острву Мадагаскару био је око два месеца. Јапанци су и Енглези викали, да то не би смела Француска допустити, али се он није на то обазирао. Кад је дошао у Азију, свет је питао којим ће путем ударити да доспе у јужно китајско море, куда ли ће обилазити, како ли ће проћи. Рожественскиј је ударио најкраћим теснацем и на изненађење свију прошао без икакве штете најживљим трговачким путом. Баш за то је срећно и прошао. Ту се у индокитајским водама француским налазио преко месец дана чекајући Њебогатова, док овај стигне с другом ескадром. Јапанци су се дерали, Енглези викали, да то Француска не сме учинити, али је Рожественскиј мирно чекао и дочекао Њебогатова и кренуо напред.

Сад се опет свет питао, куда ће Рожественскиј и којим путом. Било их је неколико на избор. За најкраћи говорили су да је најопаснији и да је минама јапанским посут. Он је изабрао баш тај, и у суботу био је у близини Тоговој између Кореје и Јапана на корејскоме путу. Ово, што је Рожественскиј до сад учинио, велико је дело, које ће у ратној повесници бити убележено као једно од великих дела.

Битка на мору.

У суботу је по подне започела љута битка између Рожественскога и Тога на путу између Кореје и Јапана. Ту се Того спремао дуго времена да дочека Рожественскога. Сукобили су се. Како је битка испала, колико су Јапанци изгубили, колико Руси, не зна се још, јер званичних вести из Токија и Петрограда нема још. Све јапанске и енглеске вести говоре, да је побеђен Рожественскиј и да су Руси изгубили око неких десетак петнаест лађа. Колико су пак Јапанци изгубили, о томе нема вести. Неке, које су стигле из Шангаја у Петроград, кажу да су Јапанци изгубили више лађа него Руси. Вредно је споменути, да што год даље, све већма стижу вести, које говоре, да руски губитци нису онако велики, како су то прве вести јавиле, које су казале, да је Рожественскиј тако рећи уништен.

Најновија вест.

Према брзојаву Љињевићеву од 17. (30.) маја види се да је већина руских лађа уништена. Досад је у Владивосток утекла само крстарица „Аљмас“. Мир без сумње мора Русија сада склопити.

Комасација.

II.

По нашем се закону од 22. јуна 1902. о комасацији земљишта, комасација изводи на сагласан захтјев учесника. Само ако се комасација не може провести без честица, које су својином противника комасације, може се комасација провести и против воље појединих власника. Али за тај је случај потребно, да је комасацији привољела: *а)* или *једна четина* учесника, која од свега земљишта, што ће се комасирати, *има половину по катастралној*

мјери и чистом катастралном приходу. б) или *једна десетина* учесника, која од свега земљишта, што ће се комасирати, има једну *четвртину по катастралној мјери и чистом катастралном приходу*, ако су та земљишта по начелу *тропољарства* подијељена у три рудине, у три згона, или ако је претежни дио државине (посједа) расцјепкан на тако малене честице, да их није можно обрађивати с примјереном користи.

У првом случају *а)* нема утока против одлуке комасацијоног повјеренства, којом допушта и одређује извођење комасације, док у другом случају *б)* могу противници комасације ставити за 14 дана уток кр. земаљском комасацијоном повјеренству.

Да ли постоје потребни услови за комасацију, то мора утврдити комасацијони повјереник у засебној расправи, у којој ће учесници гласовати, да ли пристају или не на комасацију. Државина (посјед) земљишних заједница и имовних општина се увијек безусловно срачунава за комасацију. Код сувласништва одлучују они, који по размјеру својих дијелова имају више него други, а ако је половина за комасацију, а половина против ње, онда је одлучан глас оних, који су присталице комасације. За задруге има право гласа кућни господар.

Томе рочишту треба да дође сваки позвани учесник или да пошаље мјесто себе пуномоћника с *нарочитом писменом пуномоћи*, јер ће се иначе држати, да привољује комасацији.

Област (подручје) комасације се обично

Српкиње из солунског вилајета.

протеже на земље једног хатара, али могу се комасирати и поједине рудине истог хатара, ако су омеђашене природним границама као што су потоци, горе, шуме, јарци, путеви. Изузетно може комасација обухваћати и више сусједних хатарева.

Предметом комасације су: 1) оранице, ливаде, пашњаци, ледине без разлике, да ли су засађене или ограђене дрвећем; 2) прогони за марву, путеви, јарци и пуста земљишта; 3) омање шумске честице, шикаре, лугови или друге че-

стице, одређене за пошумљивање, које осамљене леже међу земљиштима, поменутим под 1, и 2, или сежу у та земљишта, ако се јавној општој користи не противи, што ће се оне трајно употребити за друге намјене, а не за подизање шуме, те ако ће се тако олакшати комасација.

Без нарочите приволе власника не смију се повући у комасацију: 1) куће, кућишта и земљишта, спојена с кућиштем; 2) градилишта или складишта; 3) кућни вртови, паркови, воћњаци и виногради; 4) поља, ливаде и колосјеци, *ако су господарском припадности винограда;* 5) земљишта на кршевитом тлу, ограђена зидом (громачом); 6) рибњаци и воде, које су од особите користи за господарство; 7) творнице, каменоломи, за тим честице, гдје има слатина; јаме, из којих се добива шљунак, глина и пијесак; мјеста гдје се копа руда, вапненац, шкриљевац или садра, док се ради у тим јамама и на тим мјестима; 8) земљишта, гдје има рудних врела и 9) *праве* шуме.

У врло ријетким случајевима, ако то тражи претежна господарска корист, могу се изузетно и против воље власника повући у комасацију куће и друге зграде *изван* села, али само под условом, *да се власник одштети преложењем куће или зграде у нарави или у новцу.*

Исто се тако могу изузетно повући у комасацију земљишта, поменута горе под тачком 3, 4 и 5, изузевши једино кућне вртове и паркове, *али за њих мора нови власник дати нарочиту одштету.*

Власници кућишта, земљишта, спојених с кућиштем, кућних вртова и паркова морају трпјети, да се *међашне црте* њихових честица исправе према комасацијоној основи.

Гавра Копенол.

Смиље.

Зло ти поље које нема биља.
А жалосно које нема смиља.
Биље беру бабе рањенику,
А дјевојке смиље вјеренику.
Тешко оном коме беру биље!
Благо оном коме носе смиље!
Смиље има брата рузмарина,
А рузмарин сватове сазива.

„Снохватице“ Змајовине.

За „Српско Коло“.

У овом броју имамо такође забиљежити лијеп број пријатеља „Српскога Кола“, који се заузимљу својски, да се оно што више рашири у народу српском, међу Србима ратарима.

Тако је Митровачка Штедионица послала К 4·80 као претплату за 2 претплатника, г. Драган Прибићевић из Јаворња К 4·80 такође за двојицу. Г. Коста Поповић из Мирковаца послао је даље К 12 као погодишњу претплату за 10 скупљених претплатника. Један пријатељ „Српскога Кола“ из Чаглића послао је К 14·40 као годишњу претплату за 6 скупљених претплатника. Читаоцима „Српскога Кола“ познато је од прије, да је г. Симо Матијевић из Крњака већ скупио лијеп број претплатника за „Српско Коло“, па је сад опет послао управи нашег листа К 12 као годишњу претплату за 5 нових претплатника. Србин радник Јово Бабић ради са неколико својих другова у Арднингу у Штајерској, па је међу њима скупио 4 претплатника за „Српско Коло“. Г. Илија М. Поповић учитељски приправник у Пакрацу, бавећи се преко ферија о Ускрсу у Човића Пољу скупио је тамо 4 претплатника. Преч. г. Душан Кнежевић парох у Карловцу послао је К 2 као мјесечну претплату за 10 примјерака „Српскога Кола“, који се шаљу у Шегестин и Шаканлије сиромашним Србима ратарима.

Хајдук Вељко.

Ој крајино, јуначка хаљино;
Неготине, ћерћели кошуљо
На јунаку, на делији Вељку, —
Он се тобом, ти се њиме дичиш.
Он не чека да му Турци дођу, —
Јуришање њему даровање;
Из ненада грће Турчин страда
Кад се Вељко са јуриша врати
Он истреса из чепкен-рукава,
Из јелека, око срца свога,
Трњинице, пушчане дарове,
Чиме су га даривали Турци.
Пита Стана: колко имаш рана?
— „Немам, Стано, рана од Турака,
Већ ја имам рана од Србаља
Без помоћи стрмо ћемо поћи.
Злоба злоби док ми не докоби.“

„Снохватице“ Змајовине.

Шта се збива у нас и у свијету.

Скупштина српске самосталне странке. У петак 13. (26.) маја одржана је у Загребу скупштина српске самосталне странке, на којој је било 75 изасланика са одржаних народних скупштина и поузданичких састанака. На скупштини је било изасланика из свијех крајева у Хрватској и Славонији, а особито је био лијеп број Срба ратара из Лике, Баније, Славоније и Сријема. Скупштину је отворио у $9^1/_2$ часова предсједник странке г. др. Богдан Медаковић говором, у ком је разложио, како је постала српска самостална странка, како се даље развијала и како данас стоји. Затијем је тајник странке главни уредник „Новог Србобрана“, г. Светозар Прибићевић извијестио скупштину о

раду Средишњег Одбора странке, што је скупштина узела с одобрењем на знање. Послије тога се расправљало о политичком положају у земљи, те су донесене ове одлуке:

Српска самостална странка, водећи рачуна о запостављености српскога народа у Хрватској и Славонији, узимајући у обзир неодложну потребу политичких и друштвених реформа (нових уредаба) у демократском (слободоумном, народном) духу и осјећајући горко подређени положај наше отаџбине према савезној краљевини Угарској, одлучује, да ће код идућих општих избора за сабор краљевине Хрватске и Славоније активно (живо) ступити у изборну борбу против данашњег режима (владе) у Хрватској и Славонији. Гледајући у концентрацији (уједињењу) народне српске снаге једину залогу за успјех српских тежња, прихваћа српска народна самостална странка у начелу понуђени изборни споразум са српском народном радикалном странком у Хрватској и Славонији. А знајући, да у борби с режимом може имати успјеха само сједињена снага Срба и Хрвата, одазваће се српска самост. странка, ако буде позвана, на изборну коалицију (удружење) с оним хрватским странкама, које се у својим погледима на српско питање буду руководиле тежњом за споразумом са Србима.

Средишњи Одбор српске народне самосталне странке овлаштен је, да у смислу ових начела поведе изборну акцију (рад), а и да преговара о изборном споразуму с осталим странкама. Одлуке његове сматрају се као обавезне за све органе и чланове српске народне самосталне странке, те се од ових очекује, да ће их изводити, руководећи се обзирима страначке дисциплине (послушности) и родољубном преданошћу страначком програму.

Иза тога су претресена правила, којих ће се у будуће држати главна скупштина странке, Средишњи Одбор, извршни одбори и сви чланови странке. Послије тога је обављен избор Средишњег Одбора странке, у који су изабрани ови: Пајо Обрадовић парох из Небљува, Ђуро Мишчевић трговац из Ловинца, Петар Крајновић, парох из Госпића, Миле Кнежевић трговац из Бунића, Стеван Калембер трговац из Коренице, Петар Орлић трговац из Петрова Села, Милан Мацарац умировљени капетан из Шибина, Никола Меанџија ратар из Мајских Пољана, Родољуб Пајић парох из Петриње, Павле Драгић парох из Блиње, Перо Бекић трговац из Двора, Др. Богдан Медаковић адвокат из Загреба, Светозар Прибићевић главни уредник „Новог Србобрана“ из Загреба, Јован Бањанин одговорни уредник „Новог Србобрана“ из Загреба, Лазар Бачић трговац из Јасеновца, Михајло Медаковић парох из Јасеновца, Др. Петар Белобрк адвокат из Беловара, Михајло Соларић парох из Вел. Писанице, Вељко Лукић парох из Борове, Панта Бикицки парох из Вел. Бастаја, Никола Шумоња управитељ српске учитељске школе из Пакраца, Васа Муачевић велики посједник из Осијека, др. Лаза Николић адвокат из Вуковара, Влада Обрадовић парох из Адашеваца и др. Милош Мојић љекар из Митровице.

На крају је ратар Леонтије Врховац предложио, да се скупљају прилози за споменик Павлу Јовановићу, и за српску автономну школу у Загребу. Ријешено је да Средишњи Одбор узме ту ствар у своје руке.

Затијем је предсједник закључио скупштину, која му је клицала бурно: Живио! Милота је било гледати ове избранике народне на овој скупштини како се братски, једнодушно и од срца савјетују, договарају о народним стварима и народном бољитку. Дај Боже, да се испуне све њихове тежње и намјере!

Министарство у Угарској. Све досад још није састављено министарство у Угарској. Изгледало је напошљетку, да ће саставити министарство барон Фејервари, кому је краљ повјерио да састави министарство. Но нико, кога је Фејервари понудио с министарском столицом, није се хтио примити. Ово је доказ родољубивости мађарског друштва, јер оно не ће наметминистара, него народне људе за министре.

Распуштање скупштине у Србији. Влада, којој на челу стоји министар председник Пашић, поднела је своју оставку, коју је краљ Петар, након дугих преговора са свима знатнијим политичарима, најзад прихватио. Влада Пашићева пала је због тога, што млађи, тако звани, самостални радикали нису хтели пристати на државни зајам у Француској од 40 милијуна за нове топове и железнице. Старији радикали нису имали у скупштини већине, јер су устали против њих млађи самостални радикали, који су их дотле помагали, а осим тога су против Пашића у опозицији либерали и националисте, двије опозиционе странке у Србији, које нису јаке, али са самосталним радикалима чине већину.

И тако је морало доћи до распуштања скупштине. Али Пашићева влада неће провести избора, како би по правилу требало, него је краљ позвао самосталне радикале, да они проведу изборе за нову скупштину, који ће бити 10. јула. Самостални радикали саставили су владу већином из млађих људи, а да ли ће добити они или старији радикали већину посланика на изборима, то се не зна. По свој прилици победиће старији радикали, и ако не великом већином.

Главно је то, да је зајам одгођен и Србија ће чекати неколико месеци да добије нове топове. У ово мутно време то је за Србију велика штета.

Осечкиња девојка.

Беседила цура из Осека.
„Дај ми, боже, девоват' до века!
Док девујем донде и царујем, —
Девојке су круном крунисане,
А жене су ликом опасане.“

— Ал не прође ни година дана:
Осечкињи круна додијала
Пак је дала за рибара плава
Који нема ни дуката злата,
Само има мрежу од канапа:
Њоме лови рибу на поворку, —
А данаске улови девојку.

„Снохватице“ Змајовине.

Различне вијести.

Србин ратар за „Српско Коло“. Овај пут биљежимо такођер лијеп примјер, како се и Србин ратар заузимље за свој лист „Српско Коло“. То је Србин ратар Марко Војновић из Славског Поља код Вргина Моста. Он је послао управи „Српскога Кола“ К 2·40 као претплату на по године за 2 „Српска Кола“. Када би сваки Србин ратар, који је претплатник „Српскога Кола“, нашао још међу својима пријатељима и познаницима само једног претплатника за „Српско Коло“, како би силно на једном порастао број његових претплатника. Надамо се, да ће Срби ратари и наши претплатници то и учинити, јер кад раде на добро свога листа, који их на све добро и поштено упућује, раде и за себе. Жељели бисмо дакле, да у идућем броју „Српскога Кола“ забиљежимо више овакијех лијепих примјера.

Српска Штедионица у Плашком за „Српско Коло“. Већ смо донијели, како су удбинска и градачка штедионица притекле у помоћ „Српском Колу“ својим прилозима, а сада јављамо својим читаоцима, да је и Српска Штедионица у Плашком послала управи нашег листа К 40 као свој прилог према закључку своје главне скупштине. Ово је знатна помоћ нашем листу, чија је претплата тако мала. Управа „Српскога Кола“ због тога лијепо захваљује Српској Штедионици у Плашком на овом њезином прилогу, па моле и остале српске новчане заводе, да се овакијем прилозима сјете народног листа „Српскога Кола“. Ми се поуздано надамо, да ће се они и одазвати овој молби и даће сваки по својој снази приложити свој дарак за народну ствар.

Српска земљорадничка (ратарска) задруга у Петрову Селу (личком) за „Српско Коло“. Уредништво нашега листа добило је од Централне Касе Српских Привредних Задруга у Загребу ово писмо: „Част нам је извијестити Вас, да смо Вам данас према наређењу Српске Земљорадничке (ратарске) Задруге у Петрову Селу (личком) дозначили преко Српске Банке К 10 као припомоћ исте задруге „Српском Колу“ према рјешењу главне скупштине ове задруге од 1. маја.“ — Петровоселска задруга прва је ево од свијех наших земљорадничких (ратарских) задруга, која се својим прилогом сјетила „Српскога Кола“, што јој нека служи на дику и част. Наше задруге у Лици сиромашне су и још у почетку почетка свога рада, па ево прилажу за лист Срба ратара. Надамо се, да ће онда наше јаче и старије задруге у Славонији, Сријему, Бачкој и Банату такођер учинити што за „Српско Коло“. Свака нека учини колико може, а „Српском Колу“ биће то велика помоћ. У то име нека је срећан почетак!

Нове Српске Земљорадничке (ратарске) Задруге. Основана је и одлуком кр. судбеног стола у Петрињи од 22. априла 1905. потврђена Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у Блинском Куту (удружење са неограниченом одговорношћу). Сад је у Банији свега 25 српских земљорадничких (ратарских) задруга.

Даље је основана и одлуком кр. котарског суда у Новој Градишци од 28. априла 1905. потврђена Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у Дубовцу (удружење са неограниченом одговорношћу). Сад у Славонији има свега 29 српских земљорадничких (ратарских) задруга.

Дужницима „Српскога Кола“.

У овом броју морамо опет опоменути дужнике „Српскога Кола“, који су заборавили да обнове претплату. Како то све слабо помаже, то ће сваки дужник добити писмо, у ком ће му бити јављено, колико дугује за претплату. Надамо се, да ће онда сваки наш дужник, када сазна тако, колико је дужан, дуг свој намирити, па да тако уштеди и себи и нама сваких даљих неприлика.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

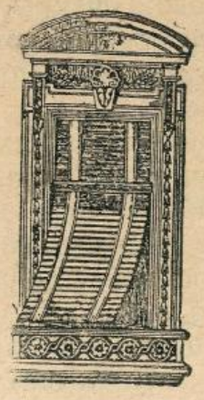

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—24

Штампа: **Српске Штампарије у Загребу.** Одговорни уредник: **Буде Будисављевић.**

Број 11. Загреб, 1. (14.) јуна 1905. Год. Ш.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пу а увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој у ници бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко- писи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Дужницима „Српскога Кола“.

Ми смо већ толико пута опоменули своје дужнике, па се многи на то ни не обазиру. Јављамо сада свима, да ће добити писмо, у ком ће бити назначено колико дугују до 1. јула 1905., па их молимо, да нам дуг намире. Ако и то не помогне, онда ћемо им морати изнијети имена у „Српском Колу“. Надамо се, да до тога неће доћи, него да ће наши дужници ту маленкост платити. Није вриједно толико писања и опомињања за оно неколико потура.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Нови мађаронски лист.

У Загребу је почео недавно да излази сваки дан „Дневни Лист“, лист тако зване хрватске народне, или како је народ зове, мађаронске странке у земаљском сабору хрватско-славонском. Тој странци припада двадесет и неколико Срба мађарона, који сачињавају тако звани „Српски Клуб“ у тој хрватско-мађаронској странци. Главни је уредник листа д-р Никола пл. Томашић, пре професор у загребачкој великој школи, универзитату, по том заједнички хрватско-угарски министар за владе министра председника грофа Куна Хедерварског.

Томашић је као и сви остали мађарони човек, који је увек помагао бана грофа Куна Хедерварског и који је радио по његовој вољи, што је год овај хтео. Кад су неки Мађари Кошутовци ударали на министра Куна Хедерварског и казивали, како је он угушивао сваку слободу у Хрватској, Томашић је у мађарском сабору изјавио, да је све то рађено у корист Мађара. Дакле Томашић и мађаронска владина странка препоручивали су се Мађарима тиме, што угушују слободу у својој рођеној отаџбини на штету свога народа.

Тако су радили мађарони пуних 20 година за бановања Кунова. Дочепали су власт у своје шаке и нису дали ником писнути, зуба помолити, ни душом данути. Кад је Кун пре две године за време немира у Хрватској отишао са банске столице за министра председника, остали су мађарони у власти и радили су даље као и дотле, јер „што дикла навикла“. Али је народ ипак прогледао после толиких мука и невоља и мађарони приликом будућих избора за сабор, који ће бити до године у јесен, имају доста слаб изглед, да ће ући у оном броју у загребачки сабор као до сад. Зато су се љуто забринули, јер се боје да ће изгубити своје масне положаје. Њих 40 иде у Пешту, не раде ништа, а беру награду годишњу од три хиљаде форинти и више. Стога су сада покренули и свој „Дневни Лист“ у Загребу, перу се и хоће да се народу и изборницима умиле. Нападају опозицију, а највећма српску самосталну странку и „Нови Србобран“, који су им трн у оку.

Па добро, што се бране и што ударају на самосталну странку и „Нови Србобран“, то је разумљиво, јер им је за невољу. Али што су у свом слепилу обневидили сасвим, то је највећа невоља за њих. Највише се нас у тој мађаронској странци тичу Срби клубаши, који такође пишу у тај лист и ударају по српској опозицији. Један од њихових првака, Стеван Поповић Вацки, посланик моровићког котара у Срему, у неколико бројева устао је да одбрани себе и свој мађаронски „Српски Клуб“ и да јурне на српску опозицију, на самосталну српску странку. И знате ли, колико је тај човек у својој заслепљености избезумио? Он вели оно, што досад нико жив није рекао народу српском у Хрватској и Славонији и поручује му, да неистину говоре и лаж пишу они синови српскога народа, који му кажу, да је он запостављен. Равноправан је, каже Поповић, српски народ са хрватским и Срби немају више шта да траже. Сад је су ли таке речи безумље или незнање,

нека га Бог свети зна, али да такав човек чини издају својега рођенога народу, то је јасно као сунце. У њихову клубашком програму, који је 1897. прочитао клубаш Васа Ђурђевић, каже се да српски народ није равноправан с хрватским. Име српско није у законима изједначено с хрватским, ћирилица није равноправна с латиницом, православна вера није равноправна с римокатоличком, српска народна застава у Хрватској и Славонији нема истих права као хрватска и тако даље редом. Члан „Срп. Клуба“, данашњи оделни предстојник, д-р Светислав Шумановић рекао је пре пар година у сабору, да су Срби у Хрватској и Славонији грађани другога реда, јер су запостављени. А колико је неправда и запостављености српскога народа изнио „Нови Србобран“, колико се налази тога у програму српске самосталне странке, није потребно ни говорити, јер то осећа сваки Србин, то види и зна српски народ.

И сад ето долази Стеван Поповић Вацки, да гласно и јасно изјави, да Срби немају шта тражити, јер су равноправни у свему с хрватским народом. То може говорити само човек, коме је љубав према своме рођеном народу девета брига, и који је кадар за чинију сочива или комад хлеба учинити, што год хоћете. Стеван Поповић Вацки показао је, ко је и какав је. Ако му дакле српски народ, нарочито онај у моровићком котару, коме је посланик тај вајни Србин, поклони опет своје поверење и изабере га за свога заступника, онда тај народ и не заслужује боље и више, него што му Вацки даје и поручује, то јест да српски народ нема шта тражити у овој земљи, и ако је Србин грађанин другог реда. Видећемо и дочекаћемо и тај избор скоро, јер шака дана није торба година.

Муса разбира за Марка.

Пита Муса крчмарицу Цану:
Како спава Краљевићу Марко
Кад напоји себе и Шарина?
„Марко спава као мртва глава, —
Ал не скида руке са балчака.
Марко спава ал Шарац не спава;
Још је Шарац ока видовита,
На далеко спази прилазника;
Пак је Шарац њиска страховита,
Њисне, врисне, Марко се пробуди.“
А шта вели Муса кесеција:
Афер', Цано, добро је да знамо!
Поздрави ми, ако видиш Марка;
Нисам пит'о како јунак спава,
Већ сам пит'о је л' му здрава глава;
— Ми јунаци дурма смо својаци,
Куд ко скита за јолдаша пита.

„Снохватице“ Змајовине.

Српска повјест.

12.

Србија послије косовског боја.

Деспот Стеван.

(Од год. 1389. до 1427.).

Смрт цара Мурата и велики губитци у људима, које Срби зададоше Турцима збунише Турке за неко вријеме, те не провалише одмах дубље у Србију. Главна сила оде натраг у Дринопоље. Остадоше на српској граници само неке чете, које су проваљивале у Србију и пљачкале.

Србија је била у тешкој невољи. Цар Лазар погинуо, војска већим дијелом потучена, а душманин на међи државној, прелазио је сваки час и пљачкао по Србији. Уз то Вук Бранковић, зет Лазарев, не хтједе слушати своје пунице царице Милице, већ се прогласи за самостална господара у свом крају. Мађари опет, мјесто да помогну Србији против Турака, улучише згодну прилику, да напакосте Србима. Стану проваљивати у Србију, жарити и палити по њој и отму Биоград.

Свему томе треба додати, да је управа Србије пала на женска плећа царице Милице, јер јој је старији син Стеван имао текар 19 година.

Шта је могла да учини у тој великој невољи, већ да се како било помири с Турцима, да се земља у миру опорави. Она то и уради.

Турци су тражили, да им Србија помаже у бојевима, да им плаћа неки данак и да царица Милица даде своју најмлађу, прелијепу кћер Оливеру за жену цару Бајазиту.

Крвава срца пристадоше Срби на прва два захтјева турска, а још крвавијег јадна мајка, царица Милица, на трећи, на удају своје кћери мјезимице за душманина српског, убицу цар-Лазарева. Али да спасе свој народ она даде своју кћер на жртву. Тако се Србија умири за неко вријеме. Син Лазарев, Стеван, прозван Високи, човјек поштена срца, великог ума, јунак без пара, вјешт вођењу војске, тврд и сталан код задане поштене ријечи спријатељи се врло с Бајазитом. Бајазиту се силно допадало јунаштво и поштење Стеваново. Уз то је сиротица Оливера Бајазита сасвим задобила за се, он ју је јако заволио, као да га је опчинила. Бајазит је слушао њезину ријеч, а она је то употријебила на корист и добро свог српског народа. Због тога Бајазит, не само што није дирао у земље

Стеванове, већ је и Вука Бранковића истјерао из његових земаља и дао их Стевану. Тако је Србија опет била велика као и за цара Лазара, а Стеван ће њу још увећати.

Стеван је помагао Бајазита у свима његовим бојевима, јер му је задао ријеч. Али се приближи и Бајазиту крај. Страшни господар Монгола, Тамерлан (Срби га зову: Демир), који је покорио читаву Азију, науми покорити и Бајазита. Са војском од осам стотина хиљада момака удари он на Бајазитову земљу. Бајазит је имао четири стотине хиљада момака. Уз Бајазита била је и српска помоћна војска под Стеваном Високим и у њој пет хиљада љутих оклопника, који су вриједили више од педесет хиљада друге лаке војске. Код Ангоре се заметну крвави, страховити бој. Срби су чинили чудеса од јунаштва и прекрили се славом бесмртном. Сви они, који су писали о том боју још у оно вријеме кад је он био, не могу се нахвалити Срба. Тако један пише: Само један син Лазарев држао се са својом војском храбро. Кад је то видио Демир, рекао је: Гле, како су љути и помамни они дервиши! А неко му је од саветника његових рекао: Нису оно дервиши, већ хришћани. Тада и Лазарев син опази, да сам себе узалуд мори, борећи се тако страсно. Јер су већ и сами Турци и сви навалили у бјежање.

У том боју буде заробљен Бајазит и Оливера, јер је њу Бајазит и у бој собом водио. Бајазит умре у ропству. Стеван се пошто искупи сестру, вратио кући са преполовљеном својом војском. Док је Бајазит живио, он је држао њему задану ријеч. Кад је он умро у ропству био је Стеван слободан од задане ријечи. Турци су страшно страдали у боју код Ангоре. Уз то се синови Бајазитови: Сулејман, Иса, Мехмед и Муса стану као бијесни вуци клати међу се око тога, ко ће бити султан над свима Турцима. Сад је Стеван држао, да је згодно вријеме, да се Турци протјерају из Европе. Али српска неслога и немар осталих хришћанских држава ометоше то. Против Стевана се побунише синови Вука Бранковића: Ђурађ и Лазар, па још и рођени брат Стеванов Вук, млађи син цара Лазара. Ето, зашто Стеван није могао ударити свом силом на завађене Турке. Ипак је Стеван подоста земље од Турака отео, потукао их више пута и постао слободан, престао им плаћати данак и помагати у боју. Послије смрти свог сестрића Балше заузео је Стеван и Зету, данашњу Црну Гору. У тој својој земљи, много већој него што је била цар Лазарева држава увео је Стеван ред, правду, ширио у њој школе и знање, дизао цркве и манастире, унио у њу благостање. Пријестоница му је била град Биоград, који је он био повратио од Мађара. Испрва се звао кнезом, док му грчки цар није дао наслов *деспота* и овјенчао га вијенцом деспотским. Умро је године 1427. Сва је Србија закукала за њим и у црно се завила. Нестаде доброг, јуначког сина мученика цара Лазара. Све је обузела зла слутња и страх од будућности. За његове владе српски се народ почео опорављати од биједа и невоља. Послије његове смрти оне ће се опет оборити нањ.

Ево што наш српски народ прича о Стевану Високом: Послије смрти свога оца побјегао је Стеван Високи у Московску, па послије неколико година од онуда с војском преко Мађарске дошао у Србију, и с Турцима се био, и надвлацавши их и протјеравши преко мора, бацио за њима свој буздован у море, говорећи: „Кад овај буздован изишао на сухо, онда се и Турци вратили амо“. А буздован одмах сам изиђе на бријег. У том му се јави анђео говорећи: „И ти можеш и коњ ти може, али ти Бог неда“.

Јакшићи кушају љубе.

Пију вино два Јакшића млада:
Јакшић Митар и Јакшић Богдане;
А кад су се понапили вина,
Јакшић Богдан Митру бесједио:
„Јакшић Митре, мој мио брајане!
„Док ми, брате, скупа пребивасмо
„И мајка нам двори управљаше,
„Тад' се наши двори бијељеше,
„И гости нас често походише,
„Походише Сријемски кнезови,
„И сам главом српски цар Стјепане;
„А како се, брате, растадосмо,
„И љубе нам двори управљају,
„Тако наши двори потавњеше,
„И гости нас, брате, оставише,
„На походе Сријемски кнезови,
„Нит' сам главом српски цар Стјепане;
„Та с кога је? да од Бога нађе!“
Јакшић Митар брату бесједио:
„Јакшић Богдан, мој мио брајане!
„То је, брате, с твоје вјерне љубе,
„С Вукосаве, да од Бога нађе!“
То Богдану врло мучно било,
Пак је Митру тихо бесједио:
„Јакшић Митре, мој мио брајане;
„Ходи, брате, да кушамо љубе,
„Да видимо, ил' је с моје љубе,
„Ил' је моје, ил' је, брате, с твоје.“
Што рекоше, то и учинише:
Отидоше Богданову двору;
Богдан оде к љуби у тимаре,
Митар оста двору на пенџеру,
Да он слуша, што ће бесједити.
Јакшић Богдан љуби бесједио:

„Вукосава, моја вјерна љубо!
„Ја бих теби нешто бесједио,
„Али не знам, јели твоја воља!“
Љуба њему тихо одговара:
„Господару, Јакшићу Богдане!
„Говор', душо, штогод ти је драго,
„Још ти нисам воље покварила,
„А ни сад ти покварити не ћу.“
Јакшић Богдан љуби бесједио:
„Вукосава, моја вјерна љубо!
„Краљ Будимски свога жени сина,
„Брата Митра зове у сватове,
„Митар иште коња и оружје,
„А и наше Турско одијело,
„И он иште седло оковано;
„Хоћу л' дати, моја душо драга?“
Љуба њему тихо одговара:
„Подај, душо, Јакшићу Богдане!
„Подај брату коња и оружје,
„И подај му Турско одијело,
„Још к отому седло оковано;
„Ја ћу дати твоју абајлију,
„Што сам теби код бабајка везла,
„Пак ти нисам за њу казивала,
„Јер је нисам била испунила,
„А сад сам је испунила златом;
„И даћу му ђердан испод врата,
„Један ђердан од жутих дуката,
„А други је од б'јелог бисера,
„Плести ћу му коњу усред гриве,
„Нека диче краљеве сватове.“
Митар слуша двору на пенџеру,
Што говори госпођа снашица,
Од милина сузе прољевао,
Пак одоше до његова двора,
Богдан слуша двору на пенџеру,
Што ће Митар с љубом бесједити,
Митар иде двору у тимаре,
Пак бесједи својој вјерној љуби:
„О Милице, драга госпођице!
„Ја бих теби нешто бесједио,
„Али не знам, јели твоја воља!“
Љуба њему тихо одговара:
„Говор', душо, што год ти је драго.“
Јакшић Митар љуби бесједио:
„О Милице, вјерна љубо моја!
„Краљ Будимски свога жени сина,
„Пак Богдана зове у сватове,
„Богдан иште коња и оружје,
„А и наше Турско одијело,
„И он иште седло оковано;
„Хоћу л' дати, моја душо драга?“
Ал' бесједи Милица госпођа:
„Кам' му коњи? поклали их вуци!
„Кам' оружје? однели га Турци!
„Кам' од'јело? остали му пусто!“
Кад је Митар р'јечи разумијо,
Увати је за грло бијело,
Како ју је лако уватио,
Обје очи на двор искочише;
Ал' прискочи Јакшићу Богдане,
Те он Митра за руку увати:
„Што ћеш, Митре? да од Бога нађеш!
„Ти погледај твоје соколиће:
„Ти ћеш себи бољу наћи љубу,
„Али њима никад не ћеш мајке;
„Не крвави твоју десну руку;
„А ми смо се већ растали, брате!“

Руско-јапански рат.

Погибија руске флоте.

У прошлом броју јавили смо, да је уништена поносна балтијска флота, за коју је требало толико дуго времена, толико духа и одважности да из Европе преко света доспе у азијске воде. И кад је балтијска флота дошла на домак Владивостоку, морала је проћи кроз Цусимски морски теснац између Кореје и Јапана. Ту се јапански адмирал Того учвшћивао дуго времена, скупио био што из Јапана, што из Америке и Енглеске око сто малих лађа торпиљарка осим оних већих и највећих лађа, што их је до тада имао. Осим тога, јављају из Токија, да је Того имао и подводних лађа. Дочекао је балтијску флоту и уништио је готово сасвијем. Рожественскиј је тешко рањен, заробљен и налази се у Сасеху, у болници јапанској. Колико су Јапанци имали губитака, о томе се не зна, али да су и они имали јаких губитака, о томе не може бити сумње.

Овом побједом Јапанци су добили потпуно господство на мору, које им Руси више отети не могу. То је за Јапанце огроман добитак, јер би, да су изгубили господство на мору, војска јапанска у Манџурији била одсечена од Јапана, и кад би она уништена била, Руси би могли пренети рат у сам Јапан. Сада Јапанци могу слободно бацати своју војску на манџурско копно, и како су у близини Манџурске, а Русија три недеље дана жељезницом удаљена, могу имати увек већи или бар исто толик број војске, колик и Русија. Према томе је тешко казати, како ће се рат свршити, али да Русија не може више добити у овом рату Порт-Артура натраг, то је јасно, јер Јапан може увијек слати војску и храну с мора. А исто тако, да ће Русији бити тешко отети до сад од Јапанаца освојени део Манџурије, и то је јасно. Јапанци се утврђују у Кореји и у Манџурији, и свако напредовање руско, стајаће скупих жртава, док Јапанце изгурају из утврђених места. А кад су се Јапанци показали, овако храбри у нападају и продирању напред, нема сумње да ће бити такови и у одбрани.

Стога се с многих страна чују гласови,

који препоручују Русији, да склопи мир с Јапанцима. Има таквих гласова доста и међу самим Русима. Али цар руски и његови саветници као да не мисле на мир, него хоће да се рат на копну настави, јер је Русија снагом војске јача, и ако је далеко од бојног поља. Тако би се рат отегао још можда годину и више дана, што би Јапан стајало страховитих новаца, а исто тако и Русију. Али је Русија и ту јача од Јапана, који је сву своју снагу напрегао, да подмири ратне трошкове.

Видећемо у осталом, како ће се ствар даље развити, али да је пропашћу балтијске флоте тешко рањена једна рука руског ратника, то је истина. Сад се Русија мора борити само с десницом, а то је врло тешко, кад Јапан има читаве обе руке, то јест и флоту и копнену војску.

Српски пешак у одбрани.

Преговори о миру.

Председник републике америчких Савезних Држава Рузвелт понудио је руској и јапанској влади, да поведу преговоре о миру, јер је, рече, целом свету доста већ тога пролевања крви, а на корист је Јапана и Русије, да се склопи мир. Разуме се, да је и јапанска и руска влада у основи пристала на то, јер неће ни једна ни друга да јој се пребаци, како она хоће пошто пото да пролева људску крв на бојном пољу. Али за то је још свакако далеко од тога, да се створи и утврди мир. Ако Јапан буде тражио од Русије скуп мир по цену њезине земље на Далеком Истоку, онда Русија неће пристати на такав сраман мир, него ће наставити рат. Можда ће Јапан бити мудар, као што се и до данас у рату показао, па неће тражити тешких погодаба за мир, и онда би до мира могло доћи. Свакако ће Русија морати напустити велики део Манџурије у корист Јапана, али ратне накнаде неће платити, јер она каже, да воли водити рат и даље, него ли платити накнаду штете.

Рату овоме, што је овако досад текао, крива је руска влада и високо чиновништво. У Русији нема сабора ни народних заступника, који би могли пазити и оцењивати рад владе, па за то је тамо слобода скучена. Сад се дигао глас из народа, да то не сме тако више да буде, него треба да се чује и народна реч. За то ће са сабором и у Русији доћи уставна влада и руски народ у несрећи имаће среће, јер ће добити одавна оно што жели — на велику корист своју.

Генерал Љињевић и руски новинар.

Како мисле заповедници руске војске о рату, најбоље се види из телеграма, који је послао дописник петроградског листа „Новог Времена“ из Гунџулина у Манџурији. Дописник је разговарао с генералом Љињевићем, и овај му је рекао: Ја ћу као војник учинити све, што ми мој владар заповеди, ја сам лично за наставак рата. Наш пораз на мору није ни у чем разорио мојих планова. Ја се осећам сада толико јак, да не само могу држати садашњу своју позицију (положај), него могу прећи и у офензиву (нападај). Додушенисам никакав пророк и нећу то да будем, али верујем, да се Јапанци могу у Манџурији потући и уништити. На жалост, рече на концу Љињевић, без флоте се не може рат пренети у Јапан.

Комасација.

III.

Нова државина, коју добије комасацијом појединi учесник, треба да је по могућности једнаког положаја, површине и каквоће са старим

његовим земљиштем, а *по* **вриједности** *мора му безусловно бити потпуно равна.* Стога је потребно, да вриједност сваке поједине честице или њезина дијела, ако се она састоји из више разреда плодовитости, дошавши на њу саму, процијене по предлогу одбора учесника именовани и пред учесницима заприсегнути процјенитељи, одабрани између најразумнијих, најчеститијих, најсавјеснијих и најбољих господара, о којима је свако увјерен, да ће само тежити на правду и да ће процјену свршити ни по бабу ни по стричевима, већ по правди бога истинога. Процјенитељи процјењују сва земљишта мимо своја. Земљиште једног процјенитеља процјењују, када се он уклони, други процјенитељ и процјенитељски замјеник.

Процјена је основ комасације, зато се она мора врло савјесно обавити. Главно је код процјене, да се свака честица заиста уврсти у разред плодовитости, у који спада, те да се између појединих разреда плодовитости получи правичан размјер, јер само тако се може избјећи и нехотичној неправди. Нарочито се мора пазити, да се засебно процијене воћке, дудови, стабла, плотови и ограде, јер ће нови власник морати за њих дати одштету бившем, ако их преузме добровољно или под мораш. Новом је власнику од воље, хоће ли преузети стабла, дозрела за сјечу, или ће их препустити пријашњем власнику, али стабла, која још нису дозрела за сјечу, и корисне насаде мора нови власник преузети по процјени. Плотове и ограде може однијети стари власник, ако их не ће препустити новом.

Чим се доготови процјена, излаже се општем јавном увиду исказ земљишта према стању прије комасације, из кога сваки појединн учесник може јасно разабрати, колико вриједе по процјени поједине његове честице као и цијела његова државина, повучена у комасацију. Ако је коме криво, може за вријеме изложења, које траје мјесец дана, и још 14 дана касније изнијети своје тегобе, па ако се докаже, да су оправдане, уважиће се.

На основи исказа земљишта према стању прије комасације саставља такођер пред учесницима заклети мјерник комасацијону основу и нови положајни нацрт у споразумку с учесницима, јер се никоме против његове воље не смије дати такво земљиште, које би га приморало, да премјести своје селиште или да битно преуреди цијело своје пољско господарство. Ако се сами учесници не могу или не ће да сложе, гдје ће који добити своју државину, онда им се она никако не смије одређивати по реду кућних бројева, а још мање жријебом, јер би тако сиротиња изишла кратких рукава. У таквом случају мора најсиромашнији добити своју земљу сасвим у селу уз кућу, имућнији даље од села, а богати најдаље од села. Мимо то се мора пазити, да сиромаси добију земљу, која по свом положају није изврнута оштећивању, па стога треба имућнијима додијелити земље, које су на ударцу марви и штеточинцима. А то је све и право, јер имућнији људи имају више марве, па могу лакше обрађивати и мало подаљу земљу, него сиромашак са својом ргом, с којом мора још и у надницу; јер богатији много лакше трпи потрицу, него ли сиромах, коме свака влат, сваки клас, сваки клин вриједи суха злата.

Чим мјерник сачини комасацијону основу и ново раздијељење честица исколчи у нарави, онда се сваком учеснику показује ново земљиште, које му је припало, а он може том приликом приговорити ономе, што му се чини неправо, па ће комасацијони повјереник уважити све оправдане приговоре. Поправљену по приговорима комасацијону основу и нови положајни нацрт изложиће комасацијони повјереник, да им сваки учесник може приговорити за 30 дана, ако је штагод случајно заборавио или превидио или ако је незадовољан, што му није уважен први приговор. *Гавра Копенол.*

Шта кажу љекари.

Љето и дјеца.

Пише д-р Перњански од Перник-града.

Отоплило је. Матере веле, лакша им је брига за дјецу, не ће им озепсти. Љекари, међутим, знају, да се љети мора за дјецу јако страховати. Већина мале дјеце и пропада љети, нарочито онда, кад нијесу на сиси. За то су и сретнија сеоска дјеца од варошке у првој и другој години живота им, јер поготову без изузетка, наша сељачка дјеца сисају своју матер толико дуго, па и у несрећи, гдје им смрт или болест материна то ускрати, доје их укућанке или добре сусјетке, јер је то за душу.

Како је то сасвијем друкчје у вароши! Сви узроци, који спречавају овдје матер у дојењу свога дјетета, могли би се, донекле опростити, али сујета, да се одржи лијепом и чилом понижава појам матере до ништавила.

Кад су дјеца, по невољи, на крављем млијеку, онда им је љети живот непрестано у опасности. Млијеко се љети квари врло брзо, већ послије неколико сати оно је загађено шкодљивим клицама (бактеријама). Мало дијете, нахрањено таким млијеком, ремети се. И желудац и цријева му разболијевају се, дијете пролијева, бљује, па и плаче или добија и ватру. Колико ли се још уз то јако грије̄ши, што дадиље и матере за ове појаве мисле, да долазе од зубића, па често и ондје, гдје је љекарска помоћ увијек при руци, пусте да пропадну така дјеца,

а да и не спомињемо оних случајева, који су у већини, а што су без љекарске помоћи, па без поговора морају пропасти.

Мала дјеца, која би требала да су још на сиси, а хране се или само прихрањују млијеком, разболијевају се љети већином од уквареног млијека, ну и та и друга нејака дјеца, која добијају и другог чега за јело, разболијевају се и од друге неподесне хране, као и од нечистоће судова, из којих се хране, жлице и сиска, којим често забављају дјецу или их на сисак из бочица хране. Колико је већ матера у црно завијено са тих привидних ситница!

Кад о овом свему размислимо, онда нам је свима јасно, као дан, да са мало пажње и брижљивости можемо и љети избјећи болест код наше дјеце и одржати им живот свјеж и бујан, док не ојачају и не постану издржљивији. Чујмо дакле и пазимо!

Прије свега, материна сиса, гдје се год може — а мало је случајева, гдје се не може! — нека је љети једина храна малој дјеци. Гдје се пак мора хранити или гдје је већ вријеме прихрањивању, сву своју бригу око дјетета ваља окренути чистоћи судова, свјежини хране и млијека. Млијеко нек је свјеже; гдје је могуће, јутром мужено да се троши до подне, у подне мужено до мрака, а вечером преко ноћи. У већини случајева се то може учинити. Свјеже добивено млијеко ваља прокувати, па га чувати на хладном мјесту у добро затвореном суду; при храњењу опет ваља га поново прокувати. Већ ако толико урадимо, урадили смо доста. За сасма малу дјецу, у првој половини године живота им, још је боље, да одмах раздијелимо према потреби разблажено млијеко у порције, у бочице од 1—2 винске чаше, подвезавши их пергаментастом хартијом, као што спремамо „дунст“ или патлиџан, кувајући га исто тако. За тијем ваља држати те бочице на хладном мјесту, те једну по једну подгријевати, кад дође рок за храњење. Ово овако је добро чинити, а баш потребно је нарочито онда, кад не можемо имати млијеко свјеже мужено.

Дадиље и матере, које сте око дјеце, вама је у руци живот мале невинашцади, пазите на њ, јер им је он у ове топле, врућe дане у опасности, пазите на храну и на све, што им до уста долази, јер пазећи на храну своје дјеце, сачуваћете им здравље и живот.

Чувајте се и милоште, коју свак хоће дјетету да укаже. Из милоште му даје понешто у ручице, а оно брже боље с тим у уста! Већ смо често гледали, да је каква воћка или које зрно кукуруза или грожђа, пружено из милоште малешком дјетенцету, било узроком смртоносног му разболијевања.

Ето видите, матере се варају, кад мисле, да им је дјечја њега љети лакша. Љекари имају право, кад страхују сада за дјецу. Имајте, дакле на уму све, о чем говорисмо, па ћете се радовати бујности дјечице своје.

За „Српско Коло“.

Пријатељи Срба ратара и народног листа „Српскога Кола“ сваким даном све више увиђају, како је потребан и користан овај лист народу нашем, па се према томе и заузимљу за њ. Тако је г. Царевић из Кнежевића Косе послао управи нашега листа К 7·20 као погодишњу претплату за 6 скупљених претплатника, г. Варда из Сремских Карловаца К 9·60 као тромјесечну претплату за 10 претплатника. Г. Стево С. Калембер трговац из Коренице, који је већ до 50 претплатника скупио „Српском Колу“, послао је опет К 4·80 за 2 претплатника. Даље је г. Пера Кнежевић из Дивоша послао К 4·80 за 2, г. Стево Мркаљ из Брђана К 4·80 као погодишњу претплату за 4, г. Симеон Војновић учитељски приправник у Пакрацу К 4 као претплату за своје скупљене претплатнике. Г. Глишо Трбић из Будимаца послао је даље К 7·20 као погодишњу претплату за 6 скупљених претплатника, г. Станко Шибанић из Трњана К 2·80 за 2, г. Милош Кокић трговац из Буђановаца послао је К 8·40 и то за тројицу на читаву годину, а за једнога на по године, преч. г. Јово Гламочлија из Јабуковца К 7·20 за 12 претплатника на четврт године, г. Михаило Галогажа правник из Вргина Моста К 4·80 за 2. Затијем је г. Јован Марковић из Наудовца код Грубишина Поља послао К 6 као погодишњу претплату за 5 скупљених претплатника, г. Михаило Галогажа поново К 14·20 као претплату за претплатнике из Вргина Моста. Преч. г. Душан Кнежевић парох у Карловцу послао је даље К 2 као мјесечну претплату за 10 примјерака, а преч. г. Стојан Зајелац парох у Великој Ператовици К 10 за своје скупљене претплатнике. — Свима овима пријатељима Срба ратара и „Српскога Кола“ захваљује наша управа на њихову труду и заузимању, па моли и све остале, да се тако заузимљу за наш лист.

Шта се збива у нас и у свијету.

Нова влада у Угарској као да ће се ипак саставити и наследити Тису. Генерал Фејервари, бивши министар рата до ступања Тисина на владу, а после на двору капитан телесне краљеве страже саставиће нову владу, али судећи према свему неће та влада бити дуга века, јер у сабору неће имати већине за себе. Хрватско-угарски министар биће Стјепан Ковачевић, прозвани Пишта Ковачевић-ур, прећашњи загребачки велики жупан, а касније посланик у сабору загребачком и пештанском. Мађарима је у вољи за то, јер је увек говорио њима у прилог, и умиљавао им се. Срећа је, што ова влада неће бити дуга века, јер Мађари већ прете, да Фејерваријеве министре неће нигде пуштати

у друштво, него ће их терати из друштва свога, где год стигну. Министарство Фејерваријево биће састављено већином из чиновника, јер слободни и самостални неће у ту владу. Иде се дакле у сусрет важним догађајима. Ко ће победити најзад, да ли Пешта или Беч, то се не може тачно казати унапред, али да се Мађари истрајно боре за своје захтеве, то је истина.

Нови избори за народну скупштину у Србији биће за месец дана 10. (23.) јула и већ су сад развиле поједине странке жив рад у народу, како би што више гласова добиле. Скупштина ће се састати одмах после избора за десет дана. Борба ће бити жестока, а највише ће се развити између старе радикалне странке и младе самосталне радикалне странке. Председник новог министарства Љуба Стојановић издао је наредбу на чиновништво у земљи, којом прети отпуштањем из службе свима онима, који се огреше о слободу избора и буду правили притисак на народ, да гласа за човека, који би појединим чиновницима био у вољи. Тако ваља. Камо среће, кад би код нас оно могло тако што да буде, јер код нас чиновници употребљавају све, само да владин човек победи на избору пошто пото. У Србији је тајно гласање, па се чиновницима забрањује и ту вршити какав притисак, премда нико не може знати, за кога је који изборник гласао, а код нас је поред притиска још и јавно гласање. Али за то се треба борити, не би ли и ми једном дошли до такове слободе, каква влада у српској слободној краљевини. Кад стечемо така права, онда неће које ко одлучивати народном судбином. И код нас ће избори за сабор бити до године, па ћемо видети, како ће се изборници држати, и да ли ће за порцију паприкаша и чашу пива продавати свој глас.

Погибија једне српске чете. Ових дана крај Призрена у Старој Србији послије јуначке борбе погинула је једна српска чета од 6 људи, која је устала била да брани српску рају од османлијског зулума и арнаутског ножа и пушке. Дошли су у кућу једном сеоском кмету, који их је одмах издао и пријавио турској војсци и Арнаутима. Турски низами и Арнаути дојурише одмах и њих пет стотина пушака опколише кућу, у којој су се утврдили били устаници. Борба је трајала читав дан и устаници су се борили, добро оборужани, до пошљеднјег фишека. Кад су избацили и пошљедњи фишек, онда запалише кућу и четир изгореше у пламену, а двојица јурнуше с бајунетама напоље и одмах изрешетани оловом падоше мртви. Још су узвикнули, нека виде крвопије, како гину браничи раје и сиротиње. Османлија и Арнаута погинуло је њих 63, а колико је рањених било то се не зна. Одакле је ова чета и ко су ти људи, не зна се још. Али да су славно искупили своје главе, то се зна.

Шведска и Норвешка биле су досад скупа у државној заједници. Скупа су имали заједничко спољашње заступање у свијету и краљ им је био заједнички. Али на једном је Норвежанима и то било за сметњу, па су одлучили да буду сасвим слободни, држава за себе. И сабор норвешки прогласио је недавно, да кида сваку везу са Шведском и да постаје за се слободна држава, која жели живјети у пријатељству с њоме. Неки су држали, да ће доћи до рата између Шведске и Норвешке, али како изгледа, ствар ће се сасвим лијепо и мирно свршити. Краљ шведски Оскар није за рат, јер не би имало смисла, а Норвежани су урадили оно, што је у корист њихове државе.

Ово откидање Норвешке од Шведске изазвало је и код нас свога одјека. Као што знате, краљевина је Угарска држава за себе, а Аустрија опет за себе. Заједнички имају владара, заступање у свијету, војску. Мађари желе да добију војску угарску самосталну за се, и кад би то имали, онда би Угарску с Аустријом везала само слаба веза и они би могли једног дана отказати љубав Бечу, као што су то већ 1848. г. и учинили. Зато се Беч противи томе, и за то је та борба између Пеште и Беча. Сад ће вам и ова борба бити разумљивија и знаћете, куда иду и за чим теже Мађари.

Различне вијести.

Србин ратар за „Српско Коло“. И овај пут можемо забиљежити лијеп примјер, како се и Србин ратар заузимље за свој лист „Српско Коло“. То је Стева Симић Перин из Мокрина у Банату, који је послао управи „Српскога Кола“ К 2·40 као тромјесечну претплату за 4 скупљена претплатника. Ако се овако поред народне господе буду заузимали за „Српско Коло“ и сами Срби ратари, онда ће се оно брзо и посвуда раширити, тако да не ће бити ни једног српског мјеста ни мјестанцета, гдје не ће имати претплатника. — Управа „Српскога Кола“ захваљује овом Србину ратару на његову заузимању.

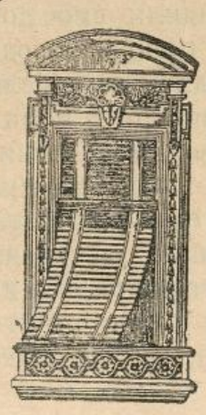

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 12. Загреб, 20. јуна (3. јула) 1905. Год. III.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, свани педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство.

(Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће је знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Централна штедионица за Хрватску и Славонију.

Недавно је основана у Загребу банка за насељавање (колонизацију) и дијељење (парцелирање) земље. Ову банку основале су мађарске и аустријске банке и тршћанско друштво за осигуравање. Сада опет ти исти страни новчани заводи оснивају централну (средишњу) штедионицу за Хрватску и Славонију с капиталом од 6 милијуна круна. Трећину акција препустили су оснивачи ове штедионице уписивању јавном, а двије трећине задржали су за себе. Сврха је ове штедионице, да оснива нове штедионице, банке и сличне новчане заводе и да повећава њихов капитал, као и то да зближава остале мање новчане заводе.

Као што се види, овдје је већина туђег новца, па се хоће тако да спријечи, да се међу нашим свијетом не шире словенски капитали, а са друге стране да се наши домаћи новчани заводи притисну овијем туђим новцем и учине зависним од њега. Друго је кад наш човјек ради с новцем својих домаћих људи, својих домаћих новчаних завода, а друго је, кад ради с туђим људима, с туђим новцем, мађарскочивутским. Јасна је дакле намјера овог новог новчаног завода. Он хоће, да наше домаће новчане заводе, гдје је домаћи новац, притисне и тако их метне под своју власт, па тако и све оне људе, народ, који ради с тијем заводима. Од овог новог новчаног завода немамо се дакле надати добру, јер је нама стран, туђи, у њему је туђи новац. Уз ове туђе заводе, који оснивају ову централну штедионицу за Хрватску и Славонију оснивачи су богаташи и Чивути мађарски, а међу њима и Стеван Поповић Вацки, који говори и пише, како је Србима овдје добро и да не трсбају ништа више захтијевати за себе и тражити својих права.

Све је ово опомена и за нас Србе, да се окупљамо око својих земљорадничких задруга и новчаних завода, а онда да се и наши новчани заводи вежу један за други и створе једно средиште, одакле би могли пазити и уређивати наше господарске и новчане прилике.

Српско четовање у Старој Србији и Маћедонији.

Није добро српском народу у много крајева, али нигдје му није онако зло као оном у Турској сада. Го и бос једе српски народ на много мјеста сув хљеб (крух) и незачињено јело, на много мјеста пати од зла, које му наноси рђава државна управа, али све је то смиље и ковиље према оном, што Србин у Турској трпи. Нека сам понекад и у оскудици, али нека барем буде сигурна глава моја и мојих најближих, нека буде сигуран образ кћери мојих и жене, нека ми нико слободно не отима и оно сиротиње што је имам, нека ми не пали крова над главом слободно, без страха од казне.

А то све ради се Србима у Турској. Куће им пале, иметак отимају, кћери и жене срамоте, животе одузимају, убијају и старо и младо. Раде то Турци, Арнаути, а и Бугари, који би ради побугарити онај српски народ.

Па је ли онда чудо, што се народ лаћа оружја, да се брани од тих силних зала.

Већ се много чета одметнуло у гору, на много мјеста било је већ боја између српских чета и Турака, Арнаута и Бугара. Доста браће из краљевине Србије отишло је у помоћ својој браћи у Турској. Има и официра српских, који су оставили своју службу и мирни живот у Србији, па отишли браћи у помоћ.

Доста пута су српске чете осветиле се српским зулумћарима, доста пута натјерале у бијег душмане. А гдје је дошло, да Срби морају умирати, умирали су весело, као да иду у сватове, а не у смрт.

Најславнији бој био је код села Челопека. Против 132 српска четника борило се 1000 што Арнаута а што турске војске. Послије дугог, јуначког боја буду Турци и Арнаути разбијени. Изгубили су 280 мртвих и рањених, а Срби 13.

Како се јуначки знаду борити ти четници показује јуначка погибија седморице тих четника код манастира Пчињског. Ту је турска војска опколила седам Срба четника. Послије дуге борбе, кад су Срби испуцали сву муницију одлуче, да се живи не предају Турцима. Двојица се некако пробију кроз Турке, и то један рањен, а осталих пет пребију своје пушке, скупе се у рпу и један баци посред њих бомбу, која их разнесе на комаде. Турци су имали великих губитака, а од Срба не заробише ни једног, а ни њихова оружја. Исто тако јуначки погибоше 10 српских четника код Табановца, а неки дан двије чете, једна под војводом Ђорђем Скопљанчетом код Петраљице а друга под војводом Аксентијем Бацетићем Рујанцем код села Бељановца. Аксентије је био официр у руској и српској војсци. Обадвије ове чете издали су Бугари Турцима. Ниједног четника нијесу Турци заробили. Сви изгибоше као Обилићи, скупо продавши своје главе, јер је Турака много више погинуло.

Једне чете гину, друге ничу као гљиве послије кише. Народ је трпио и трпио, па кад је већ трпљење додијало, народ се лаћа оружја.

Ми не можемо одавле помоћи својој јадној браћи. Можемо се молити за њихове јуначке душе и угледати се на њих. Као што се они бију оружјем, требамо се и ми бити са законом у руци за своје добро и образ. Њиховим ће душама бити доста, кад виде, да се Срби свуда држе као људи, а не савијају се ни пред чијом силом.

Вјечни покој њиховим мученичким тијелима и душама! Дај Боже да из њихове крви никне слобода оном народу, за који су они положили своје главе.

Мајка, сеја и љуба.

— Српска народна песма. —

Млад се Јово по чардаку шеће,
Под њиме се чардак проломио,
Те он сломи своју десну руку;
Брзо му се љекарица нађе,
Љекарица, из горице вила,
Али млого иште љекарине:
Од матере б'јелу десну руку,
Од сестрице косу с уплетњаком,
А од љубе ђердан од бисера.
Мајка даде своју десну руку,
Сеја даде косу с уплетњаком;
Љуба не да ђердан од бисера:
„Не дам, Богме, мог бисера б'јела,
„Ја сам њега од оца дон'јела."
Ражљути се загоркиња вила,
Па отрова рану Јованову,
Умре Јово, жалосна му мајка!
Закукаше до три кукавице:
Једна кука, никад не престаје,
Друга кука јутром и вечером,
Трећа кука, кад јој на ум падне;
Која кука, никад не престаје,
То је јадна Јованова мајка;
Која кука јутром и вечером,
То је тужна Јованова сеја;
Која кука, кад јој на ум падне,
То је млада Јованова љуба.

Српска повјест.

13.

Пропаст Србије.

Ђурађ Бранковић.

(Од год. 1427. до 1456.).

Послије смрти деспота Стевана Високог постаде српски деспот Ђурађ Бранковић, нећак Стеванов, син Вука Бранковића, зета цар Лазарева.

Ђурађ је био и јунак, и мудар и добар човјек, а уз то врло богат. Био је већ стар, кад је постао деспот Србије. 29 година владао је он Србијом. Читава његова влада није била ништа друго, до читав низ патња, мука, несрећа и његових и српског народа који је живио у Србији. Несретнијег владара од њега тешко да има. Бадава му је било и јуначко срце, и велика љубав за српску ствар и велики његов ум. Оно што је на смрт осуђено, мора пропасти. А Србија је била осуђења на смрт. За тридесетак година иза смрти Бајазитове Турци

се опоравише од рана, које им зададе Демир и синови Бајазитови у својој међусобној кавзи. Турска је већ тада била силна држава, најмање пет пута већа од тадање Србије. А уз то други хришћански народи нису мислили на то, да ће Турци, пропане ли Србија, ударити и даље. Особито су у том гријешили Мађари. Мјесто, да помажу Србима, они су на Србе још ударали иза леђа.

Чим је Ђурађ засио на пријесто затраже Турци да им преда Србију. У исто доба ударе Мађари на Србе и отму Биоград. Ђурађ се у невољи помири с Турцима, али им мораде дати градове Крушевац, Ниш, Голубац и своју лијепу кћер Мару за жену Мурату другом, турском цару.

Ђурађ подигне себи тврди град Смедерево за пријестоницу. Али Турци нису дуго мировали. Са двије стотине хиљада момака ударе они на Србију и преплаве је. Ђурађ отидне у Мађарску, да тражи помоћи. У Србији остаде у српским рукама једино град Смедерево и Ново Брдо. Турци их опколе са грдном војском. Смедерево су бранили два јуначка сина Ђурђева, Стеван и Гргур. Али кад нестаде хране, мораде се град предати, јер Мађари не дадоше помоћи. За двије године освоје Турци и Ново Брдо и ослијепе те исте године оба Ђурђева сина, који су дотле били у тамници турској. Кад Мађари видјеше како пропаде Србија и како Турци почињу проваљивати преко освојене Србије и у Мађарску, препадоше се љуто. Брзо стадоше купити војску, да ударе на Турке. С том војском провале у Србију, а с њима и Ђурађ. Ђурађ позва српски народ да се диже на Турке. И збиља, народ се листом диже. Турци буду много пута потучени, те су морали вратити цијелу Србију Ђурђу. Да су Мађари хтјели ићи даље с Ђурђем, били би Турци још даље протјерани, али Мађари се вратише.

Тако Ђурађ опет завлада Србијом. Послије десет година опет Турци груну на Србију, године 1454. Јуначки војвода Ђурђев Никола Скобаљић потуче их до ноге. Тада се сам турски цар крене на Србију са силном војском. Никола дочека и ову војску са својом малом силом. На ријеци Трепањи заметне се крвав бој. Турци потуку Србе, ухвате рањена Николу и оца му, те их обојицу набију живе на коље. У то је Ђурађ скупио војску, дошли су му у помоћ Мађари под Јанком Хуњадијем (наш народ зове га у пјесмама Сибињанин Јанко) и потуку Турке. Годину дана иза тога умре стари Ђурађ у дубокој старости и заврши тако свој мучни, крвави живот.

Три године иза тога ударе Турци опет на Србију, 1459. године и сасвим је освоје. Од то доба па све до 1804. год., била је Србија под турском власти, у турском ропству.

Српски великаши, који се иза смрти цара Душана почеше као бијесни вуци клати међу се, мјесто да се сложе против Турака, ископали су гроб Србији. Бадава је касније било све напињање и мука цара Лазара, сина му Стевана и Ђурђа Бранковића. Србија, сатрвена великашком неслогом, није се више могла сама одупријети Турцима. Она је морала пропасти и пропала је.

Послије пропасти Србије од свију српских земаља остала је још слободна Босна и то још за мало времена, и мала Црна Гора, за увијек.

У идућем броју рећи ћу вам коју о Босни, јер о тој српској земљи говорили смо до сад само узгред, у оним приликама, кад је Босна потпадала под власт Србије. Али много времена била је Босна слободна, а доста времена и под владом мађарских краљева.

Мајка српског јунака.

Мајка жељка сина Вељка с поља Косова;
Жељкује га и страхује, ноћу не спава.
Сама га је опремила, што га жељкује?
Знала га је куд га шаље, па што страхује?
Јер је мајка, није камен, за то жељкује;
А синак јој млад и зелен, за то страхује.
Ал' ево ти старој мајци до три гласника:
Прва стиже соко птица: „Зачео се бој."
Друга птица кукавица: „Рањен синак твој."
Трећа птица голубица: „Издахно је већ."
„Стан'те, птице!" вели њима мајка Вељкова,
„Хоће л' узбит' душманина српске деснице?
„Хоће л' образ освјетлати сложне делије?"
Три гласника одлетјеше, ништа не зборе.
А мајка се богу моли сву ноћ до зоре.
Ноћ трајала стотинама дугих година; —
Мили боже, је л' ти стигла њена молитва!?

„Снохватице" Змајовине.

Шта кажу љекари.

Од чега да се чувамо љети.

Пише д-р Пернањски од Перник-града.

Милине и удобности, којима нас љето обасипа, неизмјерне су. Сваки поглед на бујни живот у природи, којим живи најситнија биљчица исто тако као и најсавршенији створ природин, човјек, надахњује нам љети душу животним надимом. Ми видимо, како се то све животом надмеће, савлађујући и обарајући једно друго, онако мимогред, дижући се опет и цвјетајући, а све по реду, који у природи влада.

Живот је позајмичан; један живот се одржава и буја пропадањем других живота, вјечна борба за одржањем утамањује тма живота, да би се други могли одржати. Па таки је и човјеков живот; и он је у вјечној опасности, да

се не угаси ради развоја и бујања других живота, често оличених у створовима, које наше слободно око није кадро сагледати. Ми смо непрестано у сред те борбе и подлежемо, покад' што, у њој и не знајући, какав нас је непријатељ оборио. У води, у храни, у зраку (ваздуху) сусретамо се са тим непријатељима нашег живота: ситне, непримјетне, живе клице (бактерије) врве често у храни и напитку, што нам требају да одрже тијело у радњи и снази, или у ваздуху, који опет својом чистоћом треба да нам одржи свјежину и живот наше душе. Те клице бујају љети јаче по природи и сусретај наш са њима је чешћи. За то нам и јесте прва дужност, да као и увијек, нарочито љети пазимо на своју храну и пијаћу воду, да богме, имајући ваздa на уму, како нам је од прије̂ке потребе и свјеж, незакужен ваздух.

Од хране се љети много пати. Врућина помаже трулеж и кварење хране и већ послије неколико часова може бити така храна по здравље убитачна. Желучани и цревљани катари код одраслих, а нарочито код дјеце, јесу скоро једине болести за вријеме љета. Уз то су чести нарочито случајеви срдобоље и врућице, чије се клице уносе у тијело било храном било водом. Свјежа, на ватри спремљена храна не шкоди, сирова пак, нескувана, јесте врло често штетоносна, па и убитачна: са њом се унесу шкодљиве клице, које зачну болест својим рашћењем и гомилањем. Тако се тумаче разболијевања изазвана некуваним млијеком, прије̂сном другом храном, прије̂сним воћем непраним, а за нечишћеним рукама, које су га брале или земљом испод дрвета. Тако су и разболијевања, која долазе од покварене хране због развитка тих шкодљивих клица у љетној врућини.

Скопљанка.

Кад то сазнамо, онда ћемо појмити, за што нас уче, да јако пазимо на то, да нам храна буде, прије свега, свјежа и да је за јело на ватри спремљено. *Скувана или печена храна нема у себи живих заразних клица.* Али не заборавимо, да се љети те клице живо наносе и развијају, па ако и скувана или печена храна остане дуже вријеме на зраку, она ће се брзо закужити тим клицама, па усхранимо ли се њоме, болест је неизбјежна. Сваки зна за тешка разболијевања љети за кратко вријеме иза јела таке хране. Врло често и подлијежу таки болесници послије врло кратког времена, а чућете, да је болесник, прије него што се је разболио, јео некакав сир или ајвар, какво старо печење, кобасице, устајало млијеко, какво хладно вариво од предњих дана итд.

Још да споменемо разнашање тешких болештина срдобоље и врућице. Вода, млијеко, воће и друга храна, која се једе прије̂сна, некувана, јесте прави посредник у пренашању клица тих болести. Кад воде усану и бунари се загаде тим клицама, онда се болест појави на све стране, а разнашање иде брзо млијеком, воћем итд. Побјегнемо ли од тако загађених бунара, или станемо ли брижљиво кувати и воду и млијеко и воће и сву храну и врло пажљиво прати искуваном водом и посуђе и руке и воће, које хоћемо прије̂сно да једемо, онда нестаје тих заража.

Још се слабо пази на само воће. Често зелено, несазрело или труло, по земљи замрљато или зараженим рукама узбрано, а неопрано, једу га људи заједно са љускама и коштицама. Не само грожђе, већ и трешње, огрозле, рибизле, гњилаче крушке, ситније шљиве, оскорушке итд. једу људи без икакве пажње заједно са кошти-

цама, које често изазивају јака дражења слузокоже у цријевима и чине својим нагомилавањем, или и појединачним задржавањем, често појаве, које доводе живот до ивице пропасти. Да богме, многи ће се смијати овој напомени, а и истина је, да такве пошљедице оваких навика нијесу правило, али сваки љекар ће вам много таких несретних случајева причати. Многи одрасли, да дјецу и не спомињемо, пропатио је са такс навике.

Несретни случајеви у купању у вировима и по ријекама, повреде босоногих итд. љети су чести и са мало опрезности се може многи смртни случај отклонити.

Још је тма несрећа, које нас љети могу лако снаћи. Жеге и врућине, које често бивају код нас врло јаке, могу нам, при нашем раду, такођер лако шкодити. Вишекратно трљање хладном водом или умјерено и пажљиво купање спријечиће нам многу таку невољу.

Љето је дивота у Бога, али будимо пажљиви и чувајмо се на све стране, јер љети нема краја, са кога нам опасност не пријети и здрављу и животу!

Вода без брода.

— Српска народна песма. —

Ој Цетињо, водо поносита!
Ти се синоћ криво кунијаше
Да на теби ниђе брода нема,
А ја јутрос и подоцне дођох,
И на тебе до три брода нађох,
На једноме кићени сватови,
На другоме момак и ђевојка,
А на трећем братац и сестрица;
Сеја брату зарукавље везе,
Братац сеји мор доламу шије;
Сеја брату тихо говораше:
„Удри браца, пуца низ њедарца,
„Да не може ни јабука проћи,
„А камо ли туђег брата рука.“
Братац сеји тихо одговара:
„Сејо моја ти си још'те луда;
„Кад ту дође туђег брата рука,
„Сама ће се пуца распињати.“

Руско-јапански рат.

С бојног поља манџурског јављају потоњих дана о већим окршајима на источним крилима војске између руске и јапанске војске. Јапанци настоје да продру у долину реке Сунгари, па да онда пређу у опћи нападај. Али да то постигну морају најпре освојити неке важне положаје, које држе Руси. Отуда ти најновији већи или мањи окршаји, који Јапанце нису довели до жељена успеха. Дух је руске војске изврстан и Љињевић жели да дође до одлучне битке пре него што дође до склапања мира. Према вестима, које стижу, руски су положаји веома добри. Али исто тако не треба заборавити да је Ојама бројем војске још увек јачи од Љињевића, и зато се не може унапријед рећи, како ће се свршити ова можда најкрвавија битка, којој идемо у сусрет.

За Русију је невоља и то, што се догађају велики немири, нарочито у Пољској. Истина, ове побуне изазивају Немци и Жидови, који би радо побунити Пољаке, не би ли руска Пољска припала Немачкој. Њима је најнеугодније, што је руска влада дала слободе Пољацима у вери, језику, управи и т. д., па се боји да би могло доћи до мира између Пољака и Руса, те досад завађене браће словенске.

Да у Русији не иде све како треба, доказују говори, што су их пред царем Николом говорили у име 14 руских угледних родољуба професор у великој школи московској кнез Трубецки и председник петроградског градског већа Фјодоров. Они су упозорили цара на опасност, која прети Русији, ако се друкчије не уреди. Чиновништво је свемоћно, најбоље главе остају у држави неопажене, а на површини плива слама. Цар је лепо захвалио овим родољубима и обећао им, да је његова воља, воља царска, несломљива и да ће се увести сабор у Русији, јер он с том мишљу леже и устаје.

И тако ће Русија добити сабор избраника народних. У овој невољи ратној, која тишти сав народ, то ће бити благи мелем за све ране, које су задане Русији. Сабор ће одлучити о рату и о миру, и што он рекне, рећи ће у име целога народа руског.

Надриписари и тежаци.

Сваки тежак већ зна, шта је то надриписар. То је човјек, који није учио за адвоката, а бави се пословима, које смију радити само адвокати (фишкали). Он саставља тежацима разне тужбе, молбе и тако даље.

Тежак је сиромашан, а адвокат скуп за сиромашног тежака. Зато тежак иде надрипису, да му он састави спис какав, који тежак не зна саставити.

Има надриписара, од стотине два три, који раде свој посао поштено. Ако што не зна, он рекне: не знам брате. Али грдна већина петља се и у оно, што не зна, па отуд тежак страда.

Али има надриписара, који су још непоштенији. Они приме од тежака онај крвави крајцар, а не ураде ништа. Загребачки бански сто добио је ове године већ два три пута препоручено писмо, а у њему нема ничег, осим бијелог, чистог папира. То су неки надрипи-

сари примили новце од тежака, а нису ништа за те новце урадили, већ су метнули у коверат чист папир, атресирали на бански сто, и предали на пошти на рецепис, препоручено, па рецепис показали оним јадним тежацима, као тобоже, да су послали, што је требало. Бриге њих, што ће јадни тежаци чекати, шта ће „они горе“ урадити. Могу чекати до судњег дана, неће ништа дочекати.

Али, што је још горе, тежак ће чекати и чекати, па кад види, да ништа нема, он ће опет надрипсару, да потјера на ново ствар. А надрипсар ће Јово на ново, чист папир у коверат, а тежаку рецепис.

Нека тежаци дакле добро припазе на овакве лопове, па ухвате ли их, нека се равнају с њима онако, како треба.

Ми смо мислили, да нам је дужност, упозорити тежаке на лопове надрипсарске. Отворите очи, кад свој крваво зарађени новац дајете.

Соколова напомена.

Колико је у години дана
Истолико на јелици грана,
Колко грана толико гаврана;
А на врху соко се њињуха;
Воли соко стајат' на високо
Одаклен се види на широко.
— Пуче пушка подаље од луга,
Чија пушка, соколова друга:
Хајдук Вића из Бјелоселића
И његове чете осветничке.
Отиште се јато гавранова
На крстине, душманске лешине,
Те одлану јеловоме грању,
Сам остаде соко на високо
Одаклен се чује на широко,
Пак он кличе пријатељу Вићи:
„Ала хвала, дружино опрана:
Добре пушке и мишице мушке,
А још боља срца у јунака!
Сад почините да се одморите;
Јер још није главна боја било, —
Косово се није осветило.“

„Снохватице“ Змајовине.

За „Српско Коло“.

Као што се може у сваком броју „Српског Кола“ читати, нађе се увијек и свагдје народне господе, којима на срцу лежи добро Срба ратара, па их упућују, да се претплаћују на „Српско Коло“, а други и сами плаћају претплату за оне најсиромашније. Тако је ето г. Жарко Станић велики посједник из Вуковара приликом свог боравка у Загребу на скупштини српске самосталне странке предао управи нашег листа К 19·20 као претплату за 8 примјерака „Српског Кола“, од којих ће се један примјерак слати српско-православној црквеној општини у Шаренграду, а остали сиромашним Србима ратарима, за које управа одреди. Даље је преч. госп. Василије Грујић парох у Копривној код Модрича у Босни послао К 4·90 за 2 г. М. Вукелић из Плавче Драге код Плишког К 4·80 такођер за 2. Затијем је г. Симеон Војновић учитељски приправник у Пакрацу послао К 5 као мјесечну претплату за своје претплатнике у Пакрацу. Г. Станко Ребрача у Глини скупио је у веселом друштву К 5·60 и послао управи нашег листа као претплату да се шаље двојици сиромашних Срба ратара из Баније а двојици из Лике. Г. Ђуро Кончар трговац из Драготиње код Глине послао је даље К 2·40 као погодишњу претплату за 2 скупљена претплатника, па пише, да ће их још скупити. Г. Миша Јовановић из Вел. Кикинде послао је К 3.60 као претплату за 2 претплатника, а г. В. Чопорда из Дишника К 1·20 као тромјесечну претплату за 2 скупљена претплатника.

Опет лов.

— Српска народна пёсма. —

Лепо ти је родио јаблане!
Све бисером и драгим камењем,
Али га је соко окрунио
Долећући јутром и вечером,
Долећући, у гору гледећи,
Где два брата итар ловак лове;
Старији је братац уловио,
Уловио срну и кошуту,
И јеленче злаћени рогова;
А млађи је братац уловио,
Уловио Сосу златокосу.
Старији је млађем говорио:
„Ајде, брате, да ловак делимо.“
А млађи је стар'јем беседио:
„На част теби срна и кошута,
„И јеленче злаћени рогова,
„А меника Соса златокоса.“

Шта се збива у нас и у свијету.

Осми конгрес Српских Земљорадничких Задруга одржан 17. и 18. Маја о. г. у Дарувару, донео је ову резолуцију: Уверен потпуно о томе да прекомеран раскош — који се у душу народну увукао и од кога нам болује цело тело народно — раскида имовину и снагу народну, да је у многим и многим нашим местима повод раскућавању и расељавању народа, да у многим крајевима управо у пропадање наш народ води — Осми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга меће на срце у првом реду свима задругарима, а затим свима осталим Србима свуда, да се чувају и клоне раскоша, да га остављају

и напуштају, а напротив да сав рад и све своје делање удешавају тако, да нам снага наша народна буде велика, јака, способна да одолева свакој сили, сваком ударцу упереном против сваког појединог и свију заједно. У великом и важном томе послу света је дужност народне интелигенције да предњачи не само поуком већ и примером своме народу. Осми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга не сумња ни мало да ће народна интелигенција, која је у досадањем привредном покрету и раду нашем показала љубави и воље за привредним снажењем и подизањем народа нашега — заиста народу предњачити и упућивати га у свему што га његовом добру води, а нарочито у сузбијању највећега зла и најопаснијега непријатеља народног — раскоша, штетних обичаја и сваковрсних народних порока.

Женска мода. Једна госпођа написала је о несрећној моди код ратарских дјевојака у „Новом Србобрану" чланак по имену „Женска мода и Српски Соко". У том чланку износи, како наш народ од тога страда. Вели, како јој је дошла нека жена из Буковца код Карловаца па кука и уздише, како мора узајмити из штедионице 60 круна па ићи у Нови Сад и купити кћери хаљину за славу (збор). Има само 2 јутра земље и мали виноград, а овамо мора бити за кћер штит за сунце, лепеза, рукавице, ципеле, блуза. Фино одијело, праве госпођице, а момци знојним рукама при игрању замажу све то и онда је други пут на слави не облачи него дај другу, па тако никад краја ни конца. Даље прича ова госпођа, како су јој се јадали ратари из Бешке и Крчедина на ту проклету моду, како им жене краду жито, пасуљ (грах), хљеб, како то продаду буд зашто Чивуту, а онда купују кћерима фине и скупоцјене ствари.

Ова госпођа предлаже даље, да би се тому злу доскочило тако, када би наше госпође и госпођице пробале увести народну ношњу од српског платна и јефтиних штофова, па да се на њих угледају и ратарске дјевојке и жене.

Ми пак са своје стране препоручујемо Србима ратарима, да својим женама и кћерима изнесу пред очи сву штетност и убитачност ове несрећне моде, која је већ многе куће ратарске одвела на просјачки штап, па да се оставе тога. А и наши сеоски момци могли би у тој ствари порадити што, па одвраћати дјевојке од моде, јер ће и они послије, кад постану мужеви, морати такође да искихају.

Ново министарство у Угарској. Како смо јавили, са владе је у Угарској одступио гроф Тиса, и на позив краљев саставио је владу капитан тјелесне краљеве страже, пређашњи угарски министар домобранства, барун Фејервари. У прошлу среду 8. (21.) јунија ступило је то министарство, састављено из чиновника, први пут пред сабор у Пешти. Чим су ступили на врата, чули су се поклици: „Ниткови!" „Бечке слуге!" „Гадови!!" и друге погрдне речи.

Министар Фејервари предао је саборском председнику Јусту краљево писмо, којим се именује за министра председника. Затим је Фејервари изјавио, да га је краљ именовао само за то, што из већине саборске (опозиције) није успело до сада саставити владе. Али се нада, да ће то ипак успети, и он би тако само кратко време остао министар председник. Иначе, рече, његово министарство стоји изван свију странака. (На то су му с левице довикивали, да то не познаје мађарски устав и шта траже у сабору?) Још је Фејервари рекао да се владе у својој дубокој старости примио за вољу краљу. (Нар. заступник Мезефи виче: „Зар отаџбина није ништа него само краљ?") После тога је Фејервари поднио пред сабор неколико законских основа.

Кад је то учинио, онда је саборски председник изјавио, на што је и већина сабора пристала, да се поведе расправа о краљеву писму. Фејервари је видио, да неће добро бити по његову владу, па је одмах извадио друго краљево писмо, и тражио да се одмах прочита. У том је краљеву писму стајало, да се сабор одгађа до 15. септембра по новом. Али то већина саборска није хтела допустити, и ако је Фејервари тврдио да се краљева реч у свако доба одмах мора саслушати. Али се већина саборска не даде заплашити, већ изврши оно што је хтела, а Фејервари оде с министрима из дворнице. Устаде Кошут и изјави влади неповерење. После Кошута устаде и сам Тиса у име либералне мађарске странке, па чак и он изјави влади неповерење. Затим устаде и Румун Новак у име немађарских посланика у сабору, па учини то исто.

После свега овога прочитано је истом онда друго краљево писмо, којим се сабор одгађа до 15. септембра. Седница саборска није с њиме свршена. Устао је барун Банфи и предложио, нека сабор закључи, да је одгађање сабора противно темељним државним законима, уставу, према томе да је против устава и даље владање Фејерваријево у Угарској. Надаље, да сабор изјави, да је свако побирање пореза и узимање рекрута такође против устава, па да се забрањује позивати под оружје накнадне причувнике (ерзацрезервисте), а тако исто, да се не смеју задржати војници, који већ три године служе. Подједно је предложио, да сабор закључи, да се забрањује дати ма и један новчић из угарских прихода за заједничке потребе с Аустријом. Сабор је усвојио предлог Банфијев. За неповерење гласали су сви осим хрватско-славонских посланика у угарском сабору.

Дабогме, да су ови закључци саборски изазвали у Аустрији велико незадовољство. Њемачке новине, које су уз владу аустријску, нападају угарски сабор, да је створио саборску револуцију, јер није хтео чути краљеве речи и прихватио је оно, што је Банфи предложио. Фејервари је опет изјавио, да он не сматра закључке саборске за правно ваљане и да ће владати

даље. Он је истина поднео краљу оставку, али је краљ није прихватио.

Занимљиво је, да жупаније у Угарској једна за другом прихваћају оно, што је Банфи предложио и ускраћују сваку помоћ влади. То они могу учинити, јер је у Угарској жупанијска самоуправа велика, (а није скучена као у Хрватској), они бирају на жупанијским скупштинама чиновнике, па за то могу и одређивати и заповедати како хоће.

† **Јанко Веселиновић**. 14. (27.) јуна умро је у мачванском селу Глоговцу у Србији знаменити српски књижевник и народни учитељ Јанко Веселиновић у 43 години свога живота. Одрастао на селу и живећи непрестано са ратарима силно их је заволио и проучавао је њихов живот, њихове добре и рђаве стране, па је то све лијепо и китњасто износио у својим приповијеткама, које се у сласт читају. Читава свога живота био је поред свега тога сиромах, па му је то и сметало те се није могао лијечити, како би требало, те подлеже љутој бољетици. Ево прича и приповиједака, што их је написао: „Луда Велинка“, „Слике из сеоског живота“, „Сељанка“, „Пољско цвеће“, „Од срца срцу“, „Борци“, „Хајдук Станко“, „Јунак наших дана“, позоришни комад (представу) „Бидо“ и „Потера“. Нека му је слава и вјечан спомен у народу српском.

Српски добротвор. Честити Србин трговац у Вуковару и претплатник нашег листа Тоша Илић умро је недавно у Вуковару, те је оставио „Привреднику“ К 2000, вуковарској српској црквеној општини К 2000, по К 500 српском пјевачком друштву „Јавор“ и добротворном ватрогасном друштву, по К 100 Матици Српској, српском народном позоришту и српској великој гимназији новосадској. — Нека је слава и вјечан спомен овом добротвору српском.

Различне вијести.

Србин ратар за „Српско Коло“. И у овом броју имамо да забиљежимо лијеп примјер, како се и Србин ратар заузимље за свој лист „Српско Коло“. То је Мита Вуковић из Свилоша код Черевића у Сријему. Када би се нашло овако још угледнијих Срба ратара, они би могли много учинити за раширење „Српског Кола“. Ми се надамо, да ће сваки наш претплатник настојати око тога, па да „Српско Коло“ буде што веће и што јаче. Управа „Српског Кола“ захваљује Србину ратару Мити Вуковићу на његову заузимању.

Нова Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у чанадској жупанији. Ово дана је потврђена од стране кр. судбеног стола сегединског Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у Торњи (удружење са неограниченом одговорношћу).

У чанадској жупанији је једва 3—4 места, у којима Срба има. Па и од тих места ето кренуше се већ два места. Године 1902. основана је наиме Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у Батањи, а ето се сад основа и у Торњи. Надати се, да ће се сад кренути и друга још два места у тој жупанији, те ће онда сва српска места у тој жупанији имати и своје српске земљорадничке (ратарске) задруге.

Заиста је хвале вредно, да се народ наш не да, ето, ни ту где је сасвим утонуо у мору туђинштине, где нико за њега не зна, па богме, могло би се рећи, ни рођена му браћа. Срби из чанадске жупаније нека послуже примером за углед Србима у онима местима и крајевима, где ни до данас још не прорадиште српске задруге, јер кад Срби из чанадске жупаније могу, онда могу заиста свуда и сви остали Срби.

Градња земаљске болнице. Земаљска влада позвала је градско поглаварство у Загребу, да изнесе пред градско заступство на расправу питање како и с колико би новца градска општина загребачка могла помоћи влади при градњи и уведењу земаљске болнице. Ако се ово изведе подмириће ће тиме данашња потреба не само града Загреба него и цијеле земље, а одузеће се тиме и знатан приход, што га сад имају милосрдна браћа и сестре.

Највећа звона на свијету. Највеће је звоно у Њемачкој у Келну са 500 центи, у Холандији са 400 центи, у Моравској (Олоиуцу) 367 центи, у Бечу 350 центи (на Стефановој цркви), у Паризу 340 центи. У Доглеској (Оксфорду) има највеће звоно 150 центи, у Риму (ватикан) 280, у Шпанији 300, у Швајцарској 240. Но највеће је од свију царско звоно у Москви с големом тежином од 4089 центи. Ово звоно није објешено, него стоји на великој гранитној плочи у Кремљу.

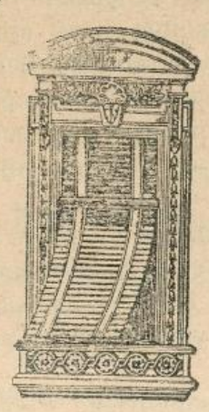

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине
фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

ДРУГО ИЗДАЊЕ.

Број 13. Загреб, 1. (14.) јула 1905. Год. III.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко-писи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство.

(Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће је знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Спремајмо се за изборе.

Ако нас у Хрватској и Славонији не изненади земаљска влада, па не распише изборе за сабор загребачки раније, избори ће по закону бити до године у јесен. Дијели нас дакле од тог времена нешто више од године дана. Није то дуго вријеме. Дан по дан и годиница прође, па ако не будемо радили за времена, затећи ће нас саборски избори неспремне. А избори су борба људи, с правом гласа око тога, кога ће послати у сабор, да народ заступа. Да ли ће у сабор доћи прави народни људи, или ће бити изабрани за посланике таки људи, којима је рођена корист преча од свега, од тога стоји много до среће и напретка народа и земље. Стога се морамо већ сад озбиљно спремати за изборну борбу да не будемо изненађени. Шта значи бити неспреман и изненађен за борбу, показује нам јасно данас Русија. Изборна борба није додуше борба с пушкама и топовима, али снага народна, или да рекнемо, изборна војска мора бити спремна, јер се и противник спрема и ради.

Српска народна самостална странка, којој је тумач њезина рада „Н. Србобран“ и „Српско Коло“ у Загребу, и српска народна радикална странка, којој је тумач рада „Застава“ у Новом Саду већ су прије неколико дана ударили први темељ за сложан изборни рад. Изасланици су се и једне и друге странке споразумјели у славонском Броду, да се заједнички помажу у изборној борби. Кад се у којем изборном котару стави за кандидата присталица самосталне странке, морају радити и гласати за њега и радикали, а исто тако, у оном котару, у којем се стави за кандидата присталица радикалне странке, морају радити и гласати за њега самосталци. Ето, то је први велик корак који је учињен за изборну борбу.

Други је корак то, што су и самосталци и радикали одлучили, да ће се за изборну борбу споразумјети с онијем хрватским опозиционим странкама, којима је стало до споразума са српским народом. Разумије се само од себе, да у тај споразум не спада тако звана чиста Старчевићева хрватска странка права, којој је вођа Жидов д-р Јозеф Франк. Та странка којој је лист „Хрватско Право“, каже и пише, да Срба нема и удара најбезобзирније на све, што је српско. Људи те странке за мађаронске владе бившег бана грофа Куна Хедерварског приредили су прије двије године оне гадне и срамне догађаје против Срба у Загребу и пуна четир дана радили су, шта су хтјели.

С њима дакле споразума нема, већ само с онијем хрватским странкама, које признају Србе и желе с њима споразума. Хрватске се опозиционе странке већ спремају, да ступе због тога у преговоре са српском народном самосталном и радикалном странком. То је други тежак корак, који је за изборну борбу учињен.

То је учињено с те стране, али сад морамо казати, шта народ са своје стране, изборници и бирачи, морају чинити. И ево шта ћемо им препоручити:

1) Прије свега, нека ни један Србин изборник и бирач не обећава свога гласа мађа-

рону, или котарском предстојнику, начелнику или биљежнику.

2) Нека изборници и бирачи међу својим људима и пријатељима, кад од српске самосталне или радикалне странке дозна, ко ће бити народни кандидат за посланика, раде и утврђују вјеру на поштену ријеч, да неће гласати ни за кога другог осим за народног кандидата српске самосталне и радикалне странке.

3) Нека се изборници и бирачи не дају застрашивати пријетњама оне господе, која имају власт у рукама. Закон даје право гласа, и нека се нико не боји пријетња и сметња.

4) Нека сваки има на уму и у памети, да је нашем народу тешко до Бога, да једва једвице живи, да нема слободе, какву би у слободној држави као слободан грађанин требао да има, да народ бјежи од невоље у туђи свијет,

7) Ко год треба од наших људи савјета или упуте, ма за коју ствар, што се тиче избора, да му се растумачи, нека се обрати писмено на уредништво „Српског Кола“, или „Новог Србобрана“ у Загребу, па ће му се одмах одговорити.

8) Јануара мјесеца сваке године обнављају се и исправљају листине изборника. Треба гледати, да листине буду састављене како треба, а да општинска и котарска господа не стављају у њих људе, који немају права гласа, или су њихове присталице.

9) Треба знати, да народ кроји сам себи срећу и ствара напредак. Ако хоће да себи и свакоме олакша, да постане слободан грађанин, чију ће ријеч свако морати слушати и цијенити, онда нека бира за посланике праве народне људе, који желе, да у уставној држави одлучује права народна воља, и да је чиновништво ради народа, а не народ ради чиновништва.

Ово треба упамтити, према овоме треба радити, и ако будемо људи, Срби, извојеваћемо оно, за чим идемо.

Српска повјест.

14.

Босна и Херцеговина.

Кад смо приповиједали повјест Србије, ми смо на неколико мјеста споменули и Босну. Рекли смо да се српски народ доселио у Босну, кад и у друге српске земље, око 630 године. Споменули смо, да је Босна за вријеме великог жупана српског Часлава, Војислава, за краља Бодина, великог жупана Немање, потпадала под Србију, а за краља Милутина и цара Душана, да су велики дијелови Босне потпадали под Србију. Међутим је Херцеговина, у оно вријеме звала се Хум, још чешће била под владом српских жупана, и краљева и царева.

Али доста времена била је Босна слободна, под својим бановима, а касније краљевима, а доста година опет подложна краљевима мађарским. На средини између Србије с једне стране, а Угарске, Хрватске и Славоније с друге стране, била је Босна увијек јабука, око које су се ове државе отимале. Кад је била јака Србија, Босна се наклонила њој, кад је била јака Мађарска, Босном би загосподарили Мађари, а кад су и Србија и Мађарска биле слабе, онда је Босна била слободна, није била подложна ником.

Камо среће, да су се Срби Босанци и Херцеговци у оним старим временима сложили са Србима у Србији и другим земљама српским! Не би ни једни ни други дочекали зала, која дочекаше овако у неслози и свађи.

Као најстарији бан босански спомиње се Кулин, који је владао у Босни у оно вријеме,

кад је славни Стеван Немања, отац св. Саве, завладао Србијом. Бан Кулин признао је над собом Немању за врховног владара. Кулин је био ваљан бан, јуначан, мудар, добар. Зато му се име и спомиње много у народу још и сад и ако је живио прије седам стотина година. Послије Кулина био је један од бољих банова Матија Нинослав. Читаве своје владе борио се с Мађарима, који су га за неко вријеме били протјерали из Босне, али се он опет вратио и прогнао Мађаре, те Босну ослободио. Све до садашњег времена остао је у животу један уговор између бана Нинослава и кнеза града Дубровника Ивана Дандула. У Дубровнику су у то вријеме господарили Власи (Талијани). У том уговору вели Нинослав: „Ако вјерује Србљин Влаха, да се при пред кнезем; ако вјерује Влах Србљина, да се при пред баном“, а то значи садашњим српским језиком: Ако Србин тужи Влаха, (Дубровчанина. У оно вријеме било је у Дубровнику много Влаха, то јест Талијана) нека се парби пред кнезом (дубровачким), ако тужи Влах Србина, нека се парби пред баном (босанским). Дакле још у то вријеме држао се и бан босански за Србина и Босанци за Србе, и ако је Нинослав био католик, а и много Босанаца у оно вријеме.

Нинослав је био јунак, мудар, добар народу, као и Кулин. Умро је 1250. године.

Од смрти Нинослава читавих 70 година, све до 1322. године у Босни се само клало, мрцварило. Многи су се отимали за банску част, добивали је, бивали збацивани и тако непрестано. У то вријеме у Босни су господарили Мађари преко својих пријатеља банова. Текар 1322. године постане стални бан Стеван Котромановић, мађарски пријатељ и подложник и који је с Мађарима у друштву ударао на цара Душана. Само изненадна смрт Душанова избави га од освете Душанове. Иза њега постао је бан синовац му, ваљани Стеван Твртко. Не зна се, је ли био мудрији, јуначнији. За њега је Босна постала моћна и чувена. Он је био велики непријатељ мађарски. Читава скоро вијека ратовао је с Мађарима, ослободио Босну од њих, отео Далмацију и дијелове Хрватске. Он је помогао цару Лазару у бојевима с Турцима на Плочнику и Косову Пољу. На гробу св. Саве у манастиру Милешеву окрунио се он за краља босанског. Он је био једино уздање Србима у оно вријеме. Он је једини био јак доста, да заустави турско продирање. Кад он умрије 1391. године, двије године послије битке на Пољу Косову настадоше у Босни нереди, да не може бити гори. Краљеви се мијењали сваки час један иза другог, великаши се клали међу се, позивали у помоћ Турке један против другог, и Босна опет запала у шаке мађарске. Од смрти Твртка па до пропасти Босне, год. 1463. владали су Босном: Стеван Дабиша, Јелена Груба, Стеван Остоја, Твртко Твртковић, Стеван Томаш, Стеван Томашевић.

У тако растровану разривену, Босну прваље 1463. године Турци са 150.000 (сто педесет хиљада) војника и освоје ју скоро без капи крви. Босанци скоро нијесу ни прстом макнули, да се бране. Сијасет тврдих градова предаде се одмах. Султан Мехмед ухвати и пошљедњег краља кукавицу Стевана Томашевића, у тврдом граду Кључу, те погуби њега, стрица му Радивоја и остале рођаке. Тако Босна изгуби слободу, потпаде под власт силних Турака. Босански великаши већином приме ислам, да сачувају своја имања, и од њих постану бегови и спахије босанске. И многи сељаци приме муслиманску вјеру, али већина сељака остану код хришћанске вјере.

Од земаља, којима су владали босански банови и краљеви остаде слободна још Херцеговина, али за 20 година 1483. г. Турци заузму и њу. Тако 1483. године све српске земље потпадоше под турску власт, осим једине, мале Црне Горе, која остаде слободна све до дана данашњега.

Старина Новак и кнез Богосав.

Вино пију Новак и Радивој
А код Босне код воде студене
Код некога кнеза Богосава,
А кад су се вина понапили,
Кнез Богосав стаде беседити:
„Побратиме, Старина Новаче!
„Кажи право, тако био здраво!
„Са шта, брате, оде у хајдуке?
„Каква тебе оћера невоља
„Врат ломити, по гори ходити,
„По хајдуци, по лошу занату,
„А под старост, кад ти није време?“
Вели њему Старина Новаче:
„Побратиме, кнеже Богосаве!
„Кад ме питаш, право да ти кажем:
„Јест ми било за невољу љуту:
„Ако мореш знати и памтити,
„Кад Јерина Смедерево гради,
„Па нареди мене у аргатлук,
„Аргатовах три године дана,
„И ја вукох дрвље и камење
„Све уз моја кола и волове,
„И за пуне до три годинице,
„Ја не стекох паре ни динара,
„Ни заслужих на ноге опанке!
„И то бих јој, брате, опростио;
„Кад сагради Смедерева града,
„Онда стаде па и куле зида,
„Позлаћује врата и пенџере,

„Па наметну намет на вилает,
„Све на кућу по три литре злата,
„То је, брате, по триста дуката!
„Ко имаде, и предаде благо;
„Ко предаде, онај и остаде;
„Ја сам био човек сиромашан,
„Не имадох да предадем благо,
„Узех будак, с чим сам аргатов'о
„Па с будаком одох у хајдуке,
„Па се није здржати не могох
„У држави Јерине проклете,
„Већ побјегох до студене Дрине,
„Па се маших Босне камените.
„А кад дођох близу Романије,
„Ту сам турске сватове сусрео,
„Они воде кадуну ђевојку;
„Сви сватови с миром пролазили,
„Заостало Туре младожења
„На дорату коњу великоме,
„Оно не ће да пролази с миром,
„Већ потеже троструку канџију,
„Три су на њој луле од тумбака,
„Па удара мене по плећима;
„Трипут сам га Богом побратио:
„„Молим ти се, Туре младожења,
„„А тако ти среће и јунаштва!
„„И тако ти сретнога весеља!
„„Прођи ме се, хајде путем с миром,
„„Видиш, да сам човек сиромашан;"
„Опет Туре да с' окани не ће
„Већ ме стаде већма ударати;
„Кад је мене мало забољело,
„И ја сам се врло ражљутио,
„Па потегох будак са рамена,
„Те ударих Туре на дорату,
„Како сам га лако ударио,
„У мах сам га с коња оборио,
„И к њему сам онда прилетио,
„Ударих га још два и три пута,
„Док сам њега с душом раставио;
„Ватих му се руком у џепове,
„Код њег' нађох до три кесе блага,
„Па их пуштих себе у њедарца;
„Отпасах му сабљу од појаса,
„Њем' отпасах, а себи припасах;
„Оставих му будак више главе,
„Да чим ће га закопати Турци,
„Па посједох његова дората,
„Одох право гори Романији;
„То гледају сви Турски сватови,
„Не шћедоше мене ни ћерати,
„Ја не шћеше, јали не смједоше.
„Ево има четрест година,
„Романију гору обикнуо,
„Боље, брате, него моје дворе,
„Јер ја чувам друма кроз планину,
„Дочекујем Сарајлије младе,
„Те отимам и сребро и злато
„И лијепу чоху и кадифу,
„Одијевам и себе и друштво,
„А кадар сам стићи и утећи
„И на страшну мјесту постајати,
„Не бојим се никога до Бога!"

Руско-јапански рат.

С бојног поља

манџурског нема важнијих вести. И руска се и јапанска војска појачавају, чине се јаки извиђаји, и непријатељи гледају, тако рећи, један другом очи у очи, јер фронта (чело) једне војске на много места није удаљена од фронте друге војске више од 20 до 30 километара.

Док се у Манџурији обе војске спремају за одлучан ударац, дотле су Јапанци заузели јужни део руског острва Сахалина, који је Русија пре својих тридесетак година добила у замену за нека друга мања острва од Јапана. Сахалин лежи више Јапана на северу и дели га уско море од руског копна. На Сахалину је јако развијено рибарство, има угљена и других руда. И ако острво иначе није згодно за рибарство, јер кроз читаву годину влада на њему магла, тако да по месец дана не видиш сунца, ипак је оно важно за Русију с војничког гледишта, јер је Сахалин кључ за руско копно. Осим тога Руси рачунају да Сахалин сам по себи вреди много милијуна рубаља. Ово је први комад руске земље, што ју је Јапан у овом рату узео од Руса.

На Сахалину нема Русија више од десетак хиљада добровољаца, и Јапанци ће за месец два дана имати и Сахалин у својим рукама, ако га буду хтели свега освајати. Код склапања мира опет добро је за Јапанце, да имају комад руске земље, јер ће мир стога бити за њих повољнији.

Шта се то збива у Аустро-Угарској.

Позната је ствар, да су Мађаре у буни од 1848., када су помоћу своје војске збацили аустријског цара, а свога краља с угарског престола, савладали Руси код Вилагоша. У Угарској су укинуте све слободе, устав, сабор и завладао је апсолутизам, (владар аустријски заповедао је отада сâм у држави помоћу влада, које је постављао и снимао). То је тако трајало све до г. 1866., кад је Аустрија и њезина војска под заповедништвом ген. Бенедека потучена код Кенигреца (Краљева Граца) у Чешкој од мале краљевине Пруске и њезине војске под заповедништвом славног ген. Молткеа.

Потучена и савладана Аустрија након склопљена мира с Немачком, у страху од нових буна и преврата, почела је гледати како би се наго-

дила с Мађарима и збиља је дошло до погодбе и поравнања између Аустрије и Угарске год. 1867. У Угарској је опет завладало уставно стање, Угарској је призната државна самосталност, само што је Аустрији с једне и Угарској с друге стране постала заједничка војска, спољашњи послови (спољашња политика државна и заступање по посланицима код страних држава) и заједничке финанције (новац из државних прихода потребан за те све заједничке ствари, за што је Угарска плаћала око једне трећине, а Аустрија двије трећине). Аустријски цар и угарски краљ одређивао је од времена погодбе унутрашње уређене заједничке војске (домобранство је остало за сваку државу посебно), за тим распоред војске и службени језик у војсци, који је остао до данашњег дана немачки.

Мађарима није одавна било право, кад су већ господари, тако рећи, у свему у Угарској, да угарски део заједничке војске није збиља њихов, да се у том делу не заповеда мађарски, и да та војска зна само за аустријског цара, али не зна за угарског краља.

Због тога, што немају такове војске, нису могли одлучивати ни у спољашњој политици, јер је ту Аустрија, или још боље, двор одлучивао, како је њему годило. У Аустрији се и онако нису много обазирали на сабор, тамо се већ преко 7 година влада без обзира на сабор, који због народносних размирица не може да ради. Заједничка влада одговорна је до душе т. зв. аустријској и угарској делегацији, али су делегације тако састављене, да је та одговорност скоро никаква. И тако је дошло до тога, да спољашња политика није ни угарска, ни аустријска, већ дворска, династичка, а како је владарска кућа клерикално-католичка, то је била така и спољашња политика у држави. И тако н. пр. и у угарском сабору и у аустријском било их је много противних, да се Босна и Херцеговина окупира, али је двор хтео, и дошло је до окупације.

Мађари све то виде, и добро знаду, па зато хоће, да Угарска од Аустрије буде сасвим слободна, и да остане заједнички владар: краљ угарски, а онамо цар аустријски, тако звана персонална унија (персонални значи лични, унија значи јединство, дакле јединство у личности владаревој, то јест један владар, а две државе засебне).

Али то неће у Бечу, и отуда сва та борба. Мађари траже своје и владе падају, јер Беч не попушта и не да војске. Пао је Сел, пао Кун Хедерварски, пао Тиса. Дошло је до нових избора и опозиција је у сабору победила. Сад је дошло, противно темељном државном закону, чиновничко министарство с генералом Фејерваријем на челу владе, али Мађари не попуштају, а не попушта Беч.

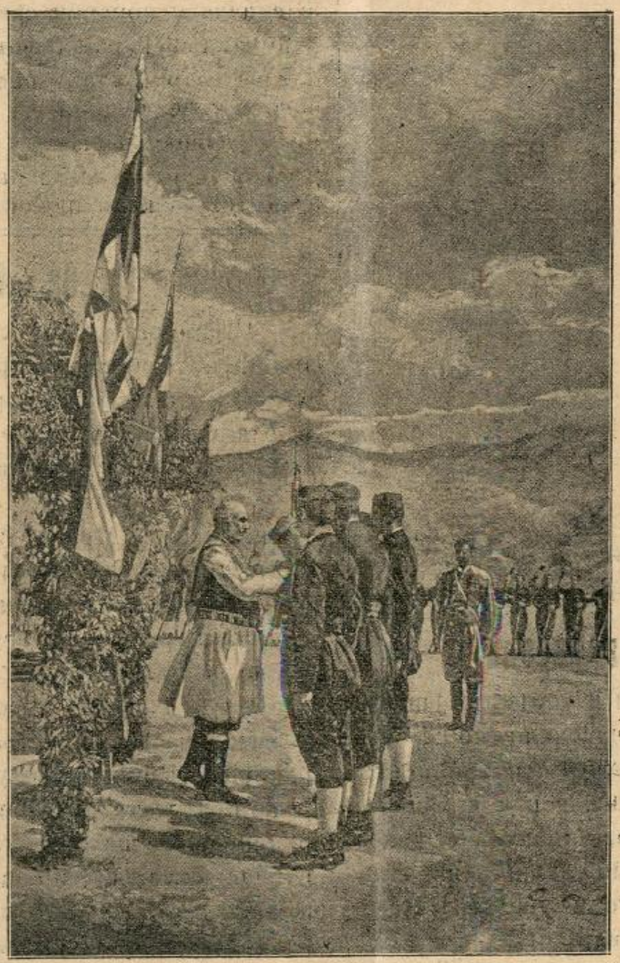

Кнез Никола дели војсци руске пушке.

Сабор је угарски одгођен до 15. септембра. Државни су послови стали, пореза се не плаћа, не може да се дође до рекрута, жупаније отказују послушност незаконитој влади, трећегодишњаци ће служити и преко своје службе, а хоће ли влада бити кадра позвати ерзацрезервисте у службу, то се још не зна. Осим тога стоје сви важнији други државни послови. Води се очајна борба између Беча и Пеште. Беч поручује преко Фејерварија, да ће дати Мађарима, што год хоће, нека раде у држави с народностима: Румунима, Немцима, Словацима, Србима и Хрватима, само нека не траже војске. Допустио би Беч, да раде што желе и с Хрватском и Славонијом, само не да мађарске команде, мађарске војске. Ко ће победити, не знамо, али држимо, да ће се коначно ипак погодити Беч и Пешта.

А шта радимо ми дотле у Хрватској и Славонији? Наших четрдесет заступника у Пешти, тако званих, мађарона, изневерили су Мађаре, којима су тобоже до сад служили, и ступили су у службу Бечу.

Савјетујте своје рођаке и пријатеље да купују и читају овај лист.

Шта нам пишу из народа.

Стојан Дукић опћ. биљежник и управитељ опћине у Црквеном Боку. Прије 12 година одијелили смо се од опћине Стазе, желећи само да избјегнемо тиранији бившег начелника Јоце Груборовића, па кад нам је Земаљска влада диобу од Стазе дозволила, ми смо сви у радости пливали, јер смо мислили, да смо тиранију избјегли и да ћемо се лијепо како треба моћи уредити. Нада је варљива па смо се и ми преварили.

Стојан Дукић је прави ученик Јоце Груборовића, шта више, Дукић је надмашио свога учитеља, јер тираније и глобљења, која Дукић на овом неуком и биједном народу изводи заиста су нечувена. Далеко би нас одвело да све невоље и неправде овдје описујемо, ево неколико: Судбене позивнице непрестано по нашој и несретној опћини колају, јер Дукић са својим вјерним другом, Симом Турајлићем непрестано лажне тужбе саставља, лажне свједоџбе потражује, и тако недужне људе у несрећу баце.

Као што рекосмо, Стојан Дукић кроз пуних 12 година на сваке начине кињи свој народ, јер кривотвори уговоре и друге исправе, варао је и само војно заповједништво 96 Барон Рамбергова пука, варао је и јавну болницу у Сиску, јер је новац од болесника утјерао, а болницу је преварио да је тражбина неуплатива, а напосљетку потрошио је са Симом Турајлићем и 2400 круна опћинског новца, који нам је земаљска влада поклонила за уздржавање савских обранбених насипа. Преварили су и опћинско заступство код куповања зграда за биљежников стан, јер је продавалац нудио за 1200 форинти, а они су од народа покупили 1500 форинти. Стојану Дукићу за његов раскалашени и неморални живот никада новца доста није, а како би му и било доста.

Бивало је више пута, да се нашло народних пријатеља, који су се вишим властима како на Дукића Стојана тако и на његова миљеника Симу Турајлића притуживали, али су сви народни пријатељи настрадали. Биједни овај народ само трпи и не смије ни ријечи да у обранбу своју проговори, јер га одмах уходе Дукића и Турајлића њима пријаве. Па тешко га оном, коме се они стану освећивати, онај се гањања доживотног неће лишити.

Оволико за сада а други пут ћу вам наставити, како су и на какав начин Дукић и Турајлић заједницу Иванског Бока продали.

За „Српско Коло".

Пријатељи „Српског Кола", знајући, како је оно корисно Србима ратарима, упућују их, да се претплаћују и скупљају му претплатнике, те тако настоје, да се што више рашири по народу. Тако је и г. Петар Манојловић из Бегтежа послао управи „Српскога Кола" К 7·20 као годишњу претплату за 3 скупљена претплатника. Г. Милан Радишић књиговођа голубиначке штедионице у Сријему послао је К 5·40 као претплату за 7 скупљених претплатника. Овако би могди радити чиновници и осталих српских новчаних завода, којих има до 100, па би се „Српско Коло" знатно тако раширило. Г. Перо Боројевић из Петриње скупио је у сватовима г. Миле Растовића трговца у Петрињи као прилог „Српском Колу" К 18, које се имају употребити као претплата за 7 примјерака „Српског Кола". Тијех 7 примјерака шаљу се г. Љуби Мудринићу у Глину, који их онда дијели сиромашним Србима ратарима. Не само овамо код нас, него и у Србији нађе се народне господе, која се заузимље за „Српско Коло". Тако је г. Добривоје Влајић, инжињер у Београду скупио 9 претплатника за „Српско Коло" и послао управи нашој 27 динара. Преч. госп. Томо Савић парох у Ступовачи послао је даље К 4·20 као претплату за 2 претплатника. Даље је г. Јосо Бастајић из Свинице приликом свог боравка у Загребу предао управи нашег листа К 18 као погодишњу претплату за 15 својих скупљених претплатника, преч. г. Душан Кнежевић парох у Карловцу К 2 као мјесечну претплату за 10 претплатника у Шегестину и Шаканлијама. Г. Васо Наранчић трговац у Врепцу послао је К 4·20 за 3 скупљена претплатника.

Шта се збива у нас и у свијету.

У Хрватској и Славонији нема никаквих крупнијих политичких догађаја. Док се између Аустрије и Угарске ломи бојно копље, дотле Хрватска и Славонија мирно

почива. Гроф Кун Хедерварски одузео нам је и оно нешто слобода, што смо имали, па се зато слободан глас у новинама и народу угушује.

Неки су мислили, кад је дошла нова влада бана грофа Пејачевића и подбана Шумановића, да ће се окренути на боље, јер је и сам гроф Пејачевић рекао, да хоће да у земљи буде „добра и поштена управа". Нећемо рећи ништа друго на то, него да ми имамо закон дд 14. јан. 1875., па коме можемо држати јавне скупштине под ведрим небом, јавне скупштине у затвореном простору и поузданичке скупштине, на којима се могу расправљати и претресати политичка питања, која се год нас тичу. За јавне скупштине под ведрим небом треба дозволе котарске области, и скупштину треба бар три дана раније пријавити; за јавну скупштину у затвореном простору није потребно дозволе, али се мора пријавити, најзад за поузданичку скупштину није потребно ни пријаве ни дозволе, јер ту дођу само цедуљама позвани људи.

У Угарској се води борба против владе баруна Фејерварија, који сам види, да не може ништа учинити од онога, за што су га послали. Све су му странке, па чак и либерална странка бившег министра председника Тисе изјавиле у сабору неповерење, само је наших четрдесет хрватско-славонских „мудраца" ћутало, и одредили су између себе Пишту Ковачевића да буде хрватско-славонски министар. Кад видимо ко нас заступа у једном и другом сабору, онда и не може бити боље. Сав ће свет рећи, да је подло и гадно што наши до јуче „мађарони", од јуче „бечке слуге" раде, али брига је њих. Главно је за њих да се добро плати.

У Србији се приближују све већма избори за народну скупштину. Избори ће бити 10. (23.) јула. Ради се, кортешује се, пише се, говори, изборна борба постаје жестока, и странке гледају да једна другу победе. Све се то ради слободно, јер су слободни закони, а не натражни као код нас овамо. Самостални радикали или друкчије звани самосталци добиће највише посланика, како изгледа, онда за њима долазе стари радикали, а за овима друге странке.

Русија ће добити наскоро устав и сабор по народу изабраних посланика скупа с царем управљаће државом. Досад је цар сам владло, а један човјек не може видјети својим оком сву државу и шта се ради у њој. За то су царски чиновници радили, шта су хтјели. Због тога и јесу у Русији многе буне и устанци, јер руски народ тражи устав, да се чује и ријеч посланика, које он изабере. Русија ће се подмладити и биће, ако Бог да, и силна и јака. Досадашњи је рат показао, да је оваква државна управа главни кривац, што велика и силна Русија није могла развити своје снаге. Кад дође сабор, стаће он многом злу на крај, па ће и Русија бити оно, што треба да буде.

Различне вијести.

Српски Краљевић Александар — поднаредник. Краљ Петар произвео је свога млађег сина, краљевића Александра, у чин пешадијског поднаредника. Тим поводом издао је војсци ову наредбу: „Војници! Његово Височанство, краљевић Александар, каплар I. чете, 3. батаљона, VI. пешадијског пука, навршио је данас годину дана капларског чина, испунио законске погодбе и Ја га производим у чин пешадијског поднаредника. Јучаци! Жеља Моја, да и Мог другог сина уврстим у редове Моје дичне војске, где ће се учити војничким врлинама, још је више увећана овим чином, а уверен да ће с вама и даље гредити путом среће, части и славе. Ја вас поздрављам узвиком: Живела дична војска! Живела узданица Српства!

Српски официр Милан Прибићевић. У аустријској је војсци служио до прије годину дана као натпоручник (оберлајтнант) српски књижевник и приповједач Милан Прибићевић. Њега је српско срце повукло да ступи у војску краљевине Србије. За то је иступио из држављанства угарско-хрватског, оставио аустријску војничку службу, ступио у државну свезу краљевине Србије и тамо именован натпоручником или како у Србији кажу (по руски) поручиком (код њих је потпоручик што код нас поручник, лајтнант). На Петровдан изишао је указ краља Петра, којим се Прибићевић именује официром у српској војсци.

Милан Прибићевић воли свој народ, а особито српског сељака. Из живота његова црпио је он грађу за своје приповијетке. Он описује јаде и невоље сељакове, добре стране, али шиба и мане његове у животу народном. Србија добија с њиме и књижевника и врло спремна официра.

Нове Српске Земљорадничке (ратарске) Задруге у Банату. Потврђена је и обнародована од Кр. Судбеног Стола Великокикиндског Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у Кечи (удружење са неограниченом одговорношћу).

Ово дана такођер је обнародована од стране Кр. Судбеног Стола Темишварског Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у Краљевцу (удружење са неограниченом одговорношћу).

То је друга задруга у Банатској Црној Гори (прва је основана у Петровомселу прошле године), а педесета у Банату. Такозвану Банатску Црну Гору (зове се тако што су је по причању народном некад населили Срби из Црне Горе) сачињава пет српских места Епархије Темишварске (Петровосело, Станчево, Краљевац, Лукаревац, Хрњаково), која леже на крају

јој као крајње тачке, као мртве страже, притиснута и потиснута од силе и најезде нарочито румунске. Сва околица ближа и даља скроз је туђа, претежно румунска. Срби наши тамо скроз су заостали у свему. Језиком својим матерњим једва неки умеју да говоре, већ само румунским. И, ето, и ту се Срби крећу. Оснивају себи своје српске земљорадничке задруге, сабијају се у своја српска кола у јата, јер је и њима већ сасвим постало јасно, да нама Србима уопште, а њима тамо нарочито, нема добра и одржања без слоге и заједнице.

Нека им је са срећом, а нека служе и за пример не само осталим местима Банатске Црне Горе, већ и свима другима српскима местима и Србима који још и сад чмавају, дремају, не маре и не виде, да је последњи час за трзање и дизање.

Основана је и одлуком Кр. Судбеног Стола у Пешти од 10. јуна о. г. потврђена Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у Бувети (удружење са неограниченом одговорношћу).

Сад је у Банији свега 26 српских земљорадничких (ратарских) задруга.

Десетогодишњица Српске Банке. У суботе 18. јуна (1. јула) ове године навршило се 10 година, како је основана Српска Банка у Загребу. Послије тога стали су се оснивати новчани заводи и по осталим мјестима, те имамо данас до 100 српских новчаних завода. Упоредо с тијем почеле су се оснивати и српске земљорадничке (ратарске) задруге, којих имамо сада до 250. Дај боже, да за кратко вријеме буде у сваком и најмањем нашем мјесту српска земљорадничка задруга!

Одликовање Србина у руској војсци. У руско-јапанском рату за све вријеме његова трајања до данас учествовао је као официр стрељачког пука у части поручника Србин, Сретен Борисављевић, син пок. Пере Борисављевића српског генералштабног пуковника. За његово јуначко држање и беспримјерну храброст, како у битци код Љаојана, гдје је од цијелог стрељачког пука остало само два официра, од којих је један био Сретен и доцније у битци код Мукдена, одликован је златном сабљом и орденом св. Ане са лентом. Колика је вриједност овог ордена, најбољи је доказ тај, што поред пензије, коју држава даје носиоцу овога ордена с њим су везане и све највеће почасти војничке.

Биограђани у Новом Саду. У недјељу 12./25. јуна дошло је на лађи „Шумадија“ до 400 Биограђана у Нови Сад. Прегледали су Нови Сад, послије подне походили су Каменицу и Змајев гроб, а увече се вратили у Биоград. Народ је у Каменици дочекао срдачно своју браћу. Када су одлазили испратили су их клицањем, а музика је свирала с лађе Милетићеву пјесму.

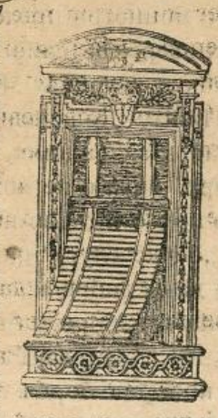

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 14. Загреб, 15. (28.) јула 1905. Год. Ш.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

У име Његова Величанства краља!

Крал. судбени сто у Загребу закључио је на предлог кр. државног одвјетништва у Загребу, да тископис отискан у повременом часопису „Српско Коло“ од 14. српња 1905 број 13., и то: I. Из уводног чланка „Спремајмо се за изборе“ од ријечи „да се српско име“ до „масну зараду“ стр. 2., ступ. 1., алин. 4., пошљедњих 5 редака, те читава алинеја 5. и 6.; II. Из чланка „Што се то збива у Аустро-Угарској“ од ријечи „Они не траже“ до „своју корист“ стр. 5., ступ. 2., пошљедњих 5 редака и стр. 6. ступ. 1., читава алин. 1., 2. и 3.; III. Из вијести „У Хрватској и Славонији“ од ријечи „Међутим“ до „предстојник“ стр. 7., ступ. 1, читава алин. 3.; IV. Из различитих вијести читаву пошљедњу вијест заједно с насловом од ријечи „Врење“ до „пуку“ стр. 8., ступ 1., пошљедња алинеја и ступ. 2., алин. 1., 2. и 3., твори учин преступка §. 300. и 302. каз. зак. те прекршаја §. 308. к. з.

Стога се потврђује заустава споменутог тискописа, те се изриче забрана даљег раширивања истог; заустављени примјерци имаду се уништити, а пресуда ова имаде се прогласити на челу првог будућег броја часописа „Српско Коло“.

Разлози.

Читавим смјером и садржајем поменутог тискописа настоји се раздражити неистинитим казивањем и изопачивањем чињеница на мржњу и презир против органа владе у погледу њихова уредовања, те против сталежа друштва законито признаних и настоји јавним разглашивањем разносити лажан глас, којим се без разлога узнемирује јавна сигурност, што твори учин преступка означеногa у §. 300. и 302. каз. зак., те прекршаја §. 308. к. з.

Пресуда оснива се на §§. 6. и 12. т п. и §§. 32., 33. и 34. т. з.

Кр. судбени сто

У Загребу, 18. српња 1905.

Старчевић.

Избори у Србији.

У недјељу 10. (23.) јула обављени су у Србији избори за Народну Скупштину, како тамо кажу Сабору.

Благо земљи у којој се поштује народна воља. А откад је дошао на владу краљ Петар, мало гдје поштује се народна воља, као у Србији. Зато Србији од сад јамачно неће изостати божји благослов.

У Србији има право гласа свако, ко плаћа двије и по круне пореза државног (код нас у Лици траже 30 К, а у другим крајевима 60 К!) Тамо је гласање тајно. Не зна власт за кога си гласао, па се не може светити, све кад би и хтјела. Гласа се кругљицама. Свака странка има своју кутију (шкатуљу), гласач мора руку турити у сваку кутију, а испусти кругљицу у кутију оне странке, којој он припада. Нико не зна гдје ју је он спустио, јер је кругљица и кутија од каучука начињена, па се не може чути, кад кругљица падне. Свака странка смије поставити два човјека, који чувају њену кутију Кад сви изгласају, отворе се кутије, па се броји у којој има највише кругљица.

Свака опћина гласа за се, у мјесту гдје је управа опћинска. То је зато, да народу буде лакше. Не мора народ ићи чак у мјесто, гдје је котарска (среска) област. А друго, народ је слободнији у својој опћини, него код котарске области, гдје је силно чиновништво.

Избори су прошли сасвим мирно. Већину посланика добила је самостална радикална странка.

Ниједан војник није измарширао на изборе, као ни жандари. А ви знате, да код нас на изборе дођу читаве рпе жандара, а на доста мјеста дођу читаве чете војника.

Гдје се народу даде слобода да бира кога хоће, тамо не треба војске ни жандара, а тако је тамо у Србији. У Србији нема народ ради чега да се буни, па шта ће онда војска и жандари на изборима.

Ето, видите, како је у Србији све уређено, да народ по својој вољи бира кога хоће у сабор.

Да је среће, тако би морало бити свагдје, па и код нас. Народ даје држави највише пореза у новцу и крви, па би било право, да сав народ, сасвим по својој вољи, бира људе у сабор, који ће народу кројити капу.

Скоро ће бити избори. Гледајмо да изаберемо у наш сабор људе, који ће створити закон, да се и код нас гласа онако, као у Србији, који ће дати прилике и сиромашном тежаку да рекне, како би рад да се управља државом. Ко има 24 године, треба му дати право гласа, па макар колики порез плаћао. Сиромак није крив, што је сиромашан. Куд је сиромак, туд да нема права гласа. Зар богатима све?

А.

Лов на српске ратаре.

Српски народ је бистар, паметан народ. Мудре су многе и многе изреке, пословице, што изађоше из уста српског народа. Једна од тих пословица вели: Свака тица свом јату лети.

Па зар то није истина? Можете ви затворити разне врсти тица у један кавез (крлетку). Оне не могу ван, морају бити заједно, али ће свака у свој ћошак стати.

НСК БИБЛИОТЕКА

Тако је и с народима. Бог је створио више народа, сви су људи, али сваки на своју руку и закон. Један црн, други жут, трећи бијел и тако даље; један Србин, други Мађар, трећи Хрват и тако даље. Силом можеш двадесет народа натјерати, да буду у једној држави, али и у њој сваки стане у свој ћошак, сваки се збија уз свог рођеног, сваки бјежи свом јату. То је Бог усадио у људску душу, тако мора бити.

Па није ни с нама Србима у овој држави друкчије. Ко на карти зна читати, а зна у којим крајевима живе Срби, видјеће, да се наш српски народ, кад се по својој несрећи досељавао овамо, збијао један уз другог и није се одмицао предалеко од браће, која остадоше на старом огњишту.

Како је било у почетку, тако је остало све до сад. И у највећој невољи, кад су српски народ католичили и унијатили, по Лици, па тамо око Карловца, па око Пакре, Марче, Крижеваца, у Славонији, наш се народ заједно бранио од те невоље, као и од насртаја турских.

Па и сад је тако.

Народ је почео пропадати. Требало је пружити прилике најпотребнијима, да се помогну, кад то држава не ради. И Срби се почеше купити око српских земљорадничких (ратарских) задруга. Заокупио нас туђин трговац и занатлија. Срби се сложише, основаше српско друштво „Привредник“, које се брине да трговци и занатлије буду дјеца српског народа.

Већ доста Срба ратара нема земље да могу живјети. И већ Срби народни пријатељи, размишљају да оснују друштво српско, које ће куповати веће комаде земље, па их парцелирати и под повољне увјете дијелити међу Србе ратаре, који немају земље, а не могу је купити готовим, и не знаду гдје би је купили. За годину двије ето и тога.

Порези велики, управа није добра, читав народ нема права да бира сабор и да рекне, како треба државом управљати, у закону није Србину зајамчено, да се смије слободно Србином називати, да се смије својом српском заставом служити, није српска православна вјера сасвим изједначена са католичком и тако даље, доста тога има.

Али се сложише Срби, ваљана господа и ратари, па основаше српску народну самосталну странку, која ће се бринути, да све што не ваља у држави поправи, да српском народу одлане, да и народ једном почне живјети.

Та српска народна самостална странка приредила је у много котарева и општина, гдје има велики број Срба скупштине, на којима су народни људи говорили народу, како треба радити, да се српском народу помогне. Свака таква скупштина између ратара и народне господе у том крају изабрала је одбор, који ће се бринути у свом котару за све, што ваља радити, да се народ тргне и да се спрема, како ће уредити државу онако, како је њему корисно.

Властима то није мило, па су у неким мјестима забраниле, да се држе скупштине српске народне самосталне странке. Али ће она опет приређивати скупштине, гдје нијесу до сад држане, а и тамо гдје су већ држане. Треба све Србе обавијестити и сложити их у једно велико српско коло. У сваком котару мора бити одбор српске народне самосталне странке, који ће се бринути за народне послове у свом котару.

Српска народна самостална странка има и своје новине „Нови Србобран“ и „Српско Коло“.

Тако су се Срби у свему почели скупљати у српска друштва, да сами себи помогну, јер „туђа помоћ наплата је скупа“, „уздај се у се и у своје кљусе“. А тако и мора бити. Може Хрват, па и Шваба волити Србина, али нема тога, који ће Србина волити једнако, као свог Швабу и Хрвата. Има и Срба, који воле Хрвата, Швабу, и кога другог, али сваки Србин помогао би прије Србину у невољи, него другом, јер тако крв и срце заповиједа. Само одрођени и покварени Србин не би то урадио, а и таквих има.

Пошли смо дакле добрим путом. Али гдје је срећа, ту је и несрећа. Враг не спава.

Срби се таман почели окупљати у своју српску странку, а нашао се неко, ко поче уносити забуну међу Србе, и то особито у Славонији.

То су вође хрватске пучке сељачке странке: новинар Стјепан Радић, тајник „Хрватске Матице“ Антун Радић, адвокат Шуперина, трговац Стијић и друга хрватска господа и ратари Они почеше залазити међу Србе, позивати их на своје скупштине и увлачити у своју хрватску странку. Има свакојаких људи, па и Хрвата, којима није мило, да се Срби удруже, да буду јаки, већ су ради да Србе раставе и лакше похрвате. Праве се они пред Србима слатки, мили, насмијани, то јест пред онима, који их не познаду. „Ходите ви с нама у једну странку, ми смо вами пријатељи, ми ћемо вама ово и оно....“ Све они тако, док се не дочепају власти, а онда удри по Србима. Бивало је то већ доста пута.

Још кад су се наши несретни прадједови насељавали овамо, обећавао је Србима цар Леополд много, а међу осталим, да Србима неће управљати ни Мађари ни ико други, већ српски војвода, кога ће народ бирати и скидати. Вели се: царска се не пориче. Али дошли други цареви, па порекли.

Дакле ни онда нијесу смјели наши стари вјеровати свему.

Па зашто да ми вјерујемо Антуну Радићу, који је прије неколико година говорио и писао у својим новинама „Domu“ да смо ми Власи. Какав је био српској дјеци док је био професор у школи, знао би вам причати многи Србин ђак, кога је учио Антун Радић. А сад „курјак у овчијој кожи“ умиљава се око Срба, јер му требају за његове рачуне.

А сад „курјак у овчијој кожи“ умиљава се око Срба, јер му требају за његове рачуне.

А његов брат Стјепан Радић, који говори на петрињској скупштини, гдје нема Срба сељака, да Србима не треба дати много више права него Мађарима и Швабама у Хрватској и Славонији? Зашто то пред српским сељацима не говори?

Па тако је и с осталим људима у тој странци. Гдје су они били, кад се требао радити који српски посао, ти Шуперине, Стијићи и други? Јесу ли помогли, да се српске задруге оснивају, јесу ли откидали од својих уста, да се српска ратарска дјеца у свијет на занате и трговину шаљу и брину ли се за ту дјецу, јесу ли давали српским школама и црквама, јесу ли се заузимали за српско име, писмо, школе, цркве, гдје су и најмањи трун добра српском народу учинили?

Прије двије-три године правио се Стјепан Радић, да воли Србе и пред нама, који га познамо, док му је требало потпоре, коју су му многи људи Срби давали. Онда се није завлачио међу српски народ и вукао га у своје јато. Али кад је што од Срба, што од Хрвата добио толико, да се могао сам у се поуздати, почео је друкчије радити.

Нема ничег непоштенијег, него кад се ко у туђе кућно друштво завлачи, да га растави и завади. А још је горе, кад се неко завлачи у други народ, да мути по њему.

И Срби су држали своје скупштине, па су и радознали Хрвати долазили да чују шта се ту говори и ради, особито у мјесту Двору и Борови. Али Срби нису те људе уписивали у своју странку. нису их бирали у своје одборе, јер Срби поштују своје, па и туђе.

Најбоље је да се шест стотина педесет хиљада Срба у Хрватској и Славонији збије у једу рпу српску, а други, Хрвати, Швабе, Мађари, свако у своју рпу. Ако нам свима запријети невоља каква, сви ћемо у бој, али сваки са својом војском, као што је то и у правом рату, кад се двије војске сложе да ударе заједно на душманина. Никад се оне не помијешају, већ свака бије са своје стране.

Чим прође ово вријеме пољског рада, српска народна самостална странка приредиће скупштине и ондје, гдје их досад није приредила. Тамо ће Срби ступити у српску народну странку и изабрати своје одборе.

Тако је рађено и прошле јесени и зиме.

Кад се нас 650.000 Срба сложи у једно српско коло, свако ће нас морати поштовати, ми ћемо извојевати себи оно мјесто, које нас у држави спада. Добро треба држати на уму, стару српску ријеч, српско знамење:

Само слога Србина спасава.

А кад нам дође ко није Србин и стане нам се правити пријатељ, треба му рећи: Најприје да те видимо на дјелу, што ћеш урадити за Србе. Обећање лудом радовање. Пазимо да нам не буде као Краљевићу Марку: Кад је мегдан дијелити: гдје си брате, Краљевићу Марку, а када је плијен дијелити: одакле си незнана делијо

Српска повјест.

15.

Срби под Турцима.

Рекли смо да је 1483. и јуначка Херцеговина потпала под турску власт. Слободна остаде само још Црна Гора. Од Солуна до Београда, од Бугарске границе па до садашње Лике сви Срби потпадоше под турског цара.

Испрва и није Србима било превелико зло под Турцима. Турци су се настанили по градовима, а Срби су остали сами по селима, прилично слободни. Управа општинска остала је сасвим у српским рукама; у то се Турци нису уплетали. Турци су српске земље раздијелили међу се у спахилуке. Србин је спахији давао десетину од земље, а цару плаћао разне порезе и давао работу. Испрва Турци нису Срба гулили, нису им отимали иметка, нису их лаке руке убијали. Али помало се то промијенило. Турске спахије, паше, бегови и аге постајаху све бездушнији и крволочнији. Почели су Србе пљачкати, тући, мучити буд за што, отимати жене и дјевојке и вући у хареме или их срамотити, сваких пет шест година бирати најбољу мушку дјецу, одводити у Цариград и друге градове, турчити их и метати у војнике тако зване јањичаре, највеће крвопије српске. Почели су Турци и цркве и манастире рушити, земљу им отимати.

Што год је дуже трајала турска власт, била је то гора.

Зато се и српски народ почео све чешће бунити. а Турци му се зато почели свети. Турски чиновници: кадије, муселими и други, постајали су све гори, подмитљивији. Правде пред њима нико није могао добити, ко не би платио, а ако се ко хтио с Турчином парничити, тај је могао бити сигуран, да правде неће добити.

Шта је остало човјеку, већ да бјежи у гору,

у хајдуке или да се исељава у оне земље, гдје Турци нијесу господарили.

Па тако је и било. Српске горе све су врвјеле од хајдука, народних осветника. Народ наш опјевао их је у безброј пјесама. Ту је: Старина Новак, Мали Радојица, Дели Татомир и Дели Радивој, Грујица и Петар Мркоњић, Стојан Јанковић и Смиљанић Илија, Пивљанин Бајо и Харамбаша Лимун и ко би избројао све оне, које је српски народ опјевао, а неопјеваних има хиљадама пута више.

Од Ђурђев-дана до Митров-дана одјекивале су српске горе од хајдучких поклика. Често се знало хајдука скупити у велике чете, са неколико стотина људи. Тако се једном скупило двије хиљаде хајдука и освојило у сред бијела дана велики град Софију у Бугарској.

Јуначка дјела хајдучка соколила су српски народ и нијесу му дала, да сасвим поклекне и клоне духом.

Осим тога многи српски манастири, што су их поградили славни Немањићи почев од Немање па до несретног цара Уроша, окупљали су око себе српски народ. О благданима купио се српски народ око манастира, калуђери су му служили службу божју, соколили га, да се узда у боља времена, учили га да не напушта лијепе вјере српске и имена српског.

Тако је таворио српски народ, који је хтио остати на свом огњишту, под турском влашћу.

Исељавање.

Они Срби, који нијесу хтјели у гору, а нијесу хтјели ни под турском влашћу остати, селили су се у околне земље. Тако су се Срби Херцеговци исељавали највише у Далмацију, Срби Босанци у Далмацију, Хрватску и Славонију, Срби из Србије у Сријем, Бачку и Банат.

Срби су се свуда уставили на граници, с које су били пред турским насртајима побјегли Хрвати, Мађари, Румуни, Њемци. Зато, кад погледате и сад на границу Аустро-Угарске, видите да је од личке Зрмање, па до близу Румуњске, уз суву међу босанску, уз Уну, Саву и Дунав најгушће насељен српски народ, а тако је и на граници далматинској.

Владари оних земаља, у које су се Срби доселили, једва су дочекали Србе, па су их још и сами позивали. Они су у Србима добили бесплатне чуваре својих граница, па није чудо, што су Србима свашта обећавали, да се само што више уз границу насељавају.

Како је то ишло, и да ли смо се ми Срби много користили тим, о том ћемо говорити идући пут.

Комасација.

IV.

Приговори комасацијоној основи се обично врзу око тога, да је по *површини* неко добио *мање*, неко *више* земљишта, него што је имао прије комасације. Ти и такви приговори су ријетко када основани, јер је главно, да је некомасирано и комасирано земљиште по својој процијењеној вриједности једнако. По томе се често догађа, управо мора догодити, да неко добије више или мање земљишта по површини, него што је имао, а да се ипак тиме ни њему ни коме другоме не учини никаква кривица.

Узрок, да се укупна површина даног и добивеног земљишта појединог учесника не поклапа сасвим на длаку, може бити: *а)* јер је комасацијом по *врсноћи* у опсегу појединих честица добио више или мање; *б)* јер је добио дио од вишка свеукупне површине, која је настала напуштањем *сувишних* путева, или јер је морао придонијети размјеран дио за оснивање *нових* путева и канала.

За боље разумијевање ево један збиљски примјер.

У комасацијону гомилу племићке сучије Куче у управној општини Вуковина котара велико-горичког је задруга Фабијанчић Јанталов кбр. 45. из Куча дала своје земљиште у укупној површини од 11 ј. 370□ хв. вриједно 5.999 К 67 п., док је комасацијом добила нову државину у укупној површини од 10 ј. 1420□ хв. вриједну 5.910 К 91 п. Дакле та је задруга комасацијом добила *мање* у површини 450□ хв. или у вриједности 88 К 76 п. А ипак јој није учињено криво, јер је она по *врсноћи* добила нешто више бољег земљишта, него што је прије имала, и јер је по *вриједности* свог земљишта морала *одступити* за изведење трију великих канала — у дужини од 2 до 3 километра, а у ширини од 3 до 5 метара — и одводних јарака толику површину, која одговара вриједности од 88 К 76 п. По томе је та задруга добила толико новог земљишта, које по својој вриједности, ако јој се прибрoји дужни придонос са 88 К 76 п., одговара старом управо на потуру.

Овом згодом, не жалећи ни труда ни трошка, доноси „Српско Коло“, само да што боље и јасније покаже Србину ратару големи значај и велику корисност комасације, нацрт појединих некомасираних честица и комасираних честица и комасирану државину поменуте задруге Фабијанчић Јанталов. Из тог се нацрта, који је вјерно израђен по грунтовним мапама, види, како је та државина била прије комасације расцијепана на *деведесет разлучених* честица, од којих је најмања бр. 1950. имала само 21□ хв., а највећа број 2115. тек 744□ хв. Ако се к томе

уважи, да је тих 90 честица било растркано у простору од 5 километара, онда може сваки разуман човјек, ма и не био ратар, јасно судити, да се та земља није могла честито обрађивати, те да није могла давати власнику праве користи, коју је он могао по њезиној укупној површини тражити од ње. Скоро сва државина задруге Фабијанчић Јанталов прије комасације била јој је само на терет, јер је морала за њу плаћати порез, а није могла од ње црпсти користи.

Комасацијом је ствар сасвим промијењена, што се види одмах на први поглед из нацрта земљишта поменуте задруге послије комасације. По томе нацрту је задруга Фабијанчић Јанталов добила своју државину у три овеће гомиле, јер је сама тако молила. Прва је гомила честица број 492. са 4 ј. 200□ хв.; друга честица број 633., 634. и 638. са 5 ј. 117□ хв., а трећа честица број 1070., 1071. и 1072. са 1 ј. 1103□ хв. Сва та три дијела моћи ће помињана задруга корисно и добро обрађивати од сада, а тиме је главна сврха комасације полученa.

Да се ствар још боље разјасни, ево други примјер. У једној су комасацији земљишта подијељена по својој процијењеној вриједности у четири разреда тако да једно јутро оранице

ПРИЈЕ КОМАСАЦИЈЕ

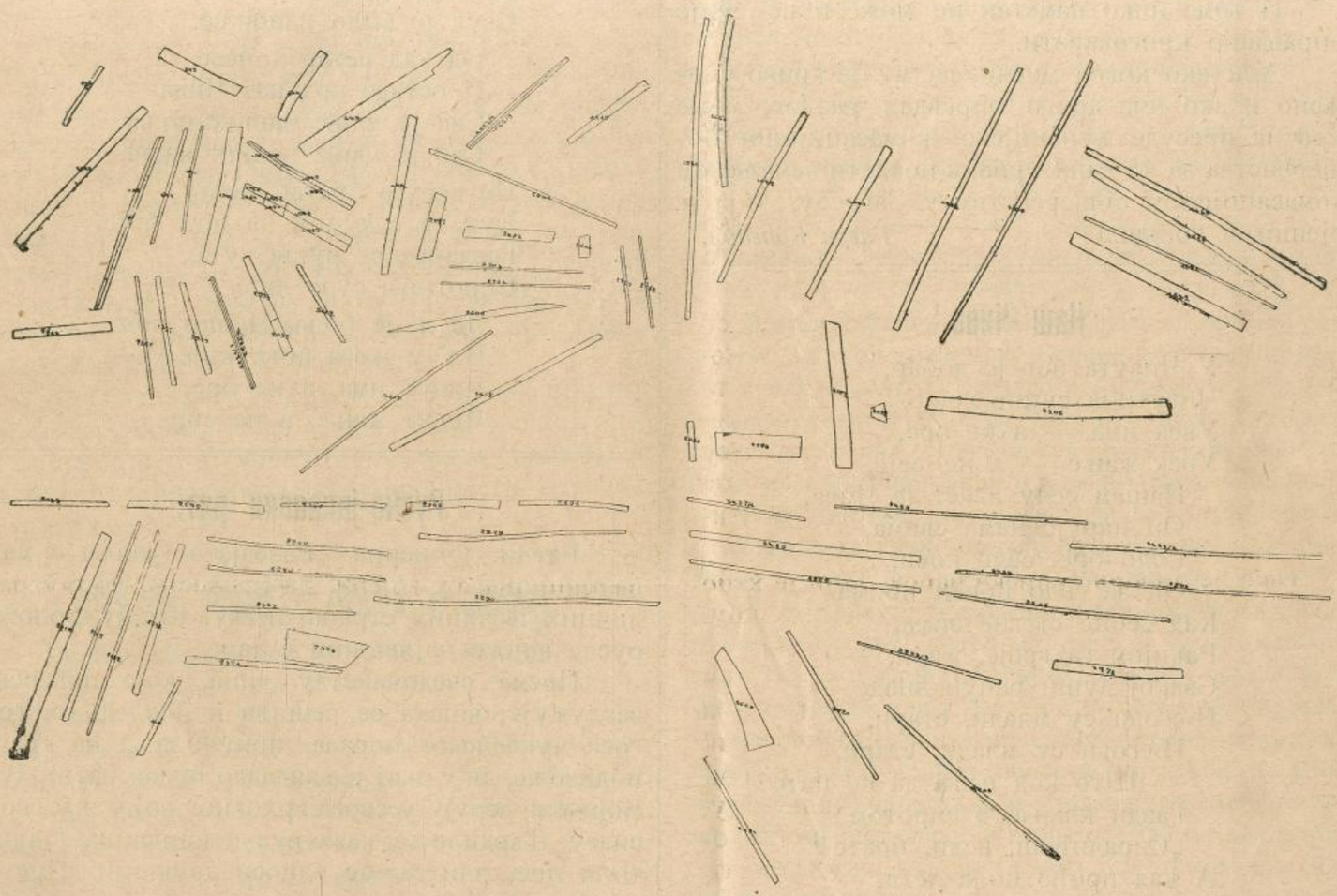

ПОСЛИЈЕ КОМАСАЦИЈЕ

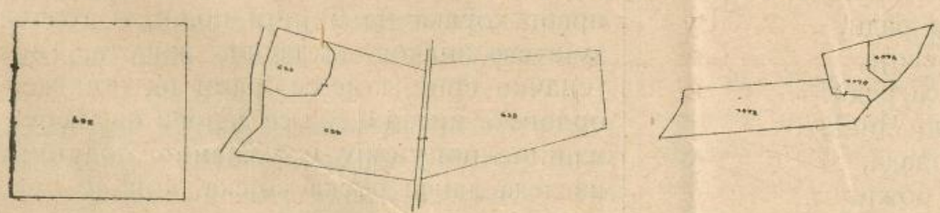

првог разреда вриједи 400 К, другог 300 К, трећег 200 К, четвртог 100 К. Сада ако је један учесник имао свега *четири* јутра оранице четвртог разреда, која скупа вриједе 400 К, онда ако жели комасацијом по врснођи добити боље земље, може из првог разреда добити само *једно* јутро, из трећега само *два* јутра. Противно томе: ако је неко имао *једно* јутро оранице другога разреда, онда, ако је задовољан с лошијом земљом, добива *једно и по* јутра трећега или *три* јутра четвртог разреда.

И томе нико паметан не може и не смије оправдано приговарати.

Али ако когод мисли, да му је криво учињено и ако има други оправдан разлог, може против пресуде жупанијског комасацијоног повјеренства за 45 дана призив послати земаљском комасацијоном повјеренству у Загребу, чија је рјешидба коначна *Гавра Копенол.*

Наш Чива.[1]

У Чивута бог је добар,
Чивутина сунце грије,
Увек има — а не оре,
Увек жање — а не сеје.
Нашем селу власт је Чива,
Он царује нама свима,
Село оре, село коси,
Он за село новац прима.
Кад сеоце стегне зима,
Ракијом га грије, жари, —
Свакој души рачун знаде —
Његови су млади, стари,
Његови су млади, стари,
— Што код њега да се пате?! —
Газди клања, а сиротом
„Одрадићеш, вели, брате!“
А кад прође пола лета,
Њиве житом кад нам роде,
Он с горчилом[2] селом шета,
Па говори: Врати, скоте!
Дужно село, вечно дужно,
За Чивута вечно ради,
Раскопава куће своје,
Њему дворе да сагради.
Богаташ је сад наш Чива,
Из дућана селом влада,
Не види се сунце божје
Од његових многих зграда.
Памти село, кад је дош'о
Зовућ' шором: рита! рита![3]
Старо кључе чезе вукло — —
Ал' ко данас за то пита!
Дон'о ј' рите и поштење
На црвеној дугој бради
И на лећих пуну врећу
Голе, мале Чивучади.
Сад је Сара — госпоја му,
А Чивучад — господари,
Сада село рите носи — —
Ал' ко данас за то мари!
Певало је село наше,
Китило га цвеће, смиље,
Брат је брату веровао,
Свуд је било изобиље.
Од кад ветар донесе га
И остаде код нас Чива —
Све је мање наших поља,
Све је мање наших њива.
Не верује братац брату,
Кум се с кумом на нож бије,
Газдачке се руше куће,
Сиротиња сузе лије.
Да л' је бољи Чивин боже
Ил' у њега бога није? —
Чивут има, а не оре,
Чивут жање, а не сије.

[1] *„Сељачки Мотиви“*. Песме Радована Кошутића. Карловци 1892. год.
[2] егзекутор.
[3] крпе, прње.

Руско-јапански рат.

Ратни дописник „Разсвјета“ јавља о манџурској руској војсци, да све вести, које с различних њезиних страна стижу, цртају положај руске војске најлепшим бојама.

Према сведочанству лица, која поверење заслужују, војска се решила и последњих трагова мукденског пораза, приучила се на крај и поднебље, и у њој је завладао прави ратни дух. Војници верују у свога врховног вођу и у своју снагу. Тврдило се, каже руски дописник, додуше то и пре, али сад су односи друкчији. Пре је владала безбрига, а сада влада поуздање у себе, које је порасло из страдања и патња. Руска војска код Гунџулина срасла је коначно у једно бојно тело, какво је била јапанска војска од првог корака на бојном пољу, и то тело показује све знакове складног живота. Бије у њој јуначко срце, које се брани од понижења, ради орловска мисао и сви се делови ове веома сложне машине попуњују и узајамно подупиру. Тако изгледа данас руска војска, која је пре патила од растројености. Коначно се тргао руски медвед, протегао ноге, дигао шапе и стао на задње ноге готов да се ухвати у коштац с непријатељем...

Тако пише руски дописник, и ми бисмо желели, да збиља буде тако, и да се дописници у свом суду не преваре.

Њињевић је добио много молба од војске, да не прекида ратовања, и уверавају га војници да ће положити радо, без речи, живот свој, да

скрше и сломе непријатеља, или да славно погину за отаџбину своју.

Један француски лист јавља, да се 19. руски кор налази већ на путу за Источну Азију, и да су први жељезнички возови већ стигли до Бајкала. За 19-им кором кренуће одмах 9. кијевски кор. — Ово шиљање нових корова значи још и то, да су проређени редови манџурске војске после мукденске битке попуњени, и да су завршени докнадни транспорти за трупе на бојном пољу.

Најновија вест с бојног поља је та, што је лондонски један лист доноси од среде из Петрограда, а која гласи, да је у Петроград одмах после доласка царева са састанка с немачким царем на мору стигао телеграм Љињевићев, у којем се одлучно устаје против склапања мира и исказује уверење, да ће из прве битке изићи руска војска победоносно. Телеграм је састављен у име руске војске манџурске и потписан је по Љињевићу, Куропаткину, Баћанову, Каулбарсу и Рененкампфу.

Из Токија од 26. о. м. јављају о адмиралу Рождественском, да се подвргао лечничкој операцији, која је с успехом извршена. Рана му је на челу отворена и извађен комад кости. Здравље је повољно.

Шта се збива у нас и у свијету.

Подбан Шумановић отишао у пензију. У суботу је 9. (22.) јулија изишао је у владином званичном листу „Народним Новинама“ краљев указ, којим се умировљује подбан Шумановић, а на његово се мјесто поставља Левин Чаврак. О томе, за што је Шумановић пензионован, много се пише у домаћим листовима, а и страним. Тврди се, да је Шумановић дошао у сукоб с једним од првака мађаронске странке, д-ром Николом Томашићем, уз којега стоји велик број мађарона, Српски Клуб (Ђурђевић Васо, Стеван Поповић-Вацки и други), па да су га они срушили у Бечу. Томашић је најоданији присталица бившег бана грофа Куна Хедерварског, који је у Бечу јак.

Годовно (дан рођења) краља Петра. На Петров-дан, дан рођења српског краља Петра, био је у двору ручак у почаст посланицима и заступницима страних држава, те је том згодом краљ Петар овако поздравио посланике страних држава сакупљене око свога стола: „Данашњи празник прибавио ми је задовољство да могу за својим столом видети заступнике европских држава и констатовати (утврдити) да су односи Србије према овим државама врло пријатељски. У томе гледам најбољу гаранцију (јемство) за миран развитак Србије. Могу Вас уверити, да ће моја влада учинити што највише може, да се ови односи према властима одрже у интересу мира и напретка. У нади, моја господо, да ћете и Ви са своје стране помагати увек моју владу у овом послу, пијем у здравље државних поглавица, које су Вас код мене акредитовале (послале)“. Француски посланик Беноа захвалио је краљу Петру и рекао је да Србија у својој тежњи да буде земља мира и напретка увек може рачунати на пријатељство Европе.

Муслимански покрет у Босни и Херцеговини. Заступници муслиманског народа у Босни и Херцеговини састали су се 3. о. г. јула у Травнику, да вијећају о раду за своју вјеру и просвјету. Прије тога тражили су они од министра Буријана, да се укину све оне наредбе владине, којима су осуђене у задње вријеме највићеније особе или да живу у заточењу или изван своје домовине. Од министра су добили неповољан одговор. На овом састанку су вијећали што треба учинити против тога. Даље су закључили, да покрену политички опозиционални лист, који ће бранити правице мухамеданског народа у Босни и Херцеговини и проповиједати слогу са Србима православне вјере.

Зулуми у Старој Србији. Арнаути не престају насиљима и убијствима над Србима у Старој Србији. Ево нових жртава за последњих 15 дана. У очи Видовдана убили су у Белцу Ђорђа Алексића, угледног тамошњег Србина. — Иљан, син арнаутскога зликовца Ђоце из Отоманца, убио је пре неколико дана секиром Раду Пантина, терзију из Пећи, кад је Рада дошао у Отоманце да купи вересију од дужника. — У селу Истоку убијен је одличан Србин Милан Пешић — 22. пр. м. Арнаути Лоачевићи и Мустафићи заробили су кћерку Срећка Рачића из Дрена. — Српски свештеници Ђорђе Рајчић и Павле Петровић налазе се у Пећи, не смејући ићи у парохије због арнаутске претње. — Арнаути из околине призренске припремају се да одрже неколико својих зборова, на којима ће углавити међу собом бесу, да не наплаћују крв међу собом него да сви раде слошки на истребљивању Срба. Ако се и то догоди, онда је Србима тамо одзвонило. Већ сад многи и виђени људи, не знају шта ће, до да пређу у ислам. Још никад Српство у Старој Србији није било у тако очајну стању као данас.

Различне вијести.

За „Српско Коло“ и карту распространења. Један особити пријатељ Срба ратара у Загребу предао је управи „Српског Кола“ К 7·20 као погодишњу претплату за 6 примјерака „Српског Кола“, а осим тога још и другијех К 6 за 6 комада карата „Православни Срби у Хрватској и Славонији“, да се пошаљу онима Србима ратарима, за које је платио и „Српско Коло“. Овај пријатељ Срба ратара тога је мишљења, да ову карту треба да има у својој кући не само сваки народни господин, него и Срби ратари, да виде, како су распоређени у Хрватској и Славонији и колико их гдје има. Лијепа хвала овоме пријатељу Срба ратара.

Краљ Петар и новине. У Србији има закон, да новине слободно пишу, што хоће. Нема тамо, да власт

заплијени новине, као код нас, па да изађу у полак бијеле, као што је изишао посљедњи број „Српског Кола“. Пиши шта хоћеш, нико ти не брани. Коме није право нека тужи суду. Власт се у то не пача. Тако је у Србији.

Имају тамо једне новине, што их плаћа Швабо, да руже краља Петра, јер честити краљ Петар смета Шваби. Швабо би волио, да је у Србији краљ какав неваљалац.

Некима људима додијало, што те плаћене новине руже краља Петра. Један од њих, велики господин, оде краљу Петру, па рекне:

— Господару, то је превећ што те и те (он је рекао које) новине пишу.

— Па шта пишу — пита краљ Петар.

— Пишу свашта против вас, требало би томе учинити крај. Не може човјек читати, што пишу.

— Па кад не можете читати — вели краљ — ви не читајте, то је барем лако.

То је краљ. Тај не гази закона, а у гдјекојој држави гази их сваки пандур, начелник и предстојник, а некмо ли већа „госпоштина“. Зар није истина?

Избори у Србији су свршени. Текли су свугде у најлепшем реду. До сада је изабрано 78 самосталних радикала, 50 старијих радикала, 14 либерала и националиста, 4 напредњака, 2 социјалисте, 2 радикала који неће ни у једно од оба радикалска крила и 1 сељачке странке. Накнадни избори за 11 посланика биће у идућу недељу у Ваљеву, Смедереву, Алексинцу, Шапцу, Параћину, Неготину, Ужицу, Лесковцу, Прокупљу и Књажевцу.

Српска читаоница и народна књижница у Каменици. У Каменици, пре краткога времена, основаше Срби своју читаоницу, где ће се скупљати у време слободно од пољскога рада и ту се заједничким читањем и разговарањем међусобно поучавати. — Читаоница ће бити свечано отворена, кад буде довршена зграда, у коју ће она смештена бити. У читаоничкој згради биће смештена и народна књижница, која ће — по досадањем изгледу — имати леп број најбољих наших књига за народно образовање. Од колике је користи овакав начин одмора не треба ни да говоримо!

Овај знак просветног напретка нашег народа бележимо са радошћу тим више, што је поникао и створен настојањем самих наших ратара, који све више увиђају, да је поред рада на материјалном добитку — просвета једно од најглавнијих средстава, којима се данас води народносна и животна борба.

Тридесетогодишњица српске народне читаонице у Кореници. У недјељу 17. (30.) јула ове године слави српска народна читаоница у Кореници у Лици тридесетогодишњицу свога опстанка. Најприје ће бити послије службе парастос за умрле чланове читаоничке, а у вече у просторијама „Хотела Тишме“ пјеваће се пјесме и играти. Чист приход намијењен је благајници читаоничкој. Добровољни прилози примају се са захвалношћу.

Нова Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга. Основана је и одлуком Кр. Судбеног Стола у Осијеку од 24. јуна о. г. потврђена Српска Земљорадничка (ратарска) Задруга у Борови (удружење са неограниченом одговорношћу).

Сад је у Славонији свега 30 српских земљорадничких (ратарских) задруга.

Љетина и вријеме. У главном извјештају о стању усјева и о привредним приликама од 1. до 15. јуна каже се ово: Почетком јуна настало је по горском котару, у Лици и у Приморју кишовито, хладно и вјетровито вријеме, које је потрајало све до 15. јуна. У осталим крајевима Хрватске и Славоније одржало се лијепо, топло вријеме до 8. и 9. јуна, а послије тога дана пала је ту свагдје више или мање издашна киша. Претежно тиха киша користила је готово свагдје усјевима, који су се очито поправљали, те има изгледа на добру жетву. Једино је пречеста киша спречавала пољски рад, особито окапање кукуруза, а мјестимице су жита полегла и због преобилне влаге пожутјела. И магла им је мјестимице нашкодила у цвату, особито усјевима ражи. Поплава узрокована проломима облака и јаким кишама (око 9., 10., 11. и 12.) мјестимице је оштетила усјеве и замуљила ниске ливаде. Туча, која је у разним крајевима земље навалила око 2., 8. 9. јуна, није по извјештајима проузрочила знатнијих штета, јер је била већином ситна и падала уз јаку кишу.

Што дају пчеле на годину. Год. 1900. било је у Аустрији 995.281 кошница пчела. Те кошнице дале су 56 882. метарске центе меда, а 3.93. воска. За тај восак и мед добили су аустријски пчелари до седам милијуна круна. Срби ратари, гајите пчеле, јер вам она може да донесе лијеп приход, као што је то ево донијела и пчеларима у Аустрији.

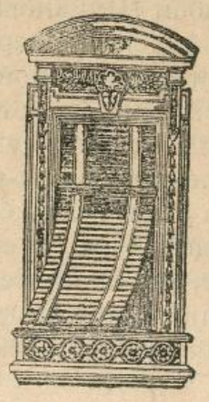

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 15. Загреб, 1. (14.) августа 1905. Год. III.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко-писи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

I. 962–05.

У име Његова Величанства краља!

Крал. судбени сто у Загребу закључио је на предлог кр. државног одвјетништва у Загребу, да тископис отискан у повременом часопису „Српско Коло“ од 28. српња 1905. број 14., и то: 1. Одломак чланка под насловом „Лов на српске ратаре“ од ријечи „Још кад“ до „порекли“ (страна II., ступац 2, предзадња алинеја) и 2. Одломак из Различите вијести под насловом „Краљ Петар итд.“ од ријечи „Тај не“ до „истина?“ (стр. VIII. ступац 1, задња алинеја те вијести), твори учин злочинства увреде Величанства § 63 кз. те преступка §. 300 кз.

Стога се изриче забрана даљег распачавања реченог тискописа, запљена се потврђује, заплијењени примјерци [имаду]се уништити, а пресуда ова имаде се прогласити на челу првог будућег броја часописа „Српско Коло“.

Разлози.

Читавим смјером и садржајем поменутог тискописа вређа дужно поштовање спрам краљу односно настоји се раздражити неистинитим казивањем и изопачивањем чињеница на мржњу и презир против органа владе у погледу њихова уредовања, што твори учин злочинства увреде Величан тва § 63 кз., те преступка означеног у §. 300.

Пресуда оснива се на §§. 6. и 12. т п. и §§. 32., 33. и 34. т. з.

Кр. судбени сто

У Загребу, 1. коловоза 1905.

Старчевић.

Молимо да се прочита.

Ми смо више пута опоминали своје дужнике, да нам пошаљу дужну претплату. Неки су послали а већина дужника није се ни осврнула на ове наше опомене. Наш лист је јефтин да не може бити јефтинији и намјера му је да помогне Србину ратару, да га о свему обавијести, што му је потребно у животу као Србину и грађанину. Са друге стране дужност је и сваког претплатника, да и он врши своју дужност према листу, који нема никаквих других извора за своје издржавање осим ове мале претплате. Ако се и та претплата не буде редовно плаћала, онда мора лист угинути поред великих трошкова, које мора да издаје за папир, штампање, марке, отпремање листа, за чиновнике, који у лист пишу и воде књиге и остало. Све то стаје великих новаца, јер данас нико не ради и не може да ради забадава. Зато и наши дужници треба једном да увиде, да им се лист не може слати забадава.

Кад смо дакле видјели, да не помажу опомене у листу, то смо опоменули у писму сваког дужника, колико нам дугује претплате до 1. јула 1905. т. ј. до половине ове године. Сваки, који добива лист на своје име, а није платио досад претплате, добио је тако писмо, па сад зна колико има да плати. Молимо сад све своје дужнике, да нам пошљу дужну претплату, јер ће се свима онима, који и послије опомене у писму не плате дуг, обуставити лист.

Надамо се међутим, да до тог не ће доћи, него да ће сваки дужник ту малу своту, за коју није ни вриједно толико писања и опоминања, радо уплатити за добро своје и за добро „Српског Кола“.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Закони у корист ратара у Србији.

Познато је нама свима, какве је рђаве краљеве имала Србија у ових последњих 20 година. Они су хтели да све раде по својој пустој вољи, као да је Србија њихов спахилук, а српски народ њихов кмет.

Али данас тога нема. Данас закони веле у целом паметном свету, да је народ у држави први. Он даје држави порезу у крви, војску и порез у новцу, он стога мора државом и управљати по својој вољи преко својих заступника. Српски краљеви, Милан и Александар, хтели су то право народно да отму од народа, па су се због тога непрестано свађали и клали са својим народом, јер је народ у Србији људски бранио своја права, док нису онако жалосно свршили. Данас влада краљ Петар, који као први грађанин чува и поштује законе и он је пример свакоме.

Али у оним тешким и несретним прећашњим приликама знали су заступници (посланици) српског народа у Србији створити тако добрих закона за ратаре, каквих ми овде још немамо.

БИБЛИОТЕ

Ми немамо при руци свију тих закона, али имамо неке, па ћемо о тима коју проговорити.

Закон о шумама од 1902. год.:

У Србији има шума државних, општинских и сеоских. Да ратар има користи од шума, наређује закон, да сваки ратар, који плаћа непосредног државног пореза (без икаквих намета и приреза) 15 динара (круна) и мање од 15 динара, има право да добије бесплатно гориво и грађу из државних шума. То вреди и за општинске шуме.

Остали, богатији, добивају дрво из општинских шума по јефтинијој такси, него што је она за државне шуме, али не ниже од половице таксе за државне шуме.

Закон о извршивању судских пресуда:

Никојем ратару не може се за дуг запленити, па дакле ни продати:

Један плуг, једна кола, два вола или бивола, два теглећа коња, кобила са ждребетом до 1 године старим, крава или биволица са телетом или биволчетом старим до 1 године, десет оваца, пет свиња, мотика, секира, будак (трнокоп), коса, храна потребна породици до нове хране, пет дана земље, рачунајући дан на 1600 квадратних хвати, била земља чиста, под гором, воћем или виноградом, заједно с необраним плодом, кућа са другим зградама и плацем (вундушем) од једног дана.

Закон о општинским кошевима од 1889. г.

Свака општина мора начинити општински кош (хамбар). У тај хамбар мора сваки ратар сасути у доброј години, од које хоће врсте жита оволико:

Од кукуруза 90 кила у клипу, пшенице 60 кила, ражи 70 кила, јечма 90 кила, крупника (пир) 90 кила, зоби 100 кила.

Свако може бирати, коју ће врсту жита дати.

То се жито купи сваке године, која није рђава. Кад дође гладна година, као по Богу она лањска, онда се из тог коша даде за сејање и храну онима, који немају, без икаква интереса. Они то онда морају повратити у кош, најдаље за две године, у оном житу, којег су из коша примили.

Тако је и код поплава, или кад лед (град) уништи усеве. Тако сиротињу не гуле кајишари, кад падну у невољу.

Оволико у овом броју. У другом броју ћемо наставити. *П.*

Стари газда.[1]

Прод'о газда у потаји Чиви њиву
Сахранио мајку своју здраву, живу.

Љути очај срце стег'о, дах му мори
Образ, свет'о од старина, гори, гори.

Дух очева подиг'о се па га кори,
Тињи терет груд му цепа, срам га боли.

Сињи терет груд му цепа, сузу рони,
Свог дужника бичем Чива на рад гони.

Да од села скрије пропаст добра свога,
Оре један „своју“ њиву за другога.

Оре стари, нога клеца, чело гори,
Планина га тужно гледа па га кори.

Тужно иду до два коња, коња врана,
Не бодри их на рад песма срећних дана.

Нит' им вес'о пуцањ даје воље, жара,
Нит' их газда добром речцом разговара.

Тужно иду добри вранци, јад их мори;
Црна њива к'о да плаче, к'о да збори;

К'о да јеца оштри ветар са планине:
„Што продаде мајку своју, јадни сине?“

„Што продаде храну своју од старина?“
Тужним гласом к'о да пита њива сина.

Пао сељак, нице пао у жалости:
— Њиво моја, мајко моја, прости, прости

Горке сузе струјом теку јаче, јаче,
Стара душа грудe љуби, горко плаче.

Љути очај о боне му груди бије,
Очај не да сузи, боле да излије.

У груди се суза слева, срце пара —
Срце прште, крвца разби прса стара.

Залуд вриска добрих коња газду буди,
Не дижу се скамењене, мртве груди.

Оборили вранци главу, плуг не оре —
Њива ћути, црне груде ништ' не зборе.

Српска повјест.

16.

Срби у Сријему, Бачкој и Банату до велике сеобе под патријархом Чарнојевићем.

Још прије него што су Турци сасвим освојили Србију 1459. год. многи су Срби прешли у Сријем, и тамо се населили. А како је нешто Срба било у Сријему од памтивијека, то се они умноже овим придошлицама. Али, кад Турци

[1] „Сељачки Мотиви“. Песме Радована Коштутића. Карловци 1892. год.

сасвијем покорише и освојише Србију, стану Срби све више прелазити у Сријем. Ту су Срби ступили у службу угарских краљева и наставили свој крвави занат, борбу с Турцима.

Испрва ти Срби нијесу имали свог српског поглавара. Али кад се у бојевима с Турцима прославио Вук, унук српског деспота Ђурђа Бранковића, прозваног у народу Смедеревца, постави га угарски краљ Матија за српског поглавицу, надари га имањем и да му право, да се зове деспот. Вук је становао у Сланкамену и залијетао се сваки час преко Саве у Србију, да се бије с Турцима. Био је велики јунак, без страха, зато га је српски народ и опјевао у многим пјесмама и прозвао га *Змај Деспот Вук*. Уз змај Деспота Вука борио се страшни јунак Павле Бранковић, рођак Вуков, прозван кнез Павле код Срба, а код Мађара Кињижи Павле, и јуначка браћа Јакшићи. У битци на Хлебном Пољу Павле је страшно потукао Турке. Какав је то страшан човјек био, види се, што је послије те битке узео једног Турчина под једно пазухо, другог под друго, а трећег у зубе, и с та три Турчина играо је на бојном пољу.

Вук је зазидао српски манастир Гргетег у Сријему.

Змај деспот Вук умре иза 14 година деспотовања 1485. год., а краљ угарски постави на његово мјесто Ђорђа, опет унука Ђорђа Смедеревца, само од другог сина Стевана. Ђорђе је деспотовао заједно са својом матером Ангелином. Становао је у Купинику у Сријему. Није дуго деспотовао, па се закалуђери и добије име Максим. Власт своју предао је млађем брату Јовану. Јован је јуначки бранио Сријем од Турака, али је најзад морао пред силом узмакнути из Купиника у Беркасово, гдје је становао до смрти и умро 1502. год.

У друштву са својим братом и матером сазидао је лијепе српске манастире у Сријему: Опово и Крушедо. Српска црква прогласила је обадва ваљана брата и мајку им Ангелину за

Православна руска црква у Бечу.

светитеље. Мајку Ангелину слави наша црква 12. августа, св. деспота Јована 25. децембра, а св. Максима 31. јануара, све по новом календару.

По смрти Јовановој прими деспотску власт његова жена Јелена, а за помоћника узме јуначког рођака Стевана Штиљановића. Бранио је Стеван Сријем и бранио, али Турци су све више као морска поплава надирали, тако да је са доста српског народа морао узмакнути у Барању. Кад је деспотовао у Сријему, становао је у Моровићу, а у Барањи у Шиклушу. Умро је 1515. године. Тијело му почива у сријемском манастиру Шишатовцу. И њега је српска црква прогласила за светитеља и слави га 17. октобра по новом календару.

Иза његове смрти више није Србима постављен деспот. Доста је Срба изгинуло у бојевима с Турцима, али их је непрестано и придолазило. Међу њима дошли су и неустрашиви јунаци, Павле Бакић са петеро браће, Раде Божић, Петар Манастирлија, који се касније прославише у многим бојевима и већином погубише главе на бојним пољанама.

Турско море расло је све више. За вријеме славног султана Сулејмана, коме је био велики везир Србин Мехмед Соколовић, прождире турско море Биоград, прели се преко Сријема, па провали у Угарску. 1526. год. сатрше Турци код Мохача мађарску војску до темеља, у бој погибе и мађарски краљ Људевит и најчувенији мађарски великаши и јунаци, а и много Срба, а на челу им Раде Божић.

Од сад су Турци сваки час све дубље продирали у Угарску, док најзад 1542. године не освоје и Будимпешту, те стадоше куцати и на врата Беча. Разумије се, да су у тим бојевима Срби лили потоком крв, али даим се није захвалношћу враћало, већ прогањањем српског имена, језика и православне вјере.

Срби се силно прориједише у тим непрестаним бојевима и раштркаше се по својој Угарској. Текар великом сеобом Срба у Угарску, под па-

тријархом Арсенијем Чарнојевићем 1690. год., умножи се број Срба.

Разумије се да је мучан и крвав био живот Срба у Угарској прије велике сеобе. С једне стране Турци сваки час пустошаху српска насеља, с друге стране мађарски калвини и католици хтјели су да Србе покалвине, покатоличе и поунијате, а ко на то не пристајаше, тога су немилостиво мучили и убијали. Од турских зулумћара доспјели су Срби у руке хришћанских зулумћара.

У наредном броју проговорићемо о сеоби Срба под патријархом Чарнојевићем и ако доспијемо, о насељавању Срба по Хрватској и Славонији.

Руско-јапански рат.

С манџурског бојна поља долазе вести, које говоре о врло добром стању, у коме се налази руска војска. Јапанци после мукденске битке немају никакова успеха на манџурском бојном пољу. Немачки пуковник Гетке, који је лани читаву годину дана био као дописник код Куропаткина, пише ових дана, да Јапанци имају слаб изглед на успех у будућој великој битци. Јапанци се осећају да данас више ни бројем нису јачи од Руса, а осим тога попунили су они своје огромне дојакошње губитке у војсци старијим људима, јер младе снаге више немају. Руси напротив шаљу непрестано на бојно поље младе војнике.

Јапанци су заузели, као што смо већ јавили, руско острво Сахалин, које вреди хиљаде милијуна, јер је рудама и уљем богато. Али с војничког гледишта нема ово заузимање каква већег значења. У Кореји опет стоји ген. Хасегава са 30 хиљада људи. Јапанци пишу, да ће та војска на Владивосток, али то неће бити истина, јер многи мисле, па тако и Гетке, да та војска има задаћу, да у великој битци, која ће бити, из Кореје продре напред и обиђе лево крило главне армаде руске. Друга је ствар, да ли они могу то уопће извести, кад против Хасегаве стоји јака руска војска.

Преговори о миру.

У Портсмуту су у Америци отпочели преговори између јапанских и руских пуномоћника. Главни је преговарач с руске стране министар Вите, с јапанске барун Комура. Преговори су отпочели у среду.

Према ономе, што се досад зна из вести, Јапанци ће тражити много. Комура до душе није још изнео јапанских захтева, али се из неких изјава може изводити, да ће захтеви бити велики. Тајник баруна Комуре изјавио је, да ће Јапанци тражити две и по милијарде рубаља (1 милијарда износи хиљаду милијуна) и острво Сахалин, које по рачуну руском вреди 20 милијарда рубаља. Осим тога неки јављају, да ће тражити и Кореју, један дио Манџурије и руску жељезницу до Харбина.

Да богме, да нико од Руса не мисли дати ни копјејке (новчића) накнаде ратне штете, а за острво Сахалин неће Руси ни да чују да га дају. Русија би пристала, да даде Јапанцима право на Кореју, одступила би им Порт-Артур, Дањни и полуострво Љаотун, на коме се налазе ти градови, и дала би им још тај комад жељезнице на Љаотуну.

Како се види изгледи за мир нису баш најповољнији, па и руски листови, који говоре о томе, не верују да ће овога пута доћи до мира. У осталом, наскоро ћемо знати, шта је у ствари, а дотле ваља причекати.

Шта кажу љекари.

Разболијевање мале дјеце од милоште.

Пише др. Перњански од Перник-града.

Свак зна, дијете је стожер, око ког се окреће породични живот. И радост, и срећа, и жалост, и туга и невоља другојачји су у породицама без дјеце: тренутни су, а дијете им у њој увијек даје други вид, чини их дуготрајнијим, оно блажи тугу и невољу, јача срећу и радост. И најтежа брига поред дјететова невиног осмијка лакше се сноси.

Није, дакле, никакво чудо, што ће сваки у породици угодити дјетету прије, него одраслијема, а него и себи. То чине и сви други, који су породици пријатељи и који се у њој и с њоме друже. Ну прохтијеви дјететови су разноврсни, да богме, и неразумни и неразложни. Испуните ли их увијек, без размишљања, ви ћете дјетету нанијети биједу и невољу; попуштајући му вољи, да постаје необуздана, отежаћете му живот, јер живот је спутан у обавезе наравствене, друштвене и законске, па ко се није од малена свикао на те препоне и да не прелази преко њих, теже ће му их касније бити чувати.

Али то још није сва невоља. Још је већа опасност за здравље и живот дјететов, која истиче управо из испуњавања таких дјечјих прохтијева. А то се махом чини дјеци од милоште, и неслутећи, шта та милошта носи дјетету. Па често ту и не бјеше дјететове воље, не бијаше прохтијева, да би га морао испуњавати, а понеко пружи дјетету или какву штетоносну стрчку или што за јело у невријеме. Сјетите се само разноликих милошта, којима свагда и свугдје обасипају дјецу! Погледајте ону мајку, што не може одољети срцу, а да не тутне у ручице или усташца своме невинашцету кришку јабуке, крушке, диње, лубенице или зрно два кукуруза, или коју јагоду грожђа итд. Посмотрите оно сретно и задовољно лице какве баке, која чини понуде од милоште своме унучету, па уживајте у сеји и брату,

који залажу и питају, у свом невином радовању, каквом храном или воћем, од милоште, својег млађег брата или сеју; погледајте све оне куме и прије, које пружају дјеци од милоште слаткише и разне ђаконије. Сви они чине то отворена срца и добре воље, из милоште, да дјетету учине, да га раздрагају, да му се диве, кад се стане радовати. а и не слуте, да му том милошћом својом често, врло често ремете здравље и доводе живот у велику опасност.

Колико ли невинашцади трпи и злопати, а колико ли их и пропадне и угине са незнатне ситнице какве, којом се хтјела дјетету указати милошта од мајке му, сеје или брата, бабе или ђеда, чике, куме итд.! Свако би знао навести тушта таких случајева, кад би хтио о њима добро размислити и кад би се већ једном хтјело разумјети, да се поболијевања и страдања дјечја не смију доводити у свезу са зубићима. Ја сам видио већ много мале дјеце, гдје, нарочито љети, пропадају са таких чашћења од милоште, гдје се нагло разболијевају и гдје се необавијештена околина дјететова још увијек тјешила, да су томе зубићи криви, остајући тако без благовремене љекарске помоћи! По сто пута да рекнем: „не кривите зубиће за разболијевања, јер они расту без болести“, мало би било. Ако баш случајно у исти мах и болује дијете, узрок је негдје други томе и љекар ће га, тражећи брижљиво, олако наћи.

Чујте, дакле! Не дајите малој дјеци јела, воћа, слаткиша и других понуда из милоште! Малој дјеци до шестог мјесеца, без љекарева наређења, не смије ништа ући у уста, осим материна млијека, а онда тек почиње, поред материне сисе и прихрањивање. Знајте и то, да једна јагода грожђа може убити мало дијете, нарочито ових жарких дана, а без брзе и тачне љекарске помоћи. Таких смо несрећних случајева већ видјели. Страшни су они и ја их се увијек са грозом сјећам.

Ну дјеца ипак не треба да буду без милоште; она су божји анђеоци, па и заслужују је. Слатко тепање и миловање развеселиће мало невинашце, као и свака понуда, и још можда више, па му тепајте, насмијте га, поиграјте се са њиме, ако не бијасте код какове заразе, па ћете му тиме учинити најљепшу милошту, а не ћете му заиста нанијети никаква вриједа, па и родитељима му бићете и мили и драги.

Од таке милоште се дјеца не разболијевају.

Како је исељеницима у Америци.

Амерички лист „Слобода“ из Сан-Франциска пише о тешким приликама наших сународника који се селе у Америку овако:

„Дневно нам долазе писма од наших земљака са разних крајева Америке у којима се туже на данашње жалосно стање нашега радника у овој „богатој“ земљи, а такође често видимо тужбе истих у разним српским и хрватским америчким новинама: на какве муке наилазе, како су били заведени, огуљени, преварени и по толико мјесеца да нису зарадили једнога долара итд.

Док ове тужбе и писма читамо и сажаљевамо наше земљаке, да их је судбина тако несретно обдарила и послала овамо преко бијелога свијета, хиљадама миља удаљила од свога роднога краја у туђи свијет, да се злопате и проклињу дан, у ком су се родили, — дотле даномице на стотину досељавају се из наше домовине, који ће на много веће неприлике и несреће наићи. У самоме мјесецу мају ове године доселило се из Црне Горе, Босне и Херцеговине, Далмације, Хрватске, Сријема, Баната, Бачке, Србије и других крајева около 14.000, а свих скупа било је 93.000 по извјешћу досељеничког уреда, на Ellis Islandu у Њу-Јорку.

Мјесец мај ове године био је један од најјачих мјесеца у повјести досељеништва. Прошле године у истом мјесецу доселило се 68.770, дакле 24.000 више ове године.

Ово 14.000 Срба и Хрвата све су људи у најбољој мушкој снази, те ако се овакови и у будуће у овако великом броју досељују у Америку, прије двије десетине година наше земље остаће пусте и посве ће се утрти наше име. Дакле, Срби, хоћете ви, да Америка буде гробница српског народа, и да баш буде ово ново поље на ком ће се утргнути оно што је остало. Не унесрећујте, Срби, сами себе и не упропашћујте нашу милу домовину! Будите паметни и једном престаните долазити у Америку!

Сви они новодошљаци имају наду у нама, који смо неколико година у Америци, да ћемо их ми помоћи и намјестити на рад. А већина од нас је на мукама за себе. Шта ћемо с њима?

Срби! и још једном велимо: не селите се у Америку!“

За „Српско Коло“.

У овом броју имамо такођер да забиљежимо лијеп број пријатеља „Српског Кола“ и Срба ратара, који се заузимљу за „Српско Коло“, препоручују га Србима ратарима и скупљају му претплатнике. Госп. Стеван Шкргић из Кленка у Сријему послао је управи „Српског Кола“ К 3·60 као погодишњу претплату. Но не само наши Срби него и наше Српкиње заузимљу се за „Српско Коло“. Тако је госпођа Марија Ђекић из Великих Бастаја послала управи „Српског Кола“ К 18·40 као претплату за 12 скупљених претплатника. Ова вриједна госпођа поред своје куће и бриге о дјеци брине се ево и за народни лист „Српско Коло“, на чему јој лијепа хвала. Госп. Никола Мусулин, познати пријатељ „Српског Кола“, послао је опет К 4·80 као годишњу претплату за 2 претплатника. Г. Јован Стевановић правник из Ораховице послао је опет К 2·40 као погодишњу претплату за 2 нова претплатника. Госп Михо Лажетић из Невесиња послао је даље К 6

као погодишњу претплату за 5 скупљених претплатника, па том приликом између осталог пише и ово: „Пошто „Српско Коло“ као народни лист пише онако, како може прости свијет — сељаке побудити на читање и показати његова права и дужности, то сам у намјери ово 5 бројева растурити сељацима“. Евала му! Пријатељ „Српског Кола“ из Ирига послао је даље нашој управи 2·40 као погодишњу претплату за 2 нова претплатника Г. Јован Алексић капетан у Петрињи послао је управи „Српског Кола“ К 17·50 за распродане бројеве „Српског Кола“. Како је он прије послао К 46, то је у свему тиме плаћено досад 460 примјерака „Српског Кола“, које је он растурио међу Србе ратаре. Госп. Стево Крунић учитељски приправник из Прхова у Сријему послао је напошљетку К 6 као погодишњу претплату за 5 скупљених претплатника. Г. Нико Грујичић из Фоче у Херцеговини послао је даље К 6 као погодишњу претплату за 5 скупљених претплатника и српска трговачка радња у Турском Бечеју, Радивојевић и Нићин К 7·20 за 3. Госп. Ђорђе Петровић љекарник (апотекар) у Митровици послао је К 32 за 10 примјерака „Српског Кола“, које он дијели Србима ратарима. Госп. Стеван П. Тишма трговац у Врховинама послао је даље К 22·80 као скупљену претплату за претплатнике из Врховина, преч. госп. Петар Велебит парох у Хајтићу код Глине К 14·40 као погодишњу претплату за 12, госп. д-р Пера Белобрк, адвокат у Беловару К 60 као погодишњу претплату за 50, преч. госп. Михаило Медаковић, парох у Јасеновцу К 7·20 као претплату за 6, преч. госп. Светозар Вукелић парох у Примишљу К 2·40 као претплату за 1 новог претплатника. Г. С. М. из Брђана послао је К 8·40 као скупљену претплату за 7 претплатника. Преч. госп. Данило Подунавац капелан у Пакрацу послао је К 16 као прилог, што га је скупио у маленом друштву приликом крштења унука госпође Софије Корке, Павлице Младена. — Свима овима пријатељима и заузимачима за „Српско Коло“ управа овог народног листа лијепо захваљује, молећи и све остале пријатеље „Срп. Кола“ и Срба ратара, да се заузму за раширење „Српског Кола“ у народу нашем.

Шта се збива у нас и у свијету.

Из жупанијске скупштине личке. Госп. Стеван С. Калембер трговац у Лици и члан жупанијске скупштине личке, поднио је у пошљедњој скупштини жупанијској два питања и три приједлога, који гласе: Молим славно предсједништво, да ми одговори на ова питања. 1. Је ли стигло до сада одобрење од високе кр. зем. владе у погледу вођења скупштинског записника уз латиницу и ћирилицом, те штампање жупанијског извјештаја за Србе скупштинаре ћирилицом? Ако јест зашто се није досад закључку удовољило? Ако ли није, мисли ли славно предсједништво замолити високу кр. зем. владу за што скорије одобрење? Предсједник је одговорио, да одобрење није стигло. 2. Је ли изашла наредба високе кр. зем. владе, да се не светкују римокатолички велики празници (норме) у мјестима, гдје је већина житељства српско-православне вјере? Ако није досад изишла, мисли ли славно предсједништво замолити високу кр. зем. владу, да таку наредбу чим прије изда, да се већ једном удовољи закључку, који је још 1899. године у нашој жуп. скупштини прихваћен и застарјела наредба да се већ једном новијом и напреднијом замијени? И на ово питање одговорио је предсједник, да није ништа стигло. 3-ћи приједлог г. Калембера ишао је за тим, да се неизграђени дио цесте Удбина—Кореница уврсти у земаљске цесте и изради. На то му је одговорено, да се треба најприје израдити нацрт и прорачун.

У Хрватској и Славонији јављају мађарски листови, да ће бити избори за сабор још ове године, „Обзор“ од петка доноси, како се „народна“ владина странка на свој начин спрема за те изборе. Неки дан је један котарски предстојник у Загорју сазвао вијеће општинских чиновника, и позвао биљежнике и начелнике на рачун: шта ће учинити, да буде осигуран избор једног владина кандидата за сабор.

„Да буде сигурнији у томе, да ће општински чиновници збиља добро пазити на сваки миг одозго, тај је котарски предстојник измислио нови начин за стварање „већине“. Он тражи, да му општински чиновници потпишу спис, којим моле отпуст из службе. На том спису нема датума! Ако код избора општински биљежник не буде хтио слушати поглавитог, или ако му не буде могуће створити „већину“ — поглавити ће метнути датум и ствар је свршена. ...Ако је овај изборни начин први знак дјеловања новога подбана, морамо му без сумње честитати. Чаврак је тим изумио нешто, што не би пало на ум ни најврснијем изборном тирану, нешто, чега би се стидио ваљда и сам Кун.“

Међутим не треба да ово баца у страх никога, јер по закону има право свако да даде глас за кога хоће. А нека пријете. Треба се држати оне народне: у једном селу пријете, у другом се не боје.

Само треба спремати се и радити, па ће све добро бити, и народ ће, ако буде сложан, добити оно, за чим давно сви тежимо, слободе своје.

У Угарској непрестано куха и ври је. Сједињена опозиција мађарска не попушта од својих захтјева, него хоће мађарску команду у војсци и друге ствари, а Беч неда команде. Из Беча су поручили Мађарима, да ће им дати све што траже, само не команде. Допушће им да у земљи уводе законе, какве хоће и да раде с немађарским народима по вољи, само нека не дирају у војску. Мађари не пристају на то него остају код свога.

И тако траје жестока борба, у којој Мађари ударају на владу Фејерваријеву свима силама. У Угарској жупаније и градови имају врло велику самоуправу и слободу, сасвим друкчије него код нас. Свака жупанија бира и поставља све чиновнике у свом крају, жупанијске скупштине и одбори могу да откажу послушност влади, па просто јаве, да неће да извршују њезиних наредаба Тако су отказале послушност влади

у побирању пореза, у сазивању резервиста на вјежбе. Порез се не убире, резервисте се не позивају, јер им не ће да уручују позивница, и тако вам је у Угарској читав метеж и дармар. Како ће се ово свршити, тешке је казати, јер Мађари не попуштају, владар опет не попушта у питању команде, и тако се борба води даље.

Либерална странка мађарска, која је досад била кроз мал' те не четрдесет година на влади, као да ће се распасти. Од г. 1867., како су се Мађари погодили с Аустријом, она влада. Сад ју је опозиција победила на изборима, и како је либерална странка постала трула и изнемогла, у њој је било свакојаких људи, као и код нас у нашој тако званој народној (мађаронској) странци, то се сад распада и остављају је њезини људи. За 10. (23.) августа сазвана је седница либералне странке, у којој ће већати они, који су у њој остали, шта ће и како ће. Држи се, да ће се разбежати и разићи њезини чланови у друге странке, и тако би либералне мађарске странке нестало с лица земље. Мађари криве либералну странку, да је она свему злу крива, што не могу њихови захтеви да победе, јер њу сматрају бечком ропкињом.

Док се тако комеша у сабору, Фејервари спрема нову законску основу о опћем изборном праву. Опозиција устаје против тога и каже, да је то само једна смицалица, којом влада хоће да стече љубав у земљи, и да подвали опозицији. Да ли Фејервари мисли збиља озбиљно с овом законском основом, коју би морао изнети пред сабор на расправљање, а сабор је, осим 40 хрватско-славонских посланика, сав против њега, не зна се. Иде време, па ћемо видети, хоће ли бити од тога клепета млина и каква брашна.

У слободној земљи Србији, гдје влада слобода штампе, слобода састајања и удруживања, слобода избора за скупштину (сабор) и све друге слободе, састала се нова скупштина. Изабран је председник и скупштина је отпочела свој рад. Благо њима, кад имају таку слободу. Мора им, и ако су нам рођена браћа, човек позавидети на тима добрима. Колико су они измакли од нас! А код нас каже „Дневни Лист“, око којег се налазе Томашић, Ст. Поповић-Вацки, В. Ђурђевић, Гавранић, Слијепчевић и још други мађарони, баш оништо су срушили Шумановића са подбанске столице, да за наш народ амо нису таке слободе, јер да народ није зрио за њих. Сав свијет у Европи, па и Бугари, који су јуче ријешени турског јарма, па имају слободе народне, а само нама у Хрватској и Славонији не даду.

За то треба радити, спремати се за изборе и у сабор бирати народне људе.

У Црној Гори објављује званични лист „Глас Црногорца“, да ће народ још у таку ове године добити слободу штампе, народну скупштину (сабор), у коју ће бирати народ слободно своје посланике. Осим тога оснива се на Цетињу и велика Црногорска Банка, с домаћим црногорским капиталом. То је врло лијепо, а то је знак напретка.

До сад је кнез сам управљао у земљи, али сад види, да се народу мора дати ријеч, да и он одлучује с њим у управи земље. Без слободе нема напретка. А како је код нас у Хрватској и Славонији?

Краљ Петар о Бугарској. На ручку, који је приређен у почаст бугарском посланику у Србији Хесапчијеву, који је отишао са тог звања (био опозван) рекао је српски краљ Петар, да су односи између Србије и Бугарске сад пријатељскији него што су били, кад је Хесапчијев дошао у Србију, да наступи своју дужност. То је у главном заслуга Хесапчијева. Краљ Петар рекао је даље, да је увјерен, да ће тако исто радити и његов наслједник, јер је то и жеља краљева пријатеља бугарског кнеза Фердинанда и јер је то добро за обје државе. Хесапчијев је захвалио краљу Петру и рекао, да га је у његову раду у том погледу увијек помагао сам краљ Петар. Послије тога је краљ Петар поздравио телеграфски бугарског кнеза Фердинанда и увјерио га о свом пријатељству.

Број изборника у Србији и у нас. У Србији има 537.151 (петсто тридесет седам хиљада и сто педесет једна) душа право гласа, то јест право да бира посланика (заступника) у сабор.

Краљевина Хрватска и Славонија од прилике је једнака по величини са краљевином Србијом, али у њој има десет пута мање људи право гласа, то јест само 51.000 (педесет и једна хиљада).

Дакле у Србији има свака пета душа право гласа, а у Хрватској и Славонији свака *педесета!*

Види се, гдје се више поштује народна воља.

Изаберимо дакле у сабор људе, који ће створити закон, као што је онај у Србији, да свако, ко плаћа порез добије право гласа Народ државу издржава, он треба да води и ријеч у њој преко својих људи.

Убијства у Старој Србији. Ми смо и у прошлом броју „Српског Кола“ писали о зулумима, које чине Арнаути Србима у Старој Србији. Но ти зулуми не престају. Недавно је биоградски лист „Политика“ донијела допис из Призрена у ком се износи, да је у пећком и призренском округу погинуло до данас 40 Срба из различитих мјеста. Сви зликовци, који су извршили ова убијства познати су турским властима, па ипак ни један од њих нити је ухваћен нити осуђен. Осим тога почињено је код Срба од стране Арнаута тисућама крађа и отимачина, разорена су српска села Исток, Ораховица, Велика Хоча и ко би све избројао тешке зулуме, што их чине Арнаути над Србима. Тешко и жалосно је стање наше браће у Старој Србији.

Различне вијести.

Штедионица у Пазови за „Српско Коло“. Штедионица у Пазови послала је управи нашег листа К 60 као погодишњу претплату за 50 примјерака „Српског Кола“, који се шаљу Србима ратарима у Стару Пазову, Војку, Шимановце, Сурдук, Бешку, Белегиш, Ст. Сланкамен, Ст. Бановце, Деч и Нове Карловце. На овај лијепи примјер старања за „Српско Коло“ могли би се угледати и остали наши новчани заводи и њихове управе, па да сваки према својој снази помогне и на овај начин

„Српско Коло“, а учини добро Србима ратарима, с којима ради. Управа „Српског Кола“ лијепо захваљује Штедионици у Пазови у име онијех 50 Срба ратара, који њезином добротом читају „Српско Коло“.

Руковање јавног новца код управних власти. Пошљедњи „Зборник закона и наредаба“ доноси наредбу бана грофа Пејачевића од 15. јула 1905. број 49907., којом се одређује, да управне области јавни новац имају редовито руковати преко кр. уг. поштанске штедионице. Управне области морају затражити од поштанске штедионице да им отвори рачун (да води рачун о њихову новцу). Чим пошт. штедионица обавијести коју управну област, да јој је отворила рачун, има јој ова одмах предати сву готовину, осим најнужнијег новца, који треба за подмирење издатака у мјесном промету. Сврха је овој наредби, да се руковање новцем код управних области што више уједностручи и ограничи дангубно бројење готовине. Наредба почиње да важи 1. октобра 1905.

Нов успјех српског задругарства. Пре кратког времена издао је у закуп манастир св. Ђурађ сву своју земљу — коју су пре Чивути у закупу имали — српским земљорадничким (ратарским) задругама у Бач-Мартоношу и Манастирском Св. Ђурђу. Ово дана је опет Савез Српских Земљорадничких (ратарских) Задруга узео под закуп земљу манастира Бездина, коју ће обрађивати српске земљорадничке (ратарске) задруге у Мунари, Печки, Наћфали, Кетфељу, Фенлаку, Батањи итд.

Дао Бог, да се свуда тако лепо узмогне у склад довести добро наших разних народних установа с добром нашега народа!

Нова српска школа у Босни. У Црквини код Бос. Шанца оснивају Срби своју школу, за који већ имају готову зграду. Школу ће издржавати из црквено-школских прихода.

Привредни рад Словенаца. Наша браћа Словенци у Крањској имају своје ново привредно друштво, које је год. 1904. имало 5988 чланова, а ове године има их 7000. Друштво се састоји из Савеза и 130 одбора. Оно издржава ратарску и ковачку школу. Много ради и на унапређењу мљекарства. Сама Крањска има 58 мљекарница. Лист „Ратар“ што га издаје друштво има 6000 претплатника. Веселећи се овом напретку наше браће Словенаца у привреди, позивамо Србе ратаре, да свагдје оснивају, гдје још нијесу основане, српске земљорадничке (ратарске) залруге, које ће их привредно подићи.

Какви су адвокати у Словеначкој. Словеначки адвокати закључили су на свом састанку, да позову Словенце, нека свуда бране права свог језика а особито, нека га употребљавају свагдје у опћењу с властима, гдје то закон допушта. Чланови адвокатског друштва изјавили су, да ће се бесплатно заузимати код суда, гдје власти повриједе права словеначког језика. На овај примјер треба да се угледају и наши адвокати, па да не само препоручују Србима, да у опћини уредују ћирилицом, гдје је то законом допуштено, него и да устану у обрану тога права, ако га власт повриједи.

Руски Жидови у Славонији. Познато је, да се у Славонију хоће да населе многи Жидови из Русије. Преко Угарске спуштају се они у нашу отаџбину, да ту свију своја гнијезда. Као што се чује. у саму Нову Градишку дошло је 80 руских Жидова с великом сумом рубаља. Чим су дошли тамо почели су куповати земљу од тамошњег народа. Упозорујемо Србе ратаре у том крају, а и у свима другима, гдје се појаве ови руски Жидови, да им не продају ни за што ни стопе своје земље, подсјећајући их на одлуку седмог конгреса српских земљорадничких (ратарских) задруга од 12. маја 1904. у Топуском, у ком позива Србе, да не испуштају земље из својих шака, као што је то донесено већ било више пута у „Српском Колу“.

Повјереницима „Српскога Кола“.

Молимо оне своје повјеренике, на које шаљемо за њихове претплатнике по више бројева „Српског Кола“, а нијесу до данас покупили и послали претплате, да то учине. Лист има на дугу много претплате, мора да плаћа штампу, чиновнике и друге потребе, а нема се откуд. Надамо се, да ће наши повјереници то разумјети, па се пожурити скупљањем претплате од својих претплатника, јер лист наш може опстати поред ниске претплате само онда, ако се претплата тачно и у реду плаћа.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

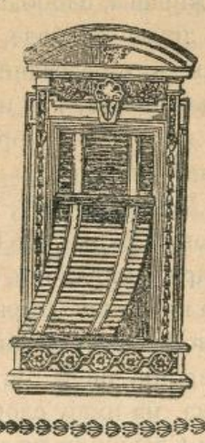

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 16. Загреб, 17. (30.) августа 1905. Год. III.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа". Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло" (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана"

† АРХИМАНДРИТ ИЛАРИЈОН РУВАРАЦ.

У прошли понедељак, 8. (21.) августа о. г. умро је у манастиру Гргетегу крај Сремских Карловаца велик човек, родољубан Србин, уман научењак Иларијон Руварац. Он је свршио велике школе, још као ђак почео је испитивати прошлост свога српског народа, и превртао је старе књиге и рукописе. После је метнуо на себе калуђерску ризу, листао даље цароставне књиге и писао о српској прошлости. Кад је он отпочео износити, како је некад било код нас Срба, док смо царевали, гракнуло је на њега мало и велико. А зашто? Зато што је као оно Краљевић Марко послушао кроз читав живот онај савет мајке Јевросиме:

„Сине, Марко, једини у мајке
„Немој, сине, говорити криво
„Ни по бабу, ни по стричевима,
„Већ по правди Бога истинога.

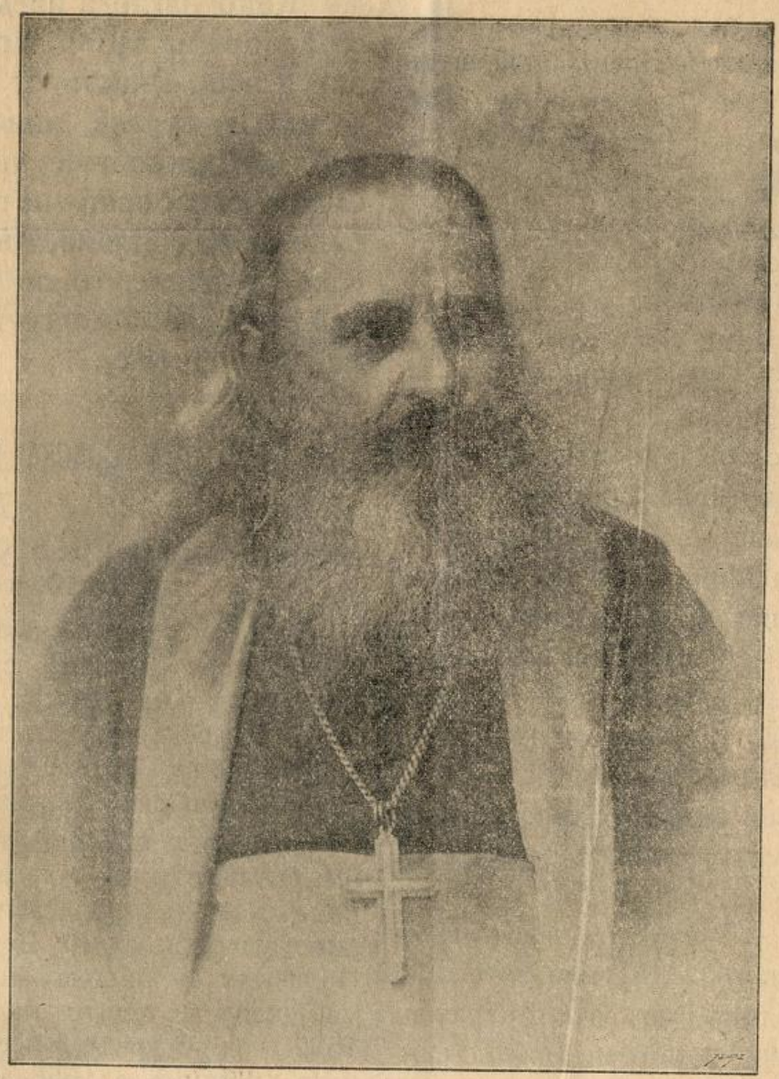

Тако је и Руварцу добра мајка његова Јулијана говорила: „Не лажи и не полагуј синко!" И он је остао веран науку своје мајке, писао је и борио се за истину. И због тога је и нападан, јер се истина нерадо чује. Нападали су га, да руши некакве народне светиње, па су га чак прогласивали и издајником народним. То вам је, браћо моја, судбина многих великих људи, да због истине страдају. Та ви знате добро, да су људи због истине Христа на крст разапели, па тако вам је било увек на овоме свету и биће и даље. Али то не сме сметати људе, који воле истину, да се престану борити за њу, док не победи.

Ето, тако вам се и учени Руварац борио цео живот свој за истину и правду. Писао је много о нашој српској прошлости и много је порушио старих ствари, а нових изнео. Нећемо спомињати многих дела и расправа његових, али ћемо вам казати по неку истину, коју је он изнио.

Код нас до Руварца причало се и приповедало, у народним нашим песмама певало, да је краљ Вукашин убио цара Уроша, сина Душанова. Руварац је устао и непобитним доказима из прошлости доказао, да је Урош умро после

смрти Вукашинове, и да га онда није могао Вукашин убити. Тако је Руварац одбранио невина човека и данас се више не говори у књигама, да је Уроша убио Вукашин, отац Краљевића Марка.

Код нас се исто тако учило, причало, певало и приповедало, да је Вук Бранковић издао на Косову кнеза Лазара, зета свога. Руварац је опет снажним доказима уверио сав мисаони свет, да Вук Бранковић није издајица, доказао, да га нико у прво доба после Косовске битке није за таког држао, јер није издао „цара на Косову", него да је та тешка клевета измишљена доцније и невин човек оптужен пред потомством најтежом клеветом, јер је најтежи грех издати род свој, народ свој.

До Руварца опајали су нас многим лажним сликама из прошлости, па су нам и то говорили, да је сеоба Срба под патријархом Чарнојевићем у Бачку, Банат и Срем, била величанствени покрет, ту војска, ту сила, ту благо и богатство, ту ово, ту оно. Руварац је устао и казао, да смо ми бежали и спасавали се испред Турака, а аустријским ћесарима добро дошло, да употребе народну снагу против Турака за обрану своје државе. Обећавали су им свега и свашта, јер су знали да се Срби храбро боре, и та се обећања царска зову привилегије или повластице.

До сад се код нас, па још и данас говорило и приповедало, да Црна Гора није била никад под Турском влашћу. Руварац је доказао, да су то приче и приповетке, да је Црна Гора била турски санџак дуго времена и да су Турци држали у рукама главне трговачке путове и друмове у својим рукама. Изнео је, како су Млечани плаћали Црној Гори, да им помаже у борби против османлијске силе.

Ето видите, тако је Руварац бранио истину, рушио лаж. Зато је много страдао, јер су га нападали са свију страна, али је он победио.

Руварац Јован (у калуђерству назван Иларијон) рођен је 31. септ. 1832., а умро је 8. (21.) авг. 1905., дакле у 73 години живота. Сахрањен је у манастиру Гргетегу и погреб је био величанствен. Патријарх Бранковић са два владике, силни свештеници мирски и калуђери, многи професори и учени људи, силан свет дошао је да се опрости с Руварцем. Било је много говора, а најлепше је о њему говорио ученик његов д-р Станоје Станојевић професор у Великој Школи (Српском Свеучилишту) београдској.

Какав је био Руварац, доста је да вам кажем ово: Г. 1886. изабран је и потврђен за владику вршачког, али се он тога избора није хтео примити. Он је волео да остане у свом манастиру и да ради на науци, а није хтео да понесе владичанске митре, јер је он знао, какав треба да буде српски владика, а видио је, какво је данашње време, у коме живи и какви су људи.

Нека је слава и вечна памет Јовану (Иларијону) Руварцу. Дај Боже, да и у науци и на другим местима будемо имали таких људи, који ће се неустрашиво борити за истину, као што је он то радио.

Пазите Срби изборници, чујте и сви други.

Како изгледа према свему, приближују се избори за сабор, који би могли бити још ове јесени. Власти су се узлетјеле, спрема се на све стране, чине се обећања као и увијек. Дужност је да се спремамо и ми. Сваки је изборнички глас једна снага. Како буде народ радио, онако ће му и бити. Како је данас, то он најбоље види, зна и осјећа. Спремајмо се и сами, да нас догађаји не претеку.

Српска повјест.

17.

Велика сеоба Срба у Сријем и у Угарску 1689. године.

Већ смо рекли, како је турско царство од смрти цара Душана све већма напредовало. Паде пред њим Србија, Грчка, Бугарска, Босна, па и Угарска иза погибије мађарске на мохачком пољу 1526. године. Иза те битке мохачке скоро сва Угарска пала је у турске руке.

Но, није то било доста Турцима. Они су били наумили да прегазе и њемачко царство. Зато су почели ударати на Беч. Већ 1529. године ударили су на Беч, али нијесу успјели. Полазили су на њега још неколико пута, али увијек их је нешто на путу задржало. Тако 1532. год. у граду Кисеку јуначки Србин Никола Јуришић а 1566. у Сигету јуначки Хрват Никола Шубић Зрињски. Послије тога, све до 1683. год., нијесу Турци полазили на Беч.

Те године крену Турци са војском од 250.000 момака на Беч. Водио је ту војску велики везир Кара Мустафа. Турци су сабрали

сву своју снагу, да једаред већ сврше с Бечом, па да узмогну продирати даље.

Њемачко царство било је у то доба велико простором, али слабо и растровано. Њемачки и аустријски цар био је тада Леополд I.

Како није имао доста снаге да брани Беч, он из њега измакне, да затражи помоћи од осталих владара у Европи.

Беч је бранио дуго и јуначки гроф Старенберг. У то је и Леополд скупио по Њемачкој војске, а што је најглавније намолио је пољског краља Јана Собјеског, јунака над јунацима, да и он са својим јуначким Пољацима притекне Бечу у помоћ. Тако и буде. Сједињена војска њемачка и пољска, највише заслугом Собјескога и Пољака, потуче до ноге силну војску Кара Мустафину, која је била трипут бројем јача.

Турци у дивљем бјегству умакну, оставивши сав табор.

Ето, ту је срећа оставила Турке. Иза тога су сложна пољска и Леополдова војска свагдје потукле Турке и истјерале их из Угарске. Тако је Леополдова војска дошла до граница садашње Србије. Пољаци су отишли својој кући, кад су извршили, што је главно.

Кад су Пољаци отишли кући, била је војска цара Леополда преслаба, да се сама бори с Турцима.

Цар Леополд и његови доглавници знали су, како су Срби добри војници. Зато су сада наумили, да српски народ побуне против Турака и да га придобију на своју страну. Зато цар Леополд изда проглас, у ком позива у првом реду Србе, па онда и остале народе у Турској, да се дижу на Турке.

Слабо би тај проглас користио, и ако су Срби увијек били готови, да се дигну на Турке, да два знаменита човјека Србина не помогоше у том цару Леополду.

То су били: Ђорђе Бранковић, за ког се вјеровало, да потиче од српских деспота Бранковића и патријарх српски Арсеније Чарнојевић, који је столовао у Пећи, у Старој Србији.

Срби се дигну и помогну много царевој војсци. Било је српске помоћне војске преко 30.000. Цар начини Бранковића грофом и назове га деспотом српским. Војска царева освоји од Турака скоро сву садању Србију.

У то Турци опет притијесне цареву војску, те се она мораде склањати из Србије. Патријарх, бојећи се да му народ не настрада, што је помагао аустријској војсци, одазове се цареву позиву и пресели се са много српског народа (кажу 36.000 породица) у Славонију и Угарску 1689. године. Тако Срби населе Сријем, нешто Славоније, Бачку, Банат, Барању, крајеве око Будимпеште.

Ево из ово неколико ријечи, које је цар Леополд у свој проглас ставио, видјећете, колико је од прилике обећано Србима, да се само премаме и населе границе државне, које ће крвљу својом залијевати, бранећи их од Турака.

Тамо се вели:

„Ми Леополд први и т. д., обећавамо Србима, да они осим слободне вјероисповијести могу слободно и војводу бирати, а биће слободни и од сваког терета и пореза....“ и тако даље, тај је проглас велики и много се обећава у њему, што није никад испуњено.

Још се Срби нијесу ни преселили сасвим, а цар Леополд баци у тамницу честитог Ђорђа Бранковића, у којој је провео 22 године и умро. Бадава су Срби молили, да га пусте, бадава је то молио и ондашњи руски цар Петар. Затворили су га, јер су се бојали, да би он могао Србе у Угарској, Србији, Босни побунити, па начинити од тога српску државу. Бојали су се, јер је српски народ јако волио тога Ђорђа Бранковића.

Ето тако се Србима на првом кораку захвалило на њиховој помоћи. То им је била захвалност за проливену крв и за остављање рођених огњишта.

Како је Србима било даље у Угарској и како су населили Хрватску и већину Славоније, причаћемо у другом броју.

Српкиња и мода.

На народну спевала: **Ангелина Пауковићева.**

У коло се ухватиле сеје
Посестриме из родних крајева:
Црногорка, јуначкога рода,
Србијанка, поносита лепа,
Далматинка, вита и висока,
Хрваћанка, лака милоока
И Славонка, соја племенита.
Све у своме народном оделу,
Веселе се, весела им мајка!
Очекују из Срема сестрице,
Из Баната и из Бачке равне.
Кад дођоше, сеје угледаше
Зачуђене, њима не прићоше,
Јер шлепови за њима се вуку,
Штит од сунца и лепеза свуда,
Рукавице на руке натакле
И дукате о врат обесиле,
Блузе скупе од кадиве, свиле
Са чипкама и са другим чудом.
Вели њима млада Црногорка:
„Беж'те од нас незване туђинке!
„Ми вас к нама у коло не звасмо,
„Ви не знате и не осећате
„Наше игре и наше веселье,
„Само права, народна девојка

„То је наша мила посестрима.“
Кађиперке ником поникоше
И беседи Сремица девојка:
„Не говори тако Црногорко!
„Ми смо праве ратарске девојке
„Наши оци прави су сељаци,
„А и мајке Српкиње су праве.“
Вели њојзи Црногорка млада:
„Да си права ратарска девојка
„Тканицу би ти носила своју.“
„„И либаду од црнога сукна““
Још добаци Србијанка сеја.
Док су оне тако беседиле
У добри час и срећу народну
Долетеше голубице беле,
Спустише се у коло сејама.
То не биле голубице беле
Већ то биле дичне госпођице
Господског рода и племена,
А све у свом народном оделу
У тканини тананој и лепој.
Кад видеше посестриме миле,
Загрлише своје сеје праве,
У коло их лепо прихватише,
Па ће рећи Далматинка млада:
„Сад вас познам миле моје сеје
„Пригрлисте народно одело
„Носите га, поносите с' њиме.
„Оне тамо туђе моме веле:
„Да су праве ратарске девојке.
„Нису богме, по богу сестрице,
„Нису оне ратарске девојке,
„Него неке туђе кађиперке;
„Моду носе ни бриге их није
„Моду носе, а свет им се смије;
„Оцеви им земљу распродају
„Да наките луде ћерке своје.“
Ал' беседи Николића Анђа
Господскога рода и племена:
„Нису оне сиротице криве,
„Наше сестре ратарске девојке,
„Што их мода толико занела.
„Оне виде све туђинске моде
„Ал' не виде народног одела.
„Покажимо миле Српкињице,
„Да смо праве ћери из народа
„Не стид'мо се тканину носити,
„Па ће наше и сестре ратарке,
„У час добар истим путом кренут,
„Пригрлити народно одело,
„Те постати праве потомкиње
„Дичне сеје Косовке Девојке!“

Закони у корист ратара у Србији.

„Вјештина козе пасе“ вели Србин. Свако зна, да неки човјек зна боље правити обућу, или кола, или одјећу или друго што, него други човјек. Тако је то и у обрађивању земље. Швабо и Француз зна боље радити земљу од Србина, Србин из Баната од Србина из Хрватске и Славоније, а овај опет боље од Србина у Турској. Ко боље ради тај више добије са земље, која је исте доброте.

На то, видите, држава мора пазити, па и она учинити, колико може, да јој држављани ратари што боље раде земљу.

У Србији се пазило на то, па је тамо за то створено неколико закона.

Закон о пољопривредним станицама:

Сваки округ (има их тамо 15 у земљи) мора уредити пољопривредну станицу. То је имање, у ком мора бити 60 хектара земље (једно јутро и две трећине јутра) за сијање разног жита, 2 хектара за виноград, 2 хектара за воћњак, 1 живинарник, 1 пчелињак, 1 свиларницу и уз то потребне зграде, алате и стоку.

Свака општина у округу мора на ту станицу послати сваке године о свом трошку једно писмено момче, да ту 2 године учи радити земљу, како је раде напредни народи.

Закон о сресним расадницима и о лозним расадницима:

Сваки срез (котар) мора уредити имање од 10 хектара. На том имању одгаја се свакојако воће, винова лоза а и земља се обрађује.

Свака општина мора послати у сресни расадник 2 момчића писмена на одређено вријеме. Они се ту уче, како се воћка одгаја, сије, сади, калами, како се пакује за отпремање у свијет, како се неко воће суши, и тако даље, све што је потребно.

У земљи се по истом закону мора уредити 7 земаљских лозних расадника. У тим се расадницима одгаја лоза американска, каламљена и некаламљена. И у ту школу мора свака општина изабрати и послати онолико писмених момчића, колико је потребно, да се поуче виноградарству.

Закон о лову од 1898. године:

Познато је, да по нашем закону, ко има 400 јутара земље и више, може ловити слободно, да не плаћа порезе за лов. А ко има мање мора платити.

У Србији није тако. Свако, па ма имао бог зна колико земље мора платити порез за лов, као и онај, који нема ни јутра земље. Свако мора платити, па онда тек ловити. Нема ту разлике између богаташа и сиромака.

Дакле из ових набројених закона види се, како се и за несретне владе краља Александра стварахуу закони корисни ратару. Тако и мора бити у земљи, гдје је велика већина ратара. Тако треба да се ради и код нас. Зато народ мора пазити кога ће слати у сабор за посланике.

Има у Србији и других закона, који су повољни за ратаре. Тако тамо народ има пуно већу власт у општини него овдје. Ми ћемо се постарати, да још тих закона прибавимо, из којих ћете видјети, да се народу може учинити нешто, кад он пази, кога бира у сабор.

Кад они ратари у Србији пазе на то, зашто не би и Срби ратари овдје. Нијесу ни они Срби некакви друкчији људи него ми.

Срби треба да бирају оне посланике, који ће се постарати да се и код нас учини једном нешто у корист ратара. „Српско Коло“ ће препоручити такве људе, које препоруче они извршни одбори српске самосталне странке у Хрватској и Славонији, што их је народ изабрао на скупштинама. Корист народна мора бити преча од свега другог. *А.*

Шта убија Србе ратаре.

Већ смо у овом листу говорили, како има много рђавих навика код наших ратара, па издају новац на различите непотребне ствари и тако сами себе упропашћују.

Недавно је писано из Двора (Банија) у „Новом Србобрану“ о моди и раскошу, који тамо владају. Но то није само у Двору и његовој околини, него и по осталим нашим мјестима. Ево што је писано о том из Двора: Код нас у Двору, а тако исто у околини завладала је и преотела маха мода и раскош. Кетен и конопља се више не сије, јер дјевојке носе и купују сав прибор у дућану. Нећу крити, нека чују читаоци и ове ствари:

У Јаворњу, има Л. Ђ. јединицу кћер, али има и синова. Тај је човјек врло сиромашан, да не може сиромашнији бити, ал он је својој кћери објесио о врат у дукатима 1000 К, већ од прије двије године. Све што је могао закинути од својих уста, сав свој приход у толико година, стрпао је њој под врат. А и што је још горе, чујем гдје каже, да је не да за ратара никакова, већ за какова било писара. Не зна, јадан, како је жалостан писарски крух, и да нема слађег круха од ратарева.

Његова остала дјеца, а и он, иду голи и боси, и пратиће их то још до гроба, јер што је на њу метнуо, могао је ипак створити и себи и дјецу мушкој удобнији живот.

Колико ли штете у тима дукатима, само што леже бадава? Колико ли несреће за њу, кад се већ учи, да она није за ратара, јер бајаги носи велики гердан? Отићи ће новац као мутна вода; још нека се уда за човјека, који ће умјети оне стотине спискати у пијанству и картању.

Чему толики дукати? Ако отац кани дати својој кћери нешто, то нека даде у благу, гдје ће нарасти корист из тога, па нека рече: Ово је моје кћери, кад се уда, нека гони краву, волове итд., што је вредније, него мртав новац, па ће се удати за скромна ратара, са којим ће у раду и љубави до смрти живити.

Тако је уопће у овој околици. Још се само добро држи народ у брдским предјелима, као н. пр.: Горичка, Брђани, Котарани, Љубила, Љесковац, Жировац итд.

А што се тиче дуга у равницама, то је већ преотело маха, јер поједе мода и раскош. Све је задужено и упропашћено, и кад дођеш овамо на зборове, видјећеш, да се дјевојке у већини овдје сјају од дуката а овамо су све куће задужене.

Овдје народ ужасно пије ракију, а особито шпиритус (т. зв. ђикана). Сваким свецем пуне биртије ратара, који по цијели дан пију, мјесто да се Богу помоле, па на рад. Кад се жени и удаје, ту се пијанчи по цијеле јесени; тад се троши немилице. А зар да човјек може да живи, кад увијек троши више него ли заслужује?

Кад су укопи, ту се скупи цијело село, па послије укопа сви на вечеру, гдје се пије и једе чак и до дана, а кућа се затире.

Што се тиче процеса, то је у селу Г. већ све огрезло. Ту се комшија један с другим свађа за сваку маленкост. Ту се адвокати плаћају, ту се парнице воде по двије, три године. Ту је мржња, један спрам другога, ту се све два и два увијек гоне на процесе; јадан народ!

Очекујемо, да ће чланови српских земљорадничких задруга показати примјером, како ваља живјети и радити. Ено, у Малом Грацу, задругари се договорише и укинуше даће (кармине) међусобно. Не испија се више за испокој душице, која се представила, па се ипак ниједна до данас „повампирила“.

Руско-јапански рат.

Преговори о миру.

Преговори о миру између руских и јапанских пуномоћнака приближују се своме крају. У понедељак је 15. (28.) августа била одлучна седница, која може да буде последња.

Многи се политичари надају да ће ипак доћи до мира. Хоће ли се те наде испунити, видећемо врло скоро. Не само за Русију, него за све нас Словене, особито за балканске државе, била би права срећа, да се склопи мир. Ова прилика, кад је Русија забављена на Далеком Истоку дошла је била као наручена, да непријатељи наши и свију балканских Словена кроче напред и да покушају омрсити брк оним масним залогајем, за којим им срце одавно гине.

Да ли ће доћи до мира? Због скупоцене руске крви хиљада и хиљада људи, због велике Русије, због нас малих словенских народа и држава, ми то морамо желети. Русија не да ни копјејке накнаде ратне штете Јапану, али му је, као што неке вести кажу, приправна дати пола Сахалина. То је руска последња реч. У понедељак се одлучивало о том. Дај Боже, да до мира дође.

Једно зло.

По закону општински биљежници могу правити купопродајне уговоре. То је наређено зато, да се народу олакша. У општини је то лакше, јер је општина и најближе ратару. Особито код задруга, у којима често има подоста чланова, лакше је обавити посао код општине и с мање трошка.

Али често општ. биљежници не знаду закона, па начине купопродајни уговор, и ако се дотична земља због неких запрека не може продати или кад праве уговор, не обаве све оно, што закон наређује, да уговор буде ваљан.

Неки чиновници ураде то и зато, што хоће да заслуже, бриге њих за ратаре.

Кад уговор не ваља, не може се земља пренијети, те често због тога дође до парница, свађе, туче, па богме и до крви.

Тако смо опет сазнали за један случај у Банији, гдје је биљежник начинио неваљан уговор, те је дошло до парнице, која је дуготрајна, па ће прогутати више новаца, него што земља вриједи. А може бити и већег зла.

Ратари требају зато, гдјегод се може, отићи адвокату или јавном биљежнику, па им рећи, да добро пазе има ли каквих запрека продаји и да уговор начине тачно, како закон прописује.

Истина да је адвокат скупљи, али често и биљежници више рачунају него адвокати. Исто тако треба и биљежнику прикричити да добро пази. А више власти, котарске области, жупаније и влада требале би строго пазити, да биљежници ваљано врше свој посао и казнити их, ако га не ураде честито. Биљежнике, који оволико зло народу праве, треба пријавити вишој власти. Није лако јадном ратару стотине круна бацати на парнице.

Срби адвокати и јавни биљежници, ако у њима има и трун српског срца и крви, требали би да народу српском овај посао што јефтиније ураде и да му помогну, како ће се избавити из биједе. Србин Србину треба да помогне, јер друкчије зло у туђици.

Шта нам пишу из народа.

„Српска читаоница и књижница у Варешу“ у Босни. Дана 31. августа о. г. одржана је народна скупштина у Варешу, која је сазвата од свештеника варешкога и трговца Милана Симића. Главна сврха те скупштине била је оснивање српске читаонице и избор привременог одбора, који ће послати „Правила“ земаљској влади на потврду. Скупштина је била добро посјећена како од стране Срба православне вјере тако исто и од стране Муслимана. Пошто су прочитана правила пришло се је тајном избору привременог одбора. За предсједника је изабран г. Милан Симић Шишков трговац, за потпредсједника г. Нећелько Јојић, а за одборнике г.г. Максим Јовановић свештеник, Велемир Радојчић, Никола Пантић, Мухамедага Омерагић и Алијага Мулић.

Привремени одбор је послао правила земаљској влади на потврду, која ће земаљска влада сигурно што брже потврдити, јер су иста правила од ријечи до ријечи потврђена у Фојници код Гацка.

Господине уредниче! Позивом на главну скупштину апелује се на слогу између нас Срба у Варешу, јер већ одавно су у некој свађи између себе куће Симића и Ристића, двије најугледније куће.

Поред свега тога што је овај позив потписао један члан куће Симића, то ипак стари самоуки конзервативац г. Митар Ристић не могадијаше разликовати опћу народну ствар од личних трговачких интереса, него ово пошљедње претпоставио првоме.

Жељели би смо склад и љубав међу браћом, јер то нам је једини спас.

„Српска читаоница и књижница у Варешу“ има до сада 42 члана.

Вареш, 5. августа 1905. *Старина.*

За „Српско Коло“.

Пријатељи „Српског Кола“ и Срба ратара из дана у дан све се множе, те настоје, како би се „Српско Коло“ што брже и више раширило у народу нашем. У овом броју можемо такођер да забиљежимо лијеп број имена народне господе, која се заузимљу за „Српско Коло“ и не жале за то ни труда ни новца. Тако је г. Ђока Павлица из Сиска приликом свог боравка у Загребу предао управи „Српског Кола“ К 27 као претплату за 15 претплатника. Госп. Милан Зурковић из Ирига послао је К 20·20 као скупљену претплату за 9 претплатника. Угледна српска трговачка радња у Турском Бечеју послала је даље К 14·40 као годишњу претплату за 6 претплатника. Госп. Никола Вујашковић из Миклеушке послао је управи „Српског Кола“ К 9·60, па пише на купону: „На дан св. Илије походио ме је г. Милан Булић трговац из Вуковја и уручио ми је ову своту за четири претплатника из родног мјеста Миклеушке, што одмах шаљем с молбом да се листови на ме шаљу“. Лијепо је од г. Булића, када се овако сјећа својих људи, свога родног мјеста.

Даље је послао г. Којо Бунаревић из Старих Бољана К 7·20 као погодишњу претплату за 6 претплатника. Госп. Милош Н. Јовановић из Слатине у Босни послао је К 8·40 као скупљену претплату за 4 претплатника. Пречасни госп. Милан Машић парох у Бунићу послао је даље К 10 у име претплате за „Српско Коло". Госп. Јово Рољић из Прњавора у Босни послао је управи нашег листа К 7·20 као годишњу претплату за 3 претплатника.

Свима овима нека је срдачна хвала, па се моле и остали пријатељи Срба ратара, да се овако заузимљу за „Српско Коло".

Шта се збива у нас и у свијету.

У Угарској стоје ствари још увек онако, као и пре. Мађари не попуштају. Нити се плаћа порез, па држава нема новаца, нема рекрута, ерзацрезервисте биће позвани у службу, да накнаде оно, што не достаје, управа је запела, јер жупаније и градови не слушају владе и отказују јој послушност, па не само у Угарској, него у читавој монархији Аустро-Угарској иду ствари све некако на'еро. 2. (15.) септ. састаје се сабор, па ће, како изгледа, пући тиква. Која ће страна победити, да ли Беч или Пешта, видећемо. Да Беч не може уништити Мађаре, то је јасно; он може у најбољем случају приморати Мађаре, да мало попусте али друго ништа. То влада и владина већина у загребачком сабору неће да виде, него се предају у слепу службу Бечу. Иде време, па ће се видети, како се љуто свети слепа служба туђину у борби против слободе једног народа.

Просвјетни Савјет у Црној Гори. Указом кнеза Николе објављен је у посљедњем броју „Гласа Црногорца" закон о уређењу Просвјетног Савјета код министарства просвјете и црквених послова. Овај ће Просвјетни Савјет подносити министарству своје мишљење у свим важнијим питањима ниже и средње наставе, школског унутрашњег и спољног развитка и школске наставне књижевности. Овај закон ступа у живот 1. августа ове год.

Незадовољство у Бугарској с кнезом Фердинандом. У Бугарској влада велико незадовољство с кнезом Фердинандом. Чак се по Бугарској сада шире штампани прогласи, у којима се бугарски народ позива да сврне с пријестоља кнеза Фердинанда. Полиција се ужурбала због тога и тражи те прогласе, а у народу је стање веома озбиљно.

Страдање Срба у Турској. Из Маћедоније је стигао глас, да је једна грчка чета напала село Каландрот у леринској кази битољскога вилајета и убили 16 егзархијских Срба. Бугараши су запалили српски манастир Лиселај у битољском вилајету и ножевима изболи економа Ташка. У селу Царевици, прилепској кази, Арнаути су напали на тамошње Србе и поубијали 17 Срба, међу њима и неколико жена и дјевојака.

Арнаутски упади у Србију. „Београдске Новине" пишу, како је Арнаутима мало што на буљуке убијају Србе по Старој Србији, но у посљедње вријеме чешће прелазе преко границе у саму Србију и убијају српске грађане и војнике. Тако је недавно више Арнаута прешло границу српску и запало у засједу, да убију кога од Срба. На несрећу своју прођу поред ове зликовачке засједе два редова граничне трупе Макарије Пауновић, из Петримља и Ћира Вујанић, из Параштице. Арнаути опале плотуном на њих и Макарија на мјесту убију, а Ћиру лако ране у лакат, па побјегну. На глас плотуна потрче српске страже са свих страна мјесту, одакле се плотуни чули, а по том ударе у потјеру за разбојницима, али ови умакну.

Француско-енглеско зближење. Ових је дана француска флота походила енглеске луке и у том су поводу приређене у Енглеској велике свечаности. Заповједници француских бродова дошли су и у Лондон. Енглески сабор приредио је у суботу њима у почаст сјајну гозбу. Министар предсједник Балфур наздравио је француској флоти. Казао је, да су ове походе претеча мира, који ће завладати читавим свијетом од Запада до Истока. Енглески и француски народ треба да увиди, да су њихови свјетски интереси исти и да међу собом немају ништа да се препиру.

Различне вијести.

Народно-Митрополијски Црквени Савјет састао се 11./24. августа у Срем. Карловцима. Вијећање ће трајати неколика дана.

Претплатницима из Стрмена. Питате нас, да ли је могуће, да „Српско Коло" излази сваке недјеље, па да бисте вољни били радо дати двоструку цијену за лист. На то Вам можемо одговорити, да бисмо и ми ради, када би „Српско Коло" могло излазити сваке недјеље. Но да то буде могуће, требали бисмо исто тако очитовање и од других 4000 наших претплатника, јер би лист дакако морао бити скупљи него досад. Осим тога требао би да буде и број претплатника већи него досад, јер су издаци за штампу, отпремање листа, плаћање људи, који пишу за лист и воде књиге веома велики. Када би се дакле наши пријатељи још боље заузели за лист, па да буде још знатно више претплатника, а осим тога, ако се изјаве наши сви претплатници да би били вољни дати двоструку претплату за лист, онда би могло „Српско Коло" излазити сваке недјеље.

Позивамо дакле све своје претплатнике, да се у појединим мјестима о том договоре, па нам пишу, што су одлучили, да се знамо равнати.

Пунољетство српског нашљедника пријестола. У краљевском двору српског краља Петра у Београду спремају се за свечану прославу на дан, када ће српски нашљедник пријестола Ђорђе бити пунољетан. Прослава ће трајати три дана. На овој прослави биће и кнежеви Божидар и Алексије. Тога дана биће произведени у чин потпоручика наредници — питомци Војне Академије и помиловаће се политички кривци. Биће и одликовања.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Нове српске земљорадничке (ратарске) задруге. У Лежимиру (у Срему) основали су врли Срби себи своју српску земљорадничку (ратарску) задругу, која је одлуком Судбеног Стола Митровачког од 22. јула ове године потврђена.

У Голубинцима (у Срему) основали су свесни Срби Голубинчани себи своју српску земљорадничку (ратарску) задругу, која је одлуком Краљевског Судбеног Стола Митровачког од 12. августа ове године потврђена.

Сад у Срему има свега 63 српске земљорадничке (ратарске) задруге.

У Батињанима (у Славонији) основали су онамошњи честити Срби исто тако себи своју српску земљорадничку (ратарску) задругу, која је одлуком Краљевинског Судбеног Стола Пожешког такође од 12. августа ове године потврђена.

Сад у Славонији ради 31 српска земљорадничка (ратарска) задруга.

О раскошу (моди) и осталима штетнима навикама нашима. Управо је изашло из штампе у издању Савеза Српских Земљорадничких Задруга под тим натписом предавање свештеника инђијског Радослава Марковића, које је држао у Дарувару 17. маја ове године на Осмом Конгресу Српских Земљорадничких Задруга. Књижица износи 37 страна. Цена јој је само 10 потура.

Савез Српских Земљорадничких Задруга одштампао је предавање у 15.000 примерака, а ударио цену књижици што је јефтинију могао. Учинио је то у племенитој намери, да се то колико красно толико поучно и корисно предавање узможе растурити у што већем броју у народ. Позивамо све родољубиве Србе и Српкиње да се заузму па да ова корисна књижица заиста што јаче у народ продре.

Књижица се може поручити само у 9 или 18 примерака, пошто је тако поштарина мања. Поштарину за отпрему сноси Савез Српских Земљорадничких Задруга. Стога сваки поручилац има да пошаље само онолико пута по 10 нотура, у колико примерака предавање поручи (дакле 90 потура или 1 круну 80 потура).

Књиге ће се слати само ономе ко унапред новац пошаље (с поузећем или ма како друкчије неће се никоме слати).

Новац се шаље на ову адресу: Централна Каса Српских Привредних Задруга, Загреб, Илица 7

Ратар министар. У новом шведском министарству је министар привреде ратар Петерсон из Паласбоде. То је први пут што је у Шведској ратар постао министар. У Данској је од год. 1901. министар привреде Олан Хансен, ратар из Селанда. И, он се на том мјесту показао као врло добар и савјестан.

Колико човјек попије. Неки научни енглески лист израчунао је, да средњи човјек попије до своје 50. год. 35.000 литара воде, вина, пива и т. д. Ко до 50 године не потроши толико текућине, није правилно развијен човјек.

Дужницима „Српског Кола“.

Као што смо већ јавили у првом броју, сваки онај, који није платио претплате до 1. јула ове године или до краја године добио је засебно писмо, у ком му је назначено, колико дугује претплате до 1. јула ове године. Молимо стога све своје дужнике, да нам одмах пошљу дужну претплату, јер не можемо давати лист на вересију и уваљивати се због тога у дуг. Свак тражи своје, па и ми морамо своје, ту малу претплату, за коју није вриједно толико опомена и шиљања писама и плаћања поштарине. Само мало више обазривости према „Српском Колу“ од стране наших дужника, па тога свега не би требало. Не ради се ту о великом новцу, него о цигле 2·40 на годину. Та човјек би их испросио преко године!

Надамо се дакле, да ће ово бити пошљедња опомена за наше дужнике.

Повјереницима „Српског Кола“.

Молимо своје повјеренике, који добивају по више примјерака „Српског Кола“, а нијесу досад претплате покупили од претплатника и нама је послали, да то што прије учине. Имамо доста претплате на дугу, а лист има великих издатака, па смо у неприлици. Увјерени смо, да ће наши пријатељи схватити наш положај, па ће то радо учинити у интересу „Српског Кола“ и наше опће народне ствари.

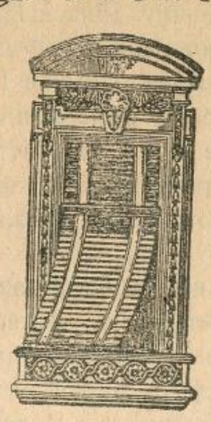

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 17. Загреб, 6. (19.) септембра 1905. Год. III.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Спремај се народе за изборе.

Ми смо већ толико пута говорили у овоме народном листу, како наша краљевина Хрватска и Славонија има од свију држава у свијету најмање изборника за сабор. Од народа гласа само онај, који плаћа 30 форината пореза, а у личко-крбавској и модрушко-ријечкој жупанији, јер је земља најсиромашнија и порез мали, онај који плаћа 15 форината. А међутијем сваки чиновник, било општински, било котарски, жупанијски или владин, порезни или финансијски, пензионар чиновник или пензионар официр без обзира на порез имају право гласа. Помислите само ово: за скупштину или сабор у Србији бира преко пет сто хиљада изборника а у Хрватској и Славонији, која је бројем душа велика колико и Србија (два и по милијуна становника), има десет пута мање изборника, то јест педесет хиљада.

Из тога одмах видићете колико је шира слобода избора у Србији, гдје се много више чује народни глас, а осим тога је тамо тајно гласање куглицама. Али зато се данас и гледа с поштовањем у Србију, гдје влада слобода, какве ми овдје немамо. Па видите, браћо, кад би у наш сабор у Загребу дошли прави народни људи, они би дали сваком одраслом човјеку из народа глас, а не би као сад гласало од сто становника само два. Али то неће да даду ови мађарони што су сад на влади, јер је лакше за њих код избора да прођу. Онако, кад би у нас било изборника као у Србији не би они побједили на изборима и не би владали.

Сад настаје питање, како може народ побиједити, па и данас послати у народ праве народне људе од опозиције. Ево овако на лијеп и паметан начин: Лијепо се састану народни људи из села, који немају право гласа с онијем човјеком из села, који бира посланика и гласа, па му рекну: Чујеш брате, ти видиш како нам је тешко свима, да не можемо више да живимо, немој гласати за паприкаш, него гласај за правог нашег народног човјека, као што нам поручују наши људи из Загреба и наши прави људи ондје. Ти не гласаш само за себе, већ за све нас, па не гријеши душе, већ свој глас дај народним људима. Ако наши људи добију већину за сабор, они ће нам дати наша народна права, па ће се и наш глас слушати, и бираћемо увијек само оне, који раде за добро народно, а не оне, којима је народ девета брига а њихова корист и џеп прво прије свега.

И кад му тако кажете, он ће вас јамачно послушати, јер вас као паметне људе послушати мора. Само тако можемо на изборима побиједити.

Чуј, дакле, народе. Говори се да ће већ скоро за мјесец, два дана бити избори за сабор. Спремај се, дакле, одмах за рад. Распитајте се ко у селу и граду има глас, па га лијепо савјетујте. Ако не би сад било избора, до године у ово доба морају бити избори по закону.

Радите, дакле, онако, па ће народ побиједити.

Пунолетство српског наследника престола.

Прошле је суботе, 27.августа (9. септембра) на пољу Бањици крај Београда проглашен наследник српског престола краљевић Ђорђе Карађорђевић за пунолетног. Тога је дана наследник навршио 18-ту годину и по Уставу, темељном државном закону, проглашен за пунолетног. Подједно је тога дана произведен од подофицира за официра (потпоручика како у Србији веле, а код нас поручник или лајтман). Код свечаности су ове били сви заступници страних држава, краљевска српска влада, митрополит са 3 владике, многи други достојанственици и сва сила народа.

Знамо, да ће се наш српски свет радовати, ако му изнесемо, како је текла та свечаност.

ТЕТСКА БИБЛИ

Српска је то, брате мој, крв у жилама српског краља и његова сина, иста она, која тече и у жилама нашим, па како не би радо чуо, шта они раде тамо преко Саве у слободној српској земљи.

Свечаност је текла овако. Кад је краљевска породица дошла на Бањицу, одслужена је служба божја, а после службе изговорио је престолонаследник и потписао заклетву, коју је потписао и митрополит и предао краљу. После овога предао је краљ наследнику знакове ордена цара Лазара, а затим му је краљ изговорио овај дивни говор, који је пун лепих мисли и савета, што их краљ отац даје краљевићу сину. Из говора се краља Петра види, како он воли народ и како сина упућује да пази и чува ту љубав. Па чујте, дакле, тај красни говор српског краља своме сину:

Наследник пријестола Ђорђе као српски војник.

„Мили сине мој. Велика је радост моја била кад ми те је Бог пре 18 година подарио. Још већа је радост моја данас, када те као пунолетна произзодим за официра моје миле и храбре војске. Важне су се промене десиле у нашем животу за то време. Ти си рођен далеко од отаџбине своје и чезнуо си за њом као и ја, као и ми сви. Милошћу Божјом и вољом народа српског наша су права повраћена. Ти постајеш пунолетан као наследник престола и официр српске војске. Једнога дана када то буде воља Божја, ти ћеш заузети моје место, постати и краљ Србије и командант војске, у којој си од данас потпоручник.

Дужност је твоја сине, да се дотле спремиш за тешко бреме, које те чека. Час у који ћеш ти заузети моје место одредиће Свемогући, а Устав, дело људско, још те данас проглашава за способног да то место заузмеш. Само, сине не мисли, да се знање и искуство може стећи ма каквим уставима и прописима законским. Зато су потребне многе године напорног рада и гвоздене воље. Ја од тебе очекујем и земља од тебе тражи да сву своју снагу заложиш, да прибереш она многострука знања, која ће ти као владару требати.

Не знам, сине, да ли ћу ја имати толико времена и могућности да те посветим у све послове владарске. Савет пак који ти могу дати још данас, јест, да као владалац увек чуваш и поштујеш Устав и законе земаљске. Знај сине, да ћеш само тако наћи и стећи љубав и поштовање народа свога. ***Без љубави народне пак слаби су престоли земаљски.***

Крај тога, сине, срце твоје мора бити испуњено само љубављу према сваком грађанину српском. Никада ни једног тренутка, не сме владалац осетити мржњу ни према коме поданику своме. Ма како био уман и спреман владар не може да врши све државне послове сам. Зато је потребно много људи и најтежи је задатак владаочев да их пронађе. У томе тешком послу за владара ће бити велика олакшица, ако никога не буде мрзео, ако свакога буде подједнаком љубављу примао и са њим се саветовао.

Још и трећи савет, сине, не мање важан за тебе као за будућег владаоца. Владалац је човек, а човека нема без мане и погрешака. Али мане и погрешке владаочеве нису што и обичних људи. Зато, што је владар на најузвишенијем месту у земљи, што су њему управљени сви погледи и његове грешке одмах свако види. Мане, које се код обичних људи кад и кад не опажају, на владару изгледају велике и неопростиве.

Одвикавај се, дакле, сине, од свих мана, које на себи опазиш, или ти их други укажу. Труди се, да што мање грешиш, а учиниш ли грешке,

поправљај их што пре, да би се што пре и заборавило. Буди уверен, да ће само у миру и срећи земље, којом будеш управљао, лежати и твоја срећа.

У народу пак, који би вечно уздисао и проклињао судбину своју, не би ни ти могао бити задовољан.

Из историје народа видећеш и научићеш, сине, *да су грдно грешили они владари, који су мислили, да је земља ради њих, а не они ради земље и народа.*

На теби ће бити да поправиш многе последице таких погрешака владарских, то ће од тебе тражити Србија, то ћу ти оставити у аманет и ја.

Спремај се, сине, за тај велики и тежак задатак. Народ ће те благосиљати, а у благослову народном лежи срећа Владара".

Иза овога говора, кога је краљ тронуто изрекао, примио је наследник престола честитања по утврђеном програму, а затим је усео на коња и ставио се на чело свога пука, који је са осталом војском продефиловао пред краљем. Дефиловање је протекло у најбољем реду и многе су се трупе одлично држале.

Иза дефиловања приредио је краљ у бараци на Бањици закуску, мали ручак, на којој су били чланови владе, многи великодостојници, те официри београдског гарнизона. Ту је министар војни пуковник Васа Антонић поводом овога свечаног догађаја поздравио краља и наследника, на што му је најпре одговорио краљ, препоручивши наследника другарској љубави српских официра, а за тим је и наследник са неколико речи поздравио своје нове другоре српске официре.

После закуске вратио се краљ са наследником Ђорђем, краљевићем Александром и свитом натраг у двор. Уз пут их је сакупљени народ бурно поздрављао.

Тога дана после подне одржано је у Топчидеру народно весеље, у вече је у дворцу био велики бал, а у Нар. Позоришту свечана представа.

Свечаност је завршена сутра дан, у недељу, на Бањици тркама, којима је присуствовао и краљ са наследником и с краљевићем Александром. Биле су 4 трке.

Поводом ове свечаности честитали су краљу телеграфски многи владари, међу којима цар и краљ Фрања Јосиф, цар Никола, краљ Виктор Емануел, француски председник Лубе, грчки и румунски краљ, кнез бугарски, наследник црногорски и т. д.

Српска повјест.

18.

Насељавање Хрватске и Славоније Србима.

Чим су Турци 1463. године заузели Босну, почели су преко њезиних граница провађивати у Хрватску и Славонију. 1469. године провале Турци у Лику и у земље уз Саву, те страшно опусте све крајеве у које су продрли. Одтада су Турци скоро сваке године провађивали у Хрватску залијетали се до мора па и у саму Крањску, Корушку, Штајерску и Истрију по некоје године умели би и повише пута провалити и све пустошити. Саме 1471. године одвели су у ропство 80.000 душа. 1527. год. освоје Турци Лику. Турска међа ишла је од Босне преко плитвичких језера и Коренице даље.

Честим провалама Турци су опустошили сву Лику, становнике што поклали што у ропство одвели те је земља опустјела. Зато Турци, кад заузеше Лику почеше из Босне да довлаче српски народ и да га насељавају по Лици. Тако је дакле српски народ населио садашњу личко-крбавску жупанију по турској вољи. Али српски народ је сам, по својој вољи, насељавао све оне крајеве, у којима сада живи, осим Лике. То су садашња жупанија модрушко-ријечка, загребачка, бјеловарска, пожешка.

Све крајеве у тим жупанијама, које граниче с Босном, опустошили су Турци као и Лику. Разумљиво је дакле, да су Срби оставили већма насељене крајеве у Босни, гдје им је уз то још увијек висила над главом сабља, и насељавали крајеве празне. А уз то су власти тадашње царевине Аустрије саме мамиле српски народ знајући да је храбар и јуначан, па да ће оне опустјеле земље бранити крваво од Турака и тако им стати на пут, да даље не пустоше. Гдјекад су царске чете провађивале у Босну и силом довлачиле српски народ у ове крајеве, тако је он био потребан онда у царевини.

Тако су око 1493. године насељени Србима из Босне крајеви око Огулина, у садашњој модрушко-ријечкој жупанији. Чим су се неки Срби туда настанили, почели су се што сами од себе, што на позиве већ насељених Срба по овим крајевима насељавати и други Срби. Тако су насељени крајеви око Гомирја, Жумберка, Мариндола, Плашког, Дубрава, Поникава и тако даље све од 1500—1650 године.

Кад су Турци страдали под Бечом 1683 године и били истјерани из Угарске, Славоније

и Хрватске почео се српски народ још живље насељавати по Хрватској. Тада су насељени крајеви око Горњег Карловца, као Војнић, Будачки, Скрад, крајеви око Слуња и тако даље. Тако је ето у двјеста година насељена и модрушко-ријечка жупанија Србима.

Од године 1640—1791. насељена је Србима и Банија, а то је јужни дио загребачке жупаније, крајеви око Костајнице, Петриње, Глине, Топуског. 1768. године било је Срба у свима до сад набројеним крајевима 125.762 душе, а сад их има туда преко 350.000 душа.

Као год што су Турци сами насељавали српски народ по Лици, кад су је освојили и растјерали старосједиоце, тако су радили и по Славонији и у њу су они силом довлачили српски народ из Босне, јер Туци сами нијесу хтјели радити земље, па су морали довлачити рају да им она земљу обрађује. Тако је Србима насељена жупанија вировитичка. А у жупанију бјеловарску и вараждинску, које Турци нису освојили насељавали су се Срби на позиве царевих генерала и других власти. Ето тако су у двије стотине година од 1500. године до 1700 у главном насељене Хрватска и Славонија српским народом. Јадни српски народ што по својој вољи што силом остављао је стара огњишта и селио у туђе непознате крајеве гдје је вјечито морао с пушком стајати на стражи и залијевати ту нову домовину крвљу својом, да је одбрани од силних Турака. Како је српском народу захваљено на толиким његовим јуначким дјелима и потоцима крви, што их је пролио бранећи границе нове домовине, причаћемо други пут.

Дружина Михата хајдука.

Одметну се Мијате ајдуче,
Одметну се у гору зелену,
Од зулума бега Љубовића,
Од глади је црну земљу јео,
А од жеђи с листа воду пио,
Док је јунак дружбу сакупио:
Бојца Вука, рођена нећака,
И Жегавца његова нећака,
И Ивана Мокропољанина,
И Ниђету пред четом војводу,
Жеравицу и Помамљеницу,
И Видоја љуту Жеравицу,
И Паука старога ајдука,
И онога Стрмоглеђу Луку,
На коме је капа од два вука
И челенка од четр'ест пера;
И Романа друга вијернога,
Љута Стегу и црна Гаврана,
Стега стега, црни Гавран веже,
Куд га веже, срце му се стеже,
И онога Јерка чобанина,
Који носи дренову батину,
Седам ока суве дреновине,
Три карике пуно девет ока,
Све церић по гори посуши.
Кад је Мијат дружбу сакупио,
Ал' беседи Мијате ајдуче:
„Слушајте ме, моја браћо драга!
„Слушајте ме, што ћу беседити;
„Да идемо, да бега арамо."
Па одоше двору беговоме,
А код двора бега не бијаше,
Већ кадуна млада беговица;
Ал' удара Мијате ајдуче,
Он удара прстеном у врата:
„Отвор' врата, млада беговице!"
Ал' беседи млада беговица:
„Ид' одатле, незнана делијо!
„Ја ти не смем отворити врата
„Од проклетог Мијата ајдука."
Ал' беседи Мијате ајдуче:
„Отвор' врата, млада беговице!
„Та давно је Мијат погинуо,
„Још јесенас о Мијољу дану."
Врат' отвара млада беговица,
Мијат грли младу беговицу,
Он је јунак и грли и љуби,
Па шњом оде у бијеле дворе,
А јунаци горе на чардаке.
Док се Мијат буле наљубио,
Јунаци се понасуше блага,
Бели гроша и жути дуката;
Па беседи Мијате ајдуче:
„С Богом остај, посестримо моја!
„Да с' у здрављу опет састанемо!"
Ал' беседи млада беговица:
„С Богом пош'о Мијате ајдуче!
„Да Бог даде да се разумремо,
„Ал' да једно друго не видимо!"

Шта нам пишу из народа.

Мали Градац. *(Наши сељачки јади и невоље.)* Тужим ти се, „Српско Коло" моје, на поступак ове наше господе од општине према нама сељацима. Притисле нас којекакве глобе, да душом да'нути не можеш. Ако ми не вјерујете, ено вам Станка Калање. Већ 15 година нема тај човек пса у кући, а сваке године плаћа псетарину. Притужује се човјек: „Немам пса већ 15 година," вели. А јок он плаћа и даље. Записали га тамо у општини, па ће, валај ако овако потраје, плаћати за пса и кад му газда умре, и тако би пас преживио господара!

Један је сиромашак сељак одијељен је од оца и млађе браће, која нијесу код куће, већ се ради зараде разишла по свијету. Отац је слаб и овај подјелац остаје с оцем код општинске воргије за помоћ оцу, јер је овај слаб, па не може да ради. Али он мора и за млађу

браћу на работу с мотиком и сикиром да сијече дрва за општину. Вели он начелнику, да не може на два краја израђивати, јер нема четир руке него двије. Начелник прими молбу и пусти га, да иде на једну страну, али га послије даде глобити с 2 К 40 ф зато што није ишао сјећи дрва. Сад реците ви мени, није ли ово Богу плакати, кад се са сиромашком човјеком овако поступа. Једно му се рекне у лице, а иза леђа пукну га глобом ни крива ни дужна. А не умије кукавац ни да се потужи већој власти, да потражи своју праву, већ пушта да општинска господа вршу на њему. Има и свједока за ово, и требао би да изнесе то напријед, али се он жаца, јер се, вели не може бочити шут са рогатим, а неће да види, да није он шут, јер је право на његовој страни. Али још је горе, што овоме сиромашку дођоше у брзо затијем, да уберу ону глобу што није сјекао општинских дрва. Није имао готова да плати, јер нема откуд, али му они одведоше блашце од три године у вриједности до 60 К, затворише га у општински магазин, да тамо и гладно и жедно пропада на овој божјој припеци.

И то још није све. Дрва се за општину сва усијеку, али општина пространа, на дрва нема паске, јер се не снесу одмах на једно мјесто. Послије по године дрва се што разнесу што усуше, а господа од општине дај опет народу да сијече дрва, а од онијех, које су због сјече глобили, утјеруј глобу. Зашто се сва дрва не би лијепо свезла на једно мјесто, па да стражари пазе на њих.

Могао би вам казати многу и о томе, како се порез утјерује, али ће о томе други пут бити говора. Само једно морам рећи. Наша општина Мали Градац није, бог зна како, велика, јер има нешто преко 6 хиљ. душа, али је уз то јако сиромашна. Има другијех општина, које су и бројем душа веће, и стањем богатије, па немају оврховодитеља, а ми га имамо. У другијем општинама благајник врши и тај посао, само се ми у Грацу распасали па нам је до тога, да плаћамо и оврховодитеља без потребе, па да нам општински намет буде већи и тежи. Општинско вијеће требало би да ово непотребно мјесто укине сад јесенас, кад се буде прорачун склапао за будућу годину.

Тешко нам је, тешко до зла Бога. Дошла већ душа у подгрлац. Ено, Ради Дрекићу наступи марва у гробље, виће пољак и пријави и глобише га од прве са 22 К глобе. Од куда ће извадити тај новац ако Бога знате. Продаће му кравицу, али од чега ће живити?

Не буде ли вас људи, који се бринете за јадни народ, и ако се сељак не ухвати с вама скупа за руку, биће зло и наопако. Већ су нам сад почели напијати за душу и говорити, да у сабор у Загреб бирамо оног, кога смо и до данас бирали. Ако изборници тако ураде као што им говоре — а обећавају брда и долине као и увијек досад — онда је право, што нам се догађа.

Због бога браћо и господо од „Српског Кола“ и „Новог Србобрана“. Ви ћете нам вјеровати, а ако ко не вјерује, нека дође и види. *Ратар.*

За „Српско Коло“.

И у овом броју можемо да забиљежимо лијеп број народне господе, која се заузимље за „Српско Коло“ и скупља му претплатнике. Тако је госп. Андрија Јовановић учитељски приправник из Новог Града подравског послао управи „Српског Кола“ К 2·40 као полугодишњу претплату за 2 скупљена претплатника. Г. Милан Зурковић књиговођа из Ирига послао је даље К 6·60 као претплату за скупљене претплатнике у Иригу. Госп. Пера Бекић, трговац из Двора послао је К 28·80 као претплату за 20 примјерака, што се шаљу на њега и он их дијели Србима ратарима. Госп. Милан Радишић књиговођа Голубиначке штедионице послао је управи „Српског Кола“ К 6·20 као претплату за 5 претплатника. Пријатељ Срба ратара и „Српског Кола“ из Малог Граца послао је даље К 7·20 као погодишњу претплату за 6 претплатника. Други пријатељ „Српског Кола“ из Крбавице у Лици послао је К 12 као претплату за 20 претплатника на четврт године. Пријатељ Срба ратара из Грачаца послао је даље К 6 као погодишњу претплату за 5 претплатника. Госп. Младен Ђорђевић правник из Товарника у Сријему послао је управи нашег листа К 2·40 као погодишњу претплату на 2 примерка за „Српску Народну Књижницу у Товарнику. Један српски владика, који неће да му се име спомиње у новинама послао је управи „Српског Кола“ К 12 као погодишњу претплату за 10 примјерака нашег листа. Госп. Милан Зурковић из Ирига поново је послао К 9·60 као претплату за 8 скупљених претплатника у свом родном мјесту Карловчићу и К 1·80 за једног претплатника из Ирига.

Доносимо ово, да наши читаоци читају имена народне господе, која се заузимљу за „Српско Коло“ и скупљају му претплатнике. Управа нашег листа захваљује свој овој народној господи на њихову труду и заузимању, па моли и све остале, да овако раде, како би „Српско Коло“ напошљетку зашло у сваку српску кућу без разлике.

Српска земљорадничка (ратарска) задруга за „Српско Коло“.

Српска земљорадничка (ратарска) задруга у Раковцу у Сријему, послала је управи нашег листа К 11·20 као скупљену претплату за 6 претплатника „Српског Кола“. Лијепо је то, када се задруга Срба ратара овако заузимље за лист Срба ратара. Ово је знак уједно, да ова задруга увиђа, да је „Српско Коло“ потребно Србима ратарима и да их поучава лијепо о свему, што им треба да знају и као Срби и која су им права и дужности као грађана у држави. — Управа „Српског Кола“ захваљује овој вриједној задрузи Срба ратара, па моли и остале Српске земљорадничке (ратарске) задруге, да се угледају на овај лијепи пример и да се заузимљу за „Српско Коло“, како би се оно што више раширило у њиховим мјестима.

Савјетујте своје рођаке и пријатеље да купују и читају овај лист.

Шта се збива у нас и у свијету.

Прешернова прослава у Љубљани. Претпрошле недјеље 10. септембра по новом календару открили су свечано наша браћа Словенци у Љубљани споменик свом највећем пјеснику Франји Прешерну. Отац његов био је ратар, но видећи, како је Франја отворена глава даде га на школе. Франја се послије сам издржавао, поучавајући своје другове ђаке, те је тако и свршио школе. Послије се дуго мучио док је постао адвокат Прешерен је био отац свога народа. До њега су Словенци били тако рећи мртви. Он их је у својим пјесмама пробудио из мртвила и сна, те су се почели борити за свој језик и за своја права. Да није било Прешерна сада би били Словенци понијемчени. Он им је отворио очи, спасао их. Он је умро као сиромах, али је оставио свом народу непроцијењено благо, своје пјесме, које су његов народ освијестиле и одушевљавале у борби за свој језик и своја права. Благо народу који је родио таког сина.

На откриће споменика дошло је гостију из Русије, Чешке, Србије и Хрватске. Из саме Србије било је до 100 изасланика. Срби из Србије положили су на споменик два сребрна вијенца и више других вијенаца. Из Загреба положио је вијенац у име српског пјевачког друштва г. др. Богдан Стојановић. Осим тога положила је вијенац на споменик и српска омладина у загребачком свеучилишту.

У свему дошло је тај дан до 30.000 гостију из различних крајева Словеначке, где су се тај дан виле заставе народне. То је била права народна слава коју је Прешерен и достојно заслужио.

Слава му!

Арнаутски упад у Србију. Из Београда се званично извјештава, како је 26. августа (8. септ.) преко 1000 Арнаута и турских аскера ударило преко границе на српско земљиште, и навалила на карауле „Угљарски Крш“ и „Медљика Кртињак“. Погранична стража са становницима, који су јој притекли у помоћ, мораде узмицати, јер је била слаба и бројем и оружјем и муницијом. Арнаути су онда и даље продрли на српско земљиште Издате су биле потребне наредбе, да војска сталног кадра у Куршумлији буде у приправности и да у помоћ дигне и погранично становништво.

Комисија српска за преглед караула путовала је у то време с пратњом дуж границе. Не слутећи ништа стигла је и у караулу „Угљарски Крш“, и ту погибоше капетан Илија Коњевић, каплар Митар Нешић и редов Гаја Весковић, а рањених има пет. Писар срески Петроније Ивановић умакао је и донио о овој погибији вијест у Куршумлију. Сад су карауле, које су су арнаути и аскери заузели били, на ново посјели српски војници и сељаци. Турци су се повукли у своје карауле, а Арнаути у своја села. Овим зликовцима није доста што уништавају Србе по Ст. Србији, него упадају и у саму Србију.

У уторак и среду одржаване су у Београду седнице министарског савета, на којима се расправљало о овоме сукобу. Као што се дознаје, турски посланик у Београду Фети-паша обећао је у име турске владе, да ће се кривци пронаћи и озбиљно казнити; уједно ће се предузети строге мјере, да се тако што више не понови. Мјешовито повјеренство (комисија) српска и турска испитаће цијелу ствар. Пјешачки полубатаљон под заповједништвом мајора Ј. Павловића из Ниша стигао је на српску границу, карауле, које су биле највише у опасности, одмах су осигуране, а војска је осим тог распоређена на свима мјестима, гдје се може нови нападај очекивати.

Јуст у Загребу. Прошле недеље био је у Загребу предсједник заједничког сабора у Будимпешти Јуст. У Загреб је био дошао да се упути о приликама код нас. Том згодом састао се је и са неким људима од опозиције, који су му јасно и отворено казали какво је зло код нас и приказали му у правој свјетлости наше мађароне. Ради тога узбунили су се и тешко забринули наши мађарони јер се боје да ће их Мађари, када се погоде са краљем о заповједном језику у војсци, отјерати са њихових положаја, на којима се већ двадесет година гоје и тове. Како видите не иде ни њима најбоље, само би још требало свијести и разбора, па да напрегнемо код идућих избора сву снагу па да ни један независан и слободан Србин не гласа више за владиновце.

Приговорна расправа. Против заплијене 13. броја „Српскога Кола“ од 14. јула ове године поднијело је наше уредништво приговоре јер мисли да се оним, што је заплијењено није огријешио закон. На 18. овог мјесеца требала је бити о томе расправа пред судбеним столом, али је одгођена јер државни одвјетник није био примио потребних за то списа. Кад буде нова расправа јавићемо.

Шта се збива у Угарској. У Угарској још увијек нема реда. Фејерваријева влада је пала. 15 о. мј. састао се сабор, па је опет одгођен до 10. октобра. Не попушта Беч, а не попушта ни Пешта, па се не зна, како ће се још ово све свршити и како ће се ријешити ова борба између Беча и Пеште. Но било ма шта сигурно је, да ће доћи до нових избора до године или још и ове године.

Различне вијести.

Забранио попа земљу продавати. Прије неки дан нађосмо се са неким сељаком Сопићем из Грећана (код Окучана), па ће човјек у разговору рећи:

„Како је зло било, добро је сад код нас. Дошли неки унијати и други незнани из свијета, понудили народу добру цијену за земљу, па се многи полакомише, продадоше земљу, потрошише новце па остадоше и без земље и без новца. Али умрије стари парох, а дође млад попа па скочи, те са олтара забранио народу продавати земљу, а иде и по селу, и по кућама, те учи, поучава, упућује, обавјешћује свет. И стало је хвала Богу — рече Сопић — код нас сад сасвим то

али продају Срби земљу у околним селима, гдје није нико забранио!"

„А како ће, како може попа забранити да се не смије земља продавати туђинцима — упитаћемо ми?"

„Чује он, зна он све, па дотрчи одмах, псује не да. У то се сакупе и други сељани, разумију, виде да попо право има, па и они уз попу те не даду — и тако не смије нико више, а сад је већ и срамота!"

Тако Сопић, а и осим њега свако зна кога и каковог попу, учитеља, трговца, господина народ слуша, а исто тако зна се и какову господу народ не поштује, од какве господе окреће народ главу.

Немало свуд је већ — хвала Богу — набоље окренуло, а дао Бог свуд се господа тако заузимала и забрањивала продавати земљу, а народ их слушао, као што слушају Грећанци свога новога пароха!

Календарско питање у Русији. Познато је, да се питањем о уваћању новог календара бави већ неколико година патријаршијски Синод у Цариграду. За промјену (реформу) календара изјавио се и митрополит београдски пок. Михаило, а то је питање у новије доба уступила руска влада руском св. Синоду у Петрограду, да каже своје мишљење. — Како су „С. Петербугскија Вједомости", лист кнеза Ухтомскога, који има веза и с руским двором, недавно јавиле, руски се синод изјавио за нови календар, и руски лист изриче наду, да ће се ово питање у скором времену коначно ријешити. — Стари је календар већ за то неподесан, што се читав просвијећени (културни) свијет без разлике вјере и народности, као и све државе служе новим календаром, па за велику руску трговину и саобраћај, са страним свијетом веома је незгодно, да рачуна с два календара, а да се и не говори о томе, да стари календар, који већ данас заостаје за читавих 13 дана, није никакво ни народно ни вјерско обиљежје. Кад би он остао на снази и у будућност, онда би једном дотјерали они, који га се држе, да заостану и читаве године назад. Напредак и напредни дух не трпе овакова натражњаштва.

Словени и аустријска правда. У Аустрији има 25,632.800 становника Од тога су 15,494 285 (60 од стотине) Словени, 9,170.939 (36 од стотине) Нијемци, а 967.580 (4 од стотине) Романи (Талијани и Румуни.

Како изгледа сабор?

У Горњој кући има 214 чланова. Од тога су — 172 Нијемци, 23 Пољаци, 8 Чеси, 1 Југословен. Дакле 60% Словена имају у Горњој кући свега 32 члана, а 36% Нијемаца има 172 члана!!

У Доњој кући има 177 Словена и 203 Нијемца. Дакле 36% Нијемаца имају за 26 посланика више него Словени. А да је правде било би 255 Словена и 153 Нијемца.

Ето тако се у Аустрији поступа са Словенима, а тако ће се поступати увијек, јер Аустрија је авангарда царства њемачкога. Она би себе прије уништила него што би праведно поступала са Словенима.

Двадесетпетогодишњица радионице. Прва српска цртачко-везиљачка радионица Милана Петка-Павловића у Вршцу прославила је у недјељу 14./27. августа 1905. двадесетпетогодишњицу свога рада. Било срећно!

Монашка Пољопривредна Школа у манастиру Студеници. Београдска Митрополија решила је да установи Пољопривредну Монашку Школу у манастиру Студеници у Србији. У тој школи ће калуђери изучавати све гране пољопривреде, а по свршетку школе намештаће се по осталим манастирима. Митрополија се због тога обратила Министарству Народне Привреде за програм и еневтуално мишљење, на што се Министарство одмах одазвало.

Већ пре коју годину било је о томе речи, да ће се и код нас у неком фрушкогорском манастиру практична пољоделска школа — ратарница — основати, али чини се, да је ствар негде запела.

Ми Срби немамо шта да чекамо више. Нама неће нико помоћи, нама одмажу сви — облизујући се слатко, љубезно, учтиво, умиљато око нас — ми морамо себи дакле сами помагати и помоћи, да не економишу и не управљају довек место нас чивутски и швабски закупници, бајаги стручњаци, нашим српским имањем, српском земљом, српским мозгом, српском памећу, српским образом, ругају нам се још како смо гладни, голи, будале свачије.

Мађарима је мука на Мађаре. Чивути праве се и у Угарској да су највећи, најватренији родољуби, Акмаџари. То им се дуго и дуго вјеровало, јер су добро умјели сладити, али истина побјеђује увијек најпосле.

Сад прави (стари) Мађари врло зазиру од својих Чивута Мађара, који су их из темеља раскућили и упропастили.

По рачуну изласи да је у Угарској 77 од сто голе сиротиње.

У Чонградској Жупанији 83% народа нема нигде ништа, у Бекешкој 99%, у Чанадској 93% и т. д.

Ето зашто је Мађарима (старима) мука на Мађаре (нове). А како ли ће тек кроз 20—30 година Угарска изгледати?

Чувајте се Срби браћо Радића и њихове хрватске сељачке странке!

Долазе нам гласови да господин Стипан Радић путује по народу и да залази међу српски свијет, особито онде, гдје су Срби слабије настањени и гдје се налазе у мањини. Како мисли г. Стипе Радић о српском народу доста је рећи то, да је г. Стипе Радић увјеравао једног католичког свештеника, иначе противника Срба, да се не љути на то, што он спомиње српско име у својим говорима, јер да ће он на тај начин преварити Србе.

Господин Радић прави већ у својим говорима три врсте Срба. Једно су му Срби у Ср-

ЕТСКА БИБЛИО

бији, које зове браћом, друго су му Срби у Срему, који су прави Срби, јер су, каже доселили из Србије, а трећи су му Срби у Горњој Крајини, који су само по вјери Срби. Сад су почели он и његови, да називају Србе *„православни дио нашег народа“*, ни не спомињући им имена.

Жалосна ли знаоца и јунака, кад овако хоће да цијепа Србе. Он, јадан, не зна, да су врло велик дио Сријема настанили Срби из Горње Крајине, што се може тачно доказати. Он не зна жалостан, да је Србин из Србије исто што и Србин из Босне и Херцеговине, из Хрватске и Славоније, из Црне Горе и Старе Србије. Тако, ето, тај господин, који се гради тобож пријатељ сељаку Србину. И још има неких људи, који му насиједају и дају се варати од г. Стипе Радића, и његова брата Антуна и њихових људи. Срби будите на опрезу и отпратите те лажне пророке између себе, како заслужују.

Наши одговори.

Одговор на питање због календара. Неколико поштованих наших претплатника запитало нас је писмено, зашто употребљавамо у листу често нови календар мјесто старога, јер држе да је стари календар наш православни а нови да је римски. Ми међу различним вијестима доносимо о томе, како се у Русији озбиљно спремају да узму нови календар, а ако је ико православни то је заиста Русија. Али напредак не позна застоја, и оно што је боље мора побиједити. И један је и други календар међутијем римски, јер је стари календар јулијански од Римљанина Јулија Цезара, а други је млађи грегоријански од папе Гргура VII. Нови је календар тачнији и бољи, јер смо ми заостали већ данас за пунијех 13 дана натраг у старом календару.

Не треба се ничега бојати, ако би ми званично прихватили нови календар, који и онако неупотребљавамо у животу. Не смије човјек бити натражњак, па одбијати оно, што је боље и напредније. Гвоздени плуг потискује стари, машина осваја свијет, па је тако и с новим календаром. Прије славног Вука Караџића ми нијесмо српски право писали, него црквенословенски, који је много тежи, а нема свију слова, која требају језику српском, а има нека која нама не требају, па тако су и Вуку говорили, кад је узео слово **ј** (јоту) да ће нас Вук пошокчити! Данас се свијет смије тој лудорији, у коју су онда многи и многи вјеровали. То је наш одговор у питању календара старог и новог.

Дужницима „Српског Кола“.

Као што смо већ јавили у првом броју, сваки онај, који није платио претплате до 1. јула ове године или до краја године добио је засебно писмо, у ком му је назначено, колико дугује претплате до 1. јула ове године. Молимо стога све своје дужнике, да нам одмах пошљу дужну претплату, јер не можемо давати лист на вересију и уваљивати се због тога у дуг. Свак тражи своје, па и ми морамо своје, ту малу претплату, за коју није вриједно толико опомена и шиљања писама и плаћања поштарине. Само мало више обазривости према „Српском Колу“ од стране наших дужника, па тога свега не би требало. Не ради се ту о великом новцу, него о цигле К 2·40 на годину. Та човјек би их испросио преко године!

Надамо се дакле, да ће ово бити пошљедња опомена за наше дужнике.

Повјереницима „Српског Кола“.

Молимо своје повјеренике, који добивају по више примјерака „Српског Кола“, а нијесу досад претплате покупили од претплатника и нама је послали, да то што прије учине. Имамо доста претплате на дугу, а лист има великих издатака, па смо у неприлипи. Увјерени смо, да ће наши пријатељи схватити наш положај, па ће то радо учинити у интересу „Српског Кола“ и наше опће народне ствари.

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 8—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 18. Загреб, 16. (29.) септембра 1905. Год. Ш.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Немаџарски народи и стање у Угарској.

Позната је нашим читаоцима борба између Беча и Пеште, која још увијек траје и коју воде Маџари против Беча. Но та борба не тиче се само Маџара, него и осталих народа у Угарској, којих има тамо више него самих Маџара.

Ради тога састали су се у Пешти крајем мјесеца августа ове године изасланици странака немаџарских народа у Угарској и то Срба, Словака и Румуна. Ти изасланици вијећали су два дана о политичком положају и о тајном општем изборном праву. Ријешено је на том састанку, да и немаџарски народи у Угарској у овијем тешким данима кажу своју ријеч и изнесу своје жеље и захтјеве. Немаџарски народи, којих је у Угарској, како рекосмо, више него самијех Маџара, устају сад и траже своје право, те се то све сад износи пред велике народне зборове српске, словачке и румунске. Тима зборовима предложене су и одлуке (резолуције) народносних изасланика у Пешти, које су они израдили. Има двије одлуке, од којих прва има четири тачке. У првој тачци захтијева се, да се праведно уреде прилике немаџарских народа у Угарској. У другој тачци осуђује се владање удружене опозиције маџарске, која хоће маџарску команду у војсци, али се не обазире на права и осталих немаџарских народа у Угарској. У трећој тачци осуђује се данашња влада Фејерваријева, коју је поставио Беч, а која нуди маџарској опозицији да ради с немаџарским народима шта хоће и предаје их на милост и немилост Маџарима, само да не траже маџарске команде у војсци него да остане швапска. Нарочито се осуђује влада Фејерваријева због тога, што је издала двије наредбе, којима хоће да помаџари немаџарске школе. Даље се осуђује Фејерваријева влада и због тога, што спрема по жељи из Беча, таки нов закон, према коме ће немаџарски народи имати још мање гласова при изборима него до сад. У другој одлуци тражи се опће, тајно гласање и да се право бирачко не узакони само онима, који знају читати и писати (маџарски), него сваком пунољетном грађанину без разлике.

На Усјековање био је у Новом Саду велики српски народни збор, на ком су прихваћене одлуке, које су донесене у Пешти и о којима смо напријед говорили. На овом збору био је и румунски изасланик д-р. Аврел Новак, који је говорио да Срби, Словаци и Румуни морају заједно држати у овој прилици. То исто је рекао у име Словака њихов изасланик д-р. Милош Крно.

Послије великог српског збора у Новом Саду сазван је и у Карлово у Банату српски народни збор на Малу Госпојину, на ком се расправљало и донесене одлуке о политичком положају и општем праву гласа.

У Старом Футогу одржан је у недјељу 4./17. септембра заједнички народни збор Срба и Словака, на ком се расправљало такођер о политичком положају и општем тајном праву гласа. На овај збор дошли су и Нијемци, те им је словачки народни посланик Милан Хоџа растумачио одлуке и задатак збора. Нијемци су обећали, да ће се одсад друкчије држати при изборима за сабор. Исти дан одржан је и велики словачки народни збор у Турчанском Св. Мартину.

Као што се види, немаџарски народи у Угарској сложно устају и захтијевају с пуним правом, да се садашње стање у Угарској уреди тако, како ће и немаџарски народи добити све оно, што им као народима припада и по божјем и по човјечјем праву. Маџарски политичари треба да увиде, да ће добро бити у држави и да ће држава напредовати само онда, ако су у њој сви грађани задовољни и ако имају сви једнака права. Онда ће се моћи много лакше борити против Беча, који је заједнички непријатељ свима. Биће онда сигурни за побједу. То већ

почињу увиђати напреднији и зрелији политичари мађарски, те хоће да се приближе немађарским народима, јер виде, да би лакше изишли с Бечом на крај, кад би их помагали у њиховој борби и немађарски народи. Докле год Мађари не даду сва права и осталим народима у Угарској, не ће бити мира и реда у Угарској, ма се Мађари и погодили ма како с Бечом.

Чим се српски народ стално смјестио у новонасељеним крајевима, употребиле су царске власти прилику да од тога јуначког српског народа начине војнички табор, у ком ће хиљаде војника за бадава, о свом руву и круву, чувати државне границе од Турака, а уз то ратовати и на друге непријатеље државне. Читав крај од границе Далматинске уз Босну, Србију, све до Румунске претворен је тако у војнички табор, касарну, који се звао „Граница“.

Није лако било чувати државну међу од

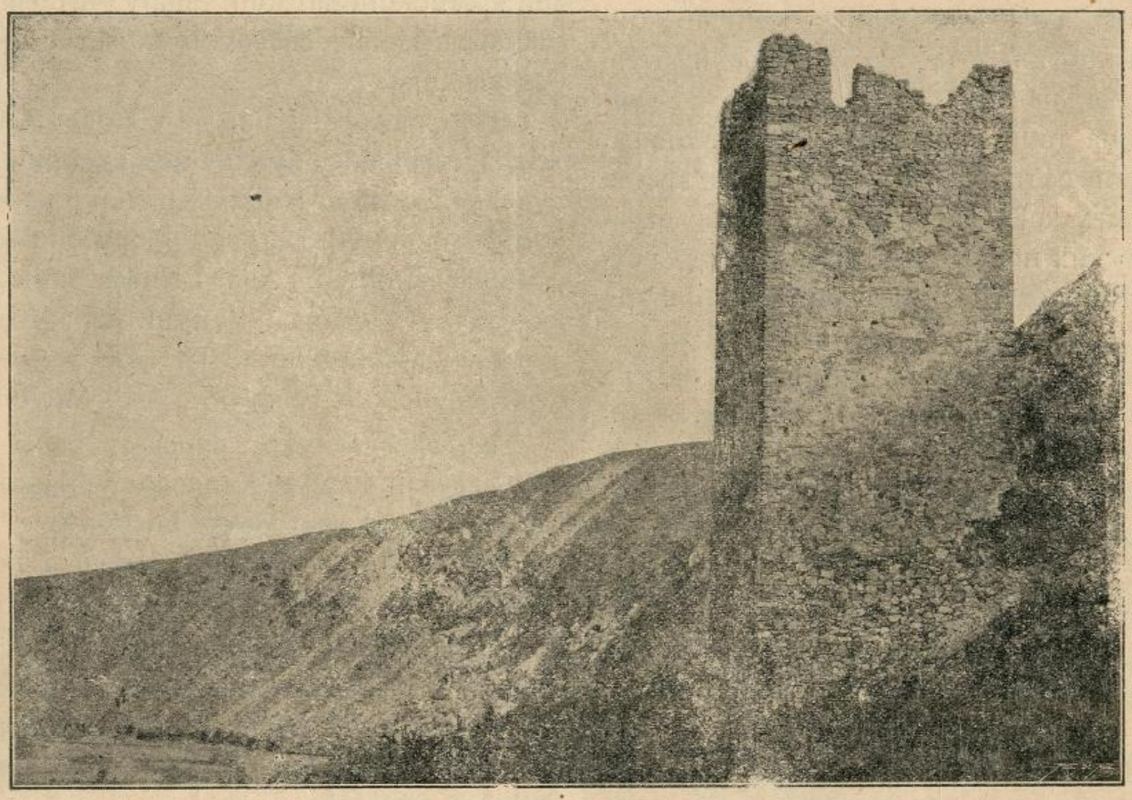

Југ-Богданова кула на Топлици у Србији.

Српска повјест.

19.

Патње српског народа насељеног по Аустро-Угарској монархији.

Описали смо у прошлим бројевима „Српског Кола“ сеобу српског народа у Угарску, Хрватску, Славонију и Далмацију. Рекли смо, да је српски народ том сеобом био рад, да умакне турском ропству. Селио се у државу хришћанску, мислећи, да ће му ти хришћани, и ако су католици и калвини бити бољи од Турака, а уз то су сами цареви аустријско-угарски обећавали Србима златна брда и долине, а тако и њихови ђенерали.

Па шта је било с тим досељеним српским народом? Је ли он у новој домовини нашао оно, што је тражио?

упада силовитих Турака у оно вријеме. Али још теже је било ратовати у силним ратовима, који су по неколико година знали трајати. Ми ћемо их избројати, да видите, колико их је било и како су дуго трајали.

1.) Велики рат с Турцима од 1683—1699. године; 2.) рат с Французима од 1704—1713. год.; 3.) рат с Турском од 1716—1718. године; 4.) рат с Турском од 1736—1739. год.; 5.) рат с Пруском и Француском од 1741—1748. год.; 6.) рат са Пруском од 1756—1763. год.; 7.) рат са Турском од 1788—1791. г.; 8.) рат с Француском од 1792—1815. год. (Само на двије три године за то доба није било рата). Новије ратове с Талијанима и Прусима не рачунамо.

Дакле у сто четрдесет година осам великих ратова, који су трајали на шездесет година. А у свима тим ратовима борили су се јуначки и Срби граничари, по некад их је било и више

од половице цијеле војске. Па уз те толике ратове морали су још чувати границу од свакодневних турских провала.

Зар то није био тешки, крвави живот, да се крвавији не може ни замислити.

Ето, то је било једно зло, које је као мора притисло српски народ у новој домовини и крв му на памук сисало.

Друго зло била је кметија. Срби су и бјежали од турских ага и бегова, али нијесу мислили да ће многи доћи под хришћанске аге и бегове.

Али велики број Срба допао је шака мађарским и хрватским спахијама, племићима, који су често били гори од турских ага и бегова, а особито према Србима, које су мрзили, што су православне вјере и што су Срби.

Треће зло била је сама уредба граничарска. Више власти ишле су само за тим, да имају што више увјежбаних војника и покорних као паса. За то, да тај народ научи, читати, писати, да му се ум просвијетли сваким знањем, да се вјежба бољим обрађивањем земље, није се нико много бринуо. Војника само и више ништа, ето то се тражило. Зато је српски народ у негдашњој граници и сада најзапуштенији; он је најмање вјешт писму, он је најнеукији у обрађивању земље, он је највећма заплашен, боји се сваког, ко има и најмање власти у рукама, као зец, не смије писнути, ни кад му се највећа неправда ради. Због тога ми сви Срби у овој држави више трпимо, него што бисмо морали.

Четврто зло, од ког је српски народ највећма, а особито у Хрватској и Славонији пропиштао, било је насилно унијаћење и католичење, православних Срба. То је зло Србе највећма тиштало неких 300 година, због њега су се Срби чак под Турке враћали, бунили се и селили одавле чак у Русију.

Много и много хиљада Срба нијесу могли поднијети свакојаких прогонстава, па су малаксали, оставили своју православну вјеру, изневјерили српско име. Тако смо ми Срби сада мањи на броју за најмање сто хиљада душа, које су оставиле Српство и православну вјеру у она страшна времена. Јер није било зала, која католички попови и племићи (спахије) у оно вријеме нијесу употријебили, да наше дједове откину од православне вјере и српског имена.

О томе ћемо опширније проговорити у наредном броју.

Старина Новак и дели Радивоје.

Вино пије Старина Новаче
У зеленој гори Романији,
Шњиме пије брате Радивоје,
С Радивојем дијете Груица,
Са Груицом дели Татомире
И још више тридесет хајдука.
Кад с' хајдуци вина напојише,
А у вину ћесиф задобише,
'Вако рече дели Радивоје:
„Чујеш мене, мој брате Новаче!
„Хоћу тебе, брате, оставити,
„Јер си, брате, остарио тешко,
„Па не можеш више да четујеш,
„Нити хоћеш на друм да идемо,
„Да чекамо поморце трговце."
То изрече дели Радивоје,
Па се скочи од земље на ноге,
А довати Брешку по сриједи,
За њим скочи тридесет хајдука.
Оде Радо преко горе чарне,
Новак оста под јелом зеленом
А са своја два нејака сина.
Но да видиш дели Радивоја!
Кад изиђе друму на раскршће,
Лоша му је срећа прискочила:
Сусрете га Мехмед Арапине
Са његових тридесет делија,
Турчин ћера три товара блага,
Па кад виђе тридесет хајдука,
А он викну на своје делије,
Те у вришко сабље повадише.
У хајдуке јуриш учинише,
Не даше им пушке истурити,
Но тридесет глава осјекоше,
Радивоја жива ухватише,
Везаше му руке наопако,
Везана га воде кроз планину,
А нагоне те им попијева.
Оде пјеват' дели Радивоје:
„Бог т' убио, горо Романијо!
„Не раниш ли у себи сокола?
„Пролећеше јато голубова
„И пред њима тица головране,
„Проведоше бијела лабуда
„И пронеше под крилима благо."
Тако Раде друмом поп'јеваше,
А зачу га дијете Груица,
Па казује Старини Новаку:
„О мој бабо, Старина Новаче!
„Неко пјева друмом широкијем,
„А помиње гору Романију
„И у гори сивога сокола,
„Баш ка' да је чича Радивоје:
„Ја је чича задобио благо,
„Јали нам је муке допануо;
„Но хајдемо, да му помогнемо."
Па дохвати лака џевердана,
Пође право друму у бусију,
А за њиме млади Татомире,
А за ћецом Новак пристајаше.
Кад дођоше друму широкоме,
Новак стаде друму у бусију,

Око њега два нејака сина;
Ал' ето ти јеке низ планину,
Помоли се тридесет делија,
Сваки носи џиду на рамену
И на џиди од хајдука главу,
А пред њима Мехмед Арапине
Радивоја води савезана,
И он ћера три товара блага,
Право иде друмом низ планину;
Доке паде у бусију тврду,
Ал' подвикну Старина Новаче
А на своја два нејака сина,
Па опали лака џевердана,
Те погоди Мехмед-Арапина
Посред паса, укиде га с гласа,
Ни земља га жива не дочека.
Арап паде у зелену траву,
А допаде Старина Новаче,
Сабљом ману, ос'јече му главу;
Па допаде дели Радивоју,
Прес'јече му тенеф на рукама,
А даде му сабљу Арапову.
Мили Боже, на свему ти вала!
Кад у Турке јуриш учинише,
Раздвојише Турке на буљуке,
Па нагони један на другога:
Што пропушћа дели Радивоје,
Дочекује млади Татомире;
Што утече младу Татомиру,
Дочекује дијете Груица;
Што пропусти дијете Груица,
То дочека Старина Новаче.
Исјекоше тридесет делија,
Од Турака шићар покупише,
Три товара блага задобише,
Па сједоше пити рујно вино.
Али вели Старина Новаче?
„О мој брате, дели Радивоје!
„Што те питам, право да ми кажеш:
„Ал' је боље тридесет хајдука,
„Али старац Старина Новаче!
Њему вели дели Радивоје:
„О мој брате, Старина Новаче!
„Боље бјеше тридест добрих друга;
„Али твоје среће не бијаше.“ —
Тешко оном свакоме јунаку,
Што не слуша свога старијега!

Краљ Петар и уставност.

На путу по Србији дочекује народ краља Петра и наследника Ђорђа свуда с великим одушевљењем. А да има и разлога, доказује говор, што га је краљ Петар држао у Чачку. Говор гласи:

„*Драги моји Чачани!* Разне политичке прилике спречиле су ме да раније дођем међу вас, и да вас поздравим као Владар и Отац ваш. Од повратка мога у Србију до овог нашег састанка прошло је две године и за то време у нашој земљи збили су се многи догађаји.

На вама је, браћо, и на историји да судите у колико су ти догађаји ишли на добро драге Отаџбине наше. Ја сам се трудио да останем доследан задатој речи да одговорим надама и очекивањима која су на мене полагана. Задао сам реч, да ћу строго чувати устав и законе и да ћу њих сматрати увек као једини правни основ државног развића нашег.

За ове две године владавине моје, Ја сам крај свих тешкоћа, у које је западао млади уставни и парламентарни живот наш ту реч до сада одржао.

Тиме је створена већ основа за даљи развитак и Ја са задовољством констатујем да су ме при томе искрено и свесрдно помагали представници свију партија пред заједничком силном жељом и мојом и народном и мојим и народним парламентарним радом да се заједчи Србији миран развитак. Ишчезнули су за свагда сви неуставни прохтеви старијих времена. Ја не знам да ли овде онде по мрачним кутовима још има људи који жале за старим неуставним временима и који би желели да их поврате. Али знам и с радошћу констатујем да за две године моје владавине нико није покушао да неуставним непарламентарним путем те жеље оствари. Из говора којим Ме је у име ваше, драги Чачани, поздравио уважени сугрђанин ваш Ја видим да сте ви као цео народ појмили тежње Моје. Ако би пак с времена на време и до вас допрли гласови који би реметили вашу веру у моју задату реч *одбите их од себе као просте измишљотине* којима је задатак да уносе забуну у нашу младу уставност. Ви сте од Мене очекивали да колико до мене стоји загладим и поправим погрешке старијих времена. Мени је мило што на овом првом састанку нашем из уста вашег сугрђанина чујем да су се та очекивања ваша *испунила*. Да су речи којима ме је он поздравио чист одјек ваших осећаја доказ је овај величанствени дочек који сте ми припремили и на коме вам искрена хвала.

Да живе моји драги Чачани!

Комасација.

V.

(Завршни чланак)

Док траје комасација, морају сви учесници по дотадањем обичају господарити с некретнинама, повученим у комасацију, те не смију ништа предузети чиме би се земљишта погоршала ма у ком правцу. Нарочито морају земљишта добро гнојити (ђубрити) и с њих искрчити сваки коров. Ако то учесници не ће добре воље чинити, присилиће их се глобом од 10 до 30 круна или затвором од једног до три дана.

То све вриједи не само за учеснике, него и за закупнике, који имају под закуп земљишта, повучена у комасацију.

Овдје треба истаћи, да послије проведене комасације закупник ступа у уживање земљи-

шта, које је закуподавац добио за своју земљу дану у комасацију. Но може се десити: а.) да закуподавац *добије* у име изједначења уз замијењено земљиште још и новчану *одштету* или б.) да закуподавац у име изједначења на замијењено земљиште *надоплати* нешто. У првом случају је закуподавац дужан закупнику *снизити* утаначену закупнину годишње за 5% *добивене одштете*, а у другом случају може му је *повисити за 5% од надоплаћеног износа*.

Умањи ли се вриједност којега земљишта или засебно процијењеног предмета *прије* предаје новом власнику макар и случајно, може нови власник у року од *шездесет дана иза оврхе* дотичног дијела комасацијоне пресуде пред кр. жупанијским комасацијоним повјеренством тражити од пријашњег власника изравнање вриједности *по процјени*.

Покаже ли се послије коначне предаје комасационог земљишта, дакле пошто је пресуда стала на правну снагу и извршена, да је неком учињена кривица техничком (мјерничком) грешком у рачуну или мјери, може оштећеник у року од три године иза оврхе комасацијоне пресуде тражити пред кр. жупанијским комасацијоним повјеренством накнаду у новцу од оних, који су се окористили том погрешком. Против добивене рјешидбе, ако је с њом незадовољна, може странка призвати у року од 14 дана кр. земаљском комасацијоном повјеренству.

Трошкове извршене комасације подмирују сви учесници према размјеру вриједности земљишта, ново добивеног комасацијом.

Међу те трошкове не спадају трошкови новог премјеравања и обрачунавања површина, изједначивања грунтовнице с катастром, разрјешења грађанских заједница, обласне проведбе потајних задружних диоба и грунтовне проведбе отуђења задружних некретнина, којима се дира законом одређена најмања мјера задружне непокретне државине, јер се сви ти послови свршавају о земаљском трошку.

Колика корист настаје за оне, чија се земљишта комасирају, само отуда, не обзирући се на прије већ оцртане добре стране комасације и на живу истину, да се цијена комасираног земљишта скоро подвостручи, може лако свако разазнати, ако уважи, да би ти послови, ако би се свршавали мимо комасацију, стајали тисуће и тисуће круна учеснике, док их уз комасацију не стоји ни пребијене паре!

Приговора комасацији нема, јер се једини приговор да је у случају туче добро, ако је државина расцјепкана, будући да онда власнику остане у једној рудини сачуван житак, ако му га туча уништи у другој. — не може озбиљним сматрати. Што долази с неба, у божјој је руци, а богу не може нико доскочити.

Србине брате и роде, промисли добро о свем том!

Гавра Копенол.

Кад купујеш и продајеш.

Недавно дође неки Жидов из Беча да купи од једног Србина трговца угојено благо. Пошто су цијену углавили, исплати Жидов волове, и уговорише да благо дотјера у два сата послије подне с пустаре на житну пијацу, гдје ће се благо преузети. Србин трговац најми људе, који благо на уречено вријеме и на одређено мјесто дотјераше, али купца нема да благо предузме. Када је већ и четир сата прошло, а Жидова још није било, нареди Србин трговац, да се благо натраг отјера откуда је и дошло.

Истом сада дође Жидов и стане на најбезобзирнији начин тражити да му се изда благо, и стане трговца називати на све могуће начине.

Овај му је одговорио, да је благо на уречено вријеме на означеном месту поставио, а како купца није било ту, то је наредио, да се благо има натраг отправити, јер је жега била велика, а благо угојено, па се свашта може догодити, тј. може марвинче да парне, да цркне, што се више пута догађало, и онда наступа процес. Он је, рече, једном благо на уречено место поставио, и по други пут није дужан, а паре му враћа натраг.

Жидов је остао при свом и тражио од трговца да му се још једном благо постави, и узео је у помоћ адвоката Жидова и све грађане жидовске, јер Жидови, кад се тиче њихова човјека, устају сви као један човјек.

Нека се деси какав спор између неког хришћанина, или каквог досељеног пољског Жидова, то ће се цвијет њихове интелигенције заузети и све могуће учинити, не би ли на који му драго начин и различним другим смицалицама учинили, само да њихов човјек однесе побједу. Гдје је то код нас? Ми ћемо прије одмоћи, него помоћи своме човјеку.

Када је дакле онај Жидов из Беча отишао одвјетнику Жидову, којих има у сваком мјесту код нас у Хрватској, овај је одмах писмено позвао продавца к себи, али он није хтио ни позива примити, него примљени новац за благо одмах преда суду на похрану.

Сада је тек настала трка по Беловару. Узбунило се све што би у овој ствари користити могло, чак и рабин се у ту ствар уплео и дошао да моли Србина трговца, говорећи како је то велика срамота, да до тог дође. Сви се као један заузели за Жидова из Беча.

Овом ћу приликом још један немио случај да опишем; тиче се трговине с благом у опће, а како се наш народ много тиме бави, то се надам, да ће многом од користи бити.

Овога љета, као што знате, била је жега тако велика, какве давно није било, те је због тога потребно

било на сајмовима (вашарима) благо чешће напајати свјежом водом, гдје је има. Али како то на многим мјестима, гдје нема текуће воде, није могуће, јер бунари често пресуше или се сва вода извуче и у мјесто питке воде добије благо сам муљ и блато. Догоди се често, да се благо, особито угојено, поболи и напречац крепа а често баш онда, када је сељак примио капару од трговца за благо, па онда често читав дан мора да чека на довац. Ако међутијем благо крепа, настаје процес, као што је настао и овом приликом овога љета на беловарском сајму.

Неки сељак прода једног угојеног бика и прими по обичају капару. Трговац му рече, да тјера на жељезницу, а он ће за њим, те ће му и остало исплатити. Сељак дотјера бика на жељезницу и чекаше на трговца од јутра до послије подне. Трговац је куповао и даље благо, међутијем бик јадног сељака добије „соненштих" (сунчаницу) и крепа. Трговац тражи не само бика, него и капару натраг, а сељак опет тражи од трговца новце за бика, те вели да је он њему бика продао и да је бик његов. Ствар је предана суду и наступиће због овога свакако парница, гдје наш човјек ради неумјешности своје може да страда и ако је он у пуном праву.

Да се таки немили случајеви избјегну, имао бих нашој браћи привредницима и осталој браћи сељацима ово да савјетујем:

На сајмовима, чим благо продаш, било свиње, волове, или краве, одмах од трговца тражи не само исплату марве, но одмах и да га преузме, јер је то жива роба и сваког тренутка може кобан случај да се деси. Онда наступају, као што сам већ у овом случају испричао, различне непотребне парнице, неугодности, дангубе тј. губитак времена, често у највеће радно доба, што се све може избјећи, када човјек паметно ради.

Путник.

Шта се збива у нас и у свијету.

Мађари се боре љуто против Беча. Није тоод јуче. Та борба траје већ четир столећа. Мађари траже мађарску команду у војсци, и онда су близу на путу да постану потпуно слободни од Аустрије, јер би само владар био заједнички једној и другој држави. Али владар у Бечу не попушта. Он зна, да Мађарима није баш стало до оних 80 речи немачке команде, него да они хоће да сабор угарски одлучује о војсци у Угарској у свему, а краљ каже, да о војсци одлучује он сам.

Као што знате, у новије време траје та борба већ две три године. Падају министарства једна за другим. Беч нуди Мађарима све, што хоће, само да у војску не дирају. Али Мађари знаду, да без војске немају потпуне снаге, зато не попуштају ни они. У прошлу суботу позвао је владар себи пет мађарских вођа здружене опозиције: Фрању Кошута, грофове Апоњија, Зичија, Андрашија, и барона Банфија. Зовнуо их је пред себе, примио их оштро и прочитао одлуку, у којој вели, да он у питању војничком не попушта.

Мађари се нису надали овакву одговору. Кад су се вође вратили кућама, ударише новине у најжешћи глас против Беча, па неће да поштеде ни владара самог. Сва је Угарска раздражена, прете и кажу, да се они не боје ни чега и да су спремни на све, па и на вешала. У Пешти долази до великих галама, свијет кличе вођама, а грди Беч. Сви готово Мађари стоје као један човјек. Из земље стижу поздрави и честитке и народ се соколи за борбу.

Шта ће бити, тешко је рећи. Можда за сад Беч неће попустити, него ће пробати силом, да мимо устав завладају у Пешти његови људи. Већ се спомиње, да би гроф Кун Хедерваски могао доћи као повереник владарев за министра, који би владао силом без сабора. Мађари кажу да се ни тога не боје, јер се код њих педесетих и шездесетих година владало тако, па су они ипак победили својом истрајношћу. Тако ће кажу и сад.

Можемо говорити, што год хоћемо, али Мађари су људи. Они знају како се један народ бори за своја права. Ко год хоће да се бори за своју слободу, може видети код њих, како се то ради. И тако они увек. Много су нама Србима криви Мађари, али како и ми Срби волимо и поштујемо слободу, то морамо желети победу Мађарима. Ми смо, Срби и Хрвати, Беч помагали г. 1848., али оно, што нам је обећано, нисмо добили. Зато је свет данас постао паметнији, па неће за другог да вуче кестење из ватре.

Кретање Српске самосталне странке. Пријатељи Српске самосталне странке у глинском изборном котару закључили су на састанку 14. о. мј. да у овом котару поставе кандидата српске самосталне странке код идућих избора за земаљски сабор у Загребу. Исто тако су пријатељи српске самосталне странке у петрињском изборном котару донијели 17. о. мј. о избору за земаљски сабор ову одлуку:

Срби опозиционалци изборног котара петрињског потпомагаће код идућих избора у петрињском изборном котару кандидата оне хрватске опозиционалне странке, која ступи у изборни споразум са српском самосталном странком, или таквог независног Хрвата, који својим програмом и својом прошлошћу даје јамства за праведно испуњење српских захтјева. У случају неспоразума с хрватском опозицијом истакнуће српска опозиција свога кандидата, а ако дође до ужег избора, српска опозиција устегнуће се од гласања.

Пут краља Петра по Србији. Краљ Петар путује с нашљедником пријестола Ђорђем по западној Србији. Полазак из Биограда 8. септембра (по старом кален-

дару) у вече; долазак у Крагујевац у 9 часова изјутра и одмах продужује пут у Чачак на преноћиште. 11. креће се из Чачка преко Пожеге за Ужице, камо стиже 12. Из Ужица полази 13. за Златибор и истог дана враћа се у Ужице, 14. полази за Бајину Башту и манастир Рачу, гдје ће преноћити. 15. враћа се у Ужице на преноћиште. 16. полази преко Пожеге и Чачка за Горњи Милановац, камо стиже 17., а 18. полази на преноћиште у Тополу, гдје ће се бавити 19., а 20. враћа се у Биоград.

Срби у Брчком у Босни оснивају заједно са тамошњим Муслиманима свој српски новчани завод, а за мало средиће Срби Босанци у свима градовима своје привредне послове и установе. Када овако Срби Босанци по градовима оснивају своје новчане заводе, онда треба и Срби ратари Босанци да по селима оснивају српске ратарске задруге.

Освећење српске цркве на Косову. У недјељу 10. септембра освећена је ново обновљена српска црква у селу Гуштерици на Косову. Освећење је извршио српски митрополит Нићифор.

Скупштина хрватске пучке сељачке странке била је у претпрошлу недјељу и понедјељак у Загребу. Дошло је на њу око 300 сељака. Предсједавао је г. Стјепан Радић, који је са својим братом д-ром Антуном Радићем највише говорио и тумачио сељацима програм странке. Говорило је и неколико хрватских сељака. Али док су браћа Радићи и друге вође говорили тако, да се допадну и да добију сељаке за себе, сељаци су разборитије говорили. Вође хоће да направе расцјеп између сељачког гуњца и капута, па макар га носио и прави народни човјек, само ако није с њима. Сељаци међутијем виде, да они требају народне господе и за то неће расцјепа.

Зато и ми кажемо, да народ не сачињавају ни господа за се, ни сељаци за се, него сви скупа. Права народна господа треба да се нађу скупа са сељачким свијетом. Има неваљале господе као што има и неваљалих сељака, али зло треба умањивати и уклањати, а не смије се дијелити сељачки свијет од своје народне господе.

Српски Кредитни Завод у Бјеловару за „Српско Коло".

Овај српски новчани завод послао је управи нашег листа К 25 за раширење „Српског Кола" међу Србима ратарима, који не могу ни толико саставити, те да пошљу за претплату К 2·40. Овај лијепи примјер бјеловарског српског новчаног завода за сваку је похвалу, који ево и овако хоће да помогне народу. Наших српских новчаних завода има већ свијех преко 100, па би могли и они исто тако помоћи наш лист, те и тако донекле помагати своме народу. Надамо се, да ће они то и учинити, јер њима је то маленкост а нашем листу велика помоћ. Управа „Српског Кола" лијепо захваљује Српском Кредитном Заводу у Бјеловару на његову дару.

За „Српско Коло".

Пријатељи Срба ратара и „Српског Кола" настоје да се оно што више рашири по народу нашем, јер знају добро, како је „Српско Коло" потребно сваком Србину ратару. Тако је госп. Јанко Поповић из Ораховице (пошта Дивуша) скупио у Ораховици и Лотинама 9 претплатника. Пречасни госп. Милан Ј. Димић парох у Плавшинцима послао је управи нашег листа К 3·60 као остатак претплате до краја ове године за својих 11 скупљених претплатника. Госп. Варда из Карловаца у Сријему послао је К 7·80 на скупљену претплату за 13 претплатника на четврт године. Г. Глишо Вучковић из Бобара код Липика послао је даље управи нашој К 4·80 као погодишњу претплату за 4 скупљена претплатника. Пречасни госп. Амвросије Поповић јеромонах у Граберју (пошта Иванић — град) послао је К 3·60 као скупљену претплату за 2 претплатника, па пише, да ће настојати још скупити претплатника „Српском Колу". Иде тамо доста тешко, јер је прећашњи свештеник запустио народ тамошњи, па га је тешко тргнути из дријемежа. Пречасни госп. Михаило Медаковић парох у Јасеновцу послао је даље К 6·60 као скупљену претплату за 5 претплатника.

Управа „Српског Кола" захваљује свима овијем пријатељима народног листа на њихову заузимању, молећи и осталу народну господу и пријатеље Срба ратара и народног напретка, да се заузимљу за „Српско Коло" и да га шире међу наш свијет.

Различне вијести.

Јован Живановић. Овај заслужни Србин био је проф. у срп. вел. гимназији у Карловцима и у срп. богословији карловачкој, а сад је у пензији. Поред свог звања као професор у гимназији бавио се он, а бави се и сад и господарством, привредом а нарочито пчеларством, те је тако рећи не само отац нашега напреднога (рационалнога) пчеларства него и највећи пчелар међу јужним Словенима. Ове године навршило се тридесет година, како он ради на пчеларству, те је учинио, да се оно у нашем народу одомаћило, и да носи лијеп приход пчелару. Колико је волио пчелу и пчеларство а и то, да се у народу одомаћи пчела, која му може донијети лијепе користи, види се из тога што је у Богословији карловачкој бесплатно учио богослове пчеларству и у свом великом дивно уређеном пчелињаку показивао им, како се поступа са пчелом и све остало што спада у пчеларство.

Он је још прије 25 година писао како наш народ треба привредно (економски) подизати, јер кад народ привредно подигнемо, неће се онда туђинци међу нас досељавати и од нас земљу нашу откупљивати. Већ прије 25 година писао је он и говорио, да треба да оснивамо српске ратарске („земљорадничке") задруге и подижемо зимске ратарске школе, где би се Срби ратари поучавали, како треба напредно (рационално) земљу обрађивати и друге гране привреде.

ЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Професор Живановић заслужан је и за то, што наш народ сада у својим свештеницима има врле пчеларе, који успјешно шире ову привредну грану у народ, од које има лијеп приход.

Професор Живановић био је и професор српског језика, те је о српском језику писао многе лијепе чланке и расправе, чистећи из језика све што није народно, српско.

И ако је превалио већ шездесету годину свога живота, ипак он још ради неуморно на српској књизи и пчеларству. Желимо му, да га Бог још дуго поживи крепка и здрава на корист народну, који је он већ досад силно задужио.

Земље јужних Словена (Југославија). Све земље у којима већином живу Јужни Словени, Југословени (Словенци, Хрвати, Срби и Бугари) простране су 420.000 четворних километара (1 четворни километар је четврт 1 километар дугачка и 1 километар широка) тј. управ толике, колико је читаво јапанско царство или мало мање него Француска или Шпанија. Југославија је $1^1/_2$ пут већа од Угарске, $1^1/_3$ већа од Енглеске и Ирске, $1^1/_3$ већа од Италије, $1^1/_5$ већа од Пруске, 10 пута већа од Швајцарске, 13 пута већа од Холандије и 14 пута већа од Белгије.

Десети састанак (конгрес) земљорадничких задруга у Србији. У недјељу 10. септембра отворен је десети састанак (конгрес) земљорадничких задруга у Србији. Пошто је извршено призивање св. Духа и одржан парастос умрлим задругарима, отворио је конгрес говором предсједник главног савеза госп. Сима Лозанић, управитељ (ректор) Високе Школе (универзитета) српске у Биограду. Послије тога прочитан је извјештај управног одбора главног савеза за год. 1904—1905. и рјешавано је о приједлозима појединих чланова. На конгресу било је преко 800 задругара из цијеле Србије а савез српских земљорадничких (ратарских) задруга у Загребу послао је на овај конгрес свога изасланика преч. госп Радослава Марковића пароха у Инђији у Сријему. Исто тако су послали своја изасланства савези земљорадничких задруга из Дубровника и Софије.

Славно Уредништво!

Изволите у цијењеном листу донијети овај апел:

„На 26. августа (8. септембра) букнула је ватра у селу Резовцу неопрезношћу једног момка у кући неког Немета. Како није било воде, а вјетар пирио, захватио је пожар за немало један сат још 15 кућа, које су све, скупа са осталим зградама, храном, крмом, покућством и одијелом, до темеља изгориле. Пожар је уништио и једанаест српских кућа и једанаест српских породица остаде за тили часак, а на домаку зиме, без крова, без круха и рува — једном ријечју без игдје ичега. Да се помогне колико толико тим јадницима, који због туђег немара пострадаше, обраћа се путем јавности потписано парохијско звање на све родољубиве Србе са молбом, да по могућности прискоче у помоћ пострадалој браћи својој у овој тешкој невољи.

Православно српско парох. звање.

У Борови 30. авг. (12. сеп.) 1905.

Вељко Лукић парох.

Дужницима „Српског Кола“.

Као што смо већ јавили у првом броју, сваки онај, који није платио претплате до 1. јула ове године или до краја године добио је засебно писмо, у ком му је назначено, колико дугује претплате до 1. јула ове године. Молимо стога све своје дужнике, да нам одмах пошљу дужну претплату, јер не можемо давати лист на вересију и уваљивати се због тога у дуг. Свак тражи своје, па и ми морамо своје, ту малу претплату, за коју није вриједно толико опомена и шиљања писама и плаћања поштарине. Само мало више обазривости према „Српском Колу“ од стране наших дужника, па тога свега не би требало. Не ради се ту о великом новцу, него о цигли К 2·40 на годину. Та човјек би их испросио преко године!

Надамо се дакле, да ће ово бити пошљедња опомена за наше дужнике.

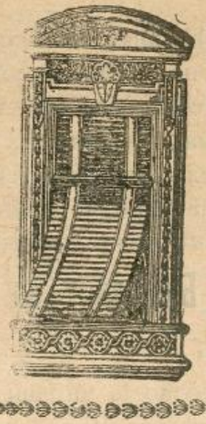

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—

Штампа: **Српске Штампарије у Загребу.** Одговорни уредник: **Буде Будисављевић.**

Број 19. Загреб, 2. (15.) октобра 1905. Год. Ш.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Браћо Срби Сељаци!

Хрватска пучка сељачка странка, којој на челу стоје два брата Радића, разаслала је народу хрватском некакве издајничке прогласе, с којима хоће да народ преда на милост и немилост Бечу и да помогне данашњој мађаронској већини у сабору, која данас помаже Беч против Мађара. Ти бечки мађарони владају данас код нас, Радићи хоће да и даље они остану у власти. Како је данас народу, то најбоље зна и осјећа сâм народ. Браћа Радићи хоће да народу тако буде и даље и још да хрватски народ вади кестење из ватре за Беч као и четрдесетосме (1848.) па да опет тај исти Беч преда народ на милост и немилост Мађарима.

На првом је мјесту тога прогласа потписан Стјепан Радић, на другом д-р Бењамин Шуперина, на трећем д-р Светомир Корпорић и онда још долазе 23 потписа, од којих спомињемо д-ра Милана Криштофа, познатог д-ра Анту Радића и Перослава Љубића.

Све што се у прогласу браће Радића говори, то је проста лаж и неистина, с којима се хоће хрватски народ да заведе на странпутицу, у несрећу и своју пропаст. Како ти дрзовити људи хоће да лове и српске сељаке, то упозоравамо сваког брата Србина сељака, да томе срамотном прогласу не вјерује ништа, ни једне једине ријечи. Онај који би вјеровао браћи Радићима и њихову прогласу, тај би пљунуо на свој образ и понос, пљунуо би на своје српско име и заслужио би да се у њему згруша и преврне материно млијеко.

Мађари се данас боре против Беча, а тај Беч, тај Швабо држи у ропству и Чеха, и Пољака, и Словенца, и Русина, и Хрвата и Србина. Руси у Русији поздрављају борбу мађарску, тако исто Срби у Србији. Зар да се овдашњи ми Срби изневјеримо имену и племену, крви и језику? Ако Мађари побиједе, добијамо и ми у војсци у Хрватској и Славонији српску (хрватску) команду, а то много значи. Браћа Радићи су против тога. Зато покидајте такав проглас, ако вам дође до руке. Нека не буде врага ни од њега трага! Радићи варају неке хрватске сељаке, не треба да им српски сељаци иду на лепак.

Уредништво „СРПСКОГ КОЛА“.

Пред српски састанак у Задру.

Између Беча и Мађара води се, као што знате, жестока и љута борба. Мађари траже од Беча своја народна права, траже команду у војсци на мађарском уместо, као досада, на немачком језику. Ви сами знате, да и наши војници кад служе у заједничкој војсци, кажу: „Служим Швабу“. Тиме хоће да кажу, да је у војсци све швапско, јер се говори и командира швапски. Мађари неће више, да то буде, него хоће мађарску команду у Угарској, али с командом би добили они и слободу у Угарској, јер би сабор одлучивао и о војсци, па би имали у руци и војничку снагу, а то је боме најкрупнија ствар.

Краљ не попушта у команди војске, јер зна куда то иде. Али не попуштају ни Мађари. Одатле ово чудо и покор у држави. Сабор не ради, порези се не убиру, рекрута нема, држави нестаје новаца, а све иде онако на еро. Крупни се догађаји збивају, и не само народи у Аустро-Угарској, него и страни свет гледа, шта се то све збива и догађа и на што ће то све изаћи.

Као што се ломило у Аустро-Угарској четрдесетосме, ломи се и сад, али овај пут без пушака и топова. Али то што се догађа, не тиче се само Мађара с једне, а Беча с друге стране, него се тиче и Срба и Хрвата у Хрватској, Славонији и Далмацији, тиче се и других народа осим мађарскога у Угарској.

Зато се мора чути и реч српског народа. И српски народ у Хрватској, Славонији и Далмацији мора да рекне своју. Праве српске народне странке позване су да то учине у име целог српског народа у те три земље, јер уз њих пристаје српски народ.

И српска народна самостална странка, српска народна радикална странка у Хрватској и Славонији скупа са српском народном странком у Далмацији и са Србима заступницима у сабору

Чувајте и остављајте сваки број овога листа, јер ће вам требати и послије, да га читате.

далматинском одлучила су да се састану у Задру 3. (16.) о. м. Састаће се и казаће без сумње онако, како то сме и може и мора да каже један народ, који тежи за својом слободом, а који признаје сваком народу право да буде слободан.

Само нешто да вам кажем. Праделови, дедови и оци наши тукли су се, ране добијали, крв проливали, главе губили за Беч. Кости предака наших леже по крвавим пољанама угарским, по равницама талијанским, по бреговима и пољима чешким, немачким, данским. За кога су проливали крв? За Беч. Како им је платио за то Беч? То ми сви добро знамо, добро осећамо. С онима, против који су се Срби борили, с тима се касније Беч мирио, а нас је пуштао њима на милост и немилост. И у последње најновије време, у току од пар месеци, данашњи министар председник у Пешти, Фејервари двапут је мађарској опозицији, која тражи своју команду у војсци, доносио таку поруку из Беча. Беч допушта, нека Мађари раде са народима у Угарској, Хрватској и Славонији, дакле с нама, што год хоће. Беч на то пристаје, само нека Мађари не дирају заједничке војске.

Ето пуче, и народе српски, какав би нам колач умесио Беч. Зато је сваки онај лудо дете, који се какву добру из Беча нада. Беч познаје само своју корист, али не познаје права народних.

И Хрвати су се састали 19. и 20. септембра (2. и 3. октобра по новом) на сењској Ријеци, да кажу своју. Дошло је 40 њихових народних посланика из Далмације, Хрватске и Славоније. И шта су рекли? Нећемо с Бечом, који нас је употребљавао за своју себичну корист, а касније нас одгурнуо, ево хоћемо као народ да преговарамо с народом мађарским. Мађари имају право, што се боре за своју слободу и нека се боре. Нећемо сметати борбе њихове, помоћи ћемо им, али тражимо да се чују и наши захтеви и наша права. Хоћемо слободу народу у земљи, да народ одлучује о себи, а не да буде робље без права. Хоћемо да се споји Далмација с Хрватском и Славонијом, јер то припада по праву овамо. Тако рекоше Хрвати.

Мађари су одушевљено поздравили ту изјаву и пружају руку. Хрвати су учинили оно, што су морали учинити као народ, који се бори за слободу своју. Мађарску борбу признају као оправдану и народи који под швапским притиском стењу у Аустрији. Признају Словенци, Чеси, Пољаци. Признају им то и Срби у Србији, и Руси у Русији. Новине руске пишу, да се руски народ данас каје, што је четрдесетосме ишао против Мађара.

Зато су сад против тих хрватских заступника гракнули сви они, који служе Аустрији и не желе слободе своме народу. Гракнули су франковци, католички попови, браћа Радићи, који су 30 хиљада прогласа послали у народ. Они хоће да народ и даље остане без права и да служи Бечу. То добро долази нашим владиновцима (мађаронима), који служе такође данас Бечу. Они не дају слободе народу у земљи и за то су сви они и Франк и католички попови, браћа Радићи и Владиновци мађарони, који су данас на влади скупа у једном колу.

Српски народни људи у Задру, главном граду Далмације, казаће реч у име српског народа. Ми верујемо да ће они громовито кликнути; „Нећемо да Србин буде бечки слуга, као што је, на жалост, често био. Нећемо да се са српским народом игра Беч. Поштујемо свачију слободу, али тражимо и своју“.

Српска повјест.

20.

Прогањање Срба због православне вјере у Угарској, Хрватској и Славонији.

Ми смо у прошлом броју описали све невоље, које су Срби трпјели у новој домовини, па смо рекли, да ћемо о прогањању православне вјере, о унијаћењу и католичењу православних Срба говорити у посебном чланку.

Ми то ево и чинимо, али те су патње биле толике, да би се о њима могле читаве књиге писати, а овај је лист мален, па ћемо о свему морати сасвим укратко говорити. Приповједаћемо само о главним стварима.

Прогонили су Србе због православне вјере свуда, али највећма у Хрватској и Славонији, и то особито у Лици, око Карловца и у садашњој бјеловарској и вараждинској жупанији.

У оно вријеме католичка вјера била је једина, коју је свако смио слободно исповиједати, а нико јој није смио сметати. Све остале вјере биле су гањане, али највећма православна. Онда су сви они, који су управљали државом, држали, да православни већ због своје вјере не могу бити поуздани и вјерни свом владару аустријском цару већ да морају од срца нагињати ру-

ском цару. Уз то су онда католички попови имали велику моћ, били су први доглавници цареви, па су гледали силом и милом, да све људе других вјера покатоличе.

Али сви они брзо су се увјерили, да је Србе немогуће покатоличити уједаред, од првог маха. Зато су католички попови измислили нешто, с чим ће Србима замазати очи, па их мало по мало иза много година покатоличити.

То је била: Унија. Они су пустили Србима, да им свештеници служе службу, као и прије, да им се свештеници носе као и прије, пустили су им у цркви све уређење као и прије, само нека признаду папу за врховног поглавара. Ето то је унија. Мислили су, православни су Срби луди, па ће се подврћи папи, само кад на поповима виде исте мантије и браду, а у цркви слике, књиге и пјевање. А кад се Срби навикну на папу, мислили су они, да ће се Срби и на друге ствари у католичкој вјероисповјести почети навикавати.

То је био план католичких попова и ондашњих царева и њихових министара.

Чим су се Срби преселили овамо, почели су они да свој план извршују и то најприје у данашњој бјеловарској жупанији. Ту су Срби, који се населише око 1597 године, дигли свој манастир Марчу (близу Иванића), гдје је и први српски владика у Хрватској столовао.

Послије смрти тога првог владике Василије постане владика Симеон Вратања, који се поунијати на наговор загребачког бискупа и друге хрватске господе. Ето, то је први Србин Унијат. Од тада започеше зла за Србе по Славонији, па се наставише и по Хрватској.

Све власти, па и сам надвојвода Фердинанд, који је послије постао цар, навале на Србе. Фердинанд је заповиједио „да капитани помогну (новом унијатском владици) оружаном руком, ако би се Власи (звао је Србе Власима) опирали одредбама владинијем".

Кад је овако писао и заповиједао сам будући цар, знате, како су власти ниже радиле.

Србе су батинали, у тамнице бацали, убијали, земљу им отимали, тако да су се многи Срби враћали у Турску.

Ја не могу све приповједати, већ ћу само нешто рећи. За вријеме тих прогона умро је у тамници православни владика Максим Предојевић око 1640. године, Гаврило Мијакић око 1670. године, 14 српских калуђера марчанских и лепавинских бачено је на галије 1872. год. и игуман Симеон Нијемчевић.

Кад је тако рађено са владикама, можете мислити шта се радило с народом. Зло је било толико, да је народ дигао буну 1666. год., 1672. год., да је народ ударио 1678. на манастир Марчу, који су унијатске владике себи отеле, да се народ побунио опет 1718. и 1736., и 1753. г. и истјерао унијатског владику, да је 1739. запалио народ Марчу, док је најзад посве није срушио. Све су те буне биле у крви народној угушене, али народ се опет бунио.

Тако је то трајало преко 150 година у ондашњем вараждинском ђенералату, све до цара Јосифа. Али велике користи нијесу имали, јер се српски народ поред свију зала чврсто држао православне вјере. Мало их се покатоличило и поунијатило у Славонији.

Али није боље било Србима ни у Лици и Банији, особито у Лици. Прогањање Срба православних у Лици и Банији почело је око 1700. године. И ту се радило све што и у Славонији, бијење, затварање, мучење, отимање. Срби су се често морали оружјем бранити па у љутњи су и убијали оне, који су превјерили. Уз то су Срби морали славити католичке празнике, морали плаћати католичким поповима десетак и разне глобе, нијесу смјели зидати цркава, морали су ићи на католичке прошенције, (литије, процесије) и тако даље.

Власти нијесу дале, да се постављају српске владике, православне свештенике су батинали. Најзад је један унијатски свештеник једног православног свештеника у Жумберку зауларио, свезао га за јасле у коњушници и нагонио га, да једе из њих, па му опет није било ништа.

И ту је долазило до буна, а особито 1712. године у Банији (крајеви око Глине, Петриње).

Премда су муке српске биле велике, ипак се грдна већина одржала код православне вјере. Покатоличени су Срби око Прилишћа, Росопајника, Сења, Новог, Рибника, Бјелаја, светог Јурја, Крмпота, Јабланца, Красног, Загона, у личкој и модрушко-ријечкој жупанији, па и неки Срби ближе градова у Банији. Поунијађено је око пет хиљада српских душа у Жумберку, код Карловца.

Највећа су се зла била оборила на Србе за вријеме царице Марије Терезије, тако да многи Срби не могоше издржати, већ их се на сто хиљада исели из Славоније, Бачке и Баната у Русију, под водством официра Текелије, Хорвата и Шевића.

Текар за цара Јосифа, послије 1780. године насташе и за православне Србе бољи дани. Радило се и послије, али тајно и мирније, не оковом и оловом као некада.

Ето, видите, што су Срби дочекали у новој домовини, за коју су пролили море крви. Било им је као у Турској и горе, јер су многи бјежали од зла натраг у Турску, а други се селили у далеку Русију.

Туђини су нам увијек свашта обећавали, док нас нису довукли под своју власт. Зато пазимо и сад, да нас туђинска обећања не преваре, ма како она била слатка.

Смрт војводе Пријезде.

— Српска народна песма. —

Честе књиге иду за књигама,
Од кога ли, коме ли долазе?
Од Мемеда, од цара турскога,
А долазе до Сталаћа града,
До Пријезде војводе сталаћке:
„О Пријезда, војводо сталаћка!
„Пошљи мени до три добра твоја:
„Прво добро, сабљу навалију,
„Која сеча дрвље и камење,
„Дрво, камен и студено гвожђе;
„Друго добро ждрала коња твога,
„Који коњиц може прелетети,
„Засобице и по два бедена;
„Треће добро твоју љубу верну.“
Књигу гледа војвода Пријезда,
Ону гледа, другу ситну пише:
„Цар-Мемеде, турски господару!
„Купи војске, колико ти драго,
„Под Сталаћа, кад је теби драго,
„Удри Сталаћ, како ти је драго,
„Ја ти добра не дам ни једнога;
„Ја сам сабљу за себе ковао,
„А ждрала сам са себе хранио,
„А љубу сам за себе довео;
„Па ти не дам добра ни једнога.“
Диже војску турски цар Мемеде,
Диже војску, оде под Сталаћа.
Био Сталаћ три године дана,
Нит' му одби дрва, ни камена,
Нит' га како може освојити,
Ни пак како може оставити.
Једно јутро, у очи недеље,
Попела се Пријездина љуба
На бедена малена Сталаћа,
Па с бедена у Мораву гледи,
Ал' Морава мутна испод града.
Па беседи Пријездина љуба:
„О Пријезда, драги господару!
„Ја се бојим, драги господару!
„Нас ће Турци лагумом дигнути.“
Ал' беседи Пријезда војвода:
„Мучи, љубо, муком се замукла!
„Где ће бити лагум под Моравом?“
По том дошла та недеља прва,
И господа отишла у цркву,
И Божју су службу одстојали;
Кад господа изашла из цркве,
Тад беседи војвода Пријезда:
„О војводе, моја десна крила!
„Крила моја, с вама ћу летети,
„Да ручамо, да се напијемо,
„Да на граду врата отворимо,
„Да на Турке јуриш учинимо,
„Па што нама Бог и срећа даде.“
Па Пријезда љубу дозиваше:
„Иди љубо, у пивнице доње,
„Те донеси вина и ракије.“
Узе Јела два кондира златна.
Кад госпођа пред пивницу дошла,
Ал' пивница пуна јаничара,
Папучама пију вино хладно
А у здравље Јелице госпође,
С покој душе Пријезде војводе.
Кад то виђе Јелица госпођа,

Кула Тодора од Сталаћа на Морави у Србији.

Та кондиром о камен удари,
Па потрча у господске дворе:
„Зло ти вино, драги господару,
„Зло ти вино, а гора ракија!
„Пивница ти пуна јаничара,
„Папучама пију вино хладно,
„А за моје здравље намењују,
„А тебека жива сахрањују,
„Сахрањују, за душу ти пију.“
Онда скочи војвода Пријезда,
Те на граду отвори капију,
Те на Турке јуриш учинише,
Те се бише и секоше с Турци:
Док погибе шездесет војвода,
Њих шездесет, -- стотине Турака.
Тад' се врати војвода Пријезда,
Па за собом затвори капију,
Па потрже сабљу навалију,
Ждралу коњу одсијече главу:
„Јао ждрале, моје добро драго!
„Та нека те турски цар не јаше!“
Преби бритку сабљу навалију:
„Навалија, моја десна руко!
„Та нека те туски цар не паше!“
Па отиде госпођи у дворе,
Па госпођу прихвати за руку:
„О Јелице, госпођо разумна,
„Или волиш самном погинути,
„Ил' Турчину бити љуба верна?“
Сузе рони Јелица госпођа:
„Волим с тобом часно погинути,
„Нег' љубити на срамоту Турке:
„Нећу своју веру изгубити,
„И часнога крста погазити.“
Узеше се обоје за руке,
Па одоше на бедем Сталаћу,
Па беседи Јелица госпођа:
„О Пријезда, драги господару,
„Морава нас вода отхранила,
„Нек Морава вода и сахрани.“
Па скочише у воду Мораву.
Цар је Мемед Сталаћ освојио,
Не освоји добра ни једнога.
Љуто куне турски цар Мемеде:
„Град-Сталаћу, да те Бог убије,
„Довео сам на хиљаде војске,
„А не водим, него пет стотина.“

„Народна помоћница“.

Друштво „Narodna pomoćnica“ и Срби ратари.

У Загребу је основано друштво под овим именом, код ког сиромашнији људи осигуравају свој живот до 600 К. Многи и многи ратари осигурали су се код тога друштва. Али кад осигурани умре, друштво прави његовим нашљедницима неприлике, јер неће да исплати цијеле своте, већ нуди мању своту, а често и испод половице оног што би морало по закону исплатити. То се догодило већ много пута, па се о том писало и у новинама „Нови Србобран“.

А куд год сам пролазио причали су ми ратари, да се то догађа, али ратари се не умију притужити ни дати то у новине. Али шта да вам причам на широко? Ја ћу овде навести један примјер, који се догодио скоро.

Матија Бијелић из Грећана код Топуског осигурао се био на 600 К и уредно плаћао. Кад је умро затражи његов син Миле од друштва својих 600 К. То је било има више од 3 мјесеца. Али друштво не хтједе исплатити 600 К, већ му понуди 500 К. Миле је питао паметније људе, који му рекну, да не прима мање новаца. Он тако рекне повјеренику тога друштва у Топуском Станку Миљевићу, али друштво и опет не да потпуне своте, већ му стане преко свог равнатеља Славољуба Сивоша пријетити, плашити га свакојако, само да пристане на мању своту. Да видите, какви су то људи и како знаду плашити јадне ратаре, штампамо то писмо. Ево га:

Загреб, дне 18./VIII 1905.

Бр. 1603.

Штовани Миле Бјелић,

Грећани.

Равнатељство „Народ. Помоћ.“ у Загребу, примило је Ваше писмо, па Вам одговара: Наш изасланик био је особно у Топуском, и хтио Вам је уручити К 500 у име посмртне припомоћи за покојнога Вашега оца Матију Бјелића. Ну Ви сте био тако незахвалан, пак нијесте хтјели примити ту своту са изговором, да Вас је нетко иначе подучио. Туј престаје све, ако онај који Вас је подучио, наше законе боље знаде од нас, нека Вас упути којим начином ће те добити више. Ми Вам друго не знамо казати, него то да сте криво упућени, и да ми нисмо Жидови — да Вас прикраћујемо у праведној ствари. Што Вам је по нашим правилима која су у главној скупштини од дне 14. свибња 1904. промјењена и јавно у новинама оглашена одређено, то је за Вас код нашега повјереника Станка Миљевића у пологу, и то Ви можете кад хоћете дигнути. Нећете ли то изволите предати ствар суду, па нека суди, ко има право, ко ли криво. На то вам унапријед кажемо ако ствар дође к суду, то нећете добити ништа, осим Ваше уплате, а то зато јер је на пријавници, као користник уписан Вилим Браун, а не Ви, што можете само њему захвалити, ради чега смо га скинули, јер сад се је текар испоставило, да није он плаћао за Вашег отца него Ви, а он је себе уписао као користника зато, да настави плаћање зато, ако би Ви исто занемарио, па да онда и потегне обилну корист мјесто Вас. Ми дакле Вас нити не познамо, а тако ћемо рећи и онда, ако ствар дође пред суд. Промислите си ствар добро, пак послушајте наш савјет, и дигните си новац код Станка Миљевића.

Напокон изволите узети до знања, да суд није само за Вас, него и за нас, тј. за задругу, пак, да ће

добро пазити, кому ће судити право, јер смо пред законом сви једнаки, а ми добро знадемо, ако би Вам криво учинили, а не би на то овлаштени били, да би нас суд осудио, не само, на платеж, него и на трошкове.

Са штовањем

Славољуб Сивош

равнатељ.

Али добри људи не дадоше Мили да се уплаши, већ га наговорише да тужи. Миле збиља преда ствар адвокату д-ру Богдану Стојановићу у Загребу, и чим овај само мало приупита код управе друштвене, шта се то ради, друштво исплати моме Мили читаву своту. *Ипак су га смотали да им даде 10 К.* Какво је то друштво, које јадном ратару иде драњчити 10 К, нека рекне сваки поштен човјек.

И Миле је лудо радио, што је пристао да им даде 10 К. Требао их је још даље судбено прогонити, тражити свој трошак и камате за она три мјесеца, што му нијесу исплатили новца.

Ми упозорујемо Србе ратаре, да сваки овакав случај даду у новине, у „Српско Коло".

Уједно упозорујемо оне власти, којих се тиче, да припазе на рад овога друштва, а особито на његове повјеренике по селима, који често управо лоповски музу јадне ратаре. Знамо за једног повјереника, који је био сиромах, те не би кћери могао дати ни 100 К, а сад јој је објесио ђердан од 1200 К и још се хвали, да је то још ништа, „јер их још има". Толико је намузао за двије три године. *А. П.*

За „Српско Коло".

Из овијех наших биљежака може се видјети, како има лијеп број наших свештеника, који се од срца заузимљу за „Српско Коло" и шире га међу Србе ратаре, што им може само служити на част. Тако је и пречасни госп. Влада Обрадовић парох у Адашевцима (у Сријему) приликом боравка у Загребу предао управи нашег листа К 32.40 као претплату до краја ове године за својих 15 претплатника. Србин радник Јово Бабић из Босне ради у Анделсбуху у Саској (Њемачко Царство). Тамо је скупио 4 претплатника, Србина Босанца који су такођер тамо на раду К 2·40 у име претплате за четврт године. Пријатељ „Српског Кола" из Српске Капеле послао је К 4·80 за 2 претплатника на годину дана. Уважена г. Браћа Бачићи у Јасеновцу послали су управи нашег листа К 72 за примјерке „Српског Кола", које су они досад дијелили Србима ратарима у Јасеновцу и из околине. Тако би требали да раде и остали наши имућнији трговци. Преч. госп. Јово Гламочлија парох у Јабуковцу послао је даље К 6·60 као претплату за 11 претплатника на четврт године. Госп. Јово Драгићевић умиров. финанц. надстражар у Пребиловцима у Херцеговини, наручио је пет примјерака „Српског Кола" да га може раширити у својем мјесту, које је, како вели у писму, запуштено, па намјерава да својим сељанима отвори очи. Тако ваља! О црквеној слави (збору) на Малу Госпојину у Моровићу, у кући пречасног госп. Илије Шумановића пароха моровићског, скупљено је на приједлог пароха босутског пречасног господина Николе Станишића К 19, да се за тај новац шаље „Српско Коло" на преч. госп. Илију Шумановића, које ће он дијелити честитима, а веома сиромашним својим парохијанима. Пријатељ Срба ратара у Малом Грацу код Глине послао је К 3·60 за 3 скупљена претплатника. Његовим заузимањем има у Малом Грацу до сада 19 претплатника „Српског Кола". Пречасни господин Михаило Соларић предао је, приликом свог боравка у Загребу, К 60 у име претплате са својих **106** претплатника, које је скупио у својој парохији у Великој Писаници. Када би оваки били сви наши свештеници за „Српско Коло", гдје би оно било и колико би Срби ратари одмакли унапријед у сваком погледу. Г. Јован Стевановић, свршени правник из Ораховице, послао је у име претплате за Српску земљорадничку (ратарску) задругу у Ораховици К 6·60. Госп. Ђуро Мишчевић, трговац из Ловинца у Лици, послао је даље К 12·50 за раширење „Српског Кола". Тај новац скупио је на сједници Народне Дионичке Штедионице у Ловинцу. Госп. Радивој Стојковић из Сурдука послао је управи нашег листа К 4·80 за 4 претплатника на по године. Преч. госп. Милан Басарић, парох у Лучанима код Брињa, послао је К 9·60 за 4 претплатника на годину дана, па обећаје да ће почетком идуће године бити још и више претплатника из његове парохије.

Свима овим пријатељима „Српског Кола" и Срба ратара управа „Српског Кола" захваљује на њихову труду и заузимању.

Шта се збива у нас и у свијету.

Краљ Петар и Срби ратари. Ових дана путовао је краљ Петар са сином Ђорђем по западним крајевима Србије. Ишао је да упозна земљу, у којој краљује и народ у њој. Обишао је много мјеста, градова и села.

Гдје год је на путу видио већу рпу ратара, заустaвио се (путовао је на колима), поздравио се с њима, разговарао, питао их за љетину, за здравље, за живот њихов међу собом и друге ствари. То исто радио је у мјестима гдје га је народ дочекивао. Залазио је и у куће ратарске, као у кућу ратара Лазе Поповића. У мјесту Ужицу и у Тополи били су на ручак краљу између осталих позвани и многи виђени ратари у тим крајевима.

Кад је народ видио, како се један краљ не гизда од ратара, већ говори с њима као са браћом, воли их и поштује, био је као изван себе од веселља. Небо се све проламало од народног клицања.

Кад један краљ може овако лијепо с народом поступати, како не би могли нижи од њега. И наша господа нека уче од краља Петра, како треба с народом поступати, јер има их доста, којима је тај наук потребан.

Србин из Баније погинуо у Маћедонији. Знате да се наша браћа у Старој Србији бију с Турцима. Пи-

сали смо већ о тим бојевима, у којима је Србин опет посвједочио, да је јунак, који пјевајући мре, као и његови стари.

Скоро је опет био један жесток бој близу града Скопља. Три дана прогонила је турска војска. коњаници, пјешаци, топџије с топовима Србе, али им нијесу могли нахудити. Погинуло је Срба али и Турака двадесет пута више.

Међу српским четницима био је и Петар Момчиловић из Сиска. Понио се јуначки у боју, борио се као лав, убио је чак и једног турског официра. Али најзад је и он погинуо. Све новине у Србији у звијезде кују покојног Петра.

Видите, браћо, њега је српско срце чак овдуд повукло, да се иде тамо мучити и бребијати и најзад погинути за слободу те наше удаљене браће.

Дај Боже, да сви Срби тако воле једни друге и брину се једни за друге. Онда ће нам друкчије птице пјевати.

Вјечна памјат души покојног Петра.

У боју, у ком је погинуо Момчиловић, борила се српска устаничка (комитска) чета Ђорђа Скопљанчета с турском војском од 2000 момака. Из Куманова у Старој Србији пише се о том ово:

Српска чета од 33 човека под командом Ђорђа Скопљанчета овом се сукобу није надала. Војвода је мислио да ће Турци, по свом старом обичају, обићи карпе на Козјаку и вратити се натраг. Сви се преварише, јер у брзо угледаше како коњица заопкољава постепено и иде све ближе месту где се они налазе. По команди све комите западоше за бусије у једном потоку, који протиче кроз Гулинце и утиче у Криву Реку. Турски војници из својих бољих положаја отворише брзу паљбу, турске трубе свираху јуриш, а Турци завикаше „Алах ил Алах“. Отвори се љути и крвави бој. Српске комите пуцаху појединачно и свако српско зрно зариваше се у турско месо. На српском положају зачу се српска песма. То се у свима бојевима ради: за време најљуће битке певају комите „Праг је ово милог Српства“, „Весела је Србадија“ и друге наше родољубиве песме. Са турске стране чуше се псовке и грдње на српском језику. Поче и грмљава топова. Топовски шрапнели падаху тамо амо по потоку. Један српски комита журно руком копаше земљу, да направи за своју пушку што већу мангалу, али га турско зрно удари у чело, и он на месту остаде мртав. Дирљив призор беше кад му приђе његов брат са сузним очима, отпаса реденике и узе пушку, да му је Турци не би однели. Његов брат заузе његову бусију. „Војводо, наш друг је погинуо, сви треба овде за њега да изгинемо“ — рече један великошколац. У тај мах обли крв по лицу другог комиту брата погинулог. — Њега је турско зрно огребло по образу, а млазеви крви прскаху му одело. — Турска брза паљба не престајаше и турски се војници приближаваху све ближе и ближе.

Мрак прекиде ту крваву битку. И турска војска и комите преноћише на позицији. Тог дана су погинула два турска официра и преко 100 војника, а од српске стране само један. У зору се бој понова продужи са српском песмом и алакањем Турака и поздрављањем зрнима из пушака. Муниције српским комитама већ не достајаше „Алал ти вера Момчиловићу, ти уби турског официра“ — завикаше комите из свију српских крајева једном Србину из Сиска.

Војвода издаде наредбу за повлачење. Сиђоше сви у поток. У потоку од силног умора и узбуђења паде Петар Момчиловић и не могаше ни маћи даље. „Оставите ме браћо да овде погинем. Спасавајте се“ — говораше Момчиловић. „Бог с тобом био, зар ми тебе да оставимо?“ викнуше три његова друга, и остадоше код њега. Тек што су комите измакле са положаја, зачуше се бомбе. Турска војска с леђа се поремети и збуни. То је храбри војвода Јован Пешић са пет својих другова, који долази у помоћ и баца бомбе.

Обе српске чете устремише се на Турке. А Турци из топова осуше огањ на једну воденицу у потоку, одакле им Момчиловић са друговима највише муке задаваше. Обе чете отрчаше Момчиловићу. Али на жалост свију њих из воденице се не чујаше више ништа — они су сви у њој изгинули! Битка се у недељу око подне заврши. Са српске стране погинуло је 10 четника, а један је тешко рањен, а са турске стране погинуло је на 200 војника и неколико официра, а било је много рањених, тако да су их у Куманово и Паланку на саоницама превлачили. Ето тако је завршен тај крвави сукоб у Гулинцима. О њему ће дуго причати и Срби и Турци као и о Челопеку!

Краљ Петар за ратарске (земљорадничке) задруге. На свом путу по Србији распитивао се краљ свагде о потребама народним и световао народ да се удружује у ратарске (земљорадничке) задруге, јер ће му оне помоћи, да се привредно подигне и да му буду на руци у свакој прилици.

Стеван Богдановић. Јављају нам од Топуског, да је прошлог мјесеца у селу Воркапићу умро наглом смрћу честити Србин ратар Стеван Богдановић. Није било тога српског посла, кога се Стеван свом душом и срцем не би латио. Ако је требало задругу земљорадничку основати ето Стевана; ако је ваљало српске новине читати и претплатини ето њега; ако је требало учити Србина, да се држи ријечи: „свој своме“, да Србин купује код Србина трговца, занатлије, Стеван је први у том послу; ако је требало Србина склонути да се држи, да не малакше, да се брани, Стеван је први на дјелу. Српство је на њега могло у свему рачунати. Тако је гледао да и дјецу своју научи србовању. Један му је син у Америци радник и тајник Српског друштва Србобрана. Стеван се поносио, што његов син у Америци држи српски барјак. Пок. Стеван био је и члан извршног одбора Српске Самосталне Странке за изборни котар вргомоски.

Вјечна памјат честитом Србину ратару Стевану Богдановићу.

Помоћ пострадалим ратарима у Србији од града (туче, крупе) и провале облака. Српски министар народне

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

привреде наредио је, да се изради закон о оснивању закладе (фонда), из кога ће се помагати ратари у Србији, када их потуче лед или поплави вода. Закон овај биће наскоро готов, па ће бити изнесен Народној Скупштини на потврду. Тако се ради за народ!

Избор шабачког владике. На мјесто шабачког владике а садањег митрополита београдског Димитрија изабрао је владичански (архијерејски) сабор српски за шабачког владику архимандрита Сергија Ђорђевића, новонаименованог настојника српског подворја у Москви.

КУПУЈТЕ САМО
!! СРПСКЕ ШКОЛСКЕ ЖИГИЦЕ
ТРАЖИТЕ ОД ТРГОВАЦА ДА ИХ ПРОДАЈУ

Различне вијести.

Опклада у корист „Српског Кола." Нашим читаоцима познато је, да је један наш владика послао претплату за 10 Срба ратара у Лици. Када је то изашло у нашим новинама, кладила су се двојица у Двору, који је тај владика Један је казао да даје 5 круна, да је то владика Михаило у Плашком, а други опет да није за 10 круна Пошто су се распитали код наше управе о том, јавили смо им да није то био владика Михаило. И тако је онај први, госп. Симо Живковић из Двора, свршени правник изгубио опкладу и послао нашој управи К 5 за раширење „Српског Кола". Хвала му!

Са збора у Костајници. На Малу Госпојину бјеше црквени збор (слава) у Костајници. То је можда највећи збор у читавој Банији. Па како је било на овом збору? Исти јади као и на сваком збору. Дукати, свила, сомот, гајтани, пантљике, мртвачко цвијеће на глави, нигдје српске тробојнице, нигдје мирисава цвијећа из врта у коси лијепе Српкињице, већ све гадне накараде и нагрде. Падала је киша. И боље што је киша покварила да накараде не праве параде. Киша је шуштала, а пјесма брујила и коло је по киши играло. Ухватила се младеж у коштац с кишом, али је киша остала на мегдану, а свијет се разишао. Покисло мртвачко цвијеће на главама, а црвена и зелена отровна боја цурила је низ лице. Срби ратари, упућујте своје млађе да се ману раскоша и оваког гадног кинђурења.

Припослано.

Штовано уредништво!

Част ми је умолити Вас, да у наредном броју „Српског Кола" изволите уврстити ову

Изјаву.

У 18. бр. овог листа у исказу скупљача претплатника за исти, иза мог имена стоје ове речи: „Иде тамо доста тешко, јер је пређашњи свештеник запустио народ тамошњи, па га је тешко тргнути из дријемежа".

Овим изјављујем, да, достављајући претплату за овај лист, нисам се ни једном речи потужио на пређашњег свештеника нити сам га окривљивао, да је он запустио овдашњи народ, па да скупљање претплатника за „С. К." за то тешко иде. Не иде то баш лако ни у другим парохијама.

У Граберју 20. септ. (3. окт.) 1905.

Амвросије Поповић, јеромонах.

Дужницима „Српског Кола".

С овим бројем започиње четврта четврт за ову годину. Ми смо у посебним писмима опоменули све оне, који су нам што дуговали до 1. јула ове године. Према томе свако зна колико је дужан, ако није платио на ту опомену. Најбоље је сад, да сваки подмири свој дуг до краја године, па онда зна, како ће унапријед плаћати. Ко не подмири свога дуга до краја године, томе од почетка нове године не ћемо више слати лист.

Уредништво и управа „Српског Кола".

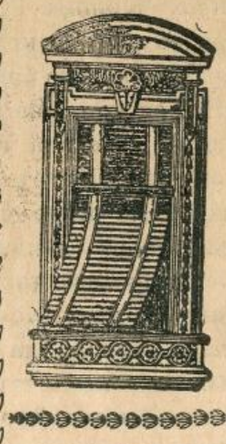

Фабрика жалузија, ролета, дрвених и жељезних завојних капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 20. Загреб, 15. (28.) октобра 1905. Год. Ш.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Шта се то ради у нашој држави.

Већ је свако и у најзабаченијем сеоцу опазио, да нешто није у реду у нашој држави. Не узимају се нови војници, не отпуштају се ислужени, не угони се државни (не општински намет) порез егзекуцијом. А има још тога из чега се види, да нису чисти рачуни у држави.

Ви знате да је наша држава састављена из двије поле. На једној је страни Аустрија, на другој Угарска (Мађарска), Хрватска и Славонија. Свака пола има неких државних послова, којима сама управља, а има их, којима заједнички управљају.

Овако је држава подијељена прије 38 година. Подијелили су је тако Швабе (Њемци) и Мађари. Други су народи хтјели да се држава друкчије уреди, јер у држави има много других народа: Чеха, Пољака, Срба, Хрвата, Румуна и других, више него Шваба и Мађара заједно. Али је у Шваба онда била у рукама државна власт, па су подијелили господство између себе и Мађара.

Други народи противили су се томе и касније, али Мађар и Швабо били су увијек сложни, сложнији него сијасет онијех других народа, па су сачували своје господство.

Али имаду двије три године, што се Швабо и Мађар почеше свађати. Хоће Мађар да се још већма растави од Швабе, да има мање послова заједничких са Швабом. Само да краљ буде један обадвома, а друго све свак себи. Али Швабо неће. Јер и ако су они подијелили господство, свеједно је Швабина ријеч увијек била преча, Швабо је многобројнији и пуно богатији од Мађара. Особито се завадише због војске. Мађар хоће, да команда у Мађарској буде мађарска, а Швабо хоће да буде свуда команда швапска.

Ето отуд свађа и неред у држави. Мађарски сабор, кад видио, да му неће да учине по вољи накострешио се, изврнуо и он ћурак (кожух) па вели: кад не дате да иде свак себи, не дамо ни ми војника, не дамо да се порез државни смије оврхом изгонити, већ ако ко хоће да добровољно даде, нек му је просто. У државну касу слабо тече новац, војска нема новака, ту нијесу чисти рачуни.

Тако ће то трајати, док неко не малакше. Не бојте се, неће ту доћи до крви. Бој ће се водити само законитим оружјем. Неће Мађар крви, јер није сигуран како ће проћи, неће Швабо јер се боји, да би ко са стране ударио, кад би се земља изнутра закрвила.

Како да се ми Срби држимо у тој свађи?

Ми Срби нијесмо ни Шваби ни Мађару за срце прирасли. Тешко је између њих два бирати. Зато ту не може бити говора о некој љубави, већ само о рачуну.

Ми држимо, да је боље имати посла са самим Мађаром.

Мађари у Мађарској нијесу сами. Има тамо од сваке стотине душа само око 45 Мађара, а остало су Румуни, Словаци, Швабе, Срби, Хрвати, Русини. Догод је Мађар у савезу са 10 милијуна Шваба у Аустрији, он може лако излазити на крај с овим немађарским народима. Али кад он изгуби помоћ аустријску, кад се завади са Швабом, онда ће се он сам морати разрачунавати с оним народима, а уз то смо му ми (Хрватска и Славонија) на врату. Видјеће он да 45 не могу лако господарити са 55 (а кад се ми прирачунамо са преко 65) без туђе помоћи. Видјеће то па ће *морати* и нагодити се с немађарским народима, а још прије с нама. С тога мислимо да је боље, нека се Швабо и Мађар раставе, јер ће нам бити лакше бочити се са самим Мађаром.

Зато и сви немађарски народи држе скупштине у Мађарској (Срби, Румуни, Словаци) и закључују, да се треба раставити од Швабе, али зато траже од Мађара, да поштују њихова права. Срби су држали такве скупштине у Карлову, Паланци, Бечкереку, Новом Саду.

Нашу би помоћ рад и Швабо и Мађар. Али ми знамо како смо 1848. године за Јелачића помогли Шваби, па шта смо добили? Швабо се нагодио с Мађаром, а нас јадне оставио да се разрачунавамо с Мађаром, који нас богме није волио, што смо под Јелачићем помогли Шваби.

Тако би било и сад; кад би Мађар видио, да ћемо у помоћ Шваби, он би се препао, по-

пустио Шваби, помирио се с њим, па би онда разрачунавао с нама.

Али зато ми рецимо Мађарима: Видите, ми нећемо са Швабом, а могли би, да хоћемо. Али ми би и вама помогли у вашој кавзи са Швабом, али ви сте нам много згријешили до сад, па то морате поправити. Ми ћемо бити на вашој страни, али ми најприје тражимо, да ви дате нама, што је наше, што је наш народ тражио на лањским скупштинама. Ви хоћете своју слободу од Швабе, ми хоћемо своју слободу од вас. Слобода је за све. Ми не молимо и не просјачимо, већ тражимо своје право, а у такој смо згодној прилици, да нам морате дати, ако желите себи добро, јер се не можете на све стране борити. Ми тражимо да сами управљамо својим приходима (кесом), својим шумама; ми тражимо да се у нашој земљи мађарска застава не истиче; да се уведе српска (хрватска) команда, ако ви добијете мађарску, и тако даље, знате, што је народ тражио на скупштинама.

Ријетко се нада човјеку згодна прилика, па је не треба пропустити. А нами се надала згода, дасу и Мађари једном дошли у прпу, јер ако неће дати нама што је наше, онда се морају мирити са Швабом, пристати на оно што Швабо хоће.

Маћедонка.

Али не пристану ли Мађари на то, што тражимо, добро, ми ћемо се и даље спремати, освјешћавати свој српски народ, удруживати се, јачати се, док не будемо тако јаки да извојујемо и себи у овој земљи своја српска права, а заједно с Хрватима овој земљи од Мађара њезина права, па макар Мађари били томе вољни или не. То ће ићи теже, али и то вријеме мора доћи.

Дакле, са Швабом нећемо, са Мађаром нећемо. ако нам не да што је наше. Ето, то је, мислимо, најпаметнија српска политика. Даде ли се што ћарити, ћарићемо, ако не, ми се у кавгу нећемо плести, да не буде батина по нашим леђима и с једне и с друге стране. Тако су закључили и српски посланици далматински и изасланици српске народне самосталне и радикалне странке на састанку у Задру.

Српска повјест.

21.

Укидање војничке Границе.

Ми већ знамо за што је основана војничка Граница. У вријеме, док је турска држава била моћна, проваљивали су Турци сваки час границе наше државе, пљачкали, палили и убијали. Да се стане на пут томе злу, основан је на граници стални војнички табор, под војничком командом као у рату, који је чувао границу од Турака. Тај је табор ишао од међе далматинске личком међом, па уз Уну, Саву, Дунав, све до Румуњске. У том табору били су већином Срби. Мало је било других народа.

Али, кад је Турска стала пропадати, кад су настале у њој непрестане буне, кад ју је Русија већ скоро сасвим сатрла у силним ратовима, те више није била ником опасна, престајали су Турци и преко граница туђих проваљивати, престали су нападати на друге народе, почели се само бранити. Чим је дошло то доба није више била потребна ни наша војничка Граница. Управници државни мислили су, шта ће тај војнички табор са посебном управом и посебним правима. Сад се иде на то, да се сва државна управа сведе на један калуп, да свуда буде једнака управа и једнако право. Зато они

одлуче, да се Граница укине и сједини код нас са Хрватском и Славонијом а у Мађарској са Мађарском. Тако је и било. Тај закон о укидању Границе створен је 1871. год., а Граница је сасвим спојена код нас са провинцијалом тек 1881. год.

Границу су основали они, којима је то у корист ишло, кад им је требала, а тако су је и укинули кад им није требала. Наш српски народ нити ју је основао, нити укинуо, то од њега није зависило.

Тако смо завршили причање о прошлости Срба, који су се овамо преселили.

Јели та сеоба била на корист или штету српског народа? Ја држим да је била на велику нашу штету. За вријеме силних ратова, немира, крвопролића у задњих 300 година изгинуло је без икакве користи за нас Србе најмање милијун Срба. У исто вријеме покаточило се, поунијатило, одродило барем двије стотине хиљада Срба, а иселило се у Русију сто хиљада и тамо порусило. Пропало нас је најмање четврти дио од цјелокупног садашњег броја, а само за корист туђина.

Преко милијун нас има још у овој држави, толико нас је пропало и више, то су два и по милијуна. Да су та два и по милијуна сад у Србији, Босни и Турској, друкчије би Српству птице пјевале.

А од колике је штете та сеоба била браћи нашој, која осташе под Турском, то ћете тек чути.

22.

Устанци Срба у Турској.

Ми смо оставили своју браћу у Турској, како се муче да сачувају своје главе и иметак од неких бијесних Турака, јер сви нијесу били такви. Због тога многи из Турске иселише, многи се пребијаше по планинама, светећи се турским насилницима, а остали остадоше код куће, старајући се да изађу са мање зла.

Испрва Турци и нису били зли, народ је прилично лако подносио њихову власт, али што касније било је све то горе. И народ наш то пјева у пјесми, јер вели, како је цар Мурат, прије него што је од ране задане му Обилићем, умро, овако говорио:

Пасте народ као дјецу своју!
Не удрите глобе ни намета:
Нек је харач петнаест динара
Нек је харач и двадест динара,
Ал немојте раји горки бити,
По шумама да од вас зазире,
Јер зулум ће народ побунити!
Па кад скочи сиротиња раја,
Кад се дигне кука и мотика,
Биће Турком по Медини мука.

Кад су особито намети учестали, почеше се дизати устанци. Знамо да су Срби увијек дизали се на оружје, кад је аустријска војска прелазила у Турску, управо у садашњу Србију. Али касније почеше Срби дизати устанке и сами на своју руку.

Први велики устанак плануо је у Србији, па иза Србије дође на ред Босна и Херцеговина, а сада ено и Старе Србије и Маћедоније.

У Србији је плануо први устанак 1804. године под водством Ђорђа Петровића прозваног од Турака Карађорђа, дједа краља Петра. Други устанак плануо је 1815. године под водством Милоша Обреновића. Ми ћемо најприје говорити о овим устанцима и то опширније, јер они су родили садању Краљевину Србију.

Закони у корист ратара у Србији.

Има већ неколико пута, како у овом вашем листу народном читате о законима у Србији. Ови се закони износе преда вас да видите, да нису свуда по свету у државама право и правица једнако подељени. Има земаља, у којима се води више бриге о ратару. Тако и треба, јер ратар је, браћо, главна полуга свега живота у земљи, ратар, човек сељак и радник, држи на плећима државу. И Србија је земља, која то знаде. Све законе своје управља она тако да доносе сељаку користи. То је нама видите мило, јер у Србији живи наш народ српски, крв од наше крви. Износимо те добре законе и зато, да видите што је добро, из тога се поучите добру и тако пођете у напредак.

Овај пут ћемо говорити какав је у Србији *закон о војсци.*

*

Сви ви знадете сами какав је терет и мука војска за ратара и радника. Војска је најтежи порез који он даје држави. Осим тога што за њу плаћа у новцу, мора наш ратар још да оставља кућу и посао и да иде дуге три године под пушку, да у војсци троши време дугачко, које би могао радити на свом добру код куће. У Србији је у том боље, тамо стоји са службом у војсци овако.

1. Служба у српској војсци траје за оне код коња и топова *2 године*, код свију других трупа, дакле и код пешака само *1 и по године.* Ови рокови се зову пуни, али има и скраћених.

2. Рекрути пешаци, који постану у служби врло добро писмени, који се извежбају врло добро и изуче војнички, пуштају се кућама већ *после 14 месеци.*

3. Самохрани или самци, којима је изумрло све задружно сродство, а наследили су какво земљорадничко имање или какву радњу служе само *6 месеци.* То вреди и за ђаке, па и за оне, који су свршили неку привредну или занатску школу, па се баве привредом или занатима код своје куће.

4. У задругама где има више обавезника служи

најстарији 6 месеци, двојица за њим по 1 годину и по, четврти опет само 6 месеци.

5. *Првенци служе 6 месеци*, кад у кући нема младића од пуних 17 година. Под првенцем се рачуна најстарији син породице, без обзира да ли је он по рођењу први или не.

6. Од војничке се службе *сасвим ослобађају*:

Једини храниоци неспособних задругара, који имају какво земљорадничко имање или радњу, а плаћају годишњу непосредну порезу мању од 15 динара (круна), Самохрани самци, који су истог стања као ови горе, једини храниоци задружне нејачи, мушкараца испод 16 година живота и женскиња у опће!

Врло важне су још и ове одредбе, које иду у корист ратара:

Где би се стекло да се два рођена брата рекрутују или служе заједно позваће се, ако жели задруга, други истом онда, када први одслужи. Код задруга где има мушких и женских више од 25 душа, не могу се у исто време рекрутовати више од двојице. Када имају у једној задрузи три или више задругара, који према годинама требају да уђу у исти мах у службу, може се један да ослободи сталне службе. Војници докле служе стално, у кадру, не плаћају лични порез (порез на главу).

*

Оваки је закон за службу у првом позиву, а то је стална војска, кадар, у који се узимају младићи у 21. години живота. Када они сврше службу у кадру по законима, које сте чули, рачунају се у резервисте првог позива до своје 31. године живота. Од 31. до 37. воде се у књигама као други позив, а од 37. до 45. као трећи позив. Све то време долазе они само на кратка вежбања и маневре. Но ту се опет пази да та вежбања не буду лети и у пролеће за време великог пољског рада.

У свему дакле и свачему мисли се и пази на сељака, гледа да му се олакшају терети његови. Гледајте и мислите да и код вас пође на боље. Прочитајте све, што вам се напише, једанпут, двапут па и три пут. Мислите и бригајте се и порадите онако, како овај ваш народни лист учи, да не буде узалуд ово што пишемо, а да вам и користи донесе новац који за овај лист плаћате. Здрави и живи да сте и весели!

Милић.

СРБИ ТЕЖАЦИ!

Шаљите добру, здраву и паметну дјецу на корисне - - - занате - - -

Оснивајте

Српске ратарске (земљорадничке) задруге

СРБИ ТЕЖАЦИ!

Купујте и читајте „Привредник" лист Главног Савеза Српских Ратарских (Земљорадничких) Задруга у Загребу.

Македонче

— прича —

У кичевској околини било је потребно дотурити муницију четама јер им је нестала.

Аустријски шпијуни посејани свуда и на све стране, пазе на сваки покрет сваког Србина и одмах достављају Турцима.

Тешко је то донети муницију а да се заметне траг, те да се не зна ни где је чета, нити ко шаље и одакле муницију и оружје.

Четници преобучени ишли су на све стране и испитивали, на који би начин ову већу количину пренели а да зато не дознаду ни аустријски шпијуни нити Турци.

Најзад ће један из чете рећи при састанку четника:

— Браћо, ја имам сина од четрнаест година. Он ће нам при овоме бити од велике помоћи!...

За тим им изложи све како је он мислио.

— Али за Бога, Ставро, то би била за дете сигурна смрт! — рече војвода — а грех је узети тог малишана на душу!...

— А зар му смрт неће бити и дома, ако га и тамо Турци или Бугари нађу?! — одговори Ставра.

Најзад после кратког већања усвојише оно, што је Ставра предложио.

— — — — — — — — — — — — — —

После два дана од овог већања ступи у аустријски митровички конзулат[1]) један дечак. Он је питао за Милера, аустријског официра, у чијим је рукама цела аустриска шпијунажа.

— Требала тебе хер Милер? — упита га некаква Швабурија.

— Ја бих имао њему да кажем неке важне ствари, — рече дечко отресито, — само ме ви њему јавите.

Онај малопређашњи оде а дечко оста чекајући.

Ово је био главом син Ставре четника, мали Ђорђије.

Најзад се Швабо врати и позва дечка у једну собу.

Није потрајало дуго за овим а појави се г. Милер, аустриски официр, са дечком и пођоше митровачком кајмакаму[2]).

Шта су све говорили била је тајна, тек се убрзо почеше шиљати на све стране коњаници ради некака јављања, а тако исто доби се убрзо одговор и од Хилми-паше[3]).

---

[1]) Свака држава поставља у већим местима друге државе своје чиновнике (конзуле) који се брину за њене послове и њене поданике што живе у тој држави. Треба знати да у Ст. Србији и Маћедонији аустријски и талијански официри управљају жандармеријом турском.

[2]) Виши официр у Турској.

[3]) Хилми-паша је високи турски чиновник у Скопљу, виши него жупан код нас. Сад је баш положио своју част.

Два батаљона турске пешадије кретоше се Челопеку. Са овим батаљоном био је и Милер а пред свима ишао је дечко Ђорђије.

Турци су ипак ишли опрезно. Али кад беху стигли до положаја, који им се беше на путу испречио, — загрмеше са свих страна пушке.

Танад су звиждала и с преда и с бока и већ се повађаше неколицина у редовима. Ово изненађење доведе Турке у забуну, али господин Милер поможе својим саветима, те се Турци убрзо распоредише за борбу и почеше наступати.

Али пред собом никога нису опазили, а у оној забуни малог Ђорђија и заборавише.

Турци су мислили, да ће једним јуришем разјурити или похватати шаку четника, који им се испречише, али се љуто преварише. Ватра четничка биваше све жешћа, све смртоноснија.

Заурлаше Турци и кретоше напред. Када су били под самим положајима одакле су четници сипали ватру, спремише се на јуриш.

Али сад тек настаде ужас. Ручне бомбе[4]) полетеше у турске редове и начинише таку страхоту да преплашени низами[5]) почеше одступати без реда.

Куршуми и бомбе пустошише и даље турске редове тако, да од два батаљона турска једва један умаче, а све остало беше које мртво, а које рањено.

Српски четници осветише смрт оних 28 раније изданих четника.

Сам Милер, који је гледао све шта се догоди, узвикнуо је:

— Овако се само могу српски четници борити!

А Турци причаху, да су Срби имали некаке пушке, које по десет метака одједанпут испаљују.

— — — — — — — — — — — — — —

Док се овај окршај десио овде дотле је у све крајеве остале, где се српске чете налазе, оружје и муниција дотурена без икакве сметње.

Мали је Ђорђије дивно испунио свој задатак, па ипак и своју главу спасао, јер се користио првом забуном Турака и побегао.

У овом је био Ставрин план да се Турци одмаме у заседу, да им се скрене пажња на другу страну, а такође и Милеру, — а на тај начин су остали успели те оружје и муницију пренели на места где је потребно.

Овде је учествовало око 80 четника српских.

Тако је мало Македонче послужило својој браћи онако, како приличи сваком Српчету.

---

[4]) То су бомбе, које се из руку бацају и имају страшну снагу кад се распрсну.

[5]) Низами су редовни турски војници, линијаши.

„Српско Коло“ пред судом.

Ви знате, да сте већ неколико пута добили на понеким местима сасвим бело „Српско Коло“, на коме не пише ништа. Ту је написано нешто, али је државни одветник то забранио, или како се вели заплењио. После неколико дана судбени сто изрече осуду и потврди ту заплену, коју му је поднео државни одветник. Ту осуду мора онда по закону о штампи „Српско Коло“ да донесе на првоме месту, и онда читате оно: „У име Његова Величанства Краља! Кр. судбени сто у Загребу (или коме другом месту) закључио је на предлог кр. државног одвјетника у Загребу (или другде)“, да ово или оно у том броју чини злочин или преступак, па се забрањује раширивање и бројеви се имају уништити.

Тако вам је то већ неколико пута било и са „Српским Колом“ У слободним и напредним земљама нема тога. Тамо влада слобода штампе и сме се писати, како се хоће, али нема заплењивања, нема белих бројева. Зато се, ето и „Српско Коло“ бори за слободу штампе, бори се „Нови Србобран“, бори се наша народна српска самостална странка. Ви можда не знате шта то значи слобода штампе. Штампу проглашују велики људи седмом великом државом. Често пута војска не може израдити оно, што штампа изради. У борби с Бечом, слободна је штампа данас у рукама мађарским сила јача од убојног оружја. Новине говоре слободно народу мађарском, и народ се скупља у редове, врста се и ступа у једну целину, која тражи свом снагом права народна.

Ето, видите, шта значи слобода штампе. Она је, како један Енглез рече, темељ свију грађанских слобода, а други један Енглез рече у руском листу, да слобода штампе више вреди од двадесет Манџурија. И сад ћете разумети, зашто се наша српска самостална странка бори за слободу штампе, за изборно право, да сваки пунолетан човек гласа, за слободу састајања у народним скупштинама и зборовима, за слободу удруживања у политичке странке. Кад то има народ у рукама, онда је лако за њега. Онда ће он стећи сва своја друга народна права.

Ето, видите, за то се бори и овај народни лист. Па зато, кад је државни одветник заплењио 13. број „Српског Кола“ а суд донео пресуду, поднео је судбеном столу у Загребу одговорни уредник овога народног листа приговоре против те пресуде. На то је имао право и по овом нашем застарелом закону о штампи, који данас вреди.

Судбени је сто одредио, да расправа пред судом буде 28. септ. (11. октобра), и била је. На тој је расправи држ. одветник доказивао, да је имао право, а уредник „Српског Кола“ побијао је то својим говором. Пре ових говора прочитани су писмени приговори, што их је суду поднео одговорни уредник „Српскога Кола“. Расправа је била јавна, и ево како је о њој јавио

Савјетујте своје рођаке и пријатеље да купују и читају овај лист.

"Нови Србобран". У приговорима против заплене каже уредник ово:

Заплењене ставке не спадају под удар §. §. 300. 302. и 308 кз., јер у њима нема раздраживања неистинитим казивањем, нема изопачивања чињеница на мржњу и презир против владе и против друштвених сталежа, нема најзад разглашивања за јавну сигурност лажних гласова.

Из уводног чланка „Српског Кола" бр. 13. заплењена је она ставка, у којој се опширно разлаже о запостављености српског имена, ћириловског словенског писмена, српске заставе, православне вере. Да је то у истини, која стоји доказује чак и натражни програм „Српскога Клуба" (Срба владиноваца посланика у сабору хрватско-славонском) који је унео у њ захтеве ради равноправности. Да је Србин грађанин другога реда, то је јавно у сабору изустио бивши подбан г. д-р Светислав Шумановић као посланик и члан владине странке. А о њему се не може ваљда мислити оно, што г. држ. одветник у заплењеној ставци налази.

За ту запостављеност баца се одговорност на т. зв. „Српски Клуб", а у приговорима се образлаже да је и то истина. Довољан је зато доказ програм „Српског Клуба", од кога ни једног слова нису остварили до данас у корист српског народа. А кад једна странка није кадра за 20 г. остварити ни једне тачке свога програма, онда кривица за то не може падати ни на кога другога, него на оне који су неспособни извршити га. Сваки човек који жели да спада у часно друштво, мора пазити на своју задату реч, а шта је истом писани програм. И кад Срби клубаши не могу кроз толико време да изврше ни једне тачке програма, а у власти су и положају, да то изведу, онда морају учинити, што поштену човеку образ налаже, и одступити са свога места. А кад они то не чине, онда је несумњив знак, да је њима стало до положаја својих, до личне користи а не народне. Да многи од тих Срба клубаша, не би могли без сабора живети, то је познато свакоме ономе, ко живи у нашој отаџбини и прати јавне прилике.

У чланку „Шта се то збива у Аустро-Угарској" окривљује се 40 хрватско-славонских заступника у пештанском сабору, што се не боре за права српског (хрватског) језика у војсци, него желе да остане немачка команда, окривљују се, што су се ставили у службу Бечу против оправданих и на закону основаних захтева мађарских, што помажу неуставну Фејерваријеву владу. То се може доказати, са рачунском сигурношћу изјавом г. Николе Томашића у сабору заједничком, држањем њиховим према Фејерваријеву кабинету, писањем њихових листова, из чега се јасно као сунце види, да се не боре за права народна, него за права Беча против Мађара опозиционалаца, које су кроз цело време свога живота свагда уверавали о својој љубави, оданости и верности.

Из „вести у Хрватској и Славонији" заплењена је читава ставка за то, што се осуђује незаконити поступак кот. области вировитичке, која забрањује противзаконито јавним огласом поузданичке састанке. Том одредбом руши кот. област уставни закон о праву сакупљања. Сабор и нико други на свету, има право доносити, мењати или укидати законе, а овде се полицијска власт ставља над закон.

Коначно је заплењена читава вест о неким појавама у ердељским касарнама, а која је пренесена из мађарског листа „Еђертертеша", листа, који ужива углед у мађарској штампи. Па кад се то може лепо и, без икаквих последица каснијих, писати у Угарској, зашто би у Хрватској био држ. одветник већи папа од папе кад нема опасности, да ће се такве појаве изазвати, као што су оне, о којима је реч.

Коначно се тражи у приговорима да се одреди расправа и забрана дигне.

После прочитаних приговора устао је заменик држ. одветника г. Каурић и доказивао идући од заплењене ставке до ставке, оправданост заплене. Пошто се због недостатка простора у листу не можемо с говорима дуже забавити, истичемо да је г. заступник држ. одветништва истакао у доказ равноправности српске, и то, што су приговори поднесени суду ћириловским писмом исто као да су латиницом састављени!

На његово разлагање у опширном говору изнео је одг. уредник „Српског Кола" стварне разлоге и доказе за све, оно, што је у забрањеним ставкама написано. Говор овај саслушан је с пажњом.

Након проведене расправе суд је прогласио пресуду, којом се потврђује заплена трију заплењених ставака, а диже забрана с овог одломка вести о забрани поузданичких скупштина. Заплењена ставка гласи: „Међутим шта се догађа? Док закон јасно каже, неке политичке власти, као што је котарска област у Вировитици, забрањују без дозволе њезине држање поузданичких састанака. Међутијем, ми имамо закон у рукама, и док он постоји ми немамо права поузданичких скупштина забрањивати. Закон је пречи и јачи и од кот. предстојника, и поджупана, жупана и бана и свакога, јер се његове одредбе морају поштовати. За то ће самостална странка држати поузданичке скупштине и даље, без обзира шта ће рећи који опћ. начелник или предстојник".

За „Српско Коло".

У овом броју биљежимо редом такође лијеп број пријатеља „Српског Кола", који се заузимљу, да се оно што више рашири. Познати пријатељи „Српског Кола" г. Јово Генераловић из Тушиловића код Карловца послао је управи „Српског Кола" К 4·80 за 2 претплатника, и г. Милан Р. Зурковић, књиговођа у Иригу, К 3·40. Пречасни госп. Милорад Чопорда парох у Великом Поганцу послао је К 4·80 као погодишњу претплату за 4 претплатника Госп. Ђуро Магош трговац у Липовчанима послао је даље К 32·40 у име претплате за 20 скупљених претплатника у Липов-

чанима. Досад су у Липовчанима, малом мјесту, била свега два претплатника, а сад ево 20 нових претплатника. Нека је на част и скупљачу и претплатницима. Господин Никола Наранчић правник у Загребу, бавећи се преко школских празника у Малој Ремети код Врдника у Сријему, скупио је тамо К 5·40 као претплату за 6 претплатника. Госп. Милан Р. Зурковић по други пут послао је К 3·40 у име скупљене претплате. Госп. Богдан Милашиновић правник из Винковаца послао је управи нашег листа К 2·40 у име погодишње претплате за 2 скупљена претплатника. Госп. Владо Мрвош, посједник из Тука послао је даље К 4·80 као погодишњу претплату за 4 претплатника. Госп. Перо Боројевић послао је управи „Српског Кола" К 72 као претплату за 20 примјерака нашег листа, које је он дијелио Србима ратарима. Тако треба да раде сви прави пријатељи народни, који могу учинити овако добро својим сељанима

Лијепо је читати овако, како се народни људи заузимљу за „Српско Коло". Но и Срби ратари, као што смо већ писали о том, треба да се заузимљу, како би се овај њихов лист што више раширио, па да га препоручују онима, који нијесу претплатници, а могли би бити. Колико њих има, који избаце у залуд преко године и 10 пута по К 2, а боље би учинили, да пошаљу К 2·40 за „Српско Коло", па имају преко читаве године лист, који би их у свему поучавао и упућивао на добро. Надамо се дакле, да ће и наши читаоци учинити што за ширење „Српског Кола".

Управа наша захваљује лијепо свима овијем пријатељима Срба ратара, који им препоручују „Српско Коло" и заузимљу се, да се оно што више рашири.

Шта се збива у нас и у свијету.

Принцеза Јелена кћерка српског краља Петра, која је била у гостима код своје тетке, талијанске краљице Јелене, дошла је недавно на Цетиње, у госте своме дједу кнезу Николи.

Нови управитељ српског подворја у Москви. Владичански (архијерејски) сабор у Србији изабрао је за управитеља Српског Подворја у Москви архимандрита Мирона Јанковића, који је досад био старешина манастира Раковца. Архимандрит Мирон, свршио је богословску школу у Атини.

Српски кредитни завод у Бањалуци. Недавно је основан Српски кредитни завод у Бањалуци. Основна главница овог завода је 200.000 круна а основан је на дионице (акције), које су све покуповали сами Срби у Бањој Луци. Овај завод добро ће доћи тамошњој српској трговини и привреди. Пријатељи народни у Босни требали би међутијем да оснивају и српске ратарске (земљорадничке) задруге, које ће ићи на руку Србима ратарима у Босни и привредно их унапређивати.

Нове железнице у Србији. Као што се јавља из Београда, наскоро ће се почети да гради железничка пруга од Сталаћа до Јастрепца у Србији, како би се могла лакше извозити дрва и грађа из јастребачких шума. Исто тако ће наскоро и београдска Прометна Банка почети да гради железницу до Таре планине, одакле ће се такођер извозити дрва и грађа.

Српски маневри. Почетком овог мјесеца били су велики маневри српске војске у Србији. Вријеме је било јако рђаво, киша и хладноћа, али су војници јуначки све издржали тако да дописник „Новог Србобрана", који је био на тим маневрима, вели, да у погледу издржљивости српски војник може стати уз бок војнику из ма које војске у Европи. Мило нам је што се наша браћа у Србији овако држе.

Српска скупштина (сабор) у Београду започела је свој рад. Отворио ју је говором краљ Петар. Дао Бог да јој рад буде на корист српског народа у Србији.

Кнез Трубецкој. У Русији је умро кнез Трубецкој, управитељ (ректор) свеучилишта (универзитета) у граду Москви. Трубецкој је био особито паметна глава и велики пријатељ радног народа. Он се усудио отворено рећи цару у лице, што народ тишти, кад то нико није смео, и од то доба одлучио је цар да руском народу олакша невоље. Кад би таквих људи и код нас било мало више, не би нам шкодило. Покој његовој честитој души.

Баново путовање. Бан Пејачевић путовао је овог мјесеца по Сријему. Ишао је само у веће градове, гдје су га господа свечано дочекивала. У села није залазио. С њим су путовали и неки мађаронски посланици. Види се, да се спремају избори. Народ нека буде паметан.

Састанак у Задру. У Задру у Далмацији састали су се изасланици српских народних странака: самосталне и радикалие и српске странке из Далмације. Закључили су да је за нас боље, да се Угарска што више растави од Аустрије, онда да би и ми Срби законитим путем зато помогли Мађарима у борби са Нијемцима, кад би Мађари дали нашој отаџбини права, која наше народне странке траже и кад би промијенили своје поступање са немађарским народима у Угарској, и онда, да би и ми Срби пристали да се Далмација сједини са Хрватском и Славонијом, кад би Хрвати узаконили равноправност српског народа са хрватским. Показало се овај пут да су се све три српске народне странке сложиле. Дај Боже, да та слога уроди са коришћу за српски народ.

Избор у Копривници. Скорих дана биће у Копривници избор посланика за сабор, јер је пријашњи посланик умро. Опозиција ће кандидирати д-ра Франка Поточњака, великог пријатеља ратарског и радничког народа, а особито искреног пријатеља нас Срба. Позивамо Србе изборнике да дају глас Поточњаку, па ће чути, како ће тај у сабору бранити народна права.

Фејервари остаје. Предсједник угарског министарства Фејервари био је дао оставку, положио своју част, са свима министрима. Краљ га је опет наименовао, а тако и све остале министре, осим једног. Фејервари не може да нађе још два човјека, који би хтјели бити ми-

нистри, јер нико од угледнијих Мађара неће да буде члан ненародне владе.

Шта мислите, колико би их се код нас јавило! Зато Мађари и напредују, што је њима преча народна ствар од господства.

Чланови хрватске пучке сељачке странке из Костајнице и околице држали су састанак, на ком су ријешили, да се пошаље писмо вођи странке Стјепану Радићу, у ком га коре, што стаје у овом метежу на бечку (швапску) страну, кад од Беча ништа не можемо добити.

Уплаћивање пореза. Упућујемо народ да редовито плаћа порез државни, и ако се за сад не може тјерати егзекуцијом, јер још будимпештански сабор није одобрио прорачуна државног. Он ће, кад се ова збрка у држави заврши, бити накнадно одобрен, па ће свеједно свако морати платити, и то ће бити тешко, јер у то ће приспјети и нови порез. Зато је боље сад одмах платити.

Отварање српског свеучилишта (универзитета). У Београду је 2. (15.) овог месеца отворено српско свеучилиште. До сад Србија није имала свеучилишта, већ само: Велику Школу. Дао Бог да се на том свеучилишту одгоје права народна учена господа, којима ће корист и добро српског народа бити прече од свега на свету.

КУПУЈТЕ САМО
!! СРПСКЕ ШКОЛСКЕ ЖИГИЦЕ
ТРАЖИТЕ ОД ТРГОВАЦА ДА ИХ ПРОДАЈУ

Различне вијести.

Народне (пучке) књижнице у Данској. У краљевини Данској има много књижица за народ. У свима покрајинским градовима има ових народних књижница, а исто тако у многим селима. Сама држава помаже ове књижнице и то на два начина: преко државног одбора (комисије) за народне књижнице и преко одбора за унапређење народне просвјете. Одбор државни помагао је прошле године 42 градске и 366 сеоских књижница. Зато ова краљевина и напредује у сваком погледу, јер тамо мало ко да не зна читати, а осим тога људи сами настоје да купују ваљане и корисне књиге и оснивају сеоске пучке књижнице, у чему их и сама држава помаже. И наши Срби ратари треба да увиде, да ваљана корисна књига или лист није никад скупа, јер ће га у многом поучити, те ће му се то и десетороструко исплатити.

ОГЛАС.

Пошто је шума у порезној општини Вучјак, која лежи између парохије Чечавац и Боломача, у опсегу од по прилици 500 јутара већим дијелом исјечена и искрчена, пружа се красна прилика раднику сељаку да до самосталности и сигурне коре хљеба дође. На тих 500 јутара имало би се населити до 50 породица, па пошто шума није још посве исјечена, отпало би на сваку породицу око 2 јутра шуме и 8 јутара за поткућницу и ораће земље, која би се још дјеломично искрчити имала.

Осим горе наведеног, имаде у изгледу још око 800 јутара шуме, али колико ће на исту насељеника доћи, установиће се накнадно.

Они, који би на ову насеобину дошли, могли би своју куповнину отплатити тако, да би у тој шуми гориво дрво сјекли и у Пожегу довезли, дочим би Српска Кредитна Задруга у Пожези дрва преузела и даље распачавала.

Пошто је у тој околици сам српски живаљ, за желити би било, што је и намјера продаваоца, да се што више млађих снага јави, па у случају да се која породица и преко установљеног броја пријави, настојаће се, да се и оне повољно смјесте.

Понуде као и сва друга питања, ваља управити на Српску Кредитну Задругу у Пожези.

1654, 1—3

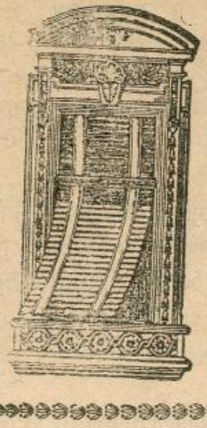

Фабрика жалузија, ролета, дрвених и жељезних завојних капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић.

Број 21. Загреб, 2. (15.) новембра 1905. Год. Ш.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа". Руко- ~ писи се не враћају. ~

Издаје: Друштво „Српско Коло" (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана"

I. 1455—05.

У име Његова Величанства краља!

Крал. судбени сто у Загребу закључио је на предлог кр. државног одвјетништва у Загребу, да тископис отискан у повременом часопису „Српско Коло" ванредно издање од 4. студена 1905. број 21., и то: Из чланка: „Браћо Срби..." а) од ријечи „пребројте се" до „у Турској" (страна I., ступац 1, задња 23 ретка); б) од ријечи „Он се за народ" до „буде боље" (стр. I. ступац, 2 алинеја 5); в) од ријечи „Ако хоћете" до „бити људи" (стр. I. ступац 2, алинеа 8); г) од ријечи „коме је загребачка" до „једите гулаш" (стр. I. ступац 2, алинеа 9, редак 7 до 15); твори учин преступка §. 302 кз.

Стога се изриче забрана даљег распачавања реченог тискописа, запљена се потврђује, заплијењени примјерци имаду се уништити, а пресуда ова имаде се прогласити на челу првог будућег броја часописа „Српско Коло".

Разлози.

Читавим смјером и садржајем поменутог тискописа настоји се (раздражити) завести становнике државне једне проти другима на раздоре непријатељске што твори учин преступка §. 302 кз.

Осуда оснива се на §§. 6, 8. и 12. т п. и §§. 32., 33. и 34. т. з.

Кр. судбени сто

У Загребу, дне 7. студенога 1905.

Гај.

Народна побједа у Русији.

Ко не зна од нас за Русију и народ руски. Нема тога човјека међу нама, који није чуо за силну Русију и моћног цара руског.

А јест Русија велика држава: шести дио цијелога копна земаљског отпада на саму Русију, а живи у њој на сто четрдесет милијуна душа, а од тога близу сто милијуна Руса.

А у тој силној, непрегледној држави господари један човјек, цар, по својој вољи и ћефу. У управи те силне државе нико нема да одлучује, ни народ, ни сабор, већ само он, цар.

Али један човјек није кадар ни општином управљати без помоћника, то је сваком познато, а камо ли ће оноликом државом, као што је Русија. Он мора себи помоћнике поставити широм простране царевине. Ти су помоћници управни чиновници, којих у Русији има на хиљаде и хиљаде.

Већина људи злу нагиње, и школованих и нешколованих. А школован човјек, који злу нагиње, кадар је више зла починити, него човјек нешколован, јер куд злу нагиње, туд и науку своју употреби, да зло још вјештије почини.

Па је ли чудо, ако су и руски чиновници људи као и други, ако већином имају мана.

Није чудо, али зато се треба постарати, да им се запријечи зло чинити. Те људе треба надзиравати, треба их обуздавати, пазити на њихова дјела.

Па реците ми, је ли то кадар један човјек у држави, која је на тридесет пута пространија од наше државе Аустро-Угарске? То није кадар један човјек, па да се распане, да ништа не ради, већ да само путује по држави.

А кад ти људи опазе, да их нико строго не надзире, да нико не води рачуна о раду њихову, шта ће све порадити, ако су људи рђави и злу склони!

А цар? Он ће морати слушати, кад сам није кадар све чути и видјети, оно, што му о тим његовим помоћницима рекну најстарији међу њима, они што му уз кољено сједе. А ријетко се догађа, да ће му и они праву истину рећи, јер врана врани очи не вади, а и не могу ни они у том пространству све видјети.

Тако видите између силних милијуна народа и цара стоје хиљаде чиновника, на чије очи цар гледа и на чије уши цар слуша. А разумије се, да ће они намјестити цару очи и уши, да чује и види, како је њима корисно. Исто тако је јасно, да ће они уклонити све, што би им сметало у том послу, из чега би цар колико толико могао видјети, како је у истини у држави.

Не ће они дати милијунима народа ни право слободног састајања, ни слободу говора на састанцима, ни слободу новинама, да пишу о свему, а камо ли сабор.

На састанцима би се могао народ потужити ради зала, која га тиште, у новинама би се могло писати о злодјелима чиновничким и о невољи народној, а у правом сабору би цар на властите уши од посланика чуо, како народ живи и шта се у држави ради.

Зато су они плашили цара, да би у држави настала буна, да би му власт отели, да би га и са пријестола скинули, кад би он народу дао та права. А цар је њих слушао, јер шта он један може знати, како је збиља у тој пространој држави и би ли то доиста било. Јер народ се често буни против зла чиновничког, а они су цару говорили: „Против тебе се народ буни. Шта би текар било, да му се сасвим узде пусте".

Тако су они могли радити што су хтјели, они су управо имали власт у руци, а не цар. Цар је био фирма, под којом су они тјерали свој занат. Чиновници су народ гулили, мито примали. Службе нијесу тачно вршили, новац државни трошили и проневјеравали, сваког који се успротиви гањали, бацали у тамнице и прогонили у ледену Сибирију. То се зло увукло и у војску: немар, нерад, превара, проневјера, улизивање, удварање. Нијесу сви били такви већ велика већина, а они, који су међу њима били поштени и сами су страдавали. Само ко се знао боље удварати дошао је на високо мјесто, па макар у глави имао гњилу сламу.

Тако се само могло догодити, да Јапан потуче велику Русију; и ако је Русији било тешко ратовати на онолику даљину, она не би била побијеђена, да у управи државној није било оне покварености и трулежа.

Народ је дуго и дуго кадар зло трпјети. Али кад зло преврши сваку мјеру, нестаје стрпљења, сви обручи пуцају, народ се лаћа свега, да из зла исплива читаве коже, јер народ је од свега пречи. Све може пропасти: владар, држава, народ остаје. Али народ мора бити непокварен, мора имати вјере у себе, у своју снагу, и људе који га воде, мора имати срца и храбрости, мора ставити на коцку много штошта, ако хоће да из зла сигурно исплива.

Тако је трпио и руски народ, док није видио, како су чиновници и влада поред свију зала још Русију и осрамотили, пустивши да је потуче презрени Јапан.

Кад је дошло до грла, кад се злу придружила и срамота диже се народ као џин. Милијуни повикаше громогласно: Доста је било робовања и патње. Дајте нам слободу, дајте да се као људи смијемо састати, договарати о потребама народним, дајте да смијемо написати што мислимо, дајте да и народ, који држи државу на својим измученим леђима рекне коју ријеч о управи са државом, то јест са собом, дајте сабор, дајте сваком право гласа, дајте, јер ми нијесмо дјеца, којима треба тутора, већ народ, зрио и дорастао.

По свима градовима и силним другим мјестима стадоше се хиљаде и хиљаде душа купити у рпе, пролазити улицама, викати против владе и тражити своја права. Власти стадоше слати на народ војску. Војска је пуцала, стотине су гинуле, хиљаде биле рањаване, али се народ није дао застрашити. Негдје се и он бранио од своје војске: бомбама, револверима, камењем, батинама, али се нигдје није смирио. Немири се ширили све већма. Најзад на пет стотина хиљада железничких чиновника и радника оставише своју службу, стотине и стотине хиљада радника оставише своје фабрике, многи апотекари затворише апотеке, адвокати канцеларије, а лијечници престаше лијечити, листоноше и поштански и брзојавни чиновници у многим мјестима оставише свој посао, а сви рекоше, да ће то дотле трајати, док се народу не да слобода. Чак и многи поштени официри пристадоше уз народ, а војници на многим мјестима не хтједоше у народ пуцати. Све се сложило против владе, управе и управиних чиновника. Догод је војска била вјерна, влада није попуштала, али кад се почеше бунити и неки официри и војници, влада се препаде, управно чиновништво положи оружје и пристаде, да цар даде све што је народ тражио.

И тако цар Никола други издаде проглас на народ, у ком даје народу и сабор и слободу састајања, збора, говора, штампе и доста осталог што је народ тражио. Послије много и много мука народ је извојевао, што је тражио. Али народ је метнуо у торбу чак и главу своју, а није пазио хоће ли га чиновник оглобити, што му дијете не иде редовно у школу, или ће му прије реда послати егзекутора (оврховодитеља) или га затворити, што мисли да није добро рпе пијеска на цести насуо. А с народом се сложила и поштена господа, и она метнула главе у

торбу и срећу својих породица, своје службе и положаје ставила на коцку.

Јер знајте, кад дођу важни часови, у којима се ради о срећи и добру народном, онда ваља све заборавити и све метнути на жртву осим те среће и добра народног. И кад се народ на то одлучи, знајте да може све добити и постићи, јер ко је кадар да се одупре цијелом народу. Чувени српски пјесник, владика црногорски, Петар Петровић Његуш, вели у једној пјесми:

Без муке се пјесма не испоја,
Без муке се сабља не сакова,
На муци се познају јунаци.

Стога кличемо: Живио руски народ, који се држао ових ријечи, радећи по њима и дао му Бог сваку срећу у слободној, народској Русији! *А.*

Крвопролића у Аустрији.

Скупа је сваком своја глава, али је скупља онима који имају већа права у држави, него онима који немају права као други. Дође час кад је човјеку лакше једанпут мријети, него умирати лагано цијела вијека у патњи, а особито онда, ако зна да ће својом главом барем својим синовима и унуцима прибавити права, којих се он није науживао.

Највеће је право у држави, право гласа. Кад сваки одрастао човјек у народу има то право, онда је народ сигуран, да ће се у држави управљати по народној вољи, да ће се у свему на народ обзирати, јер онда народ има у шаци својој оне, који управљају и може их стјерати с власти, ако не раде о добру народном. Сила и мито може завести стотину двије људи, да гласају по вољи владиној, али не може хиљада и хиљада. Ето зашто је важно опће право гласа.

Зато су се народи свуда борили дуго и тешко за то право, док га не добише, а негдје га још немају као ни код нас. Читате колико крви Руси пролише, док не извојеваше то право, јер им га је цар обећао.

Ни у Аустрији нема народ тога права. Ни тамо стотине хиљада људи немају право гласа за сабор, и ако све терете подносе, а у сабору се о њиховој кожи ради.

Кад у Аустрији чуше како Руси извојеваше од владе многа права, поче и тамошњи народ тражити право над правима: опће право гласа за саборске изборе. По читавој земљи држе се скупштине, у којима народ тражи то право.

У градовима, гдје има силесија фабричких радника, почеше се по сокацима купити десетине хиљада радника, па идући под барјацима стадоше клицати и викати, да им се да право гласа. Најприје се почело у Бечу. На педесет хиљада радника ишло је градом и тражило опће право гласа. Властима то не би мило, те послаше на раднике полицију, која се сукоби с народом, те дође до страшног крвопролића: на двије стотине душа би рањено.

Иза тога заредаше се радници дизати и по другим градовима: по Златном Прагу, Брну, Линцу, Грацу Трсту, Кракову, Лавову и осталим.

Ни у Златном Прагу не би народ сретнији. И ту се проли крв: што мртвих што рањених било је опет на двије стотине душа. Исто тако проли се народна крв и у Кракову у Галицији, али у мањој мјери. У осталим градовима пролазе народне скупштине без крви.

Али народна крв не би проливена узалуд. Влада се препала немира, те је обећала, да ће испунити народну вољу, само позива народ да се смири.

Жао нам је невине крви јадног народа, али барем кад из ње ниче сјеме народу корисно. Народ ће у Аустрији дакле ускоро добити то право Камо среће да га и наш народ што скорије добије.

Српска повјест.

23.

Први устанак у Србији од 1804—1813 год.

I. Буна на дахије.

1788. године завојшти аустријски цар Јосип у договору са руском царицом Катарином на Турску. Као и увијек прије аустријска војска удари са главном силом на Турке у Србији. Српски народ се листом дигне против Турака и пристане уз аустријску војску. Међу српским устаницима био је најчувенији кнез Алекса Ненадовић.

Ово се ратовање отегло доста дуго, па кад умрије цар Јосип, помири се цар Леополд његов насљедник с Турском. Србија опет остаде под Турцима, а Турци обећаше, да неће никог прогонити, што је био пристао уз аустријску војску и да ће из Србије протјерати јаничаре, који су Србима правили највеће зулуме.

Србима је било криво, што их је Аустрија и опет преварила, па је Алекса Ненадовић, кад су му нудили да остане у аустријској војсци као официр рекао:

„Ваш цар оставља мене и цео народ српски, као и његови стари што су наше прадедове остављали; зато идем натраг преко Саве, а немам писара ни других учених људи, но ћу ићи од манастира до манастира и казивати сваком калуђеру и попу, нека у сваком манастиру запишу да више никад ко је Србин, не верује Немцу (Шваби)!“

То тако некако и јест, јер Срби у Србији никог више не мрзе као Швабе (Аустрију).

Турци испунише поштено своје обећање. Бећир-паша протјера из Србије јаничаре и они

побјегну у данашњу Бугарску одметнику турског цара Пазваноглу или Пазванџији, како су га Срби звали, вођи јаничарском. Турци никог нијесу прогонили што је пристао уз аустријску војску.

Послије Бећир-паше пошље цар турски у Србију Мустај-пашу, који је Србима био још бољи, те га Срби прозваше „српска мајка“.

Пазванџија је ударао на Мустај-пашу с јаничарима, али је Мустај-паша позивао и Србе на оружје, те је Пазванџија био одбијен. Овако су се Срби учили ратном занату, што им је касније много вриједило.

Но кад се султан (цар турски) помирио са Пазваноглуом, допусти јаничарима да се врате у Србију. То је било 1801. године. Испрва су јаничари били мирни, али за кратко вријеме употребе једну згодну прилику, удаве Мустај-пашу, ког су страшно мрзили, што је бранио Србе и завладају Србијом (београдским пашалуком). Четворица најугледнијих вођа јаничарских који себе назову дахијама: Аганлија, Кучук-Алија, Мула Јусуф и Фочић Мехмед-ага раздијеле Србију на четири дијела и стану страшно угњетавати Србе, па чак и Турке, који нијесу с њима држали. По градовима су кабадахије жариле и палиле, а по селима баше и субаше.

Гуслар, слика Р. Вукановића.

Народ се на зло притужио султану, а султан запријети дахијама, да ће послати на њих војску, али од другог народа, који их неће жалити, а не од турског.

Дахије се досјете, да су Срби тај народ, препану се и одлуче, да Србе обезглаве, да им побију све угледније људе, како их не би имао ко водити.

Зими, у почетку 1804. године, заредају дахије по Србији, убијати све прве људе, попове, кнезове, калуђере. Све по реду изгибоше кнезови Алекса Ненадовић, Илија Бирчанин, Петар из Ресаве, Рајица из Забрђа, Станоје из Бегаљице, Марко Чарапић, Станоје из Зеока, Теофан из Орашја, онда Јанко Гагић, игуман Хаџи Ђера, архимандрит Хаџи Рувим и многи други, ко би их избројао?

Са овим нечовјештвом превршила се мјера трпљења. Све је задрхтало, нико није био сигуран за главу. Горе се ујединаред у невријеме напунише хајдуцима, народ стаде бјежати у горе.

Све што је умјело својом главом мислити предаде се бризи, како да се стане на пут злу, како да се народ ријеши страхота.

Најугледнији човјек, кога су се Турци јако бојали, био је Ђорђе Петровић из Тополе. Он је негда био хајдук, ратовао је у аустријској војсци, послије је трговао свињама. Био је паметан, храбар и богат човјек.

Баш кад су Турци дошли да га убију, опази он то и побјегне у гору. Тамо се нађоше и остали људи, који су умакли смрти и многи други, који се прихватише горе, да се свете зулумћарима.

Ђорђе Петровић, Јанко Катић, Васо Чарапић, брат погинулог Марка, славни хајдук Станоје Главаш и многи други сложе се у том да нема друге помоћи, него дићи устанак на дахије.

Најприје плануше јаничарске куће у селу Сибници. Чим се то рашчу, плану устанак као сух барут на све стране.

Устанак је најприје плануо у средњој Србији, у Шумадији, а иза прве пушке у томе крају плану буна у западној Србији, гдје на чело народа стадоше поп Лука Лазаревић, Јаков Ненадовић брат погинулог Алексе, син Алексин прото Матија, славни хајдук Ћурчија; у источној Србији стадоше на чело народу Петар Добрњац и Миленко Стојковић.

Тако се ето упали читава Србија у трену. Јаничари бише протјерани у часу из свију села и варошица, па побјегоше, који осташе живи у градове.

Досад је сваки крај радио на своју руку. Ваљало је све крајеве сложити и управу устанка положити у једну руку. О томе ћемо говорити у другом броју.

Хасанагиница.

Шта се б'јели у гори зеленој?
Ал' је снијег, ал' су лабудови?
Да је снијег, већ би окопнио,
Лабудови већ би полетјели;
Нит' је снијег, нит' су лабудови,
Него шатор аге Хасан-аге,
Он болује од љутијех рана,
Облази га мати и сестрица.
А љубовца од стида не могла.
Кад ли му је ранам' боље било,
Он поручи вјерној љуби својој:
„Не чекај ме у двору б'јелому,
„Ни у двору, ни у роду мому."
Кад кадуна р'јечи разумјела,
Још је јадна у тој мисли стала
Јека стаде коња око двора;
Тад побјеже Хасанагиница,
Да врат ломи куле низ пенџере;
За њом трче дв'је ћере дјевојке:
„Врати нам се, мила мајко наша!
„Није ово бабо Хасан-ага,
„Већ даица Пинтеровић беже".
И врати се Хасанагиница,
Тер се вјеша брату око врата:
„Да мој брате, велике срамоте!
„Гдје ме шаље од петеро дјеце!"
Беже мучи, ништа не говори,
Већ се маша у џепе свионе,
И вади јој књигу опрошћења,
Да узимље потпуно вјенчање,
Да гре с њиме мајци у натраге.
Кад кадуна књигу проучила,
Два је сина у чело љубила,
А дв'је ћере у румена лица,
А с малахним у бешици синком
Од'јелит' се никако не могла,
Већ је братац за руке узео
И једва је с' синком раставио,
Тер је мене к себи на коњица,
С њоме греде двору бијелому.
У роду је мало вр'јеме стала,
Мало вр'јеме, ни недјељу дана,
Добра када и од рода добра,
Добру каду просе са свих страна,
А највише Имоски кадија.
Кадуна се брату свому моли:
„Ај тако те не желила, брацо!
„Немој мене дават' ни за кога,
„Да не пуца јадно срце моје
„Гледајући сиротице своје."
Али беже ништа не хајаше,
Већ њу даје Имоском кадији.
Још кадуна брату се мољаше.
Да напише листак б'јеле књиге,
Да је шаље Имоском кадији:
„Дјевојка те л'јепо поздрављаше
„А у књизи л'јепо те мољаше:
„Кад покупиш господу сватове,
„И кад пођеш њеном б'јелу двору,
„Дуг покривач носи на дјевојку,
„Када буде аги мимо двора,
„Да не види сиротице своје."
Кад кадији б'јела књига дође,
Господу је свате покупио,
Свате купи, греде по дјевојку.
Добро свати дошли до дјевојке,
И здраво се повратили с њоме;
А кад били аги мимо двора,
Дв'је је ћерце с пенџера гледаху,
А два сина пред њу исхођаху,
Тере својој мајци говораху;
„Сврати нам се мила мајко наша!
„Да ми тебе ужинати дамо."
Кад то чула Хасанагиница,
Старјешини свата говорила:
„Богом брате, свата старјешина!
„Устави ми коње уза двора,
„Да дарујем сиротице моје."
Уставише коње уза двора.
Своју дјецу л'јепо даровала:
Сваком сину ноже позлаћене,
Свакој ћери чоху до пољане;
А маломе у бешици синку,
Њему шаље у бошчи хаљине.
А то гледа јунак Хасан-ага,
Пак дозивље до два сина своја:
„Ход'те амо, сиротице моје!
„Кад се не ће смиловати на вас
„Мајка ваша срца каменога."
Кад то чула Хасанагиница,
Б'јелим лицем у земљу уд'рила
Упут се је с' душом раставила,
Од жалости гледајућ' сироте.

Савјетујте своје рођаке и пријатеље да купују и читају овај лист.

Србин ратар за „Српско Коло“.

Ми смо већ неколико пута донијели у „Српском Колу“ о том, како се не само народна господа заузимљу за „Српско Коло“, него и сами Срби ратари. И овај пут биљежимо један таки случај. Павле Обреновић, Србин ратар из Ирига у Сријему, послао нам је К 3·20 за 3 скупљена претплатника. Лијепо је то, кад се народна господа заузимљу за народни лист „Српско Коло“, али је још љепше, кад се и сами Срби ратари заузимљу за свој лист. „Српско Коло“ захваљује лијепо Павлу Обреновићу на његову заузимању, па моли и остале Србе ратаре и читаоце „Српског Кола“, да и они овако раде међу својим сељанима.

За „Српско Коло“.

Када би се наши дужници, којих већ толико пута узалуд опомињемо, да плате свој дуг, сјећали „Српског Кола“ као нека народна господа, која живо настоје да му прибаве што више претплатника и да га што више рашире, „Српско Коло“ би свакијем даном ишло унапријед и не би ни најмање стријепило за свој опстанак. Овдје ћемо редом изнијети њихова имена за ово 15 дана, који су помогли „Српском Колу“. Тако је г. Гавро Јакшић из Плашког послао К 7.20 као годишњу претплату за 3 претплатника, г. Стево Милашевић посједник из Велике Барне К 6 у име претплате за 5 скупљених претплатника, г. Светислав Поповић из Старог Бечеја К 1·80 у име четвртгодишње претплате за 3 скупљена претплатника. Г. Варда из Карловаца послао је даље К 7·80 као четвртгодишњу претплату за 13 претплатника. Управа нашег листа добила је даље из Чаглића К 25·60, које су скупљене приликом двије породичне славе и то код једне таке славе К 15, а код друге славе 10·60. Пречасни госп. Панта Бикицки, парох у Вел. Бастајима послао је К 24 као годишњу претплату за 10 примјерака „Српског Кола“, па пише: „За горњи износ, који сам као кум у сватовима г. Владимира Миоковића трговца из Медара и госпођице Вјере Максићеве из Ђулавеси као глобу за разне прекршаје од сватова убрао, молим шаљите „Српско Коло“ у парохију катиначку сиромашним Србима ратарима.“ Г. Лазо Мајсторовић кбр. 19. из Гробњака код Слуња послао је К 4·80 за 2 претплатника. Преч. госп. Сава Петковић парох у Добановцима К 6 у име претплате за 2 претплатника. Господин Ђоко Павлица из Сиска, познати пријатељ „Српског Кола“, скупио је опет 3 нова претплатника, а још за 3 ће се слати поред тога на његову адресу 3 примјерка. Господин Пајо Шобат трговачки помоћник на Удбини у Лици послао је К 10 у име претплате и то 1 примјерак за свога брата Петра Шобата у Чикагу у Америци, а остале сиромашним Србима ратарима, које одреди наше уредништво. На крштењу Невенке, кћерке госп. Васе Лукача, трговца у Вргину Мосту, скупљено је К 16·80 за 7 примјерака нашег листа, који ће се слати сиромашним Србима ратарима у Вргину Мосту и околини. Пречасни госп. Урош Ђурић прото и парох у Винковцима послао је К 20 с ријечима: „Изволите овим, уз српско поздравље, примити од мене, у име успомене на моју ових дана умрлу супругу Софију, овај скромни прилог, који изволите употребити као претплату за сиромашне наше ратаре“. Госп. Милан Арновљевић љекарник (апотекар) из Новог Сада послао је у два маха претплату за „Српско Коло“ и то најприје К [illegible]·20 за 2 примјерка за Нови Сад, а други пут К 2·40 за једног ратара из Лединаца. Госп. Милекић из Ветова послао је К 4·80 за 2 претплатника, г Стојан Миросављевић из Трњана К 1·80 на четврт године за 3 скупљена претплатника. На крсној слави (свечарству, крсном имену) о св. Димитрију код г. Мите Бањина у Загребу скупљено је К 8 као претплата за сиромашне Србе ратаре и на пошљетку госп. Светозар Д. Косановић из Грачаца К 3·60 као погодишњу претплату за 3 претплатника. Свима овима лијепа хвала на њихову труду и љубави према „Српском Колу“. Све оне, који ово буду читали, моли „Српско Коло“, да и они у свакој прилици овако раде, како би наше „Српско Коло“ зашло и читало се тако у свакој српској кући.

Шта се збива у нас и у свијету.

Народна скупштина у Глини. На овој скупштини народној најбоље се показало, како наш народ има смисла, воље и љубави у борби за своја права, као и то, како су досад одржане народне скупштине и поузданички састанци много томе помогли. Због тога треба Срби ратари са својом народном господом и народним људима, да свагдје одржавају оваке скупштине и поузданичке састанке, и да што у већем броју долазе на њих и ту да чују, како и шта им ваља радити, да дођу до својих права. Глинска скупштина била је заједничка скупштина Срба и Хрвата у глинском изборном котару, коју су у суботу 29. октобра (11. новембра) сазвала народна господа српска и хрватска: Јово Вучковић, Никола Ребрача, др. Стјепко Шпанић и Стево Деспот.

Скупштина је имала да расправља о ријечкој и задарској одлуци (резолуцији) и о опћем праву гласа и уставним слободама. На скупштину је дошло до 1000 људи, а било би их још толико, да су сва села сазнала за времена, када ће бити скупштина. Из Загреба дошли су на скупштину: Др. Франко Поточњак, др. Иван Лорковић и Светозар Прибићевић. За првог предсједника скупштине изабран је преч. г. Милан Гламочлија, парох из Малог Граца, а за другог предсједника др. Стјепко Шпанић адвокат из Глине. О ријечкој и задарској одлуци (резолуцији) говорио је г. Светозар Прибићевић, о опћем праву гласа и уставним слободама говорио је др. Иван Лорковић. Затим је говорио др. Франко Поточњак о важности стања у монархији и о том како да се ми Срби и Хрвати при том држимо. Сви говори саслушани су с највећом

пажњом и примљени најодушевљеније, а то је и морало тако бити, јер су говорници говорили од срца срцу. Говорници су погодили жеље и потребе народне, а народ их је потпуно разумио.

Скупштина глинска важна је и због тога, што је она прва скупштина Срба и Хрвата, гдје заједнички дигоше свој глас у корист наше домовине и у корист српског и хрватског народа. На скупштини је прихваћена одлука (резолуција) за опће, једнако и тајно право гласа и за закључке донесене на Ријеци и у Задру. За читаве скупштине владао је узоран ред и мир, што је доказ о зрелости наших ратара, као и том, да оваке скупштине увијек пролазе мирније и љепше, када се народу не чине сметње и препреке. Скупштина се разишла у најљепшем расположењу и одушевљењу.

Избор народног заступника у Копривници. На дан 9. овог мјесеца био је у Копривници накнадни избор народног заступника. Удружена хрватска и српска опозиција поставила је својим кандидатом д-ра Франка Поточњака, а влада загребачког начелника д-ра Милана Амруша. Чиновници су радили свом силом да буде изабран Амруш, али је већина изборника била за Поточњака. Док је трајао избор, био је читав простор пред биралиштем затворен од уланера и жандара, који су на биралиште пуштали само оне изборнике, који су имали исказнице, а те је исказнице власт давала. Са трга, гдје су изборници стајали, пустили су у собу, гдје се гласало, најпрво оне, који су били за Амруша, а од Поточњакових само неколико. И тако је Амруш имао послије првог прозивања изборника 110 гласова, а Поточњак 21 глас. На тргу је стајало још око 200 изборника, који су хтјели гласати за Поточњака. Они су тражили да се и они пусте на гласање. Неколико их се протурало унутра, па тако уђе најприје њих око 80, а онда опет око 50. Сви су ови гласали за Поточњака, тако да је он у $11^1/_2$ сати имао 147 гласова а Амруш 142. Избор је имао још трајати пола сата, кад наједном предсједник комисије котарски пристав Павлинић оде у другу собу. Послије неколико часака врати се натраг и прогласи да се избор обуставља.

Ради овога избора било је говора у сабору. Нар. заст. Стјепан Загорац оштро је напао чиновнике, који су овакав избор провели, и предложио да се ради безакоња, која су почињена, даде задовољштина. Послије њега говорио је подбан Чаврак и казао да је све било у реду. За вријеме његова говора дигли су се неки народни заступници од опозиције и викали на њега, да како може таково што говорити и одобравати. Заступник Винковић је казао да они, који тако раде, нису „краљевски чиновници већ краљевски разбојници". Предлог заст. Загорца, разумије се, да владина странка није прихватила.

Још неколико ријечи о држању Срба сељака код овог избора. У изборном котару копривничком има независних Срба бирача у општини Соколовцу око 30. Један дио тих Срба изборника са својим парохом г. Михаилом Чопордом дошао је у Копривницу и хтио гласати за Поточњака, али су остали доље на тргу међу онима, који нису могли доћи у собу, гдје се гласало. Други опет Срби изборници, кад су видјели шта се све збива, казали су и обећали били да ће гласати за Амруша. Частили се с њиме, дошли с њиме у Копривницу, а кад су ступили пред изборну комисију учинише онако, како им је срце говорило, душа заповиједала и гласаше за Поточњака.

Немири у Загребу. Од кад је руски цар дао свом народу устав и увео опће право гласа, опажа се у пошљедње вријеме међу свима народима покрет, који то исто тражи. Тако је и у Загребу била 10. овог мјесеца скупштина на којој се говорило за опће право гласа. На скупштини је било 5—6 хиљада људи највише радника, који су послије скупштине ишли по граду и гласно тражили своје право. На неколико мјеста дошло је до сукоба са стражарима, па је било и крвавих глава. Задњих су се дана ти немири поновили и били су разбијени прозори на кући начелника Амруша, вође владине странке Томашића и на уредништву новина владине странке. Полицију помажу жандари и војска. Много је људи затворено.

Сабор. На дан 10. ов. мјесеца састао се хрватскославонски сабор. Сабор ће расправљати о прорачуну за годину 1906., и о закону којим се уређују некоја питања између различних вјера. О том ћемо свему још говорити.

Покољ Чивута у Русији. У Русији има више Чивута него у цијелом осталом свијету; има их до шест милијуна.

Сад кад се ово народ руски бунио против своје владе и Чивути су се бунили и то највећма, јер је досадања влада јако прогонила Чивуте, да се умили народу, који Чивуте мрзи. Руси не трпе Чивута, они се чуде, откуд се Чивути боре за народну слободу, кад гуле народ горе од владиних чиновника. Кад је цар дао народу, што је тражио, почео се народ смиривати. Али Чивути хоће још нереда, они би ради да се Русија разједе и распане у непрестаној буни.

Зато се почео народ сад против њих бунити и страшно их прогонити. То је управ грозота слушати, што ради из Чивута руски народ. Кољу жене, дјецу, одрасле, куће им руше и пале, њих бацају у ватру, иметке им разграбљују, тргају их живе на комаде

У 40 градова тако прогоне Чивуте. У једном граду је народ отео топове од војника, који су бранили Чивуте, па их наперили на чивутске куће и све их порушио. У другим опет мјестима нијесу војници хтјели бранити Чивута. Гдје Чивута има много, сами се бране и ту се бију читаве битке, у којима падне по неколико хиљада мртвих и рањених, као на примјер у великом граду Одеси.

Црна Гора добива сабор. Кнез Никола издао је проглас на народ српски у Црној Гори, којим даје народу сабор и наређује слободне изборе, који ће се обавити до светог Николе.

До сад су у Црној Гори кнезови владали без са-

бора, онако као и руски цар у Русији. Али сад ево кнез пушта народ, да слободно без икаква насиља изабере људе, који ће кнезу помоћи владати.

Било на срећу српског народа у Црној Гори!

Жељезнички чиновници и радници у Аустрији буне се. Сјећате се, како су у Угарској и Хрватској лањске године биле престале ићи жељезнице. Ето тако ће се нешто догодити за који дан у Аустрији.

Радницима и чиновницима врло је тешка служба, а слабо су плаћени. Зато се почеше бунити и тражити бољу плаћу и — опће право гласа. Они нису престали служити, или служе тачно по закону, ни труна више, него што закон тражи, а до сад су радили и више. Па и то је било доста, да на свима жељезницама настане читава збрка. Возови не могу на ред одлазити ни стизати, све се смело и смијешало, те ће се, ако то потраје још који дан, морати обуставити промет жељезницом. У градове не може да долази храна, фабрикантима нестало угља, трговци не могу примити робе и тако даље, страшне неприлике. Ето на све стране устају они, који немају потпуних права и траже их на сваку руку.

Нове књиге.

Изишле су из штампе: *Казбулбуцијаде*, скупљене шаљиве песме и причице Д-ра Казбулбуца. Свеска II. Цена свакој свесци 24 потуре или 30 пара динарских. Претплатити се може на 10 свезака. Издање штампарије и књижарнице Милана Петка — Павловића. Вршац.

Дужницима „Српског Кола“.

Већ смо неколико пута опомињали у листу своје читаоце, који нам нијесу платили досад претплате. Осим тога смо прије 3 мјесеца опоменули свакога дужника и писмено. У том писму је било назначено, колико је ко био дужан до 1. јула ове године т. ј. до краја друге четврти. За та писма платили смо велику поштарину. Збиља скоро да се не исплати слати опомене у писмима због 60 потура или К 1.20. Због тога позивамо овијем **пошљедњи пут** све дужнике да пошаљу свој дуг, јер је већ крајње вријеме. Да се ту ради о великим новцима, човјек не би ништа ни рекао. Ко хоће да и „Српско Коло“, које стаје годишње само К 2.40, да чита бадава и не ће да плати, кад је лист наручио и лист му се шаље, не знамо, како да назовемо таквога човјека.

Ко нам и послије овога не плати дужне претплате, тога ћемо штампати у будућем броју „Српског Кола“ име и презиме, па нека се широм Српства читају имена немарних дужника наших, а осим тога им нећемо више слати листа.

Надамо се, да тога не ће поднијети образ наших читалаца, те ће се пожурити, да поштено плате свој дуг, да се не излажу срамоти. Кад би наши и читаоци и дужници знали, колико ми имамо трошка и других различитих сметња, не би допуштали, да их толико опомињемо за тај мали новац. Напошљетку част и поштење сваког човјека налаже му, да поштено плати за оно, што је наручио и примао. Држимо, да имамо посла са људима, који ће знати, што им сад ваља чинити.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Наши одговори.

Ђ. Р. у С. Пошто сте се са својим стричевима подијелили и диоба у грунтовници проведена, не можете им спријечити да земљу продаду коме год хоће.

Закон вам даје право, да све гране, које долазе на ваше земљиште, било да стоје над њим у зраку, било да падају по земљи, можете уништити, сасјећи, или их оставити, па од њих корист брати. На примјер, ако шљива у сусједовој земљи пушта гране преко међе, имате право ону грану одсјећи или је уживати. Пазите на то, да вам припада ово право само на онај дио гране, који је преко међе над вашом земљом, али даље ни прста.

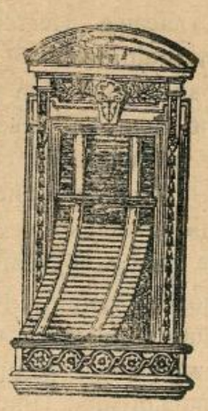

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: **Српске Штампарије у Загребу.** Одговорни уредник: **Буде Будисављевић.**

Број 22. Загреб, 16. (29.) новембра 1905. Год. Ш.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко-~ писи се не враћају. ~

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

3.000 круна на дугу.

Због немарности наших дужника „Српско Коло“ има на дугу **3.000 круна.** Када „Српско Коло“, које је тако јефтино, да га и највећи сиромашак може држати и платити, загази у толики дуг, онда се види, како појединци схваћају своју дужност према листу, који их поучава о свему што је добро и корисно. Преко 1500 има таких несавјесних дужника, који могу мирне душе подносити, да примају и читају лист, а да га не плате и тако да учине, да овај народни лист мора престати излазити, ако тако буде и у будуће.

Када ће се код нас већ једном увидјети, да се не могу забадава давати новине, за које се плаћа велика сума за штампање, за људе, који пишу у новине, за људе, који воде књиге о свему томе и разашиљу лист.

Па да се ту ради о великом новцу, него о К 2·40 на годину, које би човјек могао и испросити, не би човјек ништа ни рекао. Сваки дакако мисли, шта је то К 1·20, што их дугујем? Али када се нађе близу 2.000, који тако исто мисле и ураде, те остану дужни, онда за лист нарасте велика свота дуга, који га може да упропасти.

Држимо, да образ и поштење наших дужника, не ће поднијети да их „Српско Коло“, које их тако лијепо подучава, сматра својим упропаститељима, да га носе на души, што се каже. Гдје има више претплатника и дужника у ком мјесту, нека један покупи од свију претплату и дуг нека пошље управи „Српског Кола“ у Загреб. Тако се заштеди за поштарину и напутнице.

Разложили смо и прије већ неколико пута дужницима „Српског Кола“, како нам је тешко издржавати лист поред мале претплате, а уз то још и поред неуредна плаћања те мале претплате. Зато сад пошљедњи пут свима дужницима поручујемо, да учине, што част и поштење захтијева, па да плате тај свој мали дуг. Ко и послије свега овога не плати, е тога не можемо више сматрати човјеком, кому је стало до његове части и поштења.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Права народна политика.

Сада већ нема људи који не живе у некој држави, као што је то бивало у стара времена. Сва је земља подељена међу многобројне државе разних народа и вера. Све су те државе зато на свету, да народ који је у њима осигурају од туђинских навала, да у народу уведу ред, закон, мир и да пораде око тог, како би народ у њима у свему пошао напред. Један човек сам није врстан себи све то осигурати и привредити, зато се људи, што год бивају напреднији и паметнији, све чвршће удружују у државе. Али ако држава није врсна, да све оно уради што смо набројали, као на пример Турска, онда није вредна да опстоји на свету, треба да пропадне, па на њено место ваља да дођу друге државе, или туђе или да се она раздели на више мањих држава.

Држава, дакле, мора се старати, да народ у њој пође у свему напред, бољем. Али у свима државама није један народ, а онда један народ није састављен од људи исте врсте, истог да кажемо заната. У једном народу има ратара, занатлија, трговаца, фабриканата, фабричних радника, чиновника и још много људи разних занимања. Држава мора да се брине за све своје држављане, то иште правица. Али држава мора да се особито стара за оне држављане, који су главни темељ држави, без којих би држава најтеже могла обастати; то би она морала управо радити, јер друкчије јој нема напретка; ако се поруше темељи, оде држава.

Чувајте и остављајте сваки број овога листа, јер ће вам требати и послије, да га читате.

У Немачкој на пример има више људи који се баве трговином, занатом и фабричким послом, него оних, који се баве ратарством. Немац прави робу фабричну, продаје је, па купује храну, јер је доста нема у Немачкој. Зато се Немачка мора бринути и брине се више, да унапреди занате, трговину и индустрију (посао фабрични). Тако и мора бити, јер у Немачкој од 100 душа нема ни 35 ратара.

А како је код нас? У Хрватској и Славонији од сваких 100 душа има на 80 ратара, а 20 свију осталих. Држава напредује само онда, кад напредује већина њезиних држављана. А како код нас напредују ратари и ратарство? Зашто да говорим о том. То знаду и они, који нису завирили у село, а како тек ми, који у њему дочекасмо мушке године.

А је ли код нас држава што радила да унапреди ратара? Ми смо у овим новинама износили законе што их је Србија у своје најгоре, ненародско доба, за време краља Милана и Александра, створила у корист својих ратара. Нема ни тамо много таквих закона, али сви смо читали, колико и каквих их има, па рецимо по души, има ли их код нас онаквих. Има ли код нас закона који иду за тим, да се ратар осигура од претераних егзекуција, да му се осигура од продаје одређен део иметка, да се подупру разна ратарска друштва привредна, да се ратарев усев осигура од гра̏да (тӯче, леда), да се ратарски подмладак упути у боље обрађивање земље. А где је још друго штошта, што може држава учинити у корист ратара.

Политика је рад људски и настојање око тог да се држави покаже пут и начин, како ће испунити своје дужности, које смо у почетку споменули. Права народна политика је она, која иде за тим, да се држава особито постара за онај део народа, без ког не може опстати, који држави највише користи, а који најтеже живи. Истина је, ми сами најпре морамо радити добро своје послове да нам буде боље, али и држава мора учинити своју дужност, па нам у том помоћи, јер зашто је она онда на свету. Али не будемо ли то од ње захтевали, она се неће сама сетити. *А.*

Братимљење Срба и Хрвата у Далмацији.

Срби и Хрвати су гране једног народа, говоре једнаким језиком. Али на жалост нису једном душом скоро никад дисали. Криво је томе то, што је на хрватској страни увек било људи, који су ишли за тим, да Србе похрвате, а и међу Србима било је увек људи, који су желели да се Хрвати посрбе, то јест приме на се српско име.

Код Срба се све на жељи и свршавало, јер где год Срби живе помешани с Хрватима, то јест у Хрватској, Славонији и Далмацији, Срби су у мањини. Хрвати су дакле у тим земљама имали власт, па су могли и радити делом и радили су да нас похрвате. Срби им то нису могли вратити, јер у Србији и Црној Гори и нема Хрвата, а у Босни и Херцеговини где су Срби у великој већини, није власт у српским рукама, већ у немачким (швапским). Зато се Хрвати нису морали бојати за свој народ од Срба, па су могли према нама бити неправични, док год не увиде, као и Срби, да то њима више шкоди него користи.

Ми смо и онако малобројни у овој држави, тешко би се бранили од Немаца и занесених Мађара и у једној рпи а некмо ли, кад се још уз то међу се кољемо.

Хрвати нису законом хтели допустити, да Срби слободно развијају српске заставе, али мађарска се вије по нашој земљи; они нису хтели дати једнако право српској ћирилици као и својој латиници, али зато се немачки и мађарски језик све више шири по њиховим и нашим земљама; нису у закону хтели признати имена српског, али зато се име немачко и мађарско све више распростирало нашом отаџбином; нису хтели помагати наше школе, али су зато дошли дотле, да се помажу туђинске.

Све по мало почели су и Срби и Хрвати увиђати, да је срамота, што се они браћа, иста крв, племе словенско кољу међу се и да се туђини, наши противници дотле силе и јачају на наш рачун, смејући нам се и ругајући.

И дошло је до красног, дуго очекиваног догађаја, због ког од радости затрепташе срца свију поштених Срба, Хрвата, а и свију Словена. Далматински сабор закључио је једногласно, да се Срби сасвим у правима изједначе са Хрватима, да се да достојно место српском имену, писму, застави и осталим српским тражбинама. Уз највеће весеље свију посланика и народа који је слушао, шта се ради у сабору, прочитана је братска погодба српских и хрватских посланика далматинских. А то весеље одјекнуло је широм наших земаља.

Ми се надамо и желимо, да се тај братски споразум унесе и међу Србе и Хрвате у Хрватској и Славонији. Дође ли до тога, да видите како ће пред сложним Србима и Хрватима клекнути наши заједнички непри-

јатељи. Далмација је дала пример братства и љубави словенске у исто време, кад у Русији хвата маха братство и слога између одавно крвно завађених највећих грана словенских: Руса и Пољака. Сложним Словенима никва сила одолети неће, па у то име наспори Боже.

Маркови погледи.

— „Снохватице". —

Разболи се Хајдар ла̑ла силни
Од погледа Краљевића Марка
С царска друма, кроз прозора свога.
Ил су биле очи урокљиве,
Ил је сила пушљаива била,
Ал га хвати грозница тродневна —
Под њиме се демир одар тресе
Долазиле бабе на бајање,
Слушале му кла̑пе и бунцање;
Не смију се, — није за смијање.
Кад су бабе ла̑лу оздравиле
Ла̑ла прича на збору јуначком:
„Ја с' не бојим Краљевића Марка;
„Три бих Марка на мегдан зазвао,
„Сво-тројици главе посјекао,
„Још бих пито: гдје вам је четврти?
„Ал не волим Маркових погледа;
„Од тих трица налази грозница".

Српска повјест.

24.

Први устанак у Србији од 1804—1813 год.

I. Буна на дахије.

Нема устанку напретка без једног вође, јер распарчану снагу тешко је увијек окупити, гдје је то потребно; распарчану снагу лако је сломити. И српски устаници, чим им се срећа узе смијешити сташе се обзирати за вођом.

У Орашачкој шуми састаше се народни главари Шумадије (средње Србије) те изберу за вођу Ђорђа Петровића, кога су прозвали Турци Карађорђе (Црни Ђорђе), дједа садањег краља Петра.

Сад се Срби бацише као лавови на дахије и почеше освајати варош за вароши. Дахије се хтједоше мирити, али Срби не хтједоше више мира. Дахије у кратко вријеме бише присиљене да се затворе у тврдим градовима, а Срби, јучерашње робље, почеше се купити око царских тврдих градова, да их освоје. Силни бег босански Алибег Видајић пошаље дахијама у помоћ око 1000 момака, мислећи, да ће та сила моћи умирити Србију, али их Срби дочекају код Свилеуве и тако потуку, да је једва сваки десети изнио живу главу. Ојуначени тим, опколе Срби тврде градове: Шабац и Београд. На шабачке Србе крену Босанци, да их растјерају, под водством неког кабадахије Ножине. Било их је на 2000. Војвода Јаков Ненадовић дочека ту силу код манастира Чокешине са 200 хајдука, не били јој спријечио пут у Шабац. Ту се заметне крвави бој, у ком Срби изгину скоро сви, али Турци тако страшно страдаше, да не смједоше даље, већ се вратише у Босну, те Срби код Шапца осташе на миру. У том боју прославише се хајдуци, а особито браћа Недићи тако, да ће им се име спомињати док је Србина. Сви су листом изгинули, пуцајући рањени, лежећи на земљи, на Турке.

Иза тога крене Јаков Ненадовић, који је изнио главу из боја, под Биоград, те одатле с Карађорђем на град Пожаревац, гдје се састану с војводом Миленком Стојковићем и освоје тај град. По том крену на Смедерево и притијесне тамошње Турке тако, да ови обећаше бити мирни у граду и никуд се не мицати из њега.

Кад су то свршили врате се са славом под Београд и опколе га са каквих 10.000 момака. Нијесу то биле више јадне чете усташа, већ права војска с барјацима, топовима, богатим оружјем, дивно обучена и нахрањена, с војводама, који блистаху у сребру и злату.

Вијести о овим немирима допрле су и до Султана у Цариград. Ни он није трпио дахија, а уз до су Срби говорили, да су цару вијерна раја, да се против њега не буне, већ против зла дахијског. С тога султан нареди босанском везиру Бећир паши да оде у Србију и уништи дахије. Везир дође доиста са 3.000 момака пред Београд а Срби га лијепо дочекају, али не понизно, већ поносито, слободно, као равни равног. Бећир се грдно зачудио, кад је видио, како су се Срби осилили. Кад дахије видјеше везира у српском табору, препадоше се и побјегоше из Биограда Дунавом у град Адакале на Дунаву. Бећир нареди заповједнику градском, да изда дахије Србима, који су дошли у Адакале. Овај то уради, те им Срби одсјекоше главе и донесоше пред Београд.

Тако ето јадно пропадоше дахије. Али њихова смрт не умири Србије. Но о том ћемо говорити у наредном броју.

Хајдук Вељко и Сјеничани Турци.

1809.

— Српска народна песма. —

Покликнула са Јавора вила,
Те дозивље Сјеничане Турке,
По имену Чавић Мустав-агу:
„Кољи, море, стотину волова,

„И још више три стотин' овнова,
„Те готови за господу ручак;
„Ето озго Вељка с Неготина
„Од Крушевца иде уз Мораву,
„И он гони дванаест топова
„На стотину мачванских волова;
„За њим иде Лазаре Мутапе,
„И он води дванаест хиљад' војске".
Тек што она у ријечи бјеше,
Ал' ето ти Вељка с Неготина,
И он гони дванаест топова,
На стотину мачванских волова;
За њим иде Лазаре Мутапе
Са дванаест хиљада војника,
Док се зачу јека од топова,
Стаде рика мачванских волова,
Стаде пуцањ моравских пушака,
Препаде се Чавић Мустав-ага,
Па полеће по Сјеници равној
Викну јунак грлом и авазом:
„Послушајте, Сјеничани Турци!
„Припасујте свијетло оружје
„Ево нама с Неготина Вељка
„Са дванаест убојних топова
„И дванаест хиљада војника".
Кад зачуше Сјеничани Турци,
Лете Турци ка бијесни вуци,
Много Вељку учинише квара,
Обранише Мутапа Лазара,
Док повика Чавић Мустав-ага:
„Аман, аман, с Неготина Вељко!
„Ми ћемо се Турци покорити,
„Док покупим рају на предају;
„Но устави убојне топове
„Нек не бију нашу сиротињу".
Па отвори на граду капију,
И пропусти с Неготина Вељка,
А у граду припреми му ручак.
Ту се Вељко мало забавио,
Док умири варош и грађане,
Па се врати Неготину своме
А остави Лазара Мутапа,
Да му чува у Сјеници града.

Судови и православни празници.

Често се туже православни Срби преко новина, да судови у Хрватској и Славонији не поштују православних празника, већ одређују рочишта и на велике празнике.

Много пута се тако чини неправо суцима, а много пута су збиља криви. Судац не може, особито кад служи кратко вријеме у неком крају, знати, које је вјере који човјек, па и нехотице неком одреди рочиште на признати (заповједни) празник. Ономе, ко се осјећа тим повријеђен, даје закон средство, да томе доскочи.

Ево дакле што наш закон о том говори:

Параграф 589 грађанског поступника за Хрватску и Славонију вели:

Само дани недјељни и опћенити благдани, законито признати, имаду се сматрати као празници.

Параграф 594 вели:

Ниједна странка није дужна доћи пред суд у благдан свог вјерозакона. Али ако ко буде позван на такав дан, има, да га ради изостанка не постигне каква правна штета, заискати до рочишта одроџбу или писмено или по пуномоћнику.

Дакле празници су за православне недјеље, а осим недјеља још и ови заповједни: Нова Година, Богојављење, св. Сава, Три Јерарха, Сретеније, Благовијести, Велики Петак, три дана Ускрса, св. Ђурађ, Цар Константин и Царица Јелена, Спасовдан, два дана Духова, Иван-дан, Петров-дан, св. Илија, Преображење, Велика Госпојина, св. Димитрије, Аранђелов-дан, Ваведеније, св. Никола, први, други и трећи дан Божића.

Ако судац зна, да је странка православне вјере, не смије је звати преда се на рочиште на ове празнике. Ако не зна, па позове, онда странка, ако није рада свецем ићи пред суд, мора тражити, прије него што дође рочиште, одрочење рочишта на други који дан. То се може тражити писмено или преко пуномоћника.

Православни Срби славе много празника, а особито ратар. Његову пољу је празник, кадгод он не може да ради на њему, а тако је и код осталих послова: кад је рђаво вријеме, кад се у кући жени, удаје, крсти, сахрањује, кад се иде пред суд и друге власти, кад се обавља работа, кад су прави црквени празници, а у многим крајевима и кад су мали црквени празници. Морамо се старати, да празнујемо што мање. Ако нас власт нехотице позове преда се на празник, осим ако баш није посве велики, као Божић, Ускрс, Духови, Богојављење и св. Сава, ја мислим да није гријех отићи пред њу и обавити тај посао. Заштеди човјек тако радни дан, а у цркву може ко други ићи из куће. Већи је гријех сједјети празником код куће, а не ићи свеједно у цркву или ићи у крчму, водити којекакве масне разговоре, него ићи пред власт и обавити тамо лак, ненапоран посао.

Ми износимо ово из закона, да свако зна, а како ће се држати према овом закону, нека свако одлучи сам.

Срби ратари за „Српско Коло“.

Павле Обреновић, Србин ратар из Ирига послао је управи нашој К 3·20 за три скупљена претплатника. Други Србин ратар, Глишо Трбић из Будимаца послао је К 8·40 као годишњу претплату за 7 скупљених претплатника. Они веле: Када се наша господа заузимљу за наш лист, који нама пише у прилог, а зашто да се и ми сами не бринемо за свој лист, који нас лијепо о свему поучава и упућује. И тако они међу својим сељанима раде за „Српско Коло“. „Српско Коло“ моли и остале Србе ратаре, да овако исто раде за добро своје и за добро свога листа.

За „Српско Коло“.

У овом броју доносимо даље редом имена пријатеља Срба ратара и „Српског Кола“, који се заузимљу, да се оно шири у нашем народу. Госп. Сима Д. Милеуснић у Сиску послао је К 6·60 у име претплате за „Српско Коло“, прeч. госп. Јосиф Стакић, свештеник у Попову Хану, у Босни, послао је такођер К 6·60 у име претплате за 5 претплатника. Госп. П. М. у Земуну брије се сам, па је тако уштедио К 4·80 и то послао управи нашој као претплату за 2 примјерка „Српског Кола“, који да се шаљу двојици Срба ратара у Плашком. Г. Јован Драгић, који учи у високој школи у Грацу за инжинира, послао је нашој управи К 14, па пише: „Шаљем ових К 14 славној управи, што сам их сакупио на забавном дијелу 1. сједнице српског акад. књижевног друштва „Србадије“ од чланова, па нека се Србима ратарима за ову своту шаље лист бесплатно“. Лијепо је то, када се овако омладина сјећа свога народа. Када они сврше и уђу у народ, онда ће моћи још више и боље помагати Србе ратаре и „Српско Коло“. Госп. Никола Томић кр. кот. предстојник у миру из Нових Плавница предао је приликом свог боравка у Загребу нашој управи К 1·80 као четвртгодишњу претплату за 3 примјерка нашег листа, који ће се слати на њега и које ће он дијелити тамошњим Србима ратарима.

Споменик кнеза Михајла у Београду.

Хвала свима овима на њихову труду и заузимању. „Српско Коло“ моли их, да га и у будуће не забораве.

Шта се збива у нас и у свијету.

Краљ Петар на маневру српске војске. Ове јесени имала је српска војска велики маневар, у ком су били краљ Петар и краљевић Ђорђе и страни виши официри. Краљ Петар, ма да је било ружно време, све је тешкоће сносио као и остала војска и официри, а исто тако и краљевић Ђорђе, који се био и разболео у самом маневру. Краљ Петар са својим сином био је узор војника, а где би се састао са народом био је у својим разговорима благи отац, који се о свему распитивао, како је народу и шта га тишти. Љуби он свој народ, па и народ њега љуби, јер види, како се његов краљ очински брине за њега. Овде ћемо изнети, како се краљ Петар после маневра растао с народом и резервистама, који су одлазили после маневра својим кућама. Било је то на железничкој станици у Ћуприји, где је било све спремно за испраћај краљев. Почасна чета је у строју, а страни виши официри и српски генерали у пратњи су краља Петра. На једној страни станице стоје гомиле сељака, одслужених резервиста. Дође краљ, те га сви поздравише. Пошто је извршио све званичне и незваничне поздраве, упути се он сељацима. „Живео краљ Петар,“ орило се из хиљаде грла. Краљ се љубазно разговарао са ислуженим резервистама. Они су му причали, како су се намучили, али су му и то рекли, да они виде, да је и њихов краљ све тешкоће подносио, па су их и они заборавили.

Страни официри су се чудили томе, да краљ Петар тако љубазно разговара са сељацима.

Затим је један од тих ислужених резервиста захвалио лепим говором краљу на његовој пажњи према њима. Тај војник рекао је ово:

Ваше Величанство! Ми смо радили и патили, али смо господару и то дочекали, да нас наш краљ са сином походи на нашем раду на мостовима оне ружне и хладне ноћи. Ми смо радили, а престолонаследник је гледао, па и болести подлегао. Ови војници осећају ваше бриге, али и виде, да отаџбина на боље иде.

Другови, поздравимо нашега краља, да га Бог поживи, да васпита сина и народ, те да су спремни, да пођу тамо, где их краљ и народ буде звао.

„Живео краљ“, орило се из хиљаде грла.

После овог поздрава краљ је с гостима и свитом отпутовао уз поздраве народа.

Побјегли турски официри. Пред неколико дана побјегла су из Турске у Србију 4 турска официра. Од њих се један задржао у Биограду, а остала тројица отишла су у Аустрију. Веле, да су за то побјегли из турске војске, што не добивају плаће, и што виши официри рђаво поступају с нижима.

Позив резервиста на војничку службу. О позивању резервиста на војничке вјежбе изишла је ова краљева заповијест: „Заповиједам, да се у колико је потребно, за попунидбу мировног сталиша чета, области и завода, што но се имаду попунити из земаља круне угар-

ске, на расположење стојећа момчад годишта 1904. и 1903. докнадних причувника, затим за 31. просинца 1905. у причуву долазећа момчад заједничке војске, а угарског држављанства, унутар количине новака, придијељених у заједничку војску на темељу законског чл. XVIII од г. 1888. позове на дјелатно службовање, односно да се задржи и преко рока премјештења у причуви. — У Бечу, дне 14. новембра 1905. — Фрањо Јосип в. р. — Бихар в. р.

Избори у Црној Гори обавиће се 28. овог мјесеца. Скупштина (сабор) састаће се на св. Николу.

Црногорски кнез Никола дао је право гласа сваком, ко има 21 годину, без обзира на порез. Тако ваља. Србин је од вијекова миловао слободу и гинуо за њу без уздаха. Право је, да кнез Никола као Србин својим Србима Црногорцима даде што већу слободу. То је његова дика, а и наша, јер можемо сваком рећи: Гледајте како српски народ у Србији и Црној Гори ужива велику слободу и права.

Далматински сабор закључио је *једногласно*, да се даде сваком пунољетном човјеку једнако тајно право гласа за саборске изборе. У том су се сложили сви посланици: Хрвати, Срби и Талијани. Евала честитим Далматинцима.

Српска победа. У Бачкој, у тителском изборном срезу, био је избор посланика за будимпештански сабор, јер је досадашњи посланик погинуо. Изабран је са 500 гласова већине Србин д-р Мита Мушицки, члан српске народне радикалне странке. Српски одрод Јовановић, члан мађарске кошутове странке, није добио ни 200 гласова.

Срби осветлаше себи образ и дадоше пример и осталим Србима, како се треба држати на изборима да не остану срамотна образа.

Сад у будимпештанском сабору седе два српска народна човека: Љуба Павлорић и Мита Мушицки.

Траже већу дневницу. И посланици саборски имају свуда дневницу за оно вријеме, док трају саборске сједнице. То је и право. Посланик мора оставити свој посао, мора начинити далек пут, живјети у главном граду, гдје је живот скуп. Право је дакле, да му се накнади трошак.

Козак на невољи.

И наши посланици имају 10 круна дневнице, док су у Загребу у сједницама саборским. Али неким владиним посланицима није то доста, већ траже да им се повећа дневница. Тако је говорио посланик из владине странке д-р Егерсдорфер и још неки, да им се треба повисити дневница. Владина је странка најјача у сабору, па ће то и бити.

Добро је рекао Хрват посланик, д-р Божо Винковић, народни човјек, који је против владе:

„Нијесмо ни оволико заслужили, колико имамо“. И ми велимо тако, а тако јамачно мисли и народ.

Турска и велике власти. Већ више година бјесне у Маћедонији и Старој Србији немири, крв се лије потоком. Криве су томе турске власти, које народ глобе и даве, а држава не зна увести реда, особито код купљења пореза.

Да се докрајче ти немири, предложиле су велике власти (Енглеска, Русија, Француска, Италија, Њемачка и Аустро-Угарска) да се у Маћедонији постави финансијска контрола, у којој ће сједјети људи, што ће их поставити велике власти и који ће надзирати све порезне ствари. Турска није хтјела пристати на то, а велике власти послаше против Турске своје ратне лађе, да затворе турске луке и заузму нека турска острва у Егејском мору. Шта ће се из тог излећи, Бог зна.

Прилике у Угарској никако да се среде. Влада притискује, опозиција се не да. Велики број великих жупана положило је своју част, јер неће да служе ненародној влади, а влада наименовала нове жупане. Али жупанијске скупштине не признају нових жупана и тјера их ван из жупанијске скупштине. У Пешти је дошло у жупанијској згради до праве тучњаве, те је скупштина новог великог жупана, владина човјека грофа Ласберга бацила ван. Такве се ствари догађају и у другим крајевима.

У Русији се народ свуда умирује. Цар је учинио народу велики поклон. Познато је да су руски ратари до 1863. године били кметови. Онда су текар добили земљу, али су је морали отплатити помало у много година прећашњим власницима, племићима, управо држави, јер је држава исплатила племиће у име ра-

тара, а ратари су њој враћали дуг. Сад је цар Никола наредио да за 1906. годину ратари плате само половицу годишње откупне своте а од 1. јануара 1907. опраштa им се сасвим даље отплаћивање. Та откупнина износи још стотине милиона круна.

Уставне слободе у Русији. У задњем броју писали смо о борби руског народа за слободу. Ових је дана издао руски цар указ, којим се увађа слобода штампе, што значи, да ће новине моћи од сад слободно све писати, па неће бити плијењене као код нас. Исто тако је уведен закон о слободи састајања, па власти неће моћи забрањивати скупштина и састанака, као што су код нас често чиниле.

Нови краљ у Норвешкој. Норвешка је до сад имала заједно са шведском једног и истог краља. Ове године оцијепила се Норвешка од Шведске и постала за себе краљевина, те је ових дана изабрала себи за краља принца данског Карла, који ће се од сад норвешким именом звати Хакон VII. Ово је први засебни норвешки краљ послије 600 година.

Шајкаш Паја.

— „Снохватице". —

Мене мало — бела лало —
Капетани траже,
Ал ни мало — бела лало —
Не могу да нађу.
У по дана — бела лало —
Препливо сам Саву,
Метнуо сам — бела лало —
Црвен фес на главу.
Ко ме вија — бела лало —
Нек преплива Саву,
Нека пита — бела лало —
За Шајкаша Пају.
Није Паја — бела лало —
Туђе коње крао,
Већ је њему додијало
С Радецким машират',
Носит' пушку — бела лало —
Госино јој тане!
Убијати по команди
Јадне Талијане.

Различне вијести.

Уредник „Српског Кола" код краља Петра. И уредник нашег листа, Буде Будисављевић, био је на братском састанку југословенских новинара и књижевника у Београду, на ком је заступао „Нови Србобран" и „Српско Коло". Том приликом примио га је српски краљ Петар у аудијенцију, јер је нашег уредника повукло срце, да види ваљаног краља Србије, о ком је већ доста лијепих ствари изнесено у овом листу.

Састанак југословенских књижевника и новинара. У Београду је био састанак српских, хрватских, словеначких и бугарских књижевника и новинара. Договорили су се, да оснују једно своје заједничко друштво и да се на пролеће приреди опет састанак у Београду. Било срећно по све нас Југословене.

Промјена календара у Русији. Руске новине пишу, да руски министар предсједник гроф Вите озбиљно ради на том, да промијени стари календар и изједначи га с новим, и то тако, да се мјесец фебруар у години 1906. продужи за 13 дана и тако би се 1. марта 1906. у Русији изједначио стари календар с новим. Други начин изједначења био би опет тај, да би се мјесец фебруар кроз неколико година продужио сваки пут за 2 дана, док се не би изједначио тако стари календар с новим.

Велики жупан модрушко-ријечки др. Владимир Николић захвалио је на служби. На његово ће мјесто, по свој прилици, доћи Милан гроф Кулмер, спахија и народни заступник беловарски.

Вилики жупан вараждински Рубидо — Зичи постао је барон. Неке су новине донијеле тим поводом вијест, да ће сашадњи бан гроф Пејачевић отићи с банске столице, а барун Рубидо постати бан. Рубидо је велики пријатељ пријашњег бана Хедерварија.

† **Стефан Маргетић** професор ц. к. велике гимназије и предсједник надзорног вијећа Српске Штедионице у Задру преминуо је послије дугог и тешког боловања у 59. години 12. (25.) новембра. Лака му земља.

Затворен престолонасљедник. Син краља Петра, престолонасљедник српски Ђорђе, увриједио је свог учитеља, мајора Левасера, рекавши му неке опоре ријечи, те га је краљ Петар осудио на 10 дана гарнизонског затвора, а ађутанта Ђорђева лишио ађутантске части и послао натраг у трупу, што му није одмах пријавио ту ствар. Тако је краљ Петар строг према свом сину, он не позна разлике између свог сина и другог држављанина.

Уз наше слике. Доносимо у овом броју двије слике: Споменик Кнеза Михајила и Козак на невољи.

Кнез Михаило Обреновић био је славан српски владар, који је владао од 1860. до 1868. године, кад га убише неки зликовци. Он је истјерао Турке из градова у Србији. За његове услуге дигао му је народ споменик у Београду.

Друга слика нам вели, како су настала зла времена за Козака; нестало рата и плијена, обосио Козак, па шилом крпи чизме.

ОГЛАС.

Пошто је шума у порезној општини Вучјак, која лежи између парохије Чечавац и Боломача, у опсегу од по прилици 500 јутара већим ди-

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

јелом исјечена и искрчена, пружа се красна прилика раднику сељаку да до самосталности и сигурне коре хљеба дође. На тих 500 јутара имало би се населити до 50 породица, па пошто шума није још посве исјечена, отпало би на сваку породицу око 2 јутра шуме и 8 јутара за поткућницу и ораће земље, која би се још дјеломично искрчити имала.

Осим горе наведеног, имаде у изгледу још око 800 јутара шуме, али колико ће на исту насељеника доћи, установиће се накнадно.

Они, који би на ову насеобину дошли, могли би своју куповнину отплатити тако, да би у тој шуми гориво дрво сјекли и у Пожегу довезли, дочим би Српска Кредитна Задруга у Пожези дрва преузела и даље распачавала.

Пошто је у тој околици сам српски живаљ, за желити би било, што је и намјера продавалаца, да се што више млађих снага јави, па у случају да се која породица и преко установљенога броја пријави, настојаће се, да се и оне повољно смјесте.

Понуде као и сва друга питања, ваља управити на Српску Кредитну Задругу у Пожези.

1654, 1—3

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, свани педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство.
(Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће је знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

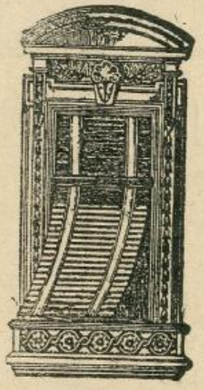

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје
признато солидне, тачне и јефтине
фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

СРБИ ТЕЖАЦИ!

Шаљите добру, здраву и паметну дјецу на корисне - - - занате - - -

Оснивајте
Српске ратарске (земљорадничке) задруге

СРБИ ТЕЖАЦИ!

Купујте и читајте „Привредник" лист Главног Савеза Српских Ратарских (Земљорадничких) Задруга у Загребу.

КУПУЈТЕ САМО
!! СРПСКЕ ШКОЛСКЕ ЖИГИЦЕ
ТРАЖИТЕ ОД
ТРГОВАЦА ДА ИХ ПРОДАЈУ

„Н. СРБОБРАН"
прима огласе по најумјереније цијени.

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Јован Бањанин.

Број 23. Загреб, 2. (15.) новембра 1905. Год. Ш.

Излази два пута у мјесецу

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Народе!

Догађаји, који се данас одигравају у хапсбуршкој монархији, од великог су значаја и од необичне важности. Дуалистичко устројство ове монархије, основано на превласти једних, а потиштености других народа и класа, љуља се у својим темељима, а читава монархија стоји на прагу великога унутрашњега прелома, који иде за тим, да њезино устројство постави на сасвим нове основе. *Слобода народа* и *права најширих слојева пука:* то су мисли водиље овога снажнога покрета, а очито је и несумњиво, да ће сваки народ и разред само у оној мјери убирати плодове тога покрета, у којој буде учествовао у њем својом снагом, својом свијешћу и мудрошћу.

Наша је дакле отаџбина позвана такођер, да у овом важном часу обиљежи своје становиште и да изнесе своје захтјеве, ако жели не само да сачува свој данашњи државноправни положај, већ ако хоће да своја народна и државна права што више учврсти и прошири, како то захтијева њен позив у нашој народној цјелини.

Овој дужности и потреби може она само онда достојно да одговори, ако се постави на становиште својих сопствених интереса, који јој забрањују да служи циљевима туђинске политике. Према томе мора она да прихвати као своје: начело народног самоодређења и равноправности свих народа, а зато не смије остати играчка у рукама туђих фактора, већ мора бити противна данашњем државном склопу монархије, који је створио читав низ потлачених народа и класа, а који својом тежином нарочито притискује нашу домовину Хрватску, Славонију и Далмацију. Против тога стања у монархији дижу се и други народи и класе, који нису у оваквом потиштеном положају као ми, а како да то не учини наш хрватски и српски народ, који баш оваквом склопу монархије има да захвали, што је његов устав још и данас празна ријеч, те што још и данас живи у потпуним апсолутистичким одношајима и приликама.

Устајући против овог државног склопа, мораће дакле наша отаџбина да тражи и уставне слободе, које имају да буду засноване на начелу једнакости и равноправности. А с тиме у свези мораће да прихвати и борбу најширих слојева пука за људска и грађанска права у потпуном опсегу и на најширој подлози.

Овакво схватање народне политике једино може довести и до правилног и коначног ријешења несретног хрватско-српског спора, а тек ова три услова: право народног самоодређења, права најширих слојева пука, и ријешење српско-хрватскога спора могу да зајамче правилан развитак нашег народног живота и да створе нашој отаџбини љепшу будућност.

Ови назори намећу се неодољивом нуждом сваком патриоти и мисаоном човјеку. Природно је зато, што су с ових темељних назора пошли и они представници хрватског и српског народа, који су створили ријечку и задарску одлуку. Природно је и то, што су на основу тих одлука већ данас постигнути велики стварни успјеси: закључком далм. сабора за свеопће, једнако, изравно и тајно право гласа и закључком о равноправности Хрвата и Срба, којим је ударен основ заједничком и јединственом раду Хрвата и Срба у свима питањима наше народне политике.

Док ове мисли истичемо за подлогу нашег рада, износимо своје дубоко увјерење, да су уставна права темељи људске слободе и правнога поретка у држави, а потоме и предувјет не само политичкој слободи народа, већ и његовом привредном развоју и просвјетном напретку. Зато борба за уставна права и слободе у правцу напреднијих мисли и праве демократије сматрамо првим и најпречим нашим народним задатком. Само таква борба, окончана успјехом, може да створи бедеме, иза којих би се успјешно могла да води и борба за нашу народну и државну самосталност као и за праведно уређење нашег унутрашњег друштвеног живота и устројства.

Оправданост овог нашег погледа оснива се не само на опће признатим начелима, која су већ дошла до побједе код свију просвијећених народа, већ је у наше доба потврђује и јуначка борба братског народа руског, који је сву своју снагу уложио, да свој јавни живот положи на темеље слободе и уставности.

Ну, оправданост тога погледа извире за нас у првом реду и најјаче из наших рођених прилика.

Кад је било на дневном реду питање о коначном уређењу нашег државно-правног положаја у монархији, наметнут нам је био натражан изборни ред, угушена је била свака изборна слобода, а само из сабора, који је овако скрпљен, могао се за Хрватску да створи онако скучен државноправни положај, какав је зајамчен нагодбом од 1868. г. Гушење уставних слобода једини је узрок, што се ни овако скучен државноправни положај није могао да одржи у својој потпуној чистоти, јер наш народ, спутан и везан, није могао да развије снаге, која је била потребна за заштиту стечених и за стицање нових државних права. Несташица уставних слобода тумачи нам међутим и то, што је наша отаџбина у привредном погледу коначно дошла на руб пропасти, јер, у првом реду није имала снаге, да утјече на ток државне привредне политике, а у другом реду у народу, политички потлаченом, није се могла да развије личност, а према томе ни смисао за личну самопомоћ, без које се не може ни замислити господарски развој и напредак. Тврдимо пак, да је и немили српскохрватски спор само за то могао да добије онако оштре облике, какви су се јављали у досадашњем братоубилачком рату, што народна воља, воља широких слојева пука, није могла доћи до израза у нашем законодавном тијелу и у опће у нашем јавном животу. Док је народна воља у нас овако потиштена била, туђинским је струјама било отворено и слободно поље, да размахну свој уплив над судбином хрватског и српског народа, и да стварају непрестане трзавице и сукобе, који су не само слабили нашу отпорну снагу, већ су скоро ставили у питање и саму нашу народну будућност. Црна слика наших несносних уставних одношаја и прилика узроком је томе, што и наша посестрима Далмација, која је у најновије вријеме онако високо подигла стијег здраве народне политике, одвраћа од нас своје лице, стављајући као први и једини увјет за сједињење с Хрватском зајамчење уставних права и слобода.

Из свега се овога види, да нам борба за уставност и грађанска права највише мора лежати на срцу, ако хоћемо да створимо услове за наш политички, привредни, просвјетни и друштвени напредак, ако хоћемо да наша ријеч и у данашњој тешкој кризи буде од одсудног значаја и дубље вриједности. У овој великој борби испријечила се као главна и највећа запрека она странка, која се назива „народном“ и која је угушивањем уставних права и слобода, да сачува своју власт, спрјечавала уједно народну снагу у отпору против туђинских навала на наша народна и државна права. Зато борба за уставна права мора природно бити наперена против „народне странке“, која је створила и која подржава наше несносне управне и уставне прилике, као и против свију њених отворених и скривених савезника и помагача.

Ово је увјерење оних родољуба хрватских и српских, који на догледу очајног нашег положаја хоће да политику изјава, здравица и кићених фраза замијене с политиком дјела, која ће нас извести из досадашњег врзиног кола на пут реалних политичких успјеха. Зато су се и удружиле, задржавајући своје страначке програме, све народне хрватске и српске странке и то: хрватска странка права, хрватска напредна странка, српска народна самостална странка, српска народна радикална странка и социјално-демократска странка. А уз њих пристадоше и они здрави опозициони живљи, који додуше не припадају ни једној политичкој странци, али су приправни да раде на темељу ових начела и мисли. А удружише се у једну чврсту везу са задатком, да нашу отаџбину Хрватску сједињеним силама и уз потпору свега хрватског и српског друштва изведу из досадашњих несносних и убитачних одношаја. Прва им се прилика за то пружа код настајних избора за сабор краљевине Далмације, Хрватске и Славоније, у које ће изборе ући заједно и сложно с овим програмом:

1.) Коалирана опозиција радиће на томе: да се узаконе установе, које осигуравају права грађана и личну слободу као: а) опће, изравно, једнако и тајно право гласа са заступством мањина, гласање по општинама и праведна подјела изборних котара, б) потпуна слобода збора и договора, в) потпуна слобода штампе, г) порота и слобода и независност судства, д) слобода савјести и равноправност народности и вјероисповијести, е) заштита светиње кућњега прага, тајне писама и забрана сваке, било у којем му драго погледу, употребе патентских и наредбених одредаба из апсолутизма, ж) уведење управнога судишта као заштите против самовоље управнога чиновништва.

2.) Мимо те основне установе радиће на томе да се на принцип потпуне автономије постави управа општина, котара и жупанија и

да се општине ослободе терета пренесена дјелокруга т. ј. посала, што их општински органи врше у интересу државне власти.

3.) У питањима привреде радиће на томе, да се свима силама поради на заустављању господарственога пропадања у отаџбини, у првом реду да се посебним законом заштити сељачки посјед, да се праведније разрежу порези на земљу, као, да се уведе прогресивни порез на иметак и заслугу, — да се ослободе од пореза сва она ситна имања и приходи, који су пријеко потребни за издржавање породице, — да се законом одреди најмањи дио сељачкога посједа, који је потребан за живљење и тај дио да се заштити за вјечита времена од егзекуције и добровољне продаје, да се промјеном насљеднога права спријечи комадање сељачкога посједа, — да се уклоне узроци исељавању народном, да се народ сачува од лихварства (кајишарства), а држава да се постара, да сиромашан народ у часу потребе добије сходне зараде, — да се већа важност полаже на подизање наше земљорадње, у приморским крајевима поморства, занатлијства и трговине и да се према садашњем државноправном стању из заједничких прихода сразмјерна свота одређује на инвестиције у Хрватској и Славонији.

4.) Радиће на томе и тражиће, да се у корист занатлијских и индустријских радника, пропалих земљорадника и надничара створи радничко заштитно законодавство, које да их штити у здрављу и животу.

5.) Радиће на томе, да се на што широј и јачој подлози заведу установе, које ће бити врсне, да подигну праву народну просвјету и друштвеност, као што ће потпомагати и сваки смишљен рад у томе правцу.

6.) Коалирана опозиција настојаће, да се уклони досадашњи несразмјер у плаћању виших и нижих чиновника као и на том, да се према потребама данашњег времена и важности учитељског сталежа осигура материјално стање учитељског сталежа из државних прихода.

7.) Коалирана опозиција тражиће и радиће, да се отклоне повреде, које су нанесене нашој законом зајамченој државној самосталности, као што ће радити и око проширења ове самосталности промјеном нагодбе, а нарочито ће радити и тежити за финанцијском самосталношћу и господарском независношћу Хрватске.

8.) Коалирана опозиција, водећи рачуна о великим народним идеалима, па одговарајући народној тежњи за народним уједињењем, свесрдно прихваћа са стране браће наше у Далмацији потакнуто питање сједињења Далмације с Хрватском. За повољно ријешење тога питања заложиће се коалирана опозиција свима силама, а поступаће солидарно и споразумно с браћом у Далмацији.

9.) Увјерење, да народу нашему хрватскога и српскога имена нема љепше будућности, а ни самога народнога опстанка без заједничкога и солидарнога рада обају дијелова народних, имаде да се одстрани свака и најмања запрека томе раду зајамчењем равноправности и слободе српског народа.

Народе!

Коалирана опозиција бориће се на изборима сједињеним силама за овај програм. А излазећи с њим пред народ, нада се она поуздано, да ће народ овај њен програм одобрити, њене циљеве схватити, те је у изборној борби и подупријети. У самом пак сабору коалирана ће опозиција заступати свој програм одлучно и неустрашиво у потпуном увјерењу, да ће се тако створити могућност, да народ још с већим изгледом на успјех настави своју борбу за потпуну слободу и независност.

Средишњи одбор коалиране хрватске и српске опозиције:

За хрватску странку права:
Грга Тушкан, Др. Аугуст Харамбашић, Стјепан Загорац

За хрватску напредну странку:
Др. Иван Лорковић, Јосип Пасарић

За српску народну самосталну странку:
Др. Богдан Медаковић, Светозар Прибићевић

За српску народну радикалну странку:
Др. Никола Ђурђевић, Јован Јовановић

За социјално-демократску странку:
Витомир Корач, Вилим Букшег

Изван странака:
Др. Франко Поточњак

Напомена. Ово је проглас који здружене праве народне хрватске и српске странке шаљу народу. Ми ћемо у броју, који је на реду, опширно растумачити овај проглас.

Уредништво „Српског Кола“.

Дужницима „Српског Кола“.

Познато је нашим дужницима, колико „Српско Коло“ има на дугу, преко **3000 круна**, а читали су и у листу, да смо на све могуће начине опоминьали немарне платише да подмире свој дуг, но то све није помогло. Сада ћемо у поједина мјеста писати једном човјеку, претплатнику, и у писму му навести све дужнике и колико је који дужан, па онда нека он покупи од њих дуг и нама пошље. Који и тада не плате дуга, обуставићемо им лист, штампати у „Српском Колу“ њихова имена и колико су дужни, па нека се чита широм свијета, који су све закинули „Српско Коло“, свој народни лист. Осим тога ћемо морати предузети друге кораке, да дођемо до новца за лист. Коме је дакле стало до образа и ко је пријатељ „Српског Кола“, тај не ће пустити да до свега тога дође, него ће као прави човјек послати ту маленкост, коју дугује, а које за лист све скупа износе 3000 К.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Српска повјест.

25.

Први устанак у Србији од 1804—1813 год.

Борба са султаном.

Кад Срби добише дахијске главе, мислио је Бећир-паша, да ће се они разићи кућама и остати она стара раја. Али Срби окушаше што је слобода, па се не хтједоше разићи и разоружати без погодбе, по којој ће се Србима дати већа права и уредити да се стара времена не узмогну повратити.

Султан није хтио пристати на оно, што су Срби тражили, већ нареди да војска његова удари на Србију. Војску је водио Хафис-паша нишки. Понио је собом сву силу конопаца (ужета) да веже српско робље, капица, да их да Србима мјесто калпака и кеба (ножића) да их да Србима мјесто сабаља. Али на Иванковцу испријече се преда њ са шаком Срба Петар Добрњац и Миленко Стојковић те му страшно прориједе војску. У то стигне у помоћ и Карађорђе те се натисне за Хафис-пашом, који буде рањен, а војска му умакне безобзирце. Хафис-паша умре од јада.

Да освети своју срамоту, нареди султан да двије војске ударе на Србију, једна од Ниша с југа под Ибрахим-пашом, друга из Босне са запада под Бећир-пашом.

То је било 1806. године. Прво ударе Бошњаци, али не сви заједно, већ у више одјељења. Одјељење под Мехмед Капетаном потуче страшно на салашком пољу Стојан Чупић, велики јунак, прозван Змај од Ноћаја. Каже се у народној пјесми:

Од како је гавран поцрнио
Није гуја змију дочекала
Како Чупић Мехмед Капенана...

Друго одјељење од тридесет хиљада момака под водством јуначког Кулин капетана дочека Карађорђе на мишарском пољу. Срба је било само осам хиљада. Турци су насрнули као слијепи на Србе. Срби су их ледени као стијене чекали да дођу на пушкомет, опалили онда трипут из пушака извукли јатагане и јурнули на њих као махнити. Заметнула се крвава сјеча. Усред највећег покоља удари с бока на Турке славни мегданџија поп Лука Лазаревић са двије хиљаде коњаника. Турци се престраве и нагну бјежати. Сад је тек настао покољ. Цвијет босанских бегова изгуби главе у овом боју. Погинуо је серашћер Кулин-капетан, Синан-паша гораждски, стари Мехмед-капетан са два сина, седам војвода и сијасет других ага и бегова. Силне Срби натјераше у Саву, друге су гонили до Дрине и подавили их у њој, остатак Турака, који су у неквом бар реду узмицали дочека у планини Китогу поп Смиљанић и до краја смлати.

У исто вријеме били су се Турци и са Ибрахим-пашом. Срби су Турке дочекали на Делиграду под водством Стојковића, Добрњца, Станоја Главаша и Младена Миловановића. Турака је било на четрдесет хиљада. Бојеви су трајали шест недјеља, а да се Турци не помакоше напријед. У то је стигао у помоћ и Карађорђе послије боја мишарског. Ибрахим се препане и понуди мир.

Срби пристану и пошаљу у Цариград посланике да уговоре мир. Али Турци су само завлачили Србе, јер су се бојали да би Русија помогла Србима. Кад се Русија зарати с Француском Турци ни да чују што од мира.

Кад Срби видјеше шта је ударе, да од Турака отму градове, које су још држали у Србији: Београд, Шабац и Ужице. Око Београда били су се дуги бојеви. Најзад у фебруару 1807. године отму Срби Београд, а исте године Шабац и Ужице. Тако је Србија (бео-

градски пашалук) 1807. године била посве очишћена од Турака.

1808. године нису се Срби борили с Турцима, већ су се бавили тим да земљу изнутра уреде, да уведу судове, школе, добру управу и тако даље. Читаве те године спремали су се Срби и за будуће бојеве.

У прољеће 1809. године науме Срби да ударе на Турке у друштву с Русима, који су се били заратили с Турском. Карађорђе скупи велику војску те један дио пошље под Симом Марковићем на Босну, други под Милојем Петровићем на Ниш а са трећим поће он преко Старе Србије у сусрет Црногорцима.

Прва је војска била сретна, народ се у Босни побунио и она кренула пут Сарајева. Војска под Карађорђем била је још сретнија. Карађорђе потуче страшно Турке на Суводолу, освоји град Сјеницу, састане се с црногорском војском и одсијече Босну и Херцеговину од Турске, затим ударе на Турке код града Новог Пазара и освоји га. Али у то стиже црни глас од Ниша.

Милоје је био никакав војсковођа, па је узмицао пред Турцима. Једини војвода ресавски Стеван Синђелић одупре се на Чегру код Каменице Турцима. Били су јачи од њега десет пута. Али он се бранио и бранио док му од 3000 момака више од половице не паде. Милоје га је мрзио па му није хтио помоћи. Кад се Стеван видје на невољи не хтједе бјежати, већ се борио до задње капи крви, па кад Турци провалише у шанчеве српске приће Стеван баруту, пукне у њега и одлети у зрак и са Турцима и са Србима.

Таквом јуначком смрти погибе соко Синђелић, ком ће се име спомињати док је Србина. Од српских глава Турци узиђу ту кулу прозвану: Ћеле-кула.

Иза погибије Стеванове Милоје све дубље узмицаше, а Турци се разлише по Србији. Карађорђе тужан мораде се вратити са славног похода а нареди то исто и Сими Марковићу. Карађорђе је имао много посла док је сузбио натраг Турке а од славног његова плана, да се сви Срби ослободе и сједине не би ништа. Да је Милоје био други човјек ослободила би се тада била Босна и Херцеговина и Стара Србија, а Црна Гора би се спојила с њима. Друкчије би Срби сад стајали.

Наши дописи.

Ивањски бок. (Дјела опћинског управитеља, биљежника Дукића). Послије оног дописа у броју 13. „Српског Кола“ превршила је мржња г. Дукића сваку мјеру. Да га боље прикажемо, ево још неколико његових дјела:

Јаков Драгосављевић из Црквеног бока понесе у Српску Штедионицу у Костајници 80 К да плати свој дуг. На путу га срете г. Дукић и рече му, да не прави трошка и да не дангуби, него нека њему да новац, и иде кући без бриге.

Послије неког времена, оде Јаков да дигне нови зајам, али се изненади, кад дознаде, да биљежник није платио онијех 80 К дуга, што му их је дао, него задржао. И зато Јаков не доби новог зајма. Оде до Дукића, и овај је гледао, да га лијепим ријечима отправи опет кући без новаца. Кад није помогло, упути га на опћ. благајника, који му из благајнице исплати 80 К, и овај му привеза за душу, да не говори, јер би зло било и по њега као благајника, а по биљежника управитеља још горе.

Ево једне старије: прије 4 године раздијелише се задругари браћа Стојан, Миле и Јован Скроба. Прије диобе на годину дана дигоше овећи зајам од Чиновничке Штедионице у Петрињи. Они су зајам отплаћивали, а коначну отплату прије диобе од којих 200 К дадоше биљежнику Дукићу, да их пошље Штедионици. Крајем септембра о. г. стиже изненада судско повјеренство и заплијени браћи свиње и остале покретне ствари њихове, јер Дукић није платио никад онијех 200 К.

Ето тако ради г. Дукић. А колико осим овога има сиротиње, која је већ од прије неколико година по до данас дала биљежнику управитељу Дукићу новац, да им састави уговоре. Па до данас ни новаца ни уговора.

Да не би на кога другог пала одговорност за ово, ево наших имена.

Миле Ђорић, Милан Поповић.

Народно здравље.

Лечење великог кашља.

Шта је велики кашаљ?

Велики кашаљ (хрипавац, дечји кашаљ, рикавац, кукурекавац, магарећи кашаљ) прилепчива је и кужна болест, који махом нailази на децу испод 10 година. Болест почиње с назебом (катаром) у грлу. Од прилике недељу дана затим јављају се дуги и јаки наступи кашља, при којима деца у лицу помодре и хрипљу, да се готово удаве. Болесник се у том наступу зацене, и завршава тиме, да дубоко удише, а том приликом риче или кукуриче. У кашљу избацује слуз, али се болесник може тако да надражи да почне и повраћати. Наступи узнемирују особито ноћу. Ако се болест лечи и на добро крене, онда после неког времена постају наступи све ређи и лакши, док се не изгубе. У неповољним случајевима — особито код слабуњаве деце — наступа и смрт, било од малаксалости, било од запаљења плућа, ако се не пази на болесника и болест не лечи.

Како се лечи?

Велики је кашаљ прилепчив, јер се кужне клице налазе у пљувачки, коју деца искашљу. Зато, ако које дете ухвати велики кашаљ, треба, ако је икако могуће, одвојити здраву децу. Најбоље би било послати здраву децу одмах каквом рођаку, (који нема деце) у друго место, (село) где нема те редње.

Ако ти је могуће и није лекар далеко, отиди до њега с дететом, само га добро утопли. Најбољи је лек за велики кашаљ чист ваздух (зрак) без прашине, без задаха. Зато се ова болест лети лечи лакше него зими. Зими смеју деца у великом кашљу излазити напоље, само ако су топло одевена, и ако је време благо. А чим јаче зазими, или ако је суснежица или магла, онда деца не смеју никако на поље, јер лако могу добити запаљење плућа и пропасти.

Соба, у којој је болесник, треба да је чиста, да нема никаква задаха. У соби треба често отварати врата и прозоре, да задах и смрад изађу, а свеж и чист ваздух уђе.

Не кади собе, јер то дражи још више на кашаљ. Чувај дете од назеба и не пуштај га зими на поље да врши нужду. Нека то чини у соби у какав суд, а после тога проветри собу. Дете нека не пљује по поду, но у какав суд. Мати, која негује дете, треба често у врућој води да пере руке сапуном. Одело детиње прокувај у цеђу.

Како се придржава дете и шта треба да пије?

Ова нам слика показује, како треба децу придржавати, када се у великом (магарећем)

кашљу зацену. Ако се дете мучи да избаци слузни пљуванак, треба покушати кажипрстом (кажипутом) да му из ждрела слуз извадимо. После таквог наступа треба деци дати да пију млеко или ровито јаје или чорбе. Деци што више треба давати топла млека да пију, а добро је да им куваш и цвет од липе или од зове (зовике) или од титрице (камилн-тej). Чешће храни децу која имају велики кашаљ.

Шта се збива у нас и у свијету.

Расправа законске основе о уређењу вјерских односа у Хрватској и Славонији била је у сабору у Загребу 29. новембра (12. децембра). Законска основа примљена је од већине сабора и сад треба још потврду краљеву, да постане законом.

Ова основа, која ће ускоро постати закон, не може задовољити српски народ, јер није извела потпуне равноправности православне вјере и других са римокатоличком. О њој ћемо ми још опширније говорити и растумачити нашем свијету, шта она одређује. Главно је у њој то, да од сад по закону сва дјеца морају бити вјере очеве. Уговором се може одредити, да дјеца сва или поједина могу бити и вјере материне. То је једно, а друго је да ће се и иновјерац моћи покопати у гробљу друге вјере.

То је главно у овој основи. У саборској расправи говорио је у име српско-православних владика и патријарха владика горњокарловачки Михаило Грујић. Он је тражио да се у закон овај унесе да се наша црква зове, као што јој то припада, *српско-православна* црква, а не као досад грчко-источна. И шта мислите? Владина странка устала је сва против њега, а у тој владиној странци има близу 30 Срба владиноваца, а сви су они гласали против владике. И тако ће се у законима наша црква звати и даље грчко-источна, како су јој дали име онда, кад су је прогонили. Је л' те да је то жалосно. Али тако мора бити, кад таке људе бира народ српски у сабор да га они заступају. Зато таке посланике можемо звати *грчко-источњацима*, а не *Србима*.

Али о томе ћемо још опширно говорити.

Прорачунска расправа у загребачком сабору свршена је у уторак. Расправљен је земаљски прорачун за г. 1906. Говорило и са стране владине и њезине већине у сабору, као и са стране опозиције. На жалост, у овој и овакој прилици, кад би у сабору требало живо претрести све оно, што се у земљи збива и догађа, све оно, што народ притискује и дави, ћаскало се по старом обичају. И влада и Франкови људи, тобоже опозиционалци, највећма су нападали оне људе, који су на Ријеци и у Задру донијели одлуке и рекли, да српски и хрватски народ не стоји више уз Беч против Мађара, јер се из Бечa не нада никакву добру. Ето, о том су говорили и то су нападали.

Њихове нападаје одлучно су сузбили заступници: Грга Тушкан, д-р Харамбашић, д-р Винковић и Стјепан Загорац. Кад су прва тројица оштро у сабору напали Беч и државу, хтјела је мађаронска већина да их преда суду, али су ипак одустали од тога. Заступ-

ници народни у сабору могу говорити што год хоће и нико им не може за то ништа, јер им то даје право и закон о имунитету (неповредљивости). Мађарони су хтјели оборити и овај закон, али су се тргли натраг, и ако су само ово право и закон пољуљали.

О томе ће бити још говора у сабору, кад се опет састане по Божићу (15. јануара), па ћемо рећи онда коју више.

У Угарској се састаје сабор 6. (19.) дец. па ће се одмах одгодити. Да ли ће доћи до помирења између Беча и Пеште, не зна се. Борба траје и даље. Ерзацрезервисте већ су позване у војску, јер није било ове године асентације.

Доктор Оскар Киш, посланик владине странке у загребачком сабору, држао је 1. децембра говор, у ком је рекао да народ у нашој земљи не живи зло.

Евала изборницима, који оваквог изабраше. Нека га питају, шта је говорио у сабору.

Избори у Црној Гори обављени су у највећем реду и посве слободно. Изабран је 61 посланик. Има међу њима и 4—5 Срба муслиманске вјере.

У Русији никако да се уведе ред. Народ не вјерује да ће влада учинити што је обећала, па се непрестано буни. Буне се на много мјеста и војници: траже скраћење службе у војсци и бољу храну. У Севастопољу побунила се момчад са ратних лађа. Између чета цару вјерних и бунтовника дошло је до крвавог сукоба. Бунтовници су свладани, вођа им Шмит ухапшен и објешен. Било је мртвих и рањених на 2000 а оштећене су из топова и четири бунтовничке ратне лађе. Ратари се опет буне, што имају мало земље; од сваких 100 јутара (рали) само 30 имају ратари, а остало држава, цркве и племићи. Цар је опростио ратарима неких 6 милијарда (6 хиљада милијуна) круна, што би их још морали платити држави за земље, које су ратарима још 1863. дане у закуп, а ратари су их отплаћивали у годишњим оброцима од неких 254 милијуна круна. То отплаћивање требало је још 96 година трајати, али цар је то ратарима опростио.

Кад ће у Русији доћи до мира и реда, још се не зна. Ето какво зло држави чине владе, које силом хоће да народу зачепе уста. Најзад и народу преврн, па дође ето до свачег.

Турска је пристала, да се у Маћедонији постави комисија европских хришћанских држава, која ће надгледати све пореске послове и старати се да тако олакша живот хришћанској раји. Због тога су велике државе европске наредиле, да се њихове ратне лађе врате из турских морских вода, камо су биле отишле, да присиле Турску на попуштање.

Војска у Чешкој. Јавили смо, како у Аустрији народ листом тражи, да се сваком даде право гласа за изборе саборске. Особито је народ чешки најжешће стао тражити то право, држати свуда скупштине и приређивати демонстрације (обилажење градом у великим рпама). Влада је зато наредила да у Чешку отиће још 5 регимената пјешака и 2 регименте коњаника, ако би тобоже дошло до какве буне.

Али народ чешки не да се овим устрашити, већ и даље опомиње владу, да одржи своје обећање и даде сваком право гласа.

Различне вијести.

Скупио 100 претплатника. Госп. Коста Мајкић скупио је у Бањој Луци 100 претплатника за „Српско Коло“ међу тамошњом народном господом. Ове примјерке дијелиће он онда школској (сеоској) дјеци, која ће их читати својим старијима. Лијепо је то и хвале вриједно и за г. Мајкића и за честите Бањалучане, на чему им управа „Српског Кола“ лијепо захваљује, надајући се, да ће овако порадити и остала народна господа босанска у појединим мјестима. Идемо да видимо!

Српска земљорадничка (ратарска) задруга за „Српско Коло“. Српска земљорадничка (ратарска) задруга у Великој Дапчевици послала је управи „Српског Кола“ К 18 као скупљену претплату за 15 претплатника на по године. Овако би требале да раде све наше задруге, гдје их год има, па да својим члановима, а и осталим сељанима препоручују „Српско Коло“ и да се претплаћују на њ. Српска земљорадничка (ратарска) задруга у Великој Дапчевици добро зна, како „Српско Коло“ поучава Србина ратара, па се према томе и заузима за народни лист „Српско Коло“.

Патријарх наш Георгије Бранковић слави на св. Николу педесет година од како је ступио у свештенички чин. Том приликом даће, како се чује, 20.000 К за проповједнички Фонд.

Како се у Великом Бечкереку србује. И у Великом Бечкереку испропадаше, изгубише се Срби варошани, господа. Нестаде их као и у многим другим местима, где смо неспособни, већином зевајући, жмирећи или терајући кера, од дошљака прегажени. Обично се и ратари угледају у рђав пример варошана, који их за собом повлаче и упропашћују и тако се и по онима селима изгубисмо, око којих нам варошани испропадоше.

Али у Великом Бечкерему одржи се, хвала Богу, језгро ратара, који из дана у дан и напредују, а недавно, при изборима за варошко представништво — као што смо читали — победише Срби у Бечкереку, изабраше већину а све без велике ларме и галаме. Тако ће управа Бечкерека — после дугог застоја и после велике чаме — хвала Богу опет у српске руке доћи.

Ми смо уверени, да Срби у Бечкереку неће на томе застаги, већ да ће знати и разумети, како се сад продужити мора, па да се Српство у свему узмогне у Бечкеречане угледати и од њих се поучити, како се србује.

Нова српска земљорадничка (ратарска) задруга. Основана је и одлуком Краљевског Судбеног Стола Беловарског од 4. новембра о. г. потврђена Српска земљорад-

ничка задруга у Грубишномпољу (удружење са неограниченом одговорношћу).

Славонија (без Срема) броји сада са српском земљорадничком задругом у Грубишномпољу 32 српске земљорадничке задруге.

Ето какви смо.

„Привредник“ доноси у своме 22. броју од ове године ову вијест: „Овде у Загребу излази народни лист „Српско Коло“. Цена је томе листу 2 круне 40 потура годишње или 20 потура месечно, па опет има света, који — као што из позива и опомена „Српског Кола“ видимо — тај лист прима а не плаћа га, већ остаје дужан, закида издавача.

Може ли бити веће срамоте за такове читатеље народнога листа?

И ми се још тужимо, да су нам ови и они непријатељи или душмани криви, а најкривљи смо ми сами свему нашем злу, јер са нашег немара, безобзирности наше према себи самима, рамље и запиње све наше што нам не ваља, а код нас много штошта не ваља, јер много нас не ваља“.

Ово је „Привредник“ писао, док још није изишао 22. број нашег листа, у ком се на челу листа износи, како нам немарни дужници дугују преко **3000 круна** за претплату. Да је „Привредник“ за ово прије знао, како би тек морао покудити све оне немарне платише и дужнике, који својим таким поступком могу да упропасте и униште „Српско Коло“, народни лист, који је досад Србима ратарима у многом погледу очи отворио и од користи био.

Који ово буду читали, а знају да су скривили „Српском Колу“, нека часа не почасе, него нека шаљу свој дуг и тако поправе погрјешку, коју су досад учинили.

Грјехота је и мрава погазити, вели српска пословица. А каква би тек била грјехота упропастити народни лист, који је од користи народу и на добро га упућује. А ту грјехоту сви они чине, који примају лист, а не плаћају га, него пуштају, да се лист увољује у све већи дуг, док тако не би на једном морао престати излазити. Сваком дакле стављамо на срце и поштење његово ово, па онда Бог му, а душа му. Ваљда ће се послије овога свега и они најнемарнији тргнути и казати: „Мора да је наше „Српско Коло“ у невољи, кад се овако и овлико јада. Ја нећу да будем међу онима, који му јаде задају, него ћу поштено платити што сам му дужан. То је право и поштено“. — Да видимо дакле, хоће ли бити икога, кога ће „Српско Коло“ морати огласити свему свијету, да му је остао дужан и да му је учинио неправду.

Нове књиге.

„Врач Погађач“, илустровани шаљиви календар за год. 1906. Година прва. Уредио *Стеван Бешевић-Петров*. Издање Зорке С. Л. Лазића, рођ. Милетић. Нови Сад. Цијена 50 потура (филира). Ко хоће да се насмије и забави, нека овај календар набави.

ОГЛАС.

Пошто је шума у порезној општини Вучјак, која лежи између парохије Чечавац и Боломача, у опсегу од по прилици 500 јутара већим дијелом исјечена и искрчена, пружа се красна прилика раднику сељаку да до самосталности и сигурне коре хљеба дође. На тих 500 јутара имало би се населити до 50 породица, па пошто шума није још посве исјечена, отпало би на сваку породицу око 2 јутра шуме и 8 јутара за поткућницу и ораће земље, која би се још дјеломично искрчити имала.

Осим горе наведеног, имаде у изгледу још око 800 јутара шуме, али колико ће на исту насељеника доћи, установиће се накнадно.

Они, који би на ову насеобину дошли, могли би своју куповнину отплатити тако, да би у тој шуми гориво дрво сјекли и у Пожегу довезли, дочим би Српска Кредитна Задруга у Пожези дрва преузела и даље распачавала.

Пошто је у тој околици сам српски живаљ, за желити би било, што је и намјера продаваоца, да се што више млађих снага јави, па у случају да се која породица и преко установљеног броја пријави, настојаће се, да се и оне повољно смјесте.

Понуде као и сва друга питања, ваља управити на Српску Кредитну Задругу у Пожези.

1654, 3—3

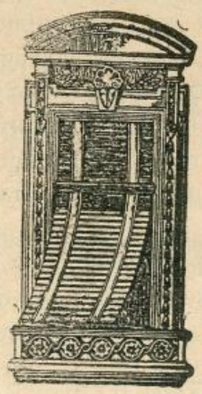

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: **Српске Штампарије у Загребу.** Одговорни уредник: **Јован Бањанин.**

Број 24. Загреб, 22. децембра 1905. (4. јануара 1906.) Год. Ш.

Излази два пута — у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2·40 на по године. К 1·20 на четрт год. К —·60 За друге земље: на годину 4 круне. Појединн бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по цјеновнику. Ако се више од три пута уврштују, рачунају се јефтиније.

Уредништво се налази у Николићевој улици бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Руко-~ писи се не враћају. ~

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.) Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Мир божји! Христос се роди!

Тако се на ове велике благе дане поздравља српски православни свијет. Тако довикујемо и ми својим читаоцима, онима у сеоским потлеушицама, као и онима у газдачким кућама и господским дворовима. Свима, и малима и великима, и нејакима и одраслима, и сиромасима и богатима, честитамо празник рођења онога, који је свијету прогласио свети наук: Сви су људи једнаки. Сви су људи браћа. За ту се истину борио, за ту је истину страдао. Људи су га на крст разапели, али нијесу побиједили ни њега ни науке његове, коју ученици његови разнијеше по читавом свијету.

Сјећајући се рођења његова у јаслама у штали, ставимо руку на срце па се запитајмо, да ли дјелима потврђујемо оно, што у ријечима исповиједамо, то јест да ли смо прави шљедбеници мученика Голготског, који је само срцем љубити знао, а устима само благосиљати умио. Одговоримо по души на то питање и онда рецимо: Христос се роди! Ваистину се роди!

О прогласу хрватске и српске здружене опозиције.

У прошлом броју донијели смо проглас, који је народу послао средишњи одбор хрватске и српске здружене опозиције. Данас ћемо да укратко растумачимо, шта се каже у прогласу.

У Царевини Аустро-Угарској одигравају се данас крупни догађаји. Потлачени народи: Чеси, Пољаци, Словенци, Хрвати и Срби, траже своја народна права, боре се за слободу и једнакост с Нијемцима, који су власт државну приграбили у своје шаке.

Мађари опет, и ако су они господари у Угарској, слично као Нијемци у Аустрији, нијесу ипак задовољни, јер хоће да имају мађарску команду у војсци, то јест да буду господари и војске. Краљ не да, да се у војску дира и одатле ова дуга борба између Мађара и краља, која још није довршена.

У читавој се Аустро-Угарској тресе и љуља, пуцају ступови старе куће, па зато потлачени народи и траже своја права. Није дакле никакво чудо, што устају и Хрвати и Срби у Хрватској, Славонији и Далмацији, па траже људска и грађанска права, траже слободу и уставност.

Данашње прилике налажу и Србима и Хрватима, да не сједе скрштених руку, већ да се сви они здруже, којима је стало до слободе и напретка народног. За то се удружила српска народна самостална, српска народна радикална странка, хрватска странка права, хрватска напредна и социјално-демократска странка, угледни људи и родољуби, који стоје ван странака, као што је и д-р Франко Поточњак и други. Сједињеним силама отпочели су рад у народу, да се спреме, како би приликом избора за сабор, који ће бити за који мјесец дана у Хрватској и Славонији, подијелили мегдан са онијем странкама, које су против слободе народне. До народа нашега стоји у првом реду, да приликом саборских избора гласа за људе здружене опозиције, ако жели, да стече своју слободу, да одлучује сам о себи, и да не буде више роб.

Здружена се опозиција бори и бориће се за опће изборно и тајно право гласа, то јест да сваки одрастао човјек има право гласа, а не као што је данас код нас у Хрватској и Славонији, да од стотине људи два бирају, од којих је у много случајева један чиновник.

Здружена се опозиција бори за то, да се смију људи састајати кад хоће и гдје хоће без питања власти и да смију расправљати о својим народним и државним стварима.

Она тражи потпуну слободу штампе, то јест да се смије слободно писати, да државна одвјетништва не плијене све оно, што се њима и влади не свиди.

Тражи пороту, ту давну лијепу установу нашега народа, то јест да за преступке у штампи и за веће злочине, суд добрих и поштених људи каже, да ли је неко крив или није, а изучени суци према закону само да одмјере казну, ако људи кажу, да је неко крив. Тако исто тражи здружена опозиција, да учени суци буду сасвијем слободни и независни од државне власти, па да их власт не може го-

нити, премјештати, пензионирати, ако не суде људима, како је мило властима, већ по правди Бога истинога и по закону.

Здружена опозиција тражи и то, да свака вјера буде слободна, а не да једна буде над другом. Тражи да сваки народ у земљи буде раван другоме, једнака права за све.

Тражи и бори се, да државна власт поштује светињу кућњега прага, то јест да власт не смије без нарочите дозволе суда унићи у кућу, нарочито не ноћу, и предузети какву истрагу или преметачину.

Да државна власт не смије одредити, да се на поштама заустављају и отварају писма. Да се ради заштите против самовоље чиновничке уведе управни суд, какви имају и друге напредне земље, а наша нема ни до данас.

Здружена ће се опозиција борити да у опћинама, котарима и жупанијама одлучује народна воља. То јест, да у опћинским одборима или вијећима, котарским и жупанијским скупштинама одлучују од народа изабрани заступници, да они слободно бирају и постављају чиновнике, а не да их државна власт именује. Надаље ће здружена опозиција тражити, да опћина не врши државних послова, који су на њу пренесени, као што је убирање државних пореза и друго. За таке ствари нека се поставе засебни државни чиновници, а опћина да нема посла и огромнога трошка с тијем.

Тражиће, да се законом заштити сељачки посјед, па да се један дио имања, који је сељаку потребан за живот, не може продати ни за порезе ни за дугове. Да се створе закони против лихвара (кајишара), који гуле народ великим каматима на зајмове. Гледаће да држава даде народу зараде, да се не сели у туђи свијет. Радиће на томе, да се донесу напредни закони у обрану зрадника, за заштиту њихова здравља и живота. Захтијеваће, да се не дијеле плаће неправедно као данас, па да виши чиновници имају лијепе плате, а нижи немају хљеба за се и за породицу. Нарочито ће гледати да се учитељима даде онака плаћа, као што они заслужују.

Настојаће, да се прошири наша државна самосталност, па да својим земаљским приходима одлучујемо ми сами, а не други. Тражиће да се Далмација сједини с Хрватском и Славонијом, и да се народу српском зајамчи равноправност и слобода.

То је оно, за што ће се здружена српска и хрватска опозиција борити. На народу је да је помогне на изборима, па да она дође у већини у сабор и оствари ово, што је народу обећала, то јест изврши свој програм.

Српска повјест.

Свршетак првог устанка (1804—1813 г.).

Несретна 1809. година прошла је ипак без велике штете, а у главном за то, што у најтежем часу Руси провалише из Влашке преко Дунава у Турску. Турци морадоше дио војске из Србије бацити на Русе, а тим Србима одлану, те они опет протјераше Турке из оних крајева, у које су били продрли.

Штета је грдна у том, што се омете српски план, да се освоје сви српски крајеви што су још били под Турском и да се сједине са Србијом у велику српску државу. Ту штету тешко ћемо моћи прежалити.

У 1810. години наставе се жестоки бојеви. Код Варварина потукоше Срби под Карађорђем Куршид-пашу са тридесет хиљада момака, а код Лознице бошњачку војску од четрдетет хиљада. У Лозници се јуначки бранио са шаком људи Богићевић Анто, док не стигне у помоћ Карађорђе, те га избави. А на варваринском пољу подијелио је Србин Јово Курсула мегдан са једним Арапином из турске војске, грдном људином и погубио га. Све је то народ српски опјевао у јуначким пјесмама.

Читаве године били су Срби сретни те размакоше на све стране границе Србијине.

Да је било слоге међу главарима ова срећа не би оставила Србије. Али војводе се почеше свађати и отимати за власт. Због те свађе бише протјерани из Србије Петар Добрњац и Миленко Стојковић, два непобједна јунака, соколови који су небројено пута смлавили Турке и у танчине познавали јужно-источну границу Србије, те је бранили увијек, као нико прије ни послије. Њихово прогонство много је послије шкодило Србији, јер их нико није могао замијенити. Мана им је била, што су хтјели да отму власт од Карађорђа.

Читава 1811. година прошла је у кавзи. 1812. године удари силни француски цар Наполеон на Русију. Руси морадоше склопити мир с Турском, само да могу сву војску своју бацити на Наполеона. У том миру, уговореном у Букурешту, у Румуњској, уговоре Руси за Србију, да Срби сами управљају Србијом, турска војска да буде само у тврдим градовима, а Срби да плаћају султану данак, који ће сами побирати и слати.

Али кад Турци видјеше, како Наполеон притијесни Русију, наумише да употријебе ту прилику, кад су Руси забављени својом невољом, па да смлаве Србију. Не хтједоше ни чути за букурешки мир, већ затражише од Срба, да опет буду раја. Тако дође 1813. до страшних бојева. Од Босне крену̀ше на Србију на 130 хиљада Турака под везиром босанским, од Ниша

60 хиљада под Куршид-пашом, а од Видина 60 хиљада под Бајрам-пашом.

Срби су се листом дигли, (било их је 53 хиљаде). Од Босне бранио је Србију кнез Симо Марковић, прото Матија Ненадовић, Стојан Чупић и Милош Обреновић. На југу, гдје су негда стајали Добрњац и Стојковић, био је сада невјешти и кукавички Младен Миловановић, а на истоку код Неготина храбри и неустрашиви Хајдук Вељко. Карађорђе је био у сред Србије, да притекне у помоћ гдје затреба.

Најприје паде Вељко. Десет пута јачом силом опколе га Турци у Неготину. Бранио се жешће него лав, испуцао је био сву муницију, па тражио нову муницију и помоћи нешто од Младена. Младен га је мрзио и није му хтио помоћи. Вељко је тада све салио у зрње, што се дало салити: бакар, сребро, и најзад је био Турке сребрним талирима из топова. Био је неустрашив, смрти је ругајући се гледао у лице, па кад је тако једном слободно шетао насипом напери на њега турски тобџија топ и погоди га посред сриједе. Посљедње су му ријечи биле: „Дрште се“.

Али пет дана иза његове смрти паде Неготин а Срби некако побјегоше и разнијеше свуда страшну вијест. Та вијест је све устрашила, народ се пренеразио и стао бјежати.

Међутим је на Дрини на сто хиљада Турака ударило на шаку Срба у шанчевима равањским. Сима Марковић им не посла помоћи јер се себи бојао. Они су се бранили под Чупићем, протом Матијом и Обреновићем читавих седамнаест дана. А тада Турци освоје шанчеве и разлију се по западној Србији, сијекући, палећи и робећи. Ту неумрлу славу стече буљукбаша Зеко са својим „голаћима“. Обучени у најсјајније одијело, са пушкама у рукама и ханџарима баце се њих 50 на једном мјесту на сто пута јачу силу турску, да је зауставе док народ не побјегне. Као зрно пијеска у мору утонуше у силу турску сијекући и убијајући док не изгибоше листом.

Исто тако јуначки бранио је Молер војвода са 800 људи град Лозницу од силне премоћи турске. Кад му је свега понестало написао је крвљу својом писмо да му се помоћ шаље. Кад је не послаше, он са својим људима одлучи да се пробије кроз Турке и доиста 200 се пробише, а остали изгибоше.

Док је тако неспретни Сима Марковић упропастио Србе на босанској међи, Младен је довршио несрећу на јужној међи. Није хтио послушати Карађорђа и повући се у планине већ је раздијелио војску на сијасет рпица и понамјестио их у многобројне шанчеве. Турци су редом те рпице свладавали, док и Младен не мораде бјежати. У то су Турци са истока послије Вељкове погибије све дубље продирали. Војводе изгубише главе, сметоше се па се престаше и бранити на све стране. До Карађорђа су са свију страна долазиле најстрашније вијести а он није могао помоћи јер није имао више чим. Уз то га мучила болест. Све то сломи овог челичног јуначког човјека, душом његовом завлада малодушност, изгуби вјеру и наду, те у једном тренутку слабости, оде у Биоград, а одатле прије у Сријем, оставивши јадну Србију.

Кад се то разгласи, стадоше бјежати и друге војводе и народ, који је био близу аустријске границе. Српска војска прсну на све стране и Турци без муке заузеше све, што су Срби у девет крвавих година од њих отели.

Још се код Делиграда бранио војвода Вујица Вулићевић четрдесет дана, па и његова војска проби се кроз Турке и прсну на све четир стране.

Можете мислити, како су Турци миловали рају, распаљени њеним отпором у девет година. Те патње не може описати људско перо.

Од свих угледнијих војвода остаде у Србији само Милош Обреновић, који се предао на вјеру Турцима. За двије године дигнуће он други устанак и Србију ослободити за увијек од Турака.

Хвала Чупићева.

— Српска народна пјесма. —

Често књиге земљу прелазише
Од Тополе села поносита,
Од онога Петровића Ђорђа,
Од Ђорђија, од Србије главе,
На господу и на војеводе,
На кнезове и на буљубаше:
„Весел'те се, ђецо Србадијо!
„Амо Турке јесам поб'једио
„На нашему шанцу Делиграду,
„Разбио сам царску султанију;
„Ал' су Турци брижни и срдити,
„Отишли су земљи по ћепару,
„Невјерници јесу свагда Турци,
„Чувајте се од Босне поносне,
„Отуда ће Турци ударити,
„Чувајте се, да вас не преваре“.
Прву књигу Шапцу граду посла:
„Попе Луко, моја десна руко!
„Добро чувај Посавине славне,
„Посавине и Тавнаве, Луко,
„Да ми Турци роба не одведу;
„За роба ћу тебе погубити“.
Другу пише, те у Јадар шаље,
У Лозницу Богићевић Анти:
„Војеводо, Богићевић Анто!
„Учувај се од Града Зворника,

„Да тебека Турци не преваре:
„Добро чувај Лознице и Јадра,
„А од Јадра не пусти робиње;
„За роба ћу тебе погубити“.
Трећу пише, у Поцерје шаље,
Свом посинку, Поцерцу Милошу:
„Мој посинко Поцерац-Милошу!
„Добро чувај Цера и Љешнице,
„Да тебека Турци не преваре,
„Из Поцерја роба да не воде;
„За роба ћу тебе погубити“.
Књигу пише, те је шаље Ђорђе
Ев' Чупићу, змају из Ноћаја:
„Ој Чупићу, змају из Ноћаја!
„Извуци се, море, иза бара,
„Па се свагда у крај Дрине нађи:
„Добро чувај Мачве и Подриња,
„Да тебека Турци не преваре,
„Да из Мачве роба не одведу;
„За роба ћу тебе погубити“.
Кад Чупићу ситна књига дође,
Учи књигу Чупићу Стојане,
Другу Стојан на кољену пише,
Те је шаље у село Тополу,
А на руке Петровићу Ђорђу:
„Ој ти, Ђорђе, од Србије главо!
„Ја с' не бојим цара силенога;
„Пуст' их на ме, ако су ти тешки;
„Турци на ме ударит' не смију,
„Док ј' у мене мојих капетана
„И момака, лава одбранијех,
„Кој' б' на ватру живу ударили:
„Док ј' у мене првог капетана,
„Капетана побратима Луке,
„Он с' не боји једнога везира;
„Па док ми је другог капетана,
„Капетана Ковић Мијаила,
„Он с' не боји другога везира;
„Па док ми је трећег капетана,
„Ја од Дрине Бјелић Игњатија,
„Он с' не боји трећега везира;
„Па док ми је Срдана Илије,
„Кој' с малијем боја бити неће,
„Веће жели, да на трумпу уд'ри;
„Он с' не боји четвртог везира;
„Па док ми је голог сина Зеке,
„Голог сина Зеке капетана,
„И његових голаћа јунака,
„Он с' не боји петога везира;
„Па док ми је слугу одбранијех,
„Одбранијех, лава избранијех,
„Кој' на ватру смију ударити:
„Та док ми је Сићића Маринка
„И док ми је Шуманца Васиља
„Па док ми је Латковић Јована,
„И док ми је Нинковић Јовице,
„Па док ми је Кара Мијаила,
„Ето Кара из луга Китога,
„И док ми је Шиша Мијаила,
„И док ми је Ђорђе с Бјелотића,
„Па док ми је Гаџуљић Стјепана,
„Он без кавге ручати не може,
„И док ми је Качкина Стевана;
„И док ми је лава одбранога,
„Кога гојим у двору мојему,
„Од Сријема писара Андрије;
„Па док ми је мог коња дората,
„И док ми је сабље Маџаркиње,
„Ја б' на цара јунак ударио,
„Лави би му чадор бастисали;
„Бога молим, да ударе Турци“.
Оде књига Петровићу Ђорђу,
Учи књигу Петровићу Ђорђе,
И то Ђорђу врло мило било,
Од милине на ноге скочио,
И 'вако је Ђорђе говорио:
„Вала синко, Чупићу Стојане,
„Нисам знао, што под скутом држим:
„Кад без мене можеш војевати,
„Сад ја, синко, могу почивати;
„Да би тако, Стоко, и не било,
„Доста мене, што говориш храбро“.

Разум у животиње.

Од **д-ра Ј. Панчића.**

Кад се добро сматра шта неке животиње раде, не може се одрећи, да и оне морају имати памћења, да и оне могу мислити и расудити. Тако коњ и пас познају после дужег времена свог госу и пут, којима су некада пролазили. Тако уврећен од свог чувара слон после много година му се освети; тако лав, коме је човек пре дугог времена из шапе трн извадио, враћа му мило за драго тим што га бачена за казну у зверињак не само не раскида, већ га и од других животиња брани. Тако памћењем нађу ласте своја стара гнезда, а најпосле се и неке рибе могу научити, да на глас свога господара наврх воде изађу. Ово се само тако може појмити, да све ове животиње могу запамтити зло или добро што су искусиле, место где су дуго боравиле, и глас који су често чуле.

Да неке животиње могу о нечему судити и нека закључења чинити, потврђују нам ови примери. Ако се пас затвори једанпут у кавез са дрвеним, а други пут у кавез са гвозденим решеткама, он ће у оба случаја покушавати, да се ослободи; у првом ће случају, видећи да је дрво под зубима меко, наставити своје покушаје, док кавез не провали, у другом пак случају скоро ће одустати од сваког покушаја да решетке прегризе, и мирно ће се предати својој судби. Кад се газда ловачког пса спрема да иде у лов, навлачећи особите за то чизме и чистећи пушку и друго, пас изјављује на сваке руке

своју радост и умиљава се, да га госа код куће не остави. Приповеда се за неког пса на ланцу, да је свако вече, пошто би све полегало, скидао огрљак с врата и одлазио у поље да дави овце; пошто би се тако наситио, одлазио би на реку, да се од крви опере, а после се враћао кући, и пошто би вешто увукао главу у огрљак, спокојно је лежао, као да ништа било није. Неки мајмуни показују још више смишљености. О једном младом шимпанзу и једном орангутану, које су у Паризу дуже времена сматрали, приповедају се многи несташлуци, врло налик на дела размажене деце. Пошто су се били ови мајмуни на своје чуваре навикли, показивали су им велику оданост, али на свако противљење љутили би се, дречали би, и на земљу се бацали. Кад би их чувари у собу затворили, они би примакли столицу или сто, те би домашили браву, и врата отворили, и тако се апса ослободили. Ова срдња, којом би покушавали да што од чувара својих изнуде, ово примицање столице или сто̀ла к вратима показује, да ове животиње знају промислити, како би до којечега доћи могле.

Овакови трагови разума виђају се само у сисара или животиња човеку у крају најближих. Што се пак животиње више удаљују од човека, тим бивају слабије оне моћи, које разум чине, а место њихово заузима најпосле једини нагон. Мајмун и животиње месождере у том су смотрењу најближе човеку; за њима иду слон и коњ, а за овима долазе преживари. Глодари се никада не приљубе човеку, који их гаји. Ово могу преживари, премда су и они у томе доста тупи; јер је довољно, да човек који бивола гаји промени хаљину, па га више биво познати неће. Напротив слон, пас и коњ, не само познаје чувара у свакој одећи и после дугог времена, већ зна и послушати на дате му знаке. Још је у овом смотрењу савршенији пас, јер памти и признаје учињено му добро, разуме љутину свог господара, покуњи се у великој жалости, у невољи га брани. Најпосле мајмун као да има највише разума, али, и ово је врло чудновато, само у млађе доба; у старости напротив бива туп, забораван и дивљачан.

Најпосле нека дела показују, да животиње имају неко средство, којим се сроднима својим јављају, и ово су којекакви гласови, које издају, али и други неки знаци, о којима ми судити не умемо. Тако многе птице у опасности пуштају глас, који опомиње сродне им птице, да се какав непријатељ приближује, а неке постављају и страже, да се тако што не би догодило. Мрави, којима се мравињак развали, у великој хитњи тумарају на све стране, да обавесте своје сроднике о несрећи која се догодила, а то чине дотичући их пипцима, које се чини довољно, јер ма куда да се већина од мрави упутила, сви се враћају и приону да спасу најпре јаја, а после да поправе нарушени стан! У љутим бојевима, које кадшто две мрављe колоније бију, приметило се, да неки мрави, као улаци, својој чети о нечему јављају, и да она на то правац промени. Други пут се видело, где се од слабије чете, коју је друга чета напала, одвајају мрави и враћају у мравињак, да по свој прилици јаве сродницима невољу, у којој се чета налази, на које мрави листом полазе невољнима у помоћ.

Тешко је разумети, какви су то знаци којима се мрави служе, да саопште својим сродницима опасност, у којој су оставили своје рођаке; али се још много теже може појмити о голубовима, који се као гласоноше употребљавају, каквом силом вођени налазе они своја легла, из којих су извађени и многе стотине миља у кавезу или котарици у бели свет донесени. Из свега овога морамо признати, да и животиње имају неке моћи; које и ако не домашују човечији разум, ипак су тако чудноватe, да им се дивити можемо.

Од варина дне почиње се пјевати Божићу.

Поручује варица Божићу,
Да јој пошље од прасца ножицу,
Да зачини варицу шеницу.

Ружан зајам и лепо враћање.

Истинит случај.

Од **М Ђ. Милићевића.**

I.

Један сељак из Посавља отиде у горња села, да тражи волове да купује. У једном га селу ухвати киша, и омркне, па се јави једној кући, и потражи конака. Домаћин изађе, и каже му, да у селу има механа, па нека иде тамо да ноћи.

— Из далека сам, брате, рекне путник — не умем погодити, ето су дошле воде; нећу моћи прећи ни преко потока.

— Ено видиш, рече му домаћин: — где се оно светли ватра! Оно је механа; иди све изнад овог плота, па ћеш ударити на мостић, те прећи преко потока, и после на више уз воће право к механи!

— Ама да ти платим, брате, што ћу ноћити; немој ме кретати ноћас да тражим механу!

— Не може, брате, немам сена за коње; не може, не може!

— О, овака човека да ми не да Бог више видети, рече у себи Посавац. — Ово као да није српска вера. Ободе коња, и оде.

Лутао је дуго, и ломио се преко потока по мраку, једва, најпосле, нађе механу те преноћи.

II.

Много после тога времена, градио се насип уза Саву. Једно вече, од плахе кише, нагрнули сви људи с друма да преноће у сеоској механи. Било их је тако много, да се напунила свака соба, и сам хар механски. У то стигну из Београда два путника, два сељака из горњих крајева, који се враћаху кући. Механџија им каже, да не могу ноћити, јер је препуно народа. Од кише се не може даље да путује, те они зађу по селу да потраже гостопримства.

— Хеј, домаћине, викну пред једном кућом.

— Чујемо, одговори домаћица, и изађе пред кућу.

— Можемо ли ноћити?

— Бога ми не знам што ћемо за коње, а ви можете.

— Што му драго, само да се склонимо у сухоту.

— Уђите! Сад ће доћи мој човек; дако он нађе што и за коње.

Они уђу у авлију; одјашу; распреме коње; вежу их у један качњак, а сами уђу у кућу, к ватри, да се греју, и да се суше. Грејући се задремају.

— Ви дремате, рекне им домаћица, а мога човека још нема. Ходите амо у собу, и спустите се овде на овај кревет; сад ће и он доћи. Они легну, а она настави справљати нешто вечере.

Дође и човек.

— Жено! Ево једног шарана! Одавна нисси оваквога видела.

— Добро баш! Ево имамо госте у соби.

— А ко су?

— Неки путници; нагнало их зло време, па свратили да преноће.

— Баш добро! Деде брже једну чорбу, а ја одох да начупам за коње мало сена — Бога ми огризина, јер сена још нема.

Кад вечера би готова, домаћин уђе у собу са свећом, пробуди госте, и позва их да вечерају. Оба се с њим упиташе, ама се један чудно замисли, и све нешто гледа преда се.

— Бог ти душа, брате, познајеш ли ти мене? упитаће он домаћина, после приличног ћутања.

— Не познајем, брате, нисам те никад видео.

— Камо лепа срећа! Али јеси. Ја сам оно био што те оном лане не примих у кућу, па гле како дође ред, да ми ти овако добро платиш за оно моје зло....

— Е, међу људима бива свашта; него дела вечерај, љубави ти!

— Ја ти не могу ништа окусити, рече путник, ако ми не опростиш.

— Немам ти, брате, шта праштати, него једи, Бога ти!

— Не могу, док се не побратимимо.

Пристајем, рече домаћин, нека је у добри час!

Ту се они ижљубе и побратиме. Сад Посавац и прича и не прича што је било; али онај, где стане, где седне, говори о томе, како је ружно одбити од куће путника и намерника.

У очи Божића.

Божић, Божић бата
На обоја врата,
Носи киту злата,
Да позлати врата
И обоја побоја.

Како се може странцу отешчати приступ у земљишну заједницу.

Прије закона од 25. априла 1894. о уређењу земљишних заједница је овлаштеничко право било нераздруживо скопчано с овлаштеним земљиштем, па се без тог земљишта т. ј. само за себе није могло ни купити ни продати. Досљедно томе, ко је продао овлаштено земљиште, продао је и овлаштеништво, спојено с тим земљиштем, макар у купопродајном уговору изречно навео, да не продаје овлаштеништва. Тим установама, које су садржане у привременој владиној наредби од 4. марта 1871. број 2144. о управи, господарењу и уживању општинских шума и у владиној наредби од 17. јула 1886. број 35.978., користили су се многи странци, те су олако дошли до овлаштења у земљишним заједницама, које по свом постанку и својој сврси треба да користе само домороцима.

Великој тој невољи доскочио је горе поменути закон, те се сада могу овлаштене некретнине продати тако, да *продавац задржи себи овлаштеничко право*, али то мора у *уговору нарочито споменути*. То вриједи само онда, кад неко продаје *сам* своје овлаштено земљиште, а не и онда, кад му то земљиште прода суд јавном дражбом, јер тада нема онај, чије је овлаштено земљиште дошло на бубањ, више никаквог утјецаја на дражбени предмет и на права, скопчана с њим, те тако овлаштеничко право прелази заједно с овлаштеним земљиштем на купца као припадак главне ствари.

Стара је српска ријеч, да нужда закон мијења, па тако се може десити, да неко по невољи мора напокон послије овлаштених не-

кретнина продати и *само овлаштеничко право*, које је хтио сачувати за се и за дјецу своју. И на то је мислио нови закон, па је, штитећи домороце, одредио у §-у 22., да у таквом случају овлаштеник не може продати свог овлаштеничког права странцу, прије него ли је понудио земљишну заједницу и преко ње све своје суовлаштенике, да ли желе купити његово овлаштеничко право по то и по то. Ако за тридесет дана не ће ни земљишна заједница ни који суовлаштеник купити понуђено им право — а то се на жалост често догађа због неукости нашег свијета — тек онда смије нудилац продати своје право туђинцу. Прода ли који овлаштеник своје право без претходне понуде земљишној заједници, онда може *сваки овлаштеник* пред судом тужити продавца због повреде права првокупа (прекупа) и то за мјесец дана, откад је тужилац сазнао за продају, дотично најдуже за годину дана, откад је продаја проведена у грунтовници.

Крај свих тих ограда ипак се дешава, да туђинци ускоче у земљишну заједницу, јер наш свијет не позна преголеме вриједности овлаштеничког права. Нови закон, имајући пред очима, како крваво и тешко су наши стари дошли до заједничког иметка, створио је још даље запреке туђинцу, који је већ купио овлаштеништво, да не може шале доћи до уживања заједничке имовине, те је сасвим мудро препустио самим овлаштеницима, нека о првом уређењу своје земљишне заједнице у правилнику одреде јачину тих запрека по величини и вриједности свог заједничког иметка, јер тајније једнак.

Закон у §-у 18. допушта земљишној заједници, да може у правилник уврстити установу, да није довољно, да когод само ваљано стече неки дио овлаштеничког права, па да тиме одмах добије и овласт размјерно црпсти користи из заједничке имовине, него да мора још за овлаштеништво, које није стекао баштинством или диобом овлаштеног земљишта, платити заједничкој благајници тачно одмјерену *приступнину* (прикупнину, статутовину). Докле год купац не плати приступнине, све дотле почива његово право за корист земљишне заједнице. Значи, да он дотле не може уживати користи и дохотке свога права, него да их губи за корист земљишне заједнице.

Осим тога је закон у §-у 10. препустио земљишној заједници, да она у правилник *може* уврстити установу, да неко добива овласт уживати размјерно плодове заједничке имовине тек, ако стече *неку тачно одређену најмању количину овлаштеничког права*.

По томе је јасно, да у правилнику треба одредити, да буду што веће, али и праведне, и приступнина и најмања количина овлаштеничког права.

Земљишне заједнице се врло слабо служе тим законским благодатима, те приступнину одмјерују веома малену по 20, 30, 60, 100 највише 400 К за једно цијело овлаштеничко право, док би неке требале по величини свог иметка установити приступнину са 1000 до 4000 К за једно овлаштеништво. Обично земљишне заједнице одређују приступнину и за овлаштенике до душе нешто мању него за странце, али то не би требале да чине, јер тиме отешчавају домороцима прекуп овлаштеничког права, што је врло штетно за очување и унапређивање старосједилаца.

Установом §-а 10. закона се необично мало земљишних заједница користи, те у опће правилником не одређује најмању количину овлаштеничког права или ако то и учини, онда је та количина без значаја, јер се своди на $^1/_{64}$, $^1/_{32}$, $^1/_{16}$, највише на $^1/_8$, а требало би да се увијек установи са $^8/_8$ т. ј. са једним цијелим овлаштеништвом. Разлика је велика, ако је довољно, да неко добива овласт на уживање плодова заједничког иметка, кад је стекао $^1/_{64}$ овлаштеништва уз малу приступнину, те кад је стекао $^8/_8$ овлаштеништва уз знатну приступнину. У потоњем случају врло тешко може странац доћи до уживања заједничког иметка, а у првом без по муке.

Нека примјер покаже.

У земљишној заједници Јаблановац је приступнина за странца 4000 К за једно цијело овлаштење, а $^8/_8$ најмања количина овлаштеничког права потребна, да може доћи до уживања заједничке имовине. Ту странцу не помаже купљена $^1/_{64}$, него треба да прикупи још $^{63}/_{64}$ те да плати у заједничку благајницу 4000 К. Прије него што то учини, проћи ће га за цијело воља и жеља, да постане овлаштеником. Али ако су ограде малене и незнатне, напуниће се земљишна заједница брзо туђинцима, који ће истиснути домороце.

Да се то не догоди, треба да овлаштеници добровољно приступају уређењу својих заједница и да не слушају којекакве бесмислице, да ће им се заједничка имовина, ако пристану на уређење, отети и продати Чивуту, Мађару, Шваби и бог те пита коме. Такве бесмислице шире у честити неуки народ само његови непријатељи, који желе, да се окористе народном лаковерношћу и безазленошћу. Далеко им лијепа кућа.

Које земљишне заједнице нису поступиле код првог свог уређења, како је овдје казано, могу то поправити накнадно, јер § 31. закона даје главној скупштини овлаштеника право мијењати правилник с одобрењем кр. земаљске владе.

Гавра Коленол.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

На Божић.

У Божића три ножића:
Једним реже заоблицу,
Другим реже кобасицу,
Трећим реже чесницу.

Народне пословице.

У народним се пословицама често налази истина, до које је народ дошао у својем животу и коју је кратким ријечима изрекао. Мудре су то ријечи, често пута теже од злата, па зато их и ми доносимо од времена на вријеме, да се чују, рашире и да се о њима размишља. Ево их неколико:

— Ако дође прав, не изиђе здрав; ако дође крив, не изиђе жив. *(Каже се за судове у земљи, гдје не ваљају и не врше правде).*

— Ако зима устима не уједе, она репом ошине.

— Ако је пас питу изио, тепсија је остала. *(Ако коза лаже, рог не лаже).*

— Ако нема памети, оно има ноге. *(Каже се за човјека, који иде и сувише, што би с памећу могао заштедјети).*

— Ако нећеш ти, оно ће друга три. *(Кад ко затеже или се шчиња, да проси дјевојку).*

— Ако сам се најмио, нијесам се помамио.

— Ако слијепац слијепца води, обадва ће у јаму пасти.

— Ако те онај пре (тужи), који ти и суди, онда (само) од Бога ваља суда чекати. *(Ова пословица гласи иначе: Кадија тужи, кадија суди).*

— Ако хоћеш кога да познаш, подај му власт у руке. *(Ова је пословица слична донекле оној: дочепао се Циганин царства, па објесио ћаћу).*

— Ако човјек не може бити лијеп и богат, као што би хтио, може бити добар и поштен.

— Алија и бахија два брата. *(Какав је један, онаки је и други).*

— Без друштва нема јунаштва.

— Без једнога чоека може вашар бити.

— Беспослен Мујо фишеке савија. *(Беспослен поп и јариће крсти).*

— Бијело баби на оку, па не види. *(Кад ко за ману какве ствари каже да је то ништа).*

— Било би га добро по смрт послати. *(Кад се ко куда пошље, па за дуго не дође).*

— Био је у Риму, а није видио папе. *(Кад ко буде у каквом мјесту, а не види онога што је ондје најзнатније).*

— Био рват' на Косово. *(Рече Турчин Србину, кад га чује гдје се тужи на тежак живот).*

— Бисер не ваља пред свиње бацати.

— Биће гаће, али не знам кад ће.

— Благовијести приповијести. *(О Благовијестима хоће да буде зла времена и зиме. Каже се да је некаква баба о Благовијестима истјерала јариће у планину, па дунуо сјевер и ударио снијег, а она рекла: „Прц, Марцу! не бојим те се, моји јарчићи петорошчићи". На то се расрди Март, па навали са снијегом и с мразом, те се смрзне и окамени и баба и њезини јарчићи).*

— Благо томе, кој' памети нема, бар се мукте на ужије свијета! *(Кад се ко не брине, гдје би се ваљало бринути).*

— Бог говори: Помози се сам помоћ' ћу ти и ја.

— Бог не суди сваки осми дан. *(Бог не плаћа сваке суботе).*

— Болан се пита, а здравоме се даје.

— Боља је добра штедња него рђаво течење.

— Боља је и бобова слама него празне јасле.

— Боље да те смрт пријека дигне, него суза сиромашка стигне.

— Боље је данас јаје него сјутра кокош.

— Боље је на најрђавијем коњу јахати него пјешице ићи.

— Боље је своје јаје него туђа кокош.

— Бољи је и мршав мир него дебео процес.

— Бољи је сврачак у руци него соко у планини.

— Брзорека пун гријеха. *(Ко брзо без размишљања говори ласно се може огријешити).*

— Бујур Муса купуса! — Нека бабо и меса.

— Бунар украј ријеке копати. *(Чинити оно што није од потребе).*

Шта би која најволила?

— Српска народна песма. —

Засп'о Ранко под јабланом,
Отуд иду три девојке,
Међу собом говориле:
„Шта би која најволила?"
Најстарија говорила:
„Ја би прстен најволила".
А средња је говорила:
„Ја би појас најволила".
Најмлађа је говорила:
„Ја би Ранка најволила;
„Прстен ће се разломити,
„Појас ће се подерати,
„Али Ранко мој, мој пак мој".

Трогодишњица „Српског Кола".

С овим бројем навршује се трећа година, откако је „Српско Коло" почело да излази.

Наши читаоци сјећаће се из 1. броја „Српског Кола" од године 1903., што смо намјеравали с овим листом: како ће писати и о чему, па да Срби ратари буду имали користи од свега тога. Држимо, да наша обећања нијесу биле празне ријечи, него да је „Српско Коло", колико је год могло, и испунило, што је обећавало, те да се наши читаоци у том погледу не могу потужити. У том нашем раду ништа нас није могло зауставити. Поред мале претплате

и веома неуредна плаћања те мале претплате лист се борио и са другим потешкоћама. Уредништво и управа листа све је учинило од своје стране, што је могло и што се од њега захтијевало. Но да ли су и сви наши читаоци учинили своју дужност према листу?! Нијесу. Има их дакако, који уредно плаћају претплату, јер добро знају, да без тога не може ни лист излазити, ни напредовати. Но већина нијесу учинили, што би требало и што лист од њих с правом очекује и захтијева.

Нашим читаоцима је познато, да имамо на дугу преко **3000 круна** претплате за „Српско Коло“. То је грдан новац за овако малу претплату, јер је знак, да многи и врло многи не платише своје претплате. Мисле ли ти, да ми, не знамо откуд, новац узимамо, па да можемо забадава лист слати?! Криво нам чине, „Српском Колу“ и свему ономе, за што се „Српско Коло“ бори и копља ломи.

Немарни наши платише треба већ једном да увиде, да лист, књига није никакав луксуз, није нека мода, него жива потреба, која је сваком Србину ратару потребна, ако хоће да иде напријед за осталим свијетом у сваком погледу. А онда треба да увиде и то, да ту потребу треба исто тако поштено плаћати, као и сваку другу потребу. Није нам мило, што морамо овдје износити тај немар и ту неувиђавност наших немарних дужника, али је дошла душа у подгрлац, што се каже.

Ако дакле хоће, да „Српско Коло“ и даље излази, да и даље истраје у борби за народна права, онда нека не само плате свој дуг него нека и даље остану стални његови претплатници и уредни платише.

Надамо се дакле, да „Српско Коло“ у идућој години не ће имати прилике, да се толико тужи на неуредност у плаћању претплате, него да ће сваки наш претплатник ту малу своту одмах и уплатити, а „Српско Коло“ ће онда без бриге и без потешкоћа моћи да извршава и да се бори за све, што је од потребе и користи Србима ратарима.

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Шалу је бог оставио.

— Стјепан Митров Љубиша —

(Из „Причања Вука Дојчевића“).

Призовне ме једно вече владика[1] и рече ми: „Вуко, ти си тому Приморју вјешт; подрани сутра и шљези у Кртоле, проту Кости на кућу, поздрави га, понеси му мој благослов и старцу додај да сам наумио уз ове госпођине посте, баш у прву сриједу шљести у Приморје, да благословим маслине а у Солиоцком пољу да светим водицу; ево двије године да нијесам слазио; старост ме оборила а белојест попала; пак се не бих рад гријешити пуком, да у неродици и недаћи на мене уздахне. Реци проту да о Преображењу добави морске рибе, и додај му да ћу у њега коначити три дана“.

Тер ти ја сутрадан низ Крстац, дођи пред ноћ у Кртоле проту на кутњи праг, и донеси му поруку владичину од ријечи до ријечи.

„Благо мени за довијека! рече прото. Боже дај да се обрне род и да владичине молитве буду примљене на небу!“ Припитује прото како је владика и може ли коју стопу ногама, а ја од ђаволâ:

„Од свега је добро кâ вучина, нô му се зимус обиј зла: оглухнуо као звоно!“

„Није ни дао Бог! додаде прото, а који су му јади били?“

„Јест, ваистину, да се чоеку не мили с њим разговарати, нô да вика као с поклича!“

Преноћи ја у прота и поврати се сутрадан у манастир. Донесох владици протове поздраве, а кад ме запита како је старцу проту, рекох: „Од свега добро, нô му се прољетос обиј зла: оглухнуо у оба уха; проглушио сам виком село, док ме је разумио“. Стаде владика да жали прота а уз прота и себе, јер поче причати да су негдје врсници и на Савини учили и дјачили уједно.

У сриједу зором крене владика с пратњом пут Кртола и допре у заход сунчани на кртољску границу, гдје га дочека прото с крстом, с барјаком и са свијем михаљскијем збором.

Кад се примакну, поче прото иза свега гласа да поздравља владику добродошлицом, а владика отпоздравља виком, да се брда одзивају: „А од кад те је прото та несрећа нашла, да оглухнеш уоба уха?“

А прото, чоек остроумни и досјетљиви, рече нискијем гласом: „Од кад си ми на кућу послао онога милобруковића!“

Владика се даде у смијех. Обојица се обрадују да сам лагао, а истреште очи на мене кâ да ће ме прождријети; а ја, да свак чује: *Шалу је бог оставио!* — тер се ова ријеч и данас у народу спонаша.

шљези — сиђи. *Кртоле* — општина у Боци између Грбља и Луштице.

[1] Владика цетињски.

Солиоцко поље — поље у Боци. *од ђавола* — од ђаволства. *обиј му се зла* — деси му се несрећа. *поклич* — место са кога се кликују (сазивају) људи. *Савина* — манастир близу Новога у Боци. *михаљски збор* — села која су потпадала под цркву светога Михаила на Превлаци у Боци. *милобруковић* — шаљивчина.

Лијепо, љепше, најљепше.

— Српска народна песма. —

Зафали се жути лимун на мору
„Данас нема ништа љепше од мене“.
То зачула зеленика јабука:
„Мала т’ фала, жут лимуне на мору,
„Данас нема ништа љепше од мене“.
То зачула некошена ливада:
„Мала т’ фала, зеленико јабуко,
„Данас нема ништа љепше од мене“.
То зачула нежњевена пшеница:
„Мала т’ фала некошена ливадо,
„Данас нема ништа љепше од мене“.
То зачула нељубљена девојка:
„Мала т’ фала, нежњевена пшенице,
„Данас нема ништа љепше од мене“.
То зачуо млад нежењен јуначе:
„Мала вама свима фала код мене:
„Данас нема ништа љепше од мене:
„Ја ћу обрат’ жути лимун на мору,
„И отрешћу зеленику јабуку,
„Покосићу некошену ливаду,
„Пожњети ћу нежњевену пшеницу,
„И пољубит’ нељубљену ђевојку“.

Шта веле лекари.

Расхлада и зараза.

Пише **др. Перњански** од **Перник-града.**

Најрадије ћемо хтети протумачити постанак какве било болести верујући, да је дошла расхладом. Зато и јесте прво питање, које лекар чује од заплашених матера или својте, кад је прегледао болесника: да-ли је болесник назебао? У опште се држи, да хладноћа доноси најразноврсније болести, а то је погрешно. Да богме, да тиме не ћемо рећи, да се од хладноће не треба чувати. На против, јасно је као дан, да и расхлада може изазвати кашаљ, кијавицу, пролив и т. д., али и то је истина, да грозничаве кијавице, запаљење у врату, ждријелу и грлу, плућима, душњачићима и т. д. долазе само услијед заразе клицама, које те болести изазивају. Клице ове развијају се и напредују боље на ослабљеној слузокожи, а слабљење то производи и расхлада.

Мала дјеца страдају често од милоште. Љубљењем и грљењем преносе се на њих врло често клице какве било заразе. Ту ћете онда чути карање дадиља, јер су тобож’ пустиле дјецу да им озебу било при купању било у сигри, шетњи и т. д. Често какав љут и пргав отац нападне матер ни криву ни дужну, што не чува дијете, него јој се је разбољело од расхладе, као бојаги, са њене непажње, а међу тим је, можда, баш он дјетету усадио какву било заразу грљењем и миловањем, донесавши заразне клице из крчме, кафане, с поља или иначе. У осталом, зна се, да дјеца врло лако примају заразне клице, свакојако лакше, него одраслији, јер су им тјелесне ћелије мање отпорне. Правилније је дакле, да се запитамо, ко је у кући био кијавичав или ко је прије тога кашљао или иначе боловао, него да се питамо, гдје нам је дијете могло назепсти. Ако се тако станемо распитивати, често ћемо олако сазнати, гдје бјеше право врело болести; а често ће се избјећи и свађе међу родитељима због тобожњег нечувања дјеце.

Ако нам је, дакле, дијете кијавичаво; ако кашље, уз малу ватрицу; ако се појаве знаци разболијевања у желуцу и цријевима, већином можемо тражити узрок тим поболијевањима у зарази, а не у расхлади, као што се то обично данас ради. Али за то ипак ми не мислимо, да за то дјецу не треба чувати од расхладе, јер свако зна, да и хладноћа може произвести разболијевање, нарочито пак да она ствара подесно земљиште заразама.

Ми знамо врло добро сви, како се често свети та неизмијерна бојазан од расхладе, јер прекомијерним утопљавањем ражњежавамо дјецу, те она постају неиздржљивија и лакше подлијежу хладноћи. Тако дјеца лако запате катаралне појаве, а на њима лако успијевају заразне клице. Дјеца, једном навикнута на та утопљавања, тешко се одвикавају. Дакле, умјереност у одијевању! Не мање обазривости треба имати при тако званом очвршћавању хладном водом, било трљањем било купањем. Појмљиво је, да свако и најмање претјеривање више може шкодити, него користити. Колико је потребна умјереност у одијевању, толико је, дакле, још нужнија пажљивост у томе очвршћивању.

Стара је ријеч: све, што је сувишно, не ваља!

Шта нам пишу из народа.

Јамница, крајем новембра. (*Нема само правих, него има и српских Жидова).* Ове је јесени код нас закупио државну жировину неки Жидов из Сиска. Он је поставио своје повјеренике да му пописују по шуми свиње ради плаћања жирења, које од главе износи 1 круну. Повјереници су му лугари, којима је много више због оне награде стало до Жидова, него до свога народа, па су тако и радили.

Исти је тај Жидов дошао на улаз Босне, до Новог, па је стао од сиротног народа кестене куповати по својој вољи, јевтиније, него што се у Новом продати могу. Говорио је људима, да је он закупио и кестен, а кестен је био из наше имовине и наших заједница.

На то су наши добри људи шумар Зец и Перо

Бекић израдили да Жидов не купује кестена на превару, јер ми имамо своју имовину и заједнице, у којима је народу слободно кестен купити и продавати га, гдје боље може.

Али шта би? Повјереник оног Жидова Мојо Зубер ситни трговац из Тргова ниже Рујевца, који се увукао у туђу кожу грђе него туђин, дође на суву међу међу Србе Бошњаке. Навуче српску сиротињу и они уплатише српском Жидову за жировину по 1 К од комада свиње. И тако јадници платише преко 300 К, не мислећи на то, да ли они смију своје свиње на нашој страни жирити, јер се увијек каже, да између Хрватске и Босне због свињске болести не смије бити промета.

Јадни Бошњаци послушаше Зубера и стадоше жирити свиње на нашој страни, док их несрећа не стиже. 24. новембра пријави неко, ко се радује туђем злу, да Бошњаци жире свиње на нашој страни. Кр. котарска област у Двору посла одмах оружнике у шуму, гдје су Бошњаци свиње жирили, затекоше их, заплијенише и у Двор дотјераше. Одмах у суботу послије тога котарски предстојник Малешевић и ветеринар (живинар) прегледаше свиње и нађоше, да су све здраве. Истјераше их на сајам и продадоше их на јавној дражби, свега 114 комада, које су биле имање јадних 12 породица.

Босанска сиротиња гледала је сузним оком, како јој, ни кривој ни дужној, оде оно жалосног имања у неповрат, али шта ће, земља тврда, а небо високо. Општински управитељ у Двору купио је један дио свиња, и одмах ћарио 100 круна, кад су сиромаци откупљивали свиње. Није с мјеста макнуо, а заслужио је 100 К. Није ли то Богу плакати. Жалосни Србин Зубер навуче и намами најприје људе на зло ради своје и свога Жидова користи, а други Србин у том злу заслужује поврх свега сиротињског јада још 100 К.

Наш народни лист „Српско Коло“ сваком приликом пише и учи нас, да Србин треба један другог да помаже, да свој народ, а сви спадамо у тај народ, воли не само ријечима, него дјелом, а ено шта раде она двојица. Право Ви рекосте једном приликом, да сваки који хоће да буде и да се зове добар Србин, мора бити и добар, душеван човјек. Мени је крвавији на очима свој, кад ме глоби и гули, него туђин, према оној народној: Ко ти је ископао око? — Брат. — Зато је тако дубоко.

Али ипак има наше браће српске, која знају и за Бога и за душу. Па тако је било и овом приликом. И браћа Михаило и Благоје Боројевић из Сочанице помислише и на Бога и на душу, и на своју српску сиротињу, која је невино пострадала. Купише и они на дражби око 65 комада сиротињских свиња, па их одмах без икакве своје награде и икаква ћара вратише сиротињи, само да кајишари не деру кожу са ње и да свиње њима у шаке не дођу.

Ево вам браћо примјера, како треба у народу за народ радити. Ко тако ради пратиће га благослов на сваком кораку и у сваком раду и предузећу. Није наш народ за бадава рекао:

Боље да те смрт пријека дигне
Него суза сиромашка стигне.

М. М. Ј.

Шта се збива у нас и у свијету.

Прошла година код нас и у свијету. Прошла година није нама у *Хрватској* и *Славонији* донијела никаквих ванредних успјеха. Владина странка што отворено што скривено помогла је Беч против Мађара. Дошло је до ријечке и задарске одлуке, у којима су Хрвати и Срби изјавили, да сваки народ, дакле и Мађари, имају право да се боре за своју слободу, али исто тако дужност је и Хрвата и Срба да траже и своја права и своју слободу.

Ове су одлуке, јер су права изјава слободне народне душе, јако погодиле владину странку, која се сама зове народна, па је ступила у најжешћу борбу против онијех српских и хрватских листова и људи, који бране ријечку и задарску одлуку. Против њих су устали и Франковци од Старчевићеве чисте странке права и подоста католичких попова, који имају свој лист у Загребу: „Хрватство“. Али се здружена опозиција спрема на борбу и зато је издала проглас на народ, о коме говоримо на другом мјесту. Народ ће имати приликом саборских да каже своју.

У **Далмацији** је сабор прогласио равноправност српскога народа са хрватским и сабор се изјавио за то, да се уведе опће право гласа.

У **Угарској** траје борба између Мађара и владара даље. Све је застало, јер се не плаћа порез, нема асентације па нема ни рекрута, жупаније не слушају владе и машина државна запиње. Како ће се борба свршити, тешко је казати, али да ће владар попустити донекле, изгледа као сигурно.

У **Аустрији** траје борба између Нијемаца и Словена даље. Нијемци се боре за своје господство, а Словени траже равноправност. Сабор у Бечу не може да ради већ неколико година и борба се преноси и у нову годину.

У **Србији** се полако, али стално, крећу ствари све на боље. Уставни владар, краљ Петар, каквом мало премаца има у свијету, чува народну слободу и устав, на који се заклео. Земља напредује, јер је богата, и док се наоружа с новим топовима и сагради још неке жељезнице, још ће боље бити. Послије оних чуда, што је радио пок. краљ Александар у земљи, не може доћи до свега добра преко ноћи или за један дан, али ће вријеме залијечити тешке ране, које је краљ Александар I. задао.

У **Црној Гори** дао је кнез народу устав и скупштина ће народна (сабор) сад расправљати државне ствари, које је кнез сâм до сада рјешавао.

Бугарска се оружа и спрема за све догађаје. Данашња влада није народна, него влада кнеза Кобурга,

зато траје борба између народа и владе. Да је среће, Бугарска би тражила што тјешњег додира са Србијом, а овако иде питање споразума споро напријед. Сад је закључен уговор трговински, који ће донијети опет веће приближење, јер су ове земље упућене једна на на другу.

У **Турској** тиња ватра. У Маћедонији се пролијева крв, а тако исто у Старој Србији.

Револуција, устанак у **Русији** била је љута и крвава. Гинули су и падали људи у борби за слободу. Сад је устанак почео јењавати, али ће из крви народне нићи слобода. Састаће се сабор (хосударствена дума) и Русија ће имати устав, као и друге напредне земље.

Различне вијести.

Потреси у Загребу. У Загребу и околини појављују се већ неколико пута јаки потреси земље. Село је Чучерје крај Загреба страдало. Стародревна црква разорена, куће попуцале и срушене. У самом Загребу има доста попуцаних зидова, срушених димњака и т. д. Од људи није страдао нико.

Учени људи, који испитују земљу, геолози, кажу да пуца земаљска кора, па долази до промјена на површини и испод површине земљине. Од тијех промјена долази потрес.

† **Арса Пајевић.** Неки дан је у Новом Саду преминуо тамошњи књижар и издавалац многобројних српских књига Арса Пајевић. Пок. Арса био је риједак родољуб, човјек болећива срца, који је умио да схвати невољу и биједу свога ближњег. Његова племенита рука извела је на пут многог сиротног ђака, нарочито из овамошњих српских крајева, према којима је племенити покојник за вријеме свога живота гајио особите симпатије. Одушевљен вазда за Црну Гору, пок. Арса је на глас невесињске пушке похитао у ове крајеве и учествовао је у ратовима за ослобођење. Кад се вратио у Нови Сад, он је одржавао везе с нашим крајевима, и наше школе даривао у књигама.

Своје велико имање оставио је српској великој гимназији у Новом Саду, а један дио српској дјевојачкој школи у Новом Саду.

Нека је мир пепелу његовом и свијетао му спомен био у народу српском, који је љубио и толико за њега осјећао!

За „Српско Коло“.

У сватовима г. Јове Рапајића свршеног богослова на приједлог г. Стевана С. Калембера у Кореници скупљено је К 43·40, а од тога је послано „Српском Колу“ К 13·40, а остало „Привреднику“. Приложише по 5 круна: Пајо Тишма, Стеван С. Калембер, Миле пл. Оклобџија и младенци. По 4 круне: Ст. Вукадиновић, по 3 Кр. Илија Дракулић, по 2 Кр. Нестор Гудурић, Вујо Д. Опсеница, Миле Жигић, по 1 Кр. Васо Диклић, Буде Рапајић, Илија Шијан, Миле Вукадиновић, Марта Хајдуковић, по 40 пот. Никола Рапајић. — Свима пријатељима овог народног листа, који се брину, да се он што више рашири по народу, управа „Српског Кола“ лијепо захваљује на труду и заузимању.

Одговори управе.

Луки Чавићу у *Драшковац*. Ви сте сад са те двије круне подмирили своју претплату до 1. јула 1906. године. — Прец. госп. *Велимиру Јанковићу* пароху у *Вараждину*. Примили смо К 3·60. Тиме је подмирена претплата за 1 четврт 1906. — Прец. госп. *В. Ћ.* у *Утињи*. За Василја Дабића примили смо 31./I. К 0·60, 13./7. 1905. К 1·20, а послије ништа више. Дугује још за ову четврт. — Др. *Јово Половина*, *Пожега*. Овим плаћено за обадва до 1. октобра 1906. — *Тривуну Ћорићу* у *Ремовац*. Примили смо К 1·20, што сте их послали 12. децембра. — *Љубомиру Грубачевићу* у *Берек*. Претплате за ову годину дугујете Ви, Фундук Пајо, Штековић Миле, Лемаја Јово сваки по 60 потура. Послате новце смо примили.

На знање. Први број у новој години изићи ће пред Богојављење на 16 страна.

Уредништво.

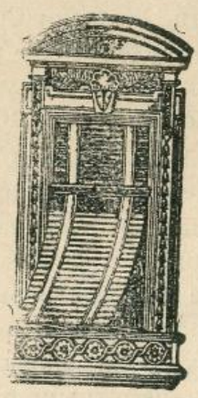

Фабрика
жалузија,
ролета,
дрвених
и жељезних
завојних
капака

Г. СКРБИЋ

Илица 40. — ЗАГРЕБ — Илица 40.

препоручује своје

признато солидне, тачне и јефтине

фабрикате

Цјеновници бадава и франко.

604. 5—2

Штампа: Српске Штампарије у Загребу. Одговорни уредник: Буде Будисављевић